

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

WALTER LIPPMANN

KAMUOYU

KABALCI

WALTER LIPPMANN
KAMUOYU

Kabalcı Yayıncılık: 173
İnceleme-Araştırma Dizisi: 47

Walter Lippmann

Kamuoyu

© Kabalcı Yayınevi, İstanbul 2020

Kabalcı Yayıncılık Birinci Basım: Ekim 2020

Yayın Yönetmeni: Murat Ceyişakar

Çeviri Editörü: Orhun Doğuş Yılmaz

Kapak Düzeni: Kabalcı Yayıncılık

Yayına Hazırlayan: Hülya Temel

KUZGUN YAYINEVİ DAĞITIM PAZARLAMA LTD. ŞTİ.

internette satış: www.kabalcikitap.com

Sertifika No. 21894

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Walter Lippmann

Kamuoyu

1. İletişim 2. Kavrambilim 3. Sansür

ISBN 978-605-9872-76-8

Baskı-Cilt:

Ertem Basım Yayın Dağıtım San. Ltd. Şti

Sertifika No: 48083

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

WALTER LIPPMANN

KAMUOYU

Çeviri Editörü:
Orhun Doğuş Yılmaz

Akademik Danışman
Prof. Dr. Serhat Ulağı

Çeviri Danışmanı
Prof. Dr. Nurcan Metin • Çev. Cem Yener

Akademik Değerlendirme Yazarları
Prof. Dr. Ayda Uzunçarşılı Soydaş • Prof. Dr. Emel Poyraz
Prof. Dr. Emine Yavaşgel • Prof. Dr. Melda Cinman Şimşek
Prof. Dr. Nilüfer Sezer • Prof. Dr. Nurcan Metin
Prof. Dr. Sema Yıldırım Becerikli • Prof. Dr. Serhat Ulağı
Doç. Dr. Hediyeullah Aydeniz • Doç. Dr. Mine Demirtaş
Doç. Dr. Pelin Vardarher • Doç. Dr. Şeyda Akyol

Çeviri Ekibi
Prof. Dr. Serhat Ulağı • Doç. Dr. Mine Demirtaş • Dr. Öğr. Üyesi Emrah Eriş
Arş. Gör. Esra Demirci • Arş. Gör. Serhan Tezgeç • Çev. Cem Yener
Çev. Kenan Şahin • Çev. Tamer Ergem • Arzu Baytar • Begüm Dereli
Erman Işık • Esra Öksüz • Feyza Yurtekin • Gülçin Eren
Orhun Doğuş Yılmaz • Zehra Nilgün Arkan

KABALÇI YAYINCILIK

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

İÇİNDEKİLER

WALTER LIPPMANN BİYOGRAFİSİ	7
PROF. DR. SERHAT ULAĞLI ÖNSÖZÜ.....	9
EDİTÖRÜN ÖNSÖZÜ	13
AKADEMİK DEĞERLENDİRMELER	15
Prof. Dr. Ayda Uzunçarşılı Soydaş	17
Prof. Dr. Emel Poyraz	19
Prof. Dr. Emine Yavaşgel.....	22
Prof. Dr. Melda Cinman Şimşek	24
Prof. Dr. Nilüfer Sezer	26
Prof. Dr. Nurcan Metin	28
Prof. Dr. Sema Yıldırım Becerikli.....	30
Doç. Dr. Hediyeullah Aydeniz	34
Doç. Dr. Mine Demirtaş	38
Doç. Dr. Pelin Vardarlıer	40
Doç. Dr. Şeyda Akyol.....	42
I. GİRİŞ.....	45
1. Bölüm: Zihnimizin Dışındaki Dünya.....	49
II. DIŞ DÜNYAYA YÖNELİK YAKLAŞIMLAR.....	73
2. Bölüm: Sansür ve Gizlilik	75
3. Bölüm: İletişim ve Fırsat	84
4. Bölüm: Zaman ve Dikkat	94
5. Bölüm: Hız, Sözcükler ve Anlaşılabilirlik.....	100

III. STEREOTİPLER	111
6. Bölüm: Stereotipler	113
7. Bölüm: Bir Savunma Mekanizması Olarak Stereotipler	126
8. Bölüm: Kör Noktalar ve Bu Noktaların Değerleri	133
9. Bölüm: Kurallar ve Bu Kuralların Düşmanları	142
10. Bölüm: Stereotiplerin Algılanması	154
IV. ÇIKARLAR	175
11. Bölüm: Çıkar Sağlamak	177
12. Bölüm: Kişisel Çıkara İlişkin Yeniden Değerlendirme	186
V. ORTAK İRADE OLUŞTURMA	203
13. Bölüm: Çıkarların Değişimi	205
14. Bölüm: Evet ve Hayır	226
15. Bölüm: Liderler ve Yönetilenler	237
VI. DEMOKRASİ İMGESİ	249
16. Bölüm: Ben Merkezci İnsan	251
17. Bölüm: Kendi Kendine Yeten Toplum	259
18. Bölüm: Güç, Patronaj ve İmtiyazın Rolü	269
19. Bölüm: Yeni Bir Forma Sahip Eski İmge: Lonca Sosyalizmi	282
20. Bölüm: Yeni Bir İmaj	296
VII. GAZETELER	301
21. Bölüm: Satın Alan Kamu	303
22. Bölüm: Devamlı Okuyucu	312
23. Bölüm: Haberlerin Doğası	320
24. Bölüm: Haber, Gerçek ve Sonuç	335
25. Bölüm: Uzmanlaşmanın Önemi	341
VIII. TEŞKİLATLANMIŞ İSTİHBARAT	351
26. Bölüm: İstihbarat Çalışması	353
27. Bölüm: Halkla Açık Çağrı	369
28. Bölüm: Mantığa Başvurmak, Aklı Kullanmak	379

WALTER LIPPMANN BİYOGRAFİSİ

Walter Lippmann 23 Eylül 1889'da New York'da ailenin tek çocuğu olarak dünyaya geldi. Varlıklı sayılabilecek bir ailede doğan Lippmann çocukluk yaşlarından itibaren Eski Yunanca ve Latince dersleri aldı. 16 yaşında Harvard Üniversitesi'ne girdi ve burada Pragmatizmin öncüsü kabul edilen William James'ın denetiminde, tarih, felsefe ve dilbilim üzerine yoğunlaştı. Bu esnada Fransızca ve Almanca öğrendi. 1911 Yılında New York Sosyalist Partisi'ne katıldı fakat 4 ay sonra yeterince olgunlaşmadığını düşündüğü bu organizasyondan ayrıldı.

1913 yılında "The New Republic Magazine" dergisini kurdu. 1. Dünya Savaşı sırasında A.B.D. Savaş Bakanlığı'nda çalıştı. Bu sırada A.B.D. Başkanı Wilson, barışın sağlanması ve olası planların hazırlanması için bakanlıkta gizli bir çalıştay düzenledi. Lippmann 125 kişiden oluşan bu gruba genel sekreter olarak atandı. Daha sonra bu çalıştaydan çıkan kararlar Wilson Prensipleri'nin iskeletini oluşturdu. Versay Barış Görüşmeleri'ne de katılan Lippmann o dönem siyaset içinde etkin bir rol aldı. Wilson, Milletler Cemiyeti'nin kurulmasında Lippmann'ın fikirlerinden yararlandığını söyledi. Bir pasifist ve liberal olan Lippmann, daha sonrasında Wilson'un eylemlerini fazla emperyal buldu ve Wilson'la çalışmaya son verdi. 1922 yılına gelindiğinde sosyal bilimler için oldukça önemli bir yer edinecek "Public Opinion" kitabını yazdı. Bu kitapta ilk kez

“stereotip”, “rıza imalatı”, “sahte çevre”, “sahte gerçek” gibi sosyal bilimler ve sosyal psikoloji için temel teşkil edecek bazı kavramlar ortaya attı ve kitap gündem belirleme kuramlarının da başlangıç kitabı kabul edildi. 1925 yılında yayımladığı fikirlerinin devamı niteliğindeki “*The Phantom Public*” kitabını yayımladı ve bu kitapta “bewildered herd” kavramını ilk kez kullandı. Lippmann bir yandan da gazetecilik hayatına devam ederken 1947 Yılında yazdığı “*The Cold War: A Study in U.S. Foreign Policy*” isimli kitabı ile bir döneme damgasını vuracak “Soğuk Savaş” kavramını literatüre kattı. 1957 yılında ilk Pulitzer Ödülü’nü kazandı. 1964 yılında da “Presidential Medal of Freedom” sahibi oldu. Lippmann bir pasifist ve uzlaşmacı entelektüel olduğundan hem Kore Savaşı’na hem de Vietnam Savaşı’na karşıydı. Bu kutuplaşmaya değil uzlaşmaya yönelik yaklaşımıyla Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği’ne gitti ve Rus Lider Krusçev’le röportaj yaptı ve bu röportaj ona 1964 yılında 2. Pulitzer’ini kazandırdı. Bir süre daha çalışmalarını sürdüren Lippmann daha sonrasında gazeteciliği bıraktı ve 14 Aralık 1974 günü ani kalp durmasından hayatını kaybetti.

Lippmann “Modern gazeteciliğin babası”, “20. Yüzyıl’ın en önemli gazetecisi” gibi övgülere mazhar oldu bunun yanı sıra yazdığı “*Public Opinion*” kitabına “Modern gazeteciliğin kurucu kitabı”, “Amerikan medya çalışmaları başlangıç kitabı” gibi atıflar yüklendi. Lippmann’ın Harvard Üniversitesi’ndeki evi Üniversitenin lider gazetecilik enstitüsü Nieman Foundation’a ev sahipliği yaptı ve bu enstitünün üyeleri toplamda 101 Pulitzer Ödülü’ne sahip oldu. Lippmann arkasında sayısız makale, birçok kitap ve düşünce yazısı ile sosyal bilimlere ve 20. Yüzyıl toplumuna ışık tuttu.

PROF. DR. SERHAT ULAĞLI ÖNSÖZÜ

Walter Lippmann geçtiğimiz yüzyıla damgasını vuran en önemli gazeteci, teorisyen ve entelektüellerden bir tanesiydi. Lippmann'ın "Public Opinion" ve diğer çalışmalarındaki temel yöntemi, toplumsal bir rahatsızlığın içsel olarak hissedilen bir rahatsızlıkla birlikte açıklanması, rahatsızlıkların sebeplerinin bulunması ve bunların toplumsal olgularla bütünlendirilerek örneklendirilmesi üzerinedir.

Lippmann'ı daha iyi anlamak için iki soru sormak gerekir: Lippmann "neyi tartışmaya açar" ve "neyle tartışmaya açar".

Neyi tartışmaya açar?

Bazılarına göre (örneğin Neumann) Walter Lippmann'ın "Public Opinion" kitabı, kamuoyu kavramına dolaylı yoldan değinir. Fakat esasen Lippmann'ın bu yöntemi olguları dolaylı yoldan işlemek değil, geniş perspektiften kavramları irdelemek olarak okunmalıdır. Walter Lippmann ideal olarak bir teoremin gündelik yaşam pratiklerinde yer alamayacağını çok iyi bilir. Bu sebeple kavramları disiplinlerarası hatta ideolojilerarası bağlamda irdeler. Bazen bir demokrat bazen bir sosyalist gözüyle sosyal olguları açıklamaya çalışır.

Walter Lippmann ilk olarak kamuoyunu tartışmaya açar ona göre kamuoyu, tanımlanması kolay ancak tespit edilmesi oldukça

zor bir kavramdır: “Hiçbir şey, kamuoyunun gerçek görüşü olarak kabul edeceği formül kadar basit ve net şekilde açıklanamayacaktır. Bunun yapılabilmesi için evrensel bir ruh gerekmektedir” diyerek kamuoyu kavramını indirgenerek incelemeyi reddeder. Lippmann kamuoyu oluşumunda genel bir kavrayış sorununa işaret eder. Ona göre bunun sebebi kapsayıcı bir yanılgı ortamıdır. Birey, kişisel olarak sahip olduğu düşünsel ortamı kitle içinde bulamaz. İnsan hem kitlesel olarak farklı düşünür hem de kitlelere yönelik olarak oluşturulan genel yargılar bireyin gerçeğe ulaşmasını engeller. Bu sebeple kamuoyu kavramı aslında genelde manipülasyon sonucunda ortaya çıkar. Özgün ya da doğal değildir. İnsandan insana, insandan topluma değil, örgütten insana doğru bir yol izler.

Lippmann'ın tartışmaya açtığı ikinci konu ise basın ve basın mensubu ve okuryazarlar arasındaki ilişkidir. Burada Lippmann basın ve basın mensubu ve okuryazarı eşit derecede suçlar. Lippmann'a göre gerçek ile gazete haberi kesinlikle birbirinden ayrılmalıdır. Çünkü haber bir kurgudur, gerçeğin tümünü vermez, yalnızca fragmanlar halinde bazı bilgi kırıntıları (binary digit) alınımını sağlar. Bu basına yönelik argümandır. Okuyucu da bu konuda masum değildir. Okuyucu entelektüel birikimini sağlayacağı bilgi formları yerine ilgisini çeken onaylanacağı ve oyalanacağı şeyler aramaktadır. Bu sebeple iyi bir gazeteci, derinlemesine konularda entelektüel tartışmalarda mümkün olduğunca kaçınmalıdır, çünkü toplumun kahir ekseriyeti bu konulara ilgi duymamaktadır. Ayrıca okuyucu da basın kuruluşlarına karşı olan sorumluluklarını yerine getirmemektedir. Lippmann, sözleşmesi olmayan tek profesyonel ilişkinin gazete ve okur yazarı arasındaki ilişki olduğunu vurgulamaktadır.

Neyle tartışmaya açar?

Peki Lippmann bahsettiğimiz kavramları ne ile tartışmaya açar. Öncelikle ona göre kamuoyu kavramı özünde sorunludur.

Kamuoyu bireylerin fikirlerinin özgür iradelerinin toplamı değildir. Çünkü fikirlerinin toplamı olarak görülen şey, bireysel olarak alınan, öğrenilen, tecrübe edilenlerden, kısacası gerçekten farklıdır. Fakat yine de gerçek gibi gözükür. Görmeden edinilir. İşte bu görmeden edinilen ve gerçek gibi görünün çevre Lippmann'a göre sahte çevredir. Kamuoyu gerçek değildir, fikirlerimizin toplamının oluşturduğu bir kılavuz da değildir. Yalnızca tanış olunan şeylerin ortak paydaşımı ve güdülenmelerin toplamını oluşturan bir fikir çevre ve ortamdır. Sahte çevre, düşüncelerimizi kamuoyunu yaşayışımızı etkilemektedir. Peki ama sahte çevre nasıl oluşmaktadır? Bu çevreyi besleyen sahte gerçekler nelerdir? Walter Lippmann bunu tanımlamak için literatürde ilk kez olarak "stereotip" kavramını kullanır. Lippmann stereotipi, gerçeklikleri seyretilmiş, derinliği alınmış bir tektipleştirme hali ve gerçek gibi gözükken ancak olmayan bir önyargılar, basma kalıplar bütün olarak tanımaktadır. Kamuoyu, bu sahte çevrede oluşur ve sahte çevreyi de stereotiplerin oluşturduğu sahte gerçekler besler. Gazeteci, stereotipleri fazla kullanmaktadır çünkü temelde amaçları aynıdır. Hem stereotip hem de gazeteci, gerçekliği daha basit, seyretilmiş ve derinliksiz olarak basitçe anlaşılır ve ulaşılabilir bir forma sokmaktadır. Bu kitle iletişim araçlarıyla da gelişen sahte ortam ve stereotipler kamuoyunu etkilemektedir. Peki bireyler Kamuoyuna nasıl sahip olmaktadır? Gerçek dışılık ve sahte gerçek kendisini nasıl gerçek olarak göstermektedir. Bir şey görmeden öğrenmemizi sağlayan şey nedir? Lippmann burada da temellerini attığı anahtar bir kavram olarak rıza imalatından bahseder. Ona göre rıza imalatı yeni bir şey de değildir ancak kitle iletişim araçlarıyla daha etkili hale gelmiştir. Çünkü yalnızca düşünsel olarak değil fiziksel olarak da gerçek olmayan ortamda insanlar iletişmeye başlamıştır. Kamuoyu da artık sanaldır ve stereotipin doğası sahte gerçeklikle ve ortamla örtüşmüştür. Artık stereotip, sınırsız ve sonsuz bir deney alanına sahip olmuştur. Birey kendi gerçeğinin kamusal bir hakikat tarafından

temsil edildiğini düşünmüş ancak bu düşünüş bile özünde imal edilmiştir. Rızalar imal edilmeye devam etmekte ve stereotip evreni hiç olmadığı kadar genişlemektedir.

Lippmann genel olarak teorilerinde karamsar bir tablo çizmiştir. Bunda hem tarihin o zamana kadarki gördüğü en büyük örgütlü propaganda faaliyetlerine ev sahipliği yapan 1. Dünya Savaşı'nın etkisi vardır hem de Lippmann gerçeği yerinde görme şansına eriştiği için varsaydığı kavramların ve olguların çoğuna bizzat tanıklık etmiştir.

Walter Lippmann geçtiğimiz yüzyılın en büyük kuramcılarından ve entelektüellerinden biridir. Fikirleri daha sonraları çok kez tartışılmış, geliştirilmiş ve teorisyenler tarafından tekrar tekrar ele alınmıştır. Ben de doktoramı yaptığım Toulouse Üniversitesi'ndeysen akademik camiada sıkça sözü edilen Walter Lippmann'ı ve onun stereotip kavramı tezinde kullanmış daha sonraları "İmgebilim: Öteki'nin Bilimine Giriş" kitabımda Walter Lippmann'ın kavramlarından tekrardan faydalanmıştım.

Walter Lippmann'ın "Public Opinion" kitabının Türkçe'ye kazandırılması uzun zamandır beklenen ve olması gereken bir akademik çalışmadır. Sosyal bilimlerde özellikle kişilerarası iletişim gibi sosyal-psikolojik ve disiplinlerarası bölümlerde bu kavramlara değinmeyen bu kavramlara değmeyen çok az şey vardır. Birincil kaynaktan gerçekleri edinmenin değeri hem akademisyenin hem de akademik eserin değerine değer katmaktadır. Bu sebeple bu kitabın yüzüncü yılı yaklaşırken çevrilmesinden ve benim de bu çeviriye katkımın olmasından oldukça memnuniyet duymaktayım. Bu sebeple kitaba akademik değerlendirmeleri ile katkı sağlayan değerli hocaları ve çevirileriyle katkı sunan değerli hocaları ve çevirmenleri içtenlikle kutlarım.

EDİTÖRÜN ÖNSÖZÜ

Walter Lippmann hiç kuşkusuz geçtiğimiz yüzyılın en önemli kamuoyu araştırmacılarından, gazeteci ve entelektüellerinden birisiydi. Çalışmaları kendisine 2 Pulitzer Ödülü kazandırdı. Eğitim almış olduğu Harvard Üniversitesi içinde bulunan evi, gazetecilik enstitüsüne çevrildi ve bu enstitü üyesi olan gazeteciler 101 adet Pulitzer Ödülü kazandı.

Lippmann'ın 1922 Yılında Yayımladığı "Public Opinion" kitabına ise dünyada 20.000'den fazla birincil kaynak atuf yapıldı. Kimilerine göre "Modern gazeteciliğin başlangıç kitabı", kimilerine göre ise "Amerikan medya çalışmalarının başlangıç kitabı" olarak kabul edildi. Etki araştırmalarında önemli bir yere sahip kitap gündem belirleme kuramının ilk örneği kabul edildi. Public Opinion kitabı hiç kuşkusuz sosyal psikolojiden faydalanan sosyoloji, psikoloji, iletişim çalışmaları, siyaset bilimi gibi dalların alan yazımı için temel kaynaklardan birisidir. Bu kitap literatürde ilk kez "Stereotip" Rıza imalatı" ve "Sahte Çevre" kavramlarının kullanıldığı kitaptır ve bu sebeple kitap birincil kaynak olarak oldukça önem arz etmektedir. Kitabın çevrilme amacı kitabın konusuyla ilgili araştırma yahut okuma yapan kimselerin bilgileri doğrudan edinmesini sağlamaktır.

Public Opinion'u yayımlanışından uzun süre sonra alanyazınına kazandırmaktan memnuniyet duyuyoruz. Kitap her bir çevirmen tarafından titizlikle çevrildi. Daha sonrasında muhtemel

hataların önüne geçmek için 1000 saate yakın editoryal çalışma yapıldı. Paragraf düzeni ve imlaları günümüz dilbilgisi kurallarına uygun olarak revize edildi. Günümüzde yaygın bilinirliğe sahip olmayan bazı olaylar ve kişiler, çeviri dipnotları (ç.n.) ve editör dipnotları (e.n.) ile tanımlanarak daha anlaşılır hale getirilmeye çalışıldı. Kitap sonunda daha kolay anlaşılabilir ve okunabilir bir forma dönüştü.

Kitabın çevrilmesinde ve ortaya çıkmasındaki desteklerinden dolayı bazı teşekkürler etmek istiyorum. Bu kitabın çevrilmesinde ve ortaya çıkmasındaki büyük desteklerinden dolayı Prof. Dr. Serhat Ulağıly'a, editoryal çalışmada beni yalnız bırakmayıp değerli katkılar sunan Cem Yener'e ve maddi manevi hayatımın tüm aşamalarında bana desteklerini hiç esirgemeyen sevgili babam Hasan Yılmaz başta olmak üzere tüm aileme teşekkürlerimi sunarım.

Bununla birlikte kitaba akademik değerlendirmeleri ile katkı sunan değerli hocalarım Prof. Dr. Ayda Uzunçarşılı Soydaş, Prof. Dr. Emel Poyraz, Prof. Dr. Emine Yavaşgel, Prof. Dr. Melda Cinman Şimşek, Prof. Dr. Nilüfer Sezer, Prof. Dr. Nurcan Metin, Prof. Dr. Sema Yıldırım Becerikli, Doç. Dr. Hediyeullah Aydeniz, Doç. Dr. Mine Demirtaş, Doç. Dr. Pelin Vardarlier ve Doç. Dr. Şeyda Akyol'a teşekkürlerimi sunarım.

Çevirileriyle kitabın ortaya çıkmasındaki katkılarından ötürü Prof. Dr. Serhat Ulağılı, Doç. Dr. Mine Demirtaş, Dr. Öğr. Üyesi Emrah Eriş, Arş. Gör. Serhan Tezgeç, Arş. Gör. Esra Demirci, Arzu Baytar, Çev. Cem Yener, Begüm Dereli, Erman Işık, Esra Öksüz, Feyza Yurtekin, Gülçin Eren, Çev. Kenan Şahin, Çev. Tamer Ergem, Zehra Nilgün Arkan ve Ayada Umut Çingay'a teşekkürlerimi sunarım.

Orhun Doğuş Yılmaz

Editör

AKADEMİK DEĞERLENDİRMELER

Prof. Dr. Ayda Uzunçarşılı Soydaş*

“When all think alike, then no one thinks very much”

*(W. Lippmann)***

Lippmann erken dönem kitle araştırmaları için önemli bir teorisyen olarak kabul edilen Amerikalı gazeteci, yazar ve entelektüeldir. Lippmann, “Soğuk Savaş” ve “stereotype” kavramlarını literatüre kazandırmıştır. Ayrıca birçok araştırmacının da üzerinde çalıştığı “rıza üretimi” yine Lippmann tarafından ele alınmıştır. “Stereotype” kavramını ilk kez kullandığı “Public Opinion-Kamuoyu” kitabının yanı sıra, birçok kitabı ve çok sayıda gazete köşe yazısı bulunmaktadır. Bu kitaplar ve köşe yazıları, iletişim alanında çalışan birçok yazar ve araştırmacıların temel kaynakları olmuştur. Lippmann, en etkili eseri olarak kabul edilen “Public Opinion-Kamuoyu” kitabında, “sıradan vatandaşların artık kamu sorunlarını rasyonel olarak yargılayamayacağını, çünkü kitle iletişim araçlarında gerekli hız ve yoğunlaşma yorumlardan ziyade sloganlar üretme eğiliminde olduğunu” söylemektedir.

Walter Lippmann’ın 1922 de yazdığı “Public Opinion” kitabı disiplinlerarasılık bağlamında ve birçok kavrama temel oluşturmaları açısından önemli bir kaynaktır. Sosyal bilimlerde birçok alanda

* Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

** Herkes aynı düşündüğünde, kimse çok fazla düşünmez.

kaynak kitap olarak kullanılan bu eserin dilimize kazandırılması akademi ve alanda çalışan araştırmacılar için faydalı olacaktır. Emeği geçenleri tebrik ederim.

Prof. Dr. Emel Poyraz*

Algılama, dışınızdaki dünyadan ve varlığınızdaki duyu organları ile elde edilen bilgileri anlamlandırma, yorumlama, değerlendirme ve karara varma sürecidir. Algılama esasında bir seçme ve değerlendirme süreci olduğu için kişiye özeldir. Bu nedenle algılamada nesnellikten, tarafsızlıktan söz edilemez. İnsanlar seçtikleri uyarıların zihinlerinde anlamlı bir resme, şemaya veya haritaya dönüştürerek dünyayı tanımlar.

İnsan zihninin kolay ve kısa olanı tercih etme eğilimi yüksektir. İnsan zihni belirginlik ve tutarlılık arar. Bu nedenle bir şeye inandıktan sonra ona sıkıca bağlanır. Karar vermede araştırmaya dayalı akılcı kararlardan çok öğrenmiş olduğu deneyim ve yargılarından, zihinsel şemalarından yola çıkarak kestirme kararları tercih eder. Bu nedenle olguları sorgulama, alışkanlıkların dışına çıkma çoğu insanın denemekten bile hoşlanmadığı bir durumdur. Bu kalıpları, kemikleşmiş düşünce yapılarını, anlam dünyalarını ve şemaları değiştirmek oldukça zordur, nerdeyse bazı vakalar için imkansızdır.

Lippmann da algının öneminin farkındadır. Kavramsallaştırması olan stereotip de algısal bir unsurdur. Stereotiplerin, basmakalıp düşüncelerin, sembollerin, mitlerin, kısacası Lippmann'ın bahsettiği bahsetmediği zihinsel olguların meşruiyeti, önemliliği, önemsizliği aslında algıya bağlıdır. İnsan zihni aynı olguları farklı şekilde

* Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

algılamamıza da neden olabilir. Lippmann algıyı şu şekilde tanımlamaktadır “Algı, tüm kişiliğin içine gömülmüştür ve egonun bütünü ile bir tür bağlantısı vardır: İyice kritik edildikten sonra artık mesele ben değil, o olacaktır. Çünkü artık algı, nesnelleştirilmiştir ve bir kulaç ötemizdedir. Algının kaderi benim kaderimle değil, üzerinde hareket ettiğim dış dünyanın kaderiyle bağlantılıdır.” Lippmann bunun yanı sıra algı manipölasyonuna da değinmektedir. Ona göre gerçekliği algılamamızı engelleyen bazı şeyler vardır. “Kamuoyunun ilgi alanındaki çevrede, başta sansür ve gizlilik, diğer uçta fiziki ve sosyal bariyerler, eksik dikkat, lisan fakirliği, dikkat dağınıklığı, bilinçsiz duygu grupları, yıpranma ve aşınma, şiddet ve monotonluktan dolayı pek çok sapmalar yaşanmaktadır. O çevreye ulaşmamızdaki bu sınırlamalar şeffaflık ve algı muhakkemesini engelleyecek, pratik fikirler yerine yanıltıcı kurgular kullanacak, bilinçli olarak yanıltmaya çalışanlar üzerinde uygun kontrol yapmaktan bizi mahrum edecek tüm gerçeklerin belirsizliği ve karmaşasıyla birleşmektedir.” Algı yalnızca manipölle edilmez doğası gereği perspektif farkı oluşturur. Tamamen aynı iki şeye iki farklı algı düzeyindeki birey farklı şekilde görebilir. Lippmann bu durumu da şu şekilde özetlemektedir: “Bir kapitalist birtakım gerçekleri ve insan doğasının belirli yönlerini görürken; sosyalist rakibi başka bir düzeni ve diğer yönleri görmektedir. Aralarındaki gerçek fark, bir algı farkı olduğundan, her birinin diğerini mantıksız veya sapkın olarak görmesinin sebebi, kapitalist ve sosyalist stereotipler arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Amerikalı bir editör, “Amerika’da sınıflar yoktur” derken, Komünist Manifesto, “Şimdiye kadar var olan tüm toplumun tarihi, sınıf mücadelelerinin tarihidir” demektedir. Editörün modeline zihninizde yatkınsanız, onu doğrulayan gerçekleri, çelişenleri ise belirsiz ve etkisiz bir şekilde görebileceksinizdir.”

Algı hiç kuşkusuz bireyin gündelik yaşamındaki gerçeklik-sahetelik, faydalılık-faydasızlık gibi dualizmleri etkileyen, kaynağı

sosyal psikolojide olan bir olgudur. Lippmann'ın stereotip ve sahte çevre kavramları da bu ayrıklığın anlaşılması için oluşturulmuştur. Bu sebeple Lippmann'ın "Public Opinion" kitabı sosyal psikoloji için önemli bir yerde durmaktadır. Bu önemlilik kitabın disiplinlerarası okumalara elverişli olan yapısından gelmektedir. Kitabın geç de olsa dilimize kazandırılması entelektüel ve akademik anlamda değerlidir. Kitabın hayırlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Emine Yavaşgel*

“Çoğunlukla kavramları görmeden önce tanımlarız, önce tanımlar ve sonra görürüz. Dış dünyanın görkemli bir şekilde fizizlenen uğultulu karmaşasında, kültürümüzün bizim için hali hazırda tanımladığı şeyi seçeriz ve kültürümüz tarafından klişeleştirilmiş formlarda seçtiğimizi algılama eğiliminde oluruz.” Walter Lippmann, bu tanımlamayı yaparken yalnızca bir tespit yapmamakta aynı zamanda yaygın kanaatin aksine, kamuoyu denilen olgunun oluşumunda geçmişten gelen birincil deneyimlerin değil, genel kabullerin ve varsayımların oluştuğu “sahte ortam”ın ortaya çıkardığı “sahte gerçek”in etkili olduğunu vurgulamaktadır. Lippmann bu görmeden tanıma, benimsemeden sahip olma olgusuna “stereotip” adını vermektedir. Genellikle çevreyi dolaylı olarak algılayan bireyin bu algılayışının temelinde stereotiplerin bulunması kavramın önemini oldukça açık ortaya koymaktadır. Lippmann “Dünya keşfetmek için fazla büyük ve fazla karışık” sözüyle de stereotiplerle öğrenmenin nedenini bizlere ne kadar açık ifade etmektedir. Ona göre “Stereotipler şeklinde algılayışın içinde ekonomik bir unsur da vardır. Her şeyi, türler ve genellemelerden ziyade, taze ve ayrıntılı olarak görmek, yorucu ve yoğun işler arasında söz konusu dahi olamaz.” Yani aslında Lippmann stereotipin bir “Rönesans İnsanı” yaratmasa da stereotipleri, gündelik yaşam

* İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

pratiklerinde çoğunlukla karşılaşılan olgulara basit ve tutarlı cevaplar vermeye yarayan unsurlar olarak tanımlamaktadır. Ancak stereotip kolaylıkla propagandanın da bir unsuru olarak kullanılabilir ve Lippmann'a göre "İçinde sansür barındırmayan bir propaganda yapmak kelimenin tam anlamıyla imkansızdır. Bir propagandayı yönetmek için halk ile olay arasında bir engel bulunmalıdır. Herkesin akıllıca veya istekli bir biçimde düşündüğü sahte ortamın yaratılabilmesinden önce, gerçek ortama erişim, sınırlandırılmış olmalıdır"

Yaygın görüşleri desteklemek için oluşturulan stereotipler öteki ve aidiyet duygularını pekiştirerek özündeki kontrastı dışa vurmakta ve kamuoyu oluşturmada temel teşkil etmektedir. Lippmann'a göre bu derinine inememenin nedeni sahte çevredir ve bu sahte çevire sahte gerçeği sahte gerçek ise sahte gerçeklerle kuşatılmış kamuoyunu oluşturmaktadır.

Walter Lippmann kuşku yok ki geçtiğimiz yüzyıldaki medya ve iletişim çalışmalarında önemli yer edinen bir düşünürdür. Kitabın birincil kaynak olarak dilimize kazandırılması ilgililerine ulaşabilmesini önemli ve değerli buluyor, alandaki çalışmalara katkı sağladığını düşünüyorum.

Prof. Dr. Melda Cinman Şimşek*

Akademi Reisi Prof. Dr. Nihat Sayar'dan sonra görev alan Prof. Dr. Orhan Oğuz, henüz Marmara Üniversitesi'ni kurmamıştı. Dolayısıyla, Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi de kurucu dekanımız Prof. Dr. Ateş Vuran tarafından henüz kurulmamıştı. Sultan II. Abdülhamit döneminde kurulan Yüksek Ticaret Mektebi, İstanbul İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi adıyla Sultanahmet'teki Hipodrom'da Bizans kalıntıları üzerinde faaliyet gösterirken, me- kan yetersiz gelmiş; İstanbul'un değişik yerlerinde İ.İ.T.İ.A'ya bağ- lı yüksek okullar açılmıştı. Bunlardan biri de İ.İ.T.İ.A Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Yüksek Okulu'ydu. Okulun, Selçuk Aylin'den sonraki ikinci asistanı olarak 1978'de Dolapdere'deki binada gö- reve başladım. Müdürümüz Prof. Dr. Kenan Erkural, bir müddet sonra dört asistan daha aldı. Bunlardan -şimdiki ünvanıyla- Prof. Dr. Arsev Bektaş Hanoğlu, okulun benden sonraki ikinci 'siyaset bilimi asistanı' oldu. Kadromuz yoktu. Biz oluşturacaktık. Çoğu hocamız İstanbul Üniversitesi İktisat ya da Hukuk Fakültesi'nden, İ.İ.T.İ.A'ya bağlı diğer kurumlardan ya da piyasadan geliyordu. Bazı hocalar arasına, bazıları da hiç gelmezlerdi. Henüz kurumu- muzda yüksek lisans ve doktora öğrenimi olmadığından, Arsev Boğaziçi Üniversitesi'nde, ben de İstanbul Üniversitesi İktisat'ta

* Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi (Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Eski Dekanı)

öğrenimimizi, sürdürüyor; bir taraftan da dersleri ve sınavları yapıyor, kağıtları okuyorduk. Kamuoyu da Arsev’le münavebeli olarak yürüttüğümüz bu tür derslerden biriydi.

Doktora tezini bitirdikten sonra, Arsev Bektaş, Kamuoyu, İletişim, Demokrasi adlı kitabını yazdı. İkimiz de Yrd. Doç ünvanıyla, Kamuoyu dersini vermeyi sürdürdük. Walter Lippman’ı, zihinimizdeki resimlerle düşündüğümüze dair savını derslerde keyifle anlatırken, öğrencilerime bazı kelimeler söylüyor, zihinlerinde hangi resmin belirdiğini söylemelerini istiyor, öğrencilerimin gülümseyerek dersi dinlemesini sağlıyordum. Walter Lippmann, insanı tanıyordu ve bizim işimiz de ‘insan’dı. ‘Pseudo environment’ (sahte çevre) kavramını ne acıklı bir örnekle açıklar... Savaş yıllarıdır. Bir adada, aslında devletleri birbirine düşman olan insanlar yaşamaktadır. Adaya gazete gelmemiştir. Savaşın başladığından haberleri olmadığından, ilişkileri halen dostça sürmektedir.

Walter Lippmann’ın çevirisi yapılan “Kamuoyu” kitabının kamuoyu araştırmaları ve iletişim araştırmaları için önemli bir kaynak olacağından eminim.

Prof. Dr. Nilüfer Sezer*

Medya Okuryazarlığı eğitiminde öğrencilerimize kazandırmak istediğimiz ilk beceri “Medyayı Okuma” becerisidir. Medyayı okuma; sınıflandırma, ilişkilendirme, değerlendirme, çözümleme, yorumlama gibi bir dizi eylemi içeren bir süreçtir. Medya Okuryazarlığında okuma eyleminden anlaşılması gereken; medya iletilerinin yüzeysel anlamıyla birlikte derin anlamı, görünen amacıyla birlikte arka plandaki diğer amaçlarını görebilmek, kurgulanmış olan ile gerçek olanı görüp ayırt edebilmektir. Çünkü medya temsilleri bilinçli bir çözümleme ve değerlendirme sürecinden geçirilmeden alındığında, “gerçek” ile “kurgu” arasındaki ayrım bulanıklaşırken “olgu” ile “algı” arasındaki ayrım da giderek derinleşmektedir.

Ancak, Medya Okuryazarlığı sadece medyayı iyi okuma işi değil, iyi-kötü, yararlı-zararlı, dengeli- dengesiz, doğru-doğru olmayan, uygun-uygun olmayan gibi zıtlıkların ayırt edilmesine ve yazınsal izlemeleri, olasılıkları ve bağlamı çözümleyebilmektir. Medyayı okumak; kitleleri kontrol eden enformasyonu kontrol etmektir. Böylece medya okuru birey, medyanın kuralları çözümleyebilir, medyanın kalıplaşmış yargılar, değerler ve ideolojisini eleştirel bir gözle okuyabilir. Bu bağlamda medya okuru birey; medyada temsil edilen toplumsal sınıf, toplumsal cinsiyet, yaş, ırk gibi farklılıkları etkin bir biçimde medya iletilerinde sorgulayabilir.

* İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Kişilerarası İletişim Anabilim Dalı Başkanı (İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Eski Dekanı)

Gerçekten de tüm medya kurgulardan ibarettir. Tüm kitle iletişim araçları kurgusaldır. Medya basit bir biçimde gerçeği yansıtmaz, aynı zamanda özgül amaçları olan ürünler sunar bireylere. Bu ürünlerin başarısı da hiç kuşkusuz görünürdeki doğruluklarında yatar; bu nedenle kurgular gibi görünmezler ancak sonuçta kurgudurlar. *Medya gerçekliği kurar, gerçeklik kurgular.* Medya iletileri kendileri kurgusalken her birimizin belleğinde bir gerçek kavramı yaratırlar.

Ne ilginçtir ki Walter Lippmann'ın da 1922'de kaleme aldığı *Public Opinion* adlı yapıtında vurguladığı ana sorunsal, bireylerin gerçek olarak algıladığı şeyin gerçek olmadığıdır; Lippmann basın organları tarafından belirtilmeyen “gerçek” ile “haberler” arasında ayırım yaparak haberin işlevinin bir olaya işaret etmek olduğunu vurgular. Lippmann'a göre gerçeğin işlevi, gizli gerçekleri aydınlatmak, onları birbirleriyle ilintilendirmek ve bireylerin üzerinde onları eyleme geçebilecekleri bir gerçeklik resmi çizmektir. Bu nedenle bireylerin belleklerindeki resimlerin yapılandırılmasında kitle iletişim araçlarının başat bir rol oynadığını belirtir Lippmann. Çünkü ona göre, bireyler gerçek olarak “gerçekliğin bir öykünmesini” ya da “düzmece bir çevreyi” algırlar.

Bu bağlamda, Medya Okuryazarlığı eğitiminde üzerinde sıkça durulan bir kavram olan *Rızanın İmalatı* her ne kadar Frankfurt Okulu Temsilcilerinin, Antonio Gramsci'nin, Edward Herman ve Noam Chomsky'nin Paulo Freire'nin, Michel Foucault gibi bilim insanlarının irdeledikleri bir kavram olsa da *Rızanın İmalatı* kavramına 1922'de kaleme aldığı *Public Opinion* adlı yapıtında ilk kez değinen Walter Lippmann'dır.

Walter Lippmann'ın *Public Opinion* adlı yapıtının ilk yayımlanışından neredeyse yüzyıl sonra Türkçe alanyazına kazandırılmasını önemlidir. Bu kitap sosyal bilimlerin her alanında ve özellikle Medya Okuryazarlığı eğitiminde kesinlikle kaynak yapıt olarak yerini alacaktır.

Prof. Dr. Nurcan Metin*

Lippmann yalnızca medya okumalarında değil ekonomi politik okumalarda da kaynak olarak kullanılan önemli bir entelektüel ve teorisyendir. 2009 Yılında Stanford Ünirsitesi SIEPR’da Soğuk Savaş üzerine yaptığım çalışmada, kavramı ortaya atan Lippmann’ın oldukça etkili bir teorisyen ve aynı zamanda teori uygulayıcısı olduğunu ilk elden tecrübe ettim. Yalnızca çalışmalarda bulunduğum okulda değil araştırmalarımı derinleştirmek için dahil olduğum Boston’daki Harvard ve MİT gibi major okullarda da Lippmann adının sıkça telafuz edildiğine -ki zaten Lippmann’ın evi Harvard Üniversitesi’nin en büyük medya araştırmaları merkezine ev sahipliği yapmaktadır- şahit oldum. Bu telafuzun nedeni boşuna değildir. Lippmann hem günümüzde kullanılan bazı çok önemli sosyal bilimler konseptlerini ortaya atmış (Soğuk Savaş, stereotip, rıza imalatı bewildered *herd*) hem de politik yönden 20. Yüzyıl siyasetinde etkili olmuştur. Lippmann, Amerika Birleşik Devletleri Savaş Bakanlığı’nda danışmanken barışa yönelik olası eylem planları hazırlamak için 125 akademisyenden oluşan bir gruba genel sekteterlik yapmış buradan alınan kararlar büyük oranda Wilson İlkelerini oluşturmuştur. Yapılan bir mülakkatta Wilson, hem Milletler Cemiyetinin hem de Fourteen Points’in (Wilson İlkeleri) oluşumunda Lippmann’ın düşüncelerinin etkili olduğunu söylemiştir.

* Trakya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Ekonometri Bölüm Başkanı

Lippmann yaşamı boyunca sosyalist ve liberalist çizgide gidip gelmiştir bu doğaldır, nitekim Lippmann'ın çok yönlülüğü herhangi bir belirlemeciliği karşı olmasından gelmektedir. Lippmann Ekonomik belirlemeciliğe de karşı çıkmıştır ona göre: "...ekonomik determinizmin ... belirli bir sınıf çıkarının var olduğunu varsayar... Marksistler tüm mülkiyetin ortak olması halinde sınıf farklılıklarının ortadan kalkacağını varsayar. Bu varsayım yanlıştır. Mülkiyet, ortak bir şekilde tutulabilir ama yine de bir bütün olarak düşünülemez. Herhangi bir insan topluluğu, komünizmi komünist bir şekilde göremediğinde, sınıf ayrımını gördükleri üzerinden yapar." Burada Lippmann ideal görünen teorilerin pratiğe uygulanmadığındaki sorunu Herbert Spencer'dan yaptığı alıntıyla da belirtir "harika teorim gerçekler tarafından mahfiedildi"

Lippmann sınıflararası ekonomik belirlemeciliğe de karşı çıkmakta ve sosyal sermayenin ve sosyokültürel seviyenin önemine vurgu yapmaktadır "...ekonomik konum, gelir miktarı ile ölçülmez. İlk jenerasyonda, en azından, sosyal konumu belirleyen gelir değildir, bir bireyin çalışma karakteri-yapısıdır ve kişinin bu aile geleneğinden kopması bir veya iki nesil sürebilir."

Lippmann her şeyden önce bilime inanan bir düşünürdür, hurafelere inanmaz. Hakikatin peşindedir. Bu sebeple herhangi bir ideolojinin tarafgirliğini yapmak yerine doğru bildiği şekilde entelektüel yaşamını inşa etmiştir. Lippmann'ın eserlerini bu kadar kıymetli kılan da bu açık görüşlülüğü olmuştur.

Araştırmalarımda kaynaklık yapmış eserlerden biri olan Walter Lippmann'ın "Public Opinion" kitabının ekonomi politik okumalarda sosyal bilimlerin birçok dalında ana kaynak olarak yer alacağı kanaatindeyim. İçinde bulunduğum bu projede yar almaktan memnuniyet duyuyorum kitabın akademimize hayırlı olmasını diliyorum.

Prof. Dr. Sema Yıldırım Becerikli*

Walter Lippmann'ın görüşleri siyasal iletişimle ve sosyal psikolojiyle ilgili derslerde sıkça başvurduğumuz referans noktalarından. Özellikle halkla ilişkiler ve tanıtım/reklam öğrencilerinin ilk dönem etki modellerinin alanın yapılandırılmasına katkılarını kavramaları açısından görüşlerini aktardığımız bir bilim insanı. Ancak şu ana değin Lippmann'ın katkılarını öğrencilerimize ikinci el kaynaklardan aktarmıştık. Dolayısıyla hem iletişim çalışmalarının tarihsel ve bağlamsal arkaplanını kavramak, hem de halkla ilişkilerde oldukça önemli bir yer tutan kamuoyu, algı, tutum, ikna, rıza gibi kavramların nasıl ele alındığını göstermesi açısından Kamuoyu adlı eserinin çevrilmesini çok önemli buluyorum.

Lippmann aslında şu anda çalışmalarımızın çoğunda kullandığımız kabullerden birini ilk olarak dillendirmişti. Lippmann'ın fark ettiği gibi içinde yaşadığımız toplum tarafından tanımlanan kategorileri içselleştirmekten kaçınamayız. Bu kategoriler toplumun bütün alanlarına, kültüre ve kitle iletişim metinlerine sirayet eder.

Zihinlerimiz her şeyi otomatik ve doğal bir biçimde kategorize ettiğinden, bu kategorilerin temsil ettiği yaklaşımlar üzerinden harekete geçmeye eğilimliyizdir. Lippmann'ın bu görüşleri aslında insan zihninin şematik çalışma biçimini anlatır. Kategoriler, şemalar

* Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

hatta stereotipler, medya metinleri ile karşılaşan bireylerin de anlamlandırma ve çözümleme noktalarından biridir. Bu açıdan klişeler ve stereotiplerle düşünme biçiminin dışına çıkmak ve eleştirel bir bakış açısı geliştirmek için de aslında insan zihninin kestirme yollarını bilmek gerekir.

Lippmann'ın görüşleri, hem kamuoyunu yönlendirme konusunda içerdiği argümanları hem de standart ve hakikatin bütününü seslendirmekten uzak bakış açılarını sorgulamak hususunda da eleştirel iletişim akademisyenlerine çoklu olanaklar tanır.

Özellikle şemaların ve kategorizasyonun yol açacağı önyargılar Lippmann tarafından “kafamızdaki resimler” olarak adlandırılmıştır. Aslında tam olarak bireysel düzlemdeki bu zihinsel çalışma biçimlerinin kitle iletişim araçları dolayısıyla nasıl yayılacağıнын güzergahını çizmişler ve bizi bunun üzerinde düşünmeye sevk etmişlerdir. Dolayısıyla buradan hareketle kendilerinden sonra gelen iletişim ve psikoloji kökenli akademisyen ve düşünürlere de kişilik özellikleri, önyargılar, kalıpyargılar gibi olguları medya metinleri üzerinden tartışma olanağı sunmuşlardır.

Kişinin bilişsel şemaları yalnızca diğer insanlarla olan ilişkilerinde ya da medya metinlerini alımlama sürecinde değil aynı zamanda siyasal tutum ve davranışlarının biçimlenmesinde de rol oynamaktadır. Bu nedenle günümüzde siyasal davranış/iletişim çalışmaları ya da halkla ilişkiler uzmanları için vazgeçilmez alanlardan biri olan sosyal psikoloji alanını tanımak ve gelişimsel süreci takip etmek isteyenler için başta söylediğimiz gibi Lippmann temel referans noktalarından birini oluşturmaktadır.

Lippmann'ın görüşlerinin ardından halkla ilişkilerin babası olarak da bilinen Edward Bernays'ın kamuoyunu biçimlendirmede ikna stratejileri ve kitle psikolojisi kavramlarını yan yana getirişi halkla ilişkiler alanının doğmasına neden olmuştur. Gustave Le Bon, Walter Lippmann ve Bernays aslında bu alanı var eden düşünsel arkaplanın temel figürleridir.

Gustave Le Bon'un Kitle Psikolojisi, "kalabalık" ve "yığın" olarak adlandırdığı kitlelerin yönetilmesi için neler yapılması gerektiğine ilişkin fikirleri de aslında iletişimin politik yüzünü örneklemesi açısından çok önemli bir zemindir. Kitlelerin inançlarının ve duygularının toplum hayatını belirlemesi yönündeki etkilerini vurgulamıştır. Bu düşünsel arkaplan ise yıllarca iletişim uzmanlarının kitlelerin duygularını ve irrasyonel motivasyonlarını uyaran mesajlar oluşturmalarına neden olmuştur.

"Rızanın İmalatı" kavramını da ilk defa Lippmann "Kamuoyu" adlı eserinde kullanmıştı. Tüm siyasal iktidarların temel meselesi olan halkın rızasına dayalı bir yönetsel anlayış tesis etmenin önemi vurgulamıştı. Aslında Lippmann'ın kitle iletişim araçlarını bu rızayı sağlamada bir araç olarak kullanılması gerektiğini mi savunduğu yoksa bunu eleştirdiği mi konusunda bir soru işareti var. Çünkü burada ikili bir yapı görüyoruz. Öncelikli olarak rasyonel ve kararlarına güven duyulan bir insan modelinin seçimleriyle başlayan ancak daha sonra rasyonel insan modeline güvenini kaybetmesiyle toplumu seçkin bir sınıfın yönetmesiyle biten görüşleri bu ikili yapının gerekçesini oluşturur.

Bernays "rızanın imalatı" kavramını iletişim süreçlerinin önemini vurgulayarak "rıza mühendisliği" kavramına dönüştürmüştür. Dolayısıyla siyasal iletişimden bir parça farklılaşarak halkla ilişkiler formuna dökülen ilk çalışmalar da ona aittir. Ancak Bernays da kendi arka planındaki Le Bon ve Lippmann'dan etkilenerek görüşlerini oluşturmuştur. Bu dönemde aslında zihinsel olarak asimetrik yapının varlığını koruduğunu ve iletişimsel süreçlerin ya da halkla ilişkiler faaliyetlerinin de bu yapının devamına nasıl hizmet edebileceğinin araştırıldığını söyleyebiliriz.

Nihai olarak Lippmann'ın eserinin çevrilmesini, günümüz iletişim akademisinin onu daha doğru bir yere koyabilmesi ve görüşlerini ve yol ayrımalarını sorgulayabilmesi adına önemli bir adım olarak değerlendiriyorum. İletişim felsefesi, iletişim etiği, sosyal

psikoloji, iletişim psikolojisi, halkla ilişkiler ve tanıtım/reklam dersleri, iletişim sosyolojisi gibi pek çok dersin müfredatında temel eserlerden biri olarak görmek ümidiyle...

Doç. Dr. Hediyeullah Aydeniz*

Medya ve iletişim çalışmalarının, alan tarih yazımı ve yeniden ele alınması meselesi uzun bir süredir akademyanın gündeminindedir. Bunun gelecekteki nitelikli ve özgün çalışmalar açısından gecikmeksizin yerine getirilmesi gereken temel bir ihtiyaç olduğunu dikkate aldığımızda hem Batı hem de Türkiye'nin medya ve iletişim çalışmaları müktesebatının Türkiye'den okunması, analiz edilmesi ve çoklu bakış açılarıyla tarihinin yazılması gereği açıktır. Aktör (kuramcılar, düşünürler vs.), ekol (sembolik etkileşim, Eeeştirel Kuram, Palo Alto, Kültürel Çalışmalar, vs.) ve okul (Şikago Sosyoloji Bölümü, Frankfurt Toplumsal Araştırmalar Enstitüsü, Palo Alto Zihinsel Araştırmalar Enstitüsü, Uygulamaları Sosyal Araştırmalar Bürosu, vs.) üzerinden yazılabilecek bu tür bir alan tarih yazımının olmazsa olmazlarından birisi de birincil kaynaklara erişim ve okumaların buradan hareketle yapılmasıdır.

Almanca ve İtalyanca konuşan dünyanın bilgi birikiminin çok azı Türkçeye kazandırılmış olsa da yetmiş yıllık Türkiye'deki medya ve iletişim çalışmaları bilgi birikiminin daha çok İngilizce ve Fransızca alanyazının Türkçeye aktarılmasından oluşmakta olduğunu söyleyebiliriz. Ancak Türkiye'deki yetmiş yıllık akademideki çalışmalara rağmen alan yazınında önemli ve etkili olmuş bazı eserlerin hâlâ Türkçeye kazandırılmadığını görmek gerekir. Daha

* Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Yöntemleri Anabilim Dalı Başkanı

çok ikinci hatta üçüncü kaynaklardan yararlanarak dolaylı bir şekilde birincil kaynakların içerikleri üzerinde tartışmaların yapıldığı söylenebilir. Kamu, kamusalılık, kamusal alan, kamuoyu, kitle, kitleselleşme, kitle kültürü, kitle iletişimi, kültür endüstrisi konuları ve kavramları etrafında yoğun tartışmaların yaşandığı bir dönem olarak 1890'lar ile 1930'lu yıllar arasında hem aktörler hem ekoller hem de okullar açısından zengin ve kurucu etkiye sahip bir bilgi üretiminin yapıldığı yıllardır. Bu süreçte indirgemecilik tehlikesini de ortaya koyacak şekilde Şikago ve Frankfurt okulları üzerinden konuların tartışıldığı bir yaklaşımın öne çıktığını söylemek abartı olmayacaktır. Bu iki ekolün de dışında ve akademisyen kimliğinin olmamasından da kaynaklı okul ve ekol ile ilişkilendirilmeyen ama önemlilik arz eden biri olan Walter Lippmann önemlidir. Bu dönemde daha çok uygulamanın odağında olmakla beraber kuramsal alana da önemli katkıları olan bir isim olarak Walter Lippmann, yaklaşımları ve uygulamaları ile Türkiye'de ve Türkçe alan yazının da çok konuşulmakla beraber eserleri henüz Türkçeye kazandırılmayan isimlerden birisidir.

Medya ve iletişim çalışmalarının ilk dönem Bat'daki tartışmaların tarihi seyri açısından birbiriyle ilişkili hatta birbiriyle çekişen ve bu çekişmenin sonunda ortaya çıkan bazı eserlerin ve müelliflerinin birbiriyle ilişkili ve yapılacak çapraz okumalarla tarihsel bağlam gözardı edilmeden kapsayıcı şekilde anlaşılmasının önemli olduğunu düşünmekteyim. Örneğin erken dönem kitle toplumu tartışmalarında Freud'un 1921'de Le Bon'un 1896'da yazdıklarına cevaben yazdığı Kitle Ruhu kitabı, aynı tartışmanın çeyrek asır sonraki durumu ve iki kuramcının farklılaşan yaklaşımlarını görme imkanını verir niteliktedir. Bu tartışmanın tamamlayıcısı olarak Le Bon (1896)-Freud (1921)-Gasset (1929) üçlüsünün kitle ile ilgili yaklaşımları ve bunların da Frankfurt Okulu'nun hemen hemen aynı dönemdeki kitle kavramı etrafındaki tartışmalarıyla birlikte okunması dönemsel bağlamı ve kavram etrafındaki çoklu

boyutu görme imkânı verebilir. Bu tartışmalar kapsamında öne çıkan ve kitaplarla birbirlerine cevap veren ve polemik olarak da görülebilecek iki ismin birlikte görülmesi ve okunması gereği açıktır. Tarihsel-toplumsal bağlam çerçevesinde Le Bon, Freud, Lippmann, Dewey ve Gasset'in de üzerinde durdukları kitle (mass), kamusal (public), kamuoyu (public opinion) kavramları etrafındaki tartışmaların birlikte ele alınması modern toplum yapılanmasında siyasal sistem ve kabul edilen meşruiyet mekanizmasının işleyişinde ortaya çıkan sorunlar ve medyanın buradaki konumu-işlevini ortaya koymak açısından değerlidir.

Uzun yazı hayatında birçok tartışmaya ve birbiriyle çelişen tavır alışları da olan Lippmann, ABD Başkanı Woodrow Wilson'un Ocak 1918'de duyurduğu ve Wilson Prensipleri adıyla bilinen metnin oluşmasına da katkı sunan isimlerden birisidir. Politikacılar için metin yazarlığı yapan ve siyasileri etkilemekten hoşlanan birisi olan Lippmann'ın biyografisini yazan Ronald Steel'in ifadesiyle Lippmann, entelektüel esnekliğe sahip bir yazardır. Entelektüel esnekliğin ötesinde de değerlendirilebilecek bazı duruşları da olan Lippmann, bir yandan 1922 yılında Harvard Üniversitesi'ne kabul edilecek Yahudi öğrencilere kota uygulanmasını bir Yahudi olarak desteklerken bir diğer yandan 1933 yılındaki bir köşe yazısında zeki medeni insanların oluşturduğu büyük devrim gibi nitelemelerle Nazilerin Almanya'da iktidar yürüyüşüne de yazılarıyla selam vermekten kendini alamamıştır. Kişisel tarihi ile siyasal-toplumsal tarih arasındaki ilişkiyi de gözardı etmeden ortaya koyduğu eserlerle medya ve iletişim çalışmaları açısından Lippmann, gözardı edilemeyen önemli ve etkili bir isimdir.

Walter Lippmann'ın Public Opinion (1922) ve Phantom Public (1925) kitapları ile Şikago Okulu kapsamında değerlendirilen John Dewey'in Public and Its Problems kitapları da 1920'li yıllarda Amerika'da ve Avrupa'da public, public opinion ve mass kavramları etrafında yürütülen tartışmaları, medya ve iletişim çalışmaları

bağlamında ve kapsamında da çok değerlidir. Kamu, kamusalılık ve kamuoyu kavramları etrafında bu iki ismin düşünceleri ve birbirlerine karşı aldıkları duruşlar, 1980'ler ve 1990'larda ABD'de medya ve iletişim araştırmalarında "Lippmann-Dewey Tartışması" başlığı altında genişçe tartışıldığı da biliniyor.

Alanın müktesebatını yakalamaya ve yeni özgün çalışmalara da katkı sunabilecek bu eserlerin Türkçeye kazandırılması noktasındaki her çabayı desteklemek ve teşvik etmek gerekir. Devamını gelmesini ümit ettiğim sevgili Öğrencim Orhun Doğuş Yılmaz'ın editörlüğünde Lippmann'ın "Public Opinion" kitabının Türkçeye kazandırılmasını çok değerli buluyor ve selamlıyorum. Bunun devamında aynı konu etrafında Walter Lippmann'ın düşüncelerini ortaya koyduğu Phantom Public (1925) ve The Public Philosophy (1955) kitaplarının da Türkçeye kazandırılmasını ümit ediyorum.

Doç. Dr. Mine Demirtaş*

90'lı yıllarda yüksek lisans ve doktora eğitimimde, 1984 yılında yayımlanan “Kamuoyu” kitabının yazarı olan danışmanım Prof. Dr. Alim Şerif Onaran, kamuoyu kavramı ile tanışmamı sağlamış, hocamın teşviki ve büyük bir şevkle yazdığım doktora tezimde kamuoyu ve halkla ilişkiler amaçlı filmlerin kamuoyunu nasıl etkilediğini araştırırken, Walter Lippmann'ın “Public Opinion” adlı eseri ana kaynaklarımdan biri olmuştur. Lippmann 1922 yılında yayımladığı bu eseriyle alana yepyeni görüşler kazandırmış ve Onaran'ın “Kamuoyu” adlı eserinde alıntılanmış gibi, kamuoyunun oluşumuna etkin olan çevreyi, gerçekte her türlü bağlantısını kesmiş, sahte bir çevre olarak ele almıştır. Bu çevreyi “görünmeyen çevre” olarak adlandırarak, haberlerin çıkış noktasında uygulanan sansür, fiziksel ve sosyal engeller, dil yetersizlikleri, dalgınlık, tekdüzelik ve şiddet gibi psikolojik etkenlerin buna neden olduğunu vurgulamış ve ayrıca kamusal kanaat yerine kamusal hayalden söz edilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Dolayısıyla iletileri medya kurgulamakta, bireylerin belleklerinde ise gerçekler yaratılmaktadır. Demokratik olsun ya da olmasın her rejimde medya kamuoyunun oluşumunda büyük önem taşımakta, kamudaki gelişmelerin halk tarafından algılanmasını yönlendirmede önemli bir potansiyel oluşturmaktadır.

* Beykent Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Bölümü Bölüm Başkanı

Kamuoyu, önemli sayıda insanın önem taşıyan bir konu hakkında ifade ettikleri tercihler kompleksi olarak ifade edilmektedir. Din, okul, aile, sosyal çevre ve geleneklerden etkilenen insanların düşünce ve davranışları çoğunluğa mal olduğu zaman kamuoyunun oluşumundan söz etmemiz mümkündür. Bu savlar ışığında oluşturduğum Doktora tezimin şekillenmesinde önemli bir kaynak oluşturan Walter Lippmann'ın "Public Opinion" adlı eserinin, yayımlanışından neredeyse yüzyıl sonra Türkçe alanyazına kazandırılması, iletişim bilimleri adına önemli bir çalışma olmuştur. Kitabın çevirisinde katkımın bulunması da benim için gurur vericidir.

Doç. Dr. Pelin Vardarlier*

Lippmann, kitle iletişim araçları ile şekillendirilmeye başlayan modern toplumu ve modern toplumdaki bireylere karşı bazı şüphelere sahiptir. Ana göre “Modern toplum özünde güvensizdir, çünkü tüm insanların farklı nedenlerle aynı şeyi yapacağı fikrine dayanır” fakat her insan yaşam deneyimlerinden damıttığı hayatını yaşar ve Lippmann’a göre bu varsayım yanlıştır. Herkesin uyacağı bir eylem planından bahsetmek ya kişileri belli bir kalıba sokmak mümkün değildir ona göre “Standart en iyi ihtimale muğlak bir ölçüttür.” Bireylerin ilişkilendirmeleri konusunda da şüphelidir: “Zihin ne kadar eğitimsizse, aynı anda dikkatini çeken iki şeyin nedensel olarak birbirine bağlı olduğunu düşünmesi o kadar kolaydır.” demektedir ve bu durumunun ileride daha da zor bir hal alacağından bahsetmektedir: “Gelecekte, “ihtimal” kavramı “muhtemel” kavramından, “muhtemel” kavramı ise “kesin” kavramından neredeyse ayırt edilemez hale gelecektir.”

Lippmann düşünsel hayatı boyunca tekdüzeliğe ve baskamalıkla her şeye mesafeli durmuştur. Semboller bunlardan birisidir. Stereotip kavramını da oluşturan fikirlerden birisi bu sembollerdir. Lippmann sembollerin aslında bilgi taşıyan bir araç olduğunu ancak bilgiyi üreten bir unsur olmadığına insana bağımlı ve sürekliliği konjonktüre bağlı bir unsur olduğundan bahsetmiştir:

* Medipol Üniversitesi İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi Öğretim Üyesi

“Sembollerin, insan zihnindeki ilişkilendirmelerle elde ettiği güç haricinde hiçbir gücü olmadığı için müzeler ve halk bilim kitapları, unutulmuş amblemler ve büyüler ile doludur. Güçlerini kaybetmiş ve kök salmayı başaramayan bu semboller bizlere, sabırlı olabilirsek, tamamıyla dünyevi bir geçmişin farkına varmamız gerektiğini hatırlatır.” Burada Lippmann sembollerin gelip geçiciliğine ve yalnızca kendi bağlamında etkili olduğuna vurgu yapmıştır. Semboller kaçınılmaz olarak stereotiplere dönüşmektedir Lippmann “Bu müthiş semboller, stereotipleşmiş tipik bir toplumun bütün ve ayrıntılı sadakatine, aktarım yoluyla sahip olurlar. Her bireyin manzaralar, mobilyalar, suretler ve anılar bakımından ilk ve durağan bir toplumda tek gerçekliği olduğu hissini uyandırır...Semboller bu bağlılıkları sahiplenirler ve ilkel imgeleri ortaya çıkarmaksızın alevlendirebilirler.”

Lippmann aslında semboller imgeler ve stereotipleri tamamen faydasız olarak görmez ona göre dünya fazla büyük ve fazla karmaşıktır. Bazı konular kalıpyargılarla da kısmi olarak anlam bulabilir. Ancak sorun hakikatin karşısına stereotip gelince ortaya çıkar. Bu zamanda ya put kırıcılık yapıp stereotipler hakikate boyun eğerek ya da tekdüzelik galip gelip hakikat düzene kaybeder.

Lippmann bireyselleşmiş ancak bireyselliğini toplumsal motiflerden almış günümüz toplumuna ışık tutar. Kavramsallaştırmaları hala güncelliğini korur. Bu Walter Lippmann'ın eserlerinin dilimize kazandırılması önemlidir. Belki de en önemli eseri olan Kamuoyu'nun, akademik camiamızdaki araştırmalara kaynaklık edeceğini düşünüyorum.

Doç. Dr. Şeyda Akyol*

Gerçeği aramak sahteliğin karşısında durmak... Walter Lippmann sanırım basitçe bu sözlerle tanımlanabilir. Hem bir gazeteci hem de bir teorisyen olarak Lippmann gerçek ile gerçek gibi görünen arasındaki farklı ortaya çıkarmak için çaba sarf etmiştir. Gazetecilikte aradığı gerçeklik ona gazetecilik hayatı boyunca 2 Pulitzer kazandırmış ve 20. Yüzyılın en etkili gazetecilerinden biri olarak anılmasını sağlamıştır.

Lippmann gazeteciliğinin yanı sıra önemli de bir teorisyendir. Günümüzde hala geçerliliğini koruyan kavramlarına bakılırsa aslında gazeteciliğinde yansıttığı gerçeği arama misyonunun benzeri de eserlerinde görülebilir. Lippmann bir pasifist ve savaş karşıtıdır ancak gerçekliğin taklidine savaş açmıştır. “Sahte çevre”, “sahte gerçek”, “stereotip”, “rıza imalatı” bunların tamamı bireyin güdülenmesine karşı bir uyarı niteliği taşımıştır. Ona göre “Standart en iyi ihtimale muğlak bir ölçüttür” ve ona göre stereotip bireyi gerçeklerden ayıran bir unsurdur ve “Sivrilmiş gerçekliklerden duyguyu ayırma gücü sebebiyle, sembol hem bir dayanışma hem de bir sömürü mekanizmasıdır.” Bu semboller bir anda var olmamıştır ve bir anda yok olmaz. Bu sebeple Lippmann’a göre “Her yeni kuşak, önceki kuşağın şartlandırıldığı biçimin olağan bir kurbanıdır.” Stereotipler öyle yüzeysel bir gerçeklik ortamı oluşturularki çoğu

* Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Öğretim Üyesi

zaman bireyler rahatsızlık hissetmediği sürece onu aramamaya meyilli olur. Lippmann bu durumu şu şekilde açıklar “Çevremiz normal ve sakin kaldığı ve tanıştığımız kişilerden bizden beklenenler tutarlı olduğu sürece, eğilimlerimizin çoğundan habersiz olarak yaşarız. Beklenmedik bir durum olduğunda, kendimiz hakkında bilmediğimiz çok şey öğreniriz.”

Lippmann aslında gerçeklik formlarına karşıt olarak kamuoyu oluşturmak adına stereotiplerin kullanıldığını ve sahte çevreyi oluşturduğunu kastetmektedir. Peki bunu bireysel olarak çözmek mümkün müdür? Bu soruya Lippmann Platon’un Devlet’inin 7. Kitabından bir alıntıyla cevap vermektedir. Platon “Fırtınadaki en çetin dalga” olarak nitelendirdiği şeydir bu. Tespit etmek kolaydır ancak çözüm zordur. Bu sebeple Lippmann tıpkı Platon gibi ideal bir çözüm ortaya atmaz. Ancak en azından gerçeği şahtesinden ayırmak için bir kod açımı olarak stereotip ve sahte çevre kavramlarını bizlere sunar.

1922 yılında yayımlanan ve Kamuoyu, iletişim araştırmalarında temel teşkile eden “Public Opinion” kitabının akademik yazınına dahil olmasından memnuniyet duyuyor, kitabın önemli bir kaynak olacağını düşünüyorum.

I-GİRİŞ

Wading River, Long Island, 1921*

“İşte karşında! Bir taraftan ıstık alan ve açık olan tarafından gelen ıstıkın içeriyi tümüyle aydınlattığı bir mağarada yaşayan bu insanlar, çocukluklarından beri buradalar. Bacakları ve boyunlarından hareket edemeyecek şekilde zincirlenmişler. Sadece kendi arkalarını görebiliyorlar. Çünkü zincirler başlarını döndürmelerini engelleyecek şekilde düzenlenmiş. Üstlerinde ve arkalarında bir ateşin ıstığı parlıyor ve eğer dikkatlice bakarsan; ateş ve mahkumlar arasında kuklacıların kukla gösterdikleri ekran gibi, yol boyunca inşa edilmiş alçak bir duvar göreceksin.”

“Görüyorum” dedi.

“Ve görüyor musun?” dedim. “Duvar boyunca görünen gemileri taşıyan adamları, duvar boyunca geçen adamları; ayrıca ahşaptan, taştan ve çeşitli malzemelerden yapılmış insan ve hayvan figürlerini ve bazı mahkumların beklediğiniz gibi konuştuğunu, bazılarının da sessiz olduğunu?”

“Bu ilginç bir görüntü” dedi, “bunlar tuhaf mahkumlar.”

“Bizim gibi” diye cevapladım; “onlar yalnızca kendi gölgelerini veya ateşin mağara duvarlarına yansıttığı birbirlerinin gölgelerini görürler.”

“Doğru” dedi, “Eğer başlarını döndürmelerine izin yoksa gölgeden başka ne görebilirler ki?”

* Çev. Orhun Doğuş Yılmaz Marmara Üniversitesi S.B.E Lisansüstü Öğr.

“Eğer nesneler sürekli bu şekilde hareket ediyorsa, yalnızca gölgeleri mi görecekler?” “Evet” dedi. “Ve eğer birbirleriyle konuşabilse-lerdi, aslında önlerinde bulunan şeyleri gerçekten fark edebilir ve isimlendirebilirlerdi, değil mi?” Platon, Devlet, 7. Kitap (Jowett Çevirisi.)¹

¹ e.n. Benjamin Jowett, Oxford Üniversitesi'nde görev yapmış, Platon ve Tukididis çevirileriyle tanınan, İngiliz teolog, çevirmen.

1. BÖLÜM

DIŞARIDAKİ DÜNYA VE ZİHNİMİZDEKİ RESİMLER*

1914 yılıydı ve az sayıda İngiliz, Fransız ve Alman'ın yaşadığı bir okyanus adası vardı. Hiçbir kablunun ulaşamadığı bu adaya İngiliz posta vapuru altmış günde bir gelirdi. Vapur eylül ayında henüz adaya ulaşmamıştı ve adalılar hala Gaston Calmette'nin Madaton Caillaux'u vurduğu² olayın dava duruşmasıyla ilgili olan en son gazete haberlerinden bahsediyorlardı. Bu nedenle, tüm koloni için, eylül ayının ortasında bir günde, rıhtımda bir araya gelerek kararın ne olduğunu kaptandan duymak her zamankinden daha fazla önem taşıyordu. Postadan gelen haberle adalılar, İngiliz ve Fransızların, altı haftadan fazla bir süredir Almanlara karşı anlaşmaların kutsallığı adına savaştıklarını öğrendiler. Altı garip hafta boyunca aslında düşmanken, birbirlerine arkadaş gibi davranmışlardı.

Adadakilerin durumu Avrupa nüfusunun çoğundan çok da farklı değildi. Kitadaki yanlışlığı yalnızca altı gün veya altı saat

* Çev. Orhun Doğuş Yılmaz, Marmara Üniversitesi S.B.E Lisansüstü Öğr.

² e.n. Henriette Caillaux'un, ikinci eşi İngiltere başbakanlığı da yapmış Joseph Caillaux ile henüz ilk eşiyle evliyken mektuplaşmalarını yayımlamaya başlayan La Figaro Dergisinde editörlük yapan Gaston Calmette'i 16 Mart 1914'te vurması hadisesi.

kadarken adallılarda bu altı hafta sürdü. İnsanların işlerini her zamanki gibi yürüttüğü, zihinlerinde bulunan Avrupa resminin, hayatlarını karıştırmak üzere olan Avrupa'ya hiçbir şekilde karşılık gelmediği bir aralık vardı. Her insan için, artık var olmayan bir ortama alıştığı bir zaman dilimi vardı. 25 Temmuz'a kadar dünyanın her yerinde, insanların gönderemeyecekleri mallar üretiliyor, ithal edemeyecekleri mallar alınıyor, kariyerler planlanıyor, işletmeler düşünüyor, umutlar ve beklentiler taşınyordu; bilinen dünya, olduğu gibi bir dünyaydı. İnsanlar o dünyayı anlatan kitaplar yazıyordu. Zihinlerindeki resme güvenmişlerdi. Dört yıl sonra, bir perşembe sabahında ateşkes haberi geldi. İnsanlar katliamın bittiğini haber veren bu habere karşı yaşadıkları kelimelerle ifade edilemeyecek rahatlamayı dışa vurdular. Yine de gerçek ateşkes gelmeden beş gün önce, savaşın sonu kutlansa da savaş alanlarında binlerce genç adam ölmüştü.

Geriye dönüp baktığımızda, içinde yaşadığımız çevreyi nasıl da dolaylı olarak bildiğimizi görebiliyoruz. Artık, haberlerin bize hızlı mı yoksa yavaş mı geldiğini görebiliyoruz; ama gerçek bir resim olduğuna inandığımız her şeye, sanki çevrenin kendisiymiş gibi davranıyoruz. Üstün görüşümüz nedeniyle, bilinmesi gereken ve hali hazırda bilinen dünyanın birbiriyle çeliştiği konusunda ısrar ediyoruz. İnsanlığın kendi hayalleri doğrultusunda yönettikleri, savaşıkları, ticaret yaptıkları bu dünyada ulaştıkları sonuçların doğru olup olmadığını gözlemleyebiliyoruz. Örneğin, Hindistan için yola çıkılıp Amerika keşfedildi, kötülük teşhis edildi ve yaşlı kadınlar asıldı. İnsanlar satarak ve asla satın almayarak zenginleşebileceklerini düşündü. Allah'ın iradesi olduğunu düşündüğü şeye itaat eden bir halife, İskenderiye'deki kütüphaneyi yaktı.

389 yılında St. Ambrose³, Platon'un mağarasındaki mahkûmun başını döndürmeyi kesin olarak reddeden davayı açıkladı.

³ e.n. Aurelius Ambrosius, 340-397 yılları arasında yaşamış, döneminin önemli dini düşünürlerinden biri ve zamanının Milan Başpiskoposu.

“Dünyanın doğasını ve konumunu tartışmak, gelecekteki yaşam umudumuzda bize yardımcı olmaz. Kutsal Yazılar’ın neyi ifade ettiğini bilmek yeterlidir.” ‘Boşluğun üzerine kuzey göklerini yaydı, yeryüzünü hiçbir şeye astı’ (İncil, 26:7). Öyleyse dünyanın havaya veya suya asılmış olduğuna dair yapılacak bir tartışmaya gerek yoktur. Zira yeryüzü havaya asılmış olsa, bu ince ve güçsüz havanın, yeryüzünün varlığını sürdürmesini sağlaması mümkün değildi. Suyu asılmış olsa kendi ağırlığından ötürü eninde sonunda dibe batacaktı. Dolayısıyla yeryüzü dengesiz bir boşlukta bulunmasına rağmen, Tanrının gücü ve ihtişamı sayesinde mükemmel bir dengede var olmaya devam edemez miydi?⁴ “Geleceğe dair sahip olduğumuz umutlar ve fikirler bu konuda bize yardımcı olmaz.” Kutsal yazının ne ifade ettiğini bilmek yeterlidir. Dolayısıyla tartışmanın bir gereği yok. Ancak St. Ambrose’dan bir buçuk yüzyıl sonra, zıt fikre sahip olan insanların kafalarındaki soru işaretleri nedeniyle, bu görüş hala sıkıntılıydı. Bilimsel başarılarıyla ünlü Cosmas⁵ adlı bir keşiş, bu sebeplerden ötürü, bir Hristiyan Topografyası ya da “Dünya ile ilgili Hristiyan Görüşü” konulu bir metin yazmak için görevlendirildi.⁶ Kendisinden ne beklendiğini tam olarak biliyordu, yazdıklarını tamamen Kutsal Yazılara dayandırmıştı. Bu sonuca göre, dünya düz bir paralelkenardı. Doğu-batı arasındaki genişliği, kuzey ve güney arasındaki uzunluğundan iki kat fazlaydı. Merkezde, insanların tufandan önce yaşadıkları okyanusla çevrili farklı bir dünya vardı. Bu diğer dünya Nuh’un gemiye biniş limanıydı. Kuzeyde, etrafında güneş ve ayı döndüren yüksek, konik bir dağ vardı. Güneşin dağın arkasına geçmesi geceyi oluşturuyordu. Göküüzü, dış dünyanın köşelerine yapıştırılmıştı. İçbükey bir çatıda buluşan dört yüksek duvardan oluşuyordu ve böylece dünya

⁴ Hexaemeron, Henry Osborn Taylor tarafından The Medieval Mind’da alıntılanmıştır.

⁵ e.n. Cosmas Indicopleustes, en eski Hristiyan Tapografa haritasını oluşturan, Dünya’nın düz olduğunu iddia eden 6. Yüzyılda yaşamış, gezgin, keşiş, coğrafyacı.

⁶ William Edward Hartpole Lecky - Rationalism in Europe Vol. I, ss. 276-278.

evrenin tabanıydı. Gökyüzünün diğer tarafında, “gök kubbenin üzerinde olan sular”ı oluşturan bir okyanus vardı. Göksel okyanus ile evrenin nihai çatısı arasında, kutsananlara ait bir boşluk bulunuyordu. Dünya ve gökyüzü arasındaki boşlukta melekler yaşıyordu. Aziz Paul’un belirttiği, tüm insanlığın “dünyanın yüzünde” yaşadığına dair fikri kabul edilirse, melekler nasıl yeryüzünün antipodunun⁷ bulunduğu yerde yaşıyor olabilirlerdi? Zihnimize nüfuz eden bu pasajla bize, bir hristiyanın antipodun konusunu dahi açmaması gerektiği söylenmektedir.⁸ Bir Hristiyan, ne kadar dindar veya nüfuzlu olursa olsun bir gemiciye ya da bir deniz askerine, antipoda gitmeyi denemesi için bir gemi temin etmemelidir. Cosmas için, haritası hakkında saçma olan hiçbir şey yoktur. Biz, bu haritanın evrenin haritası olduğuna dair kesin yargılarını hatırlayarak, Peary⁹ ile Macellan’ın¹⁰ haşmetini ve yaptıklarının önemini, ya da sırf 7 mil yukarıda uçtuğu için meleklerle veya gök kubbeyle çarpışma riskini göze alacak pilotların durumunu anlamaya başlayabiliriz. Aynı bakış açısıyla savaş ve politikadaki öfkeyi de tüm partilerin muhalefet kesmi içerisinde yer almasını, gerçekleri olduğu gibi kabul etmemesini, olması gerektiği gibi göstermeye çalışması üzerinden anlayabiliriz.¹¹

Büyük insanlar, yaşamları boyunca, halk tarafından genellikle sadece hayali kişilikleriyle tanınırlar. Dolayısıyla, eski bir deyiş olan “kimse bir uşak için kahramanlık yapmaz” cümlesinde biraz

⁷ e.n. Dünya yüzeyindeki bir noktanın kendisine en uzak, taban tabana en zıt bölgeye verilen isim.

⁸ William Edward Hartpole Lecky, *Rationalism in Europe* Vol. I, ss. 276–278.

⁹ e.n. Robert Edwin Peary, 1909 yılında Kuzey Kutbu’na ilk ayak basan Amerikalı kâşif, asker.

¹⁰ e.n. Ferdinand Macellan, 1480-1521 yılları arasında yaşamış, kesin olmamakla birlikte Dünya’nın çevresini gemiyle dolaşarak yuvarlak olduğunu ispatlamış, geçtiği Güney Amerika’daki deniz yoluna ismi verilmiş olan (Macellan Boğazı) ünlü denizci, kâşif.

¹¹ Hamlet’teki gibi, Polonius hışırdayan perdenin arkasında bıçaklanacak ve belki de ekleyecektir, “Seni zavallı, şaşkın, sersem casus! Elveda! Olduğundan daha büyük sandım seni. Kaderine küs.”

doğruluk payı vardır. Uşak ve özel sekreter genellikle kurguya daldırıldığından, sadece bir nebze gerçeklik payı taşır. Kraliyet şahsiyetleri elbette inşa edilmiş kişiliklerdir. İster kamusal karakterlerine inanılsın, ya da sadece saray nazırının sahne yönetimine izin verilsin, kamu ve muhteşem benlik, özel ve insan olmak üzere en az iki farklı benlik taşır. Büyük insanların biyografileri aşağı yukarı bu iki benliğin tarihine kolayca düşümdür. Resmi biyografi yazarı, kamusal hayatı ve diğer anıları ortaya çıkarır. Örneğin The Charnwood Lincoln,¹² gerçek bir insanın değil, Aeneas¹³ veya Aya Yorgi¹⁴ ile aynı gerçeklik düzeyinde hareket eden, önemle dolu destansı bir figürün asil bir portresidir. Oliver Hamilton,¹⁵ görkemli bir soyutlama, bir fikrin heykeli, Bay Oliver'ın kendisinin de dediği gibi, «Amerikan Birliği»dir. Federalizmin devlet yapısı, bir insanın biyografisine pek benzemeyen, resmi bir anıttır. Bazen insanlar iç sahneyi ortaya çıkardıklarını düşündüklerinde kendi cephelerini oluşturur. Repington günlükleri¹⁶ ve Margot Asquith'in,¹⁷ samimi detayları yazarların kendileri hakkında nasıl düşünmeyi sevdiğinin bir göstergesi olarak en açık şekilde ortaya koydukları bir kendi kendine portre türüdür. Ancak en ilginç portre, insanların

¹² e.n. Burada Lippmann, Lord Charnwood'un (Godfrey Benson) 1916 yılında yazmış olduğu "Abraham Lincoln" adlı biyografik eserine atıf yaparak, hem yazarın hem de kitaba konu olan kişinin ismini birleşimiyle oluşan bir kelime oyunu yapmaktadır.

¹³ e.n. Truva'lı Savaşları'nda yer alan Roma destanı Aeneis'e ilhan kaynağı olan Truvalı prens

¹⁴ e.n. Kapadokyalı savaşçı, aziz. 14 Manevi Koruyucu'dan birisi. Halkını korumak için savaştığı ve öldürdüğü ejderha ile tanınır.

¹⁵ e.n. Burada da Lippmann benzer bir şekilde Frederick Scott Oliver'ın 1906 tarihli Kurucu Babalar'dan Hamilton'u konu edindiği "Alexander Hamilton" isimli biyografik esere atıf yaparak, hem yazarın hem de kitaba konu olan kişinin ismini birleşimiyle oluşan bir kelime oyunu yapmaktadır.

¹⁶ e.n. The Times'da uzun yıllar görev almış Charles à Court Repington tarafından yazılmış savaş günlükleri. Aynı zamanda 1918 yılında savaşa "Dünya Savaşı" ismini veren ilk kişi olarak bilinir.

¹⁷ e.n. 1908-1916 yılları arasında İngiltere Başbakanlığı yapmış olan H. H. Asquith'in eşi olan aktivist ve 1. Dünya savaşı sırasında basındaki etkili kişilerden biri.

zihninde kendiliğinden ortaya çıkan portre türüdür. Strachey¹⁸ der ki: “Victoria tahtına geldiğinde, dışarıdan halk arasında büyük bir coşku dalgası vardı. Duygu ve romantizm moda haline geliyordu ve küçük kraliçenin masum, mütevazı, sarı saçlarının gösterisi ve çehresinden geçen pembe yanakları, sahiplerinin kalplerini şefkatli sadakat ile dolduruyordu. Her şeyden önce, herkese ezici bir güçle vuran şey ise Kraliçe Victoria ve amcaları arasındaki zıtlıktı. Bıkkın ve gülünç, sürekli borçları, kafa karışıklıkları ve saygınlık yükleri ile kışın karları gibi var olanlar- taçlandırılmış ve parlak bir ilkbahar ile yok oldu.”

Büyük Savaş sırasında M. Jean de Pierrefeu¹⁹ isimli bir subay, kahramana biat etmeyi ilk elden deneyimledi, çünkü o, Joffre'nin²⁰ en büyük şöhretini yaşadığı sırada, onun askeri kadrosunda bir subaydı: “İki yıl boyunca, tüm dünya Maine'in galibine neredeyse ilahi bir saygı gösterdi. Ordunun bagajlardan ve kargolardan sorumlu askeri, kimliği bilinmeyen insanlar tarafından büyük bir şevkle gönderilen bu kutular, paketler ve mektuplar altında kelimenin gerçek anlamıyla eziliyordu. Bence General Joffre dışında, savaşta hiçbir komutan görkemin ve ihtişamın ne olduğuna hakkında karşılaştırılabilir bir fikre sahip değildi. General'e dünyanın tüm büyük şekerlemecilerinden şeker kutuları, şampanya kutuları, her bağ mahsulünün kaliteli şarapları, meyveler, oyunlar, süs eşyaları ve mutfak eşyaları, kıyafetler, sigara malzemeleri, mürekkep tutucuları, kağıtlar gönderiliyordu. Her bölge, ona kendi uzmanlığını gönderiyordu. Ressam resmini, heykeltıraş heykelciği, sevgili yaşlı kadın bir yorgan ya da çorap, kulübesindeki çoban, bu uğurda bir kaval gönderiyordu. Havana kendi purolarını, Portekiz liman şaraplarını, Almanya'ya düşman olan tüm üreticiler kendi ürünlerini sevk ediyordu. Sevdiği kişilere ait saçlardan, generalin portresini

¹⁸ Lytton Strachey: *Queen Victoria*. s. 72

¹⁹ Jean de Pierrefeu, G. Q. G. *Trois ans au Grand Quartier General*, ss. 94-95.

²⁰ e.n. Dünya savaşında 1916 yılına kadar Batı Cephesi'ndeki Fransız Kuvvetleri'nin başkomutanlığını yapmış olan general.

yapan bir kuaför dahi vardı. Profesyonel bir hattat da aynı fikre sahipti, yaptığı ürünün özellikleri generalin övgüsünü söyleyen küçük karakterlerde binlerce küçük harften oluşuyordu. Bu harfleri, tüm ülkelerden her lehçede, sevgi dolu, hayranlıkla dolu tüm senaryolar içerisinde kullandı. Ona Dünya'nın Kurtarıcısı, Ülkesinin Babası, Tanrı'nın Temsilcisi, İnsanlığın Yararlanıcısı vb. dedi. Sadece Fransızlar değil, Amerikalılar, Arjantinliler, Avustralyalılar vb. Binlerce küçük çocuk, ebeveynlerinin bilgisi olmadan, el ele tutuştu ve ona aşklarını anlatmak için yazdı: çoğu ona babamız dedi. Barbarları yenmek için binlerce kalpten kaçan bu kurtuluş coşkularında ve adanmışlıklarında büyük bir kesinlik vardı. Tüm bu naif küçük ruhlara karşı Joffre, ejderhayı ezen Aya Yorgi gibiydi. Hiç şüphe yok ki o, insanlığın ve iyiliğin kötülüğe, ışıgın karanlığa karşı zaferinde yatan vicdanının vücut bulmuş, somut haliydi. Meczupların, avanakların, yarı deli ve delilerin, karartılmış beyinlerini aklın kendisine doğru çevirdi. Bu mektuplar içerisinde Sydney'de yaşayan ve generale, kendisini düşmanlarından kurtarması için yalvaran bir kişinin mektubunu da vardı, Yeni Zelandalı, birtakım borçları olan ve bu borçları ödemeyen bir beyefendinin evine bazı askerler göndermesini isteyen bir kişinin mektubu da... seks konusundaki çekingenliklerini aşan yüzlerce genç kızın, ailelerinin bilgisi dışında Joffre ile nişanlanmak istediklerini belirten, diğerlerinin de sadece ona hizmet etmek istediğini belirttiği mektuplar da..."

Bu ideal Joffre, kendisi, personeli ve birlikleri tarafından kazanılan zaferin, savaşın umutsuzluğunun, kişisel üzüntülerin ve gelecekteki zafer umudunun bir araya gelmesiyle oluştu. Fakat kahramanlığa ibadet etmenin yanında, şeytanlaştırma ve günah çıkarılma süreci de vardır. Kahramanların somutlaştırıldığı aynı mekanizma ile şeytanlar da ortaya çıkabilir. O dönemde iyi olan her şeyin kaynağı Joffre, Foch, Wilson veya Roosevelt iken, kötülüklerin kaynağı ise Kaiser Wilhelm, Lenin veya Troçki idi. Kahramanlar

iyilik için her şeye gücü yeten insanlarken şeytanlar da kötülük için her şeye gücü yeten kişilerdi. Birçok basit ve korkmuş akıl için; dünyanın hiçbir yerinde nedenlerin bu kişisel kötülük kaynaklarıyla ilişkilendirilmeyen siyasi manevra, grev, engel, gizemli ölüm veya gizemli çatışma yoktu.

Bu türün sembolik bir kişilik üzerinde dünya çapında yoğunlaşması açıkça dikkat çekecek kadar nadirdir ve her yazarın çarpıcı ve reddedilemez örnek için bir zayıflığı vardır. Savaşın canlandırması bu tür örnekleri ortaya çıkarır, ancak onları hiçbir şeyden çıkarmaz. Daha normal bir kamusal yaşamda, sembolik resimler daha az davranış yönetmeni değildir, ancak her sembol çok daha az kapsayıcıdır; çünkü çok sayıda rakibi vardır. Semboller çoğu zaman toplumun sadece belli bir kısmını temsil ederken, aynı zamanda bireysel farklılıkları da önemli ölçüde baskılar. Kamusal fikir sembolleri, ılımlı selamet zamanlarında, kontrol, karşılaştırma ve tartışmaya tabidir. Gelip gider, birleşir ve unutulurlar ve asla tüm grubun duygularını mükemmel bir şekilde yansıtmaz. Sonuçta, tüm toplulukların kutsallaştırarak gerçekleştirdiği sadece bir insan faaliyeti kalır. Bu durum bir savaşın orta evrelerinde; korkunun, güçsüzlüğün ve nefretin ruhu tamamıyla ele geçirmesinden; geri kalan tüm duyguları ve içgüdüleri basturmasından ve yorgunluğun baş göstermesinden hemen önce hissedilir. Hemen hemen tüm diğer zamanlarda, hatta her şeyin bir kilit halinde olmasında bile, çatışmayı, seçimi, tereddütü ve tavizi netleştirmek için yeterli sayıda duygu doğar.²¹ Kamuoyu fikrinin imgesi, ilgi alanlarımızı görme ve algılama şeklimizin dengesine sahiptir. Örneğin, ateşkesten sonra Müttefik Birliğin güvencesiz ve başarılı bir şekilde oluşturulmuş sembolünün ne kadar hızlı kaybolduğunu, her bir ülkenin diğerinin sembolik resminin parçalanmasıyla hemen nasıl takip edildiğini düşünün. Toplumsal kanunun bir koruyucusu olarak

²¹ Kısım 5

Britanya, özgürlüğün bekçisi olarak Fransa ve bir mücadeleciler olarak Amerika... Ve sonra, parti ve sınıf çatışması ve kişisel hırs er-telenen sorunları karıştırmaya başladığında, her ulusun içindeki bulunan sembolik resimlerin nasıl değiştiğini düşünün. Liderlerin sembolik varlık resimleri; Wilson, Clemenceau ve Lloyd George, insan umudunun sembolleri olmayı tek tek bırakmış ve sadece ha-yal kırıklığına uğramış bir dünya için müzakereciler ve yöneticiler olmuşlardır. Bunu, barışın yumuşak kötülüklerinden biri olarak pişmanlık duyup duymamamız ya da akıl sağlığına dönüş olarak alkışlamamızın anlamı yoktur. Kurgu ve sembollerle ilgili ilk kaygı-mız, bu kavramların toplumsal düzene kattıkları değeri unutmak ve onları sadece insan iletişiminin önemli bir parçası olarak düşün-mektir. Şimdi kendi çıkarları içinde tamamen kendine yetmeyen ve o kadar küçük olan herhangi bir toplumda; herkes, olan biten her şey hakkında her şeyi bilebilir. Fikirler gözden uzak ve kavraması zor olaylarla ilgilendir. Örneğin Gopher Prairie'den Bayan Sherwin²², Fransa'da bir savaşın sürdüğünün farkındaydı ve onu anlamaya ça-ıştı, ancak Fransa'ya veya bir savaş meydanına hiç gitmedi. Fransız ve Alman askerlerinin resimlerini gördü, ancak üç milyon adamı hayal etmesi imkansızdı. Aslında hiç kimse bu kalabalığı veya sa-vaşı hayal etme gücüne sahip değildir. Profesyonellerin dahi bu ka-dar insanı iki yüz farklı bölüm şeklinde kafalarında canlandırdığını varsayabiliriz. Ancak Bayan Sherwin'in, profesyoneller gibi savaş haritaları sırasına erişimi yoktur ve bu yüzden savaşı düşünce-ke, Joffre ve Kaiser'in kişisel bir düelloya tutuştuğunu düşünmek durumundadır. Belki de zihninin gözüyle gördükleri görülebilsey-di, kompozisyonundaki görüntü, büyük bir askerin on sekizinci yüzyıl gravüründen farksız olabilirdi. Orada cesurca, sarhoş ve ya-şamın kendisinden daha büyük duran bir asker; arkadaki manza-raya doğru giden küçük minik figürlerin gölgeli bir ordusunu taşıyor gibi...

²² Sinclair Lewis'in Main Street'ine göz atın

M. de Pierrefeu, bir fotoğrafçının Joffre'ye yaptığı ziyareti anlatıyor; General, "orta sınıf ofisinde, kağıtsız çalışma masasında, imza atmak için oturdu. Aniden duvarlarda harita olmadığı fark edildi. Ama popüler fikre göre bir generali haritasız düşünmek imkânsız olduğu için alana birkaç tane harita yerleştirildi ve kısa süre sonra kaldırıldı."²³

İnsanların, henüz tecrübe etmemiş oldukları bir olay hakkında sahip olabileceği tek duygu, o olayın zihinsel imajından kaynaklanan duygudur. Bu yüzden başkalarının bildiklerini, düşündüklerini, öğreninceye kadar eylemlerini gerçekten anlayamayız. Örneğin Pennsylvania gibi madenciliğin önemli olan bir kasabada yetişen genç bir kızın yaşadıkları bu duruma iyi bir örnektir. Bir gün bu genç kızın tüm neşeli hali, rüzgârın, mutfak penceresini çatlatmasıyla aniden keder galeyanına dönüştü. Saatlerce sakinleştirilemedi ve benim için bu anlaşılabilir bir durumdu. Ancak konuşabildiğinde, bir pencere bölmesinin kırılmasının, yakın bir akrabanın öldüğü anlamına geldiğini söyledi. Bu nedenle, onu evden kaçmakla korkutan babası için yas tutuyordu. Tabii ki, kısa süre sonra telgraf soruşturmasının kanıtlandığı gibi, baba elbette sağ sağlam hayattaydı. Ama telgraf gelene kadar, kırık cam o kıza gerçek bir mesajdı. Bu durumun otantik olmasının sebebi sadece yetenekli bir psikiyatrist tarafından yapılan uzun süreli bir soruşturma sonucunda gösterilebilir, ancak en sıradan gözlemci bile; aile sorunlarından çok, üzülen kızın bir dış gerçekten bağımsız tam bir batıl inanca, pişmanlık kargaşasına ve babası için korku ve sevgi dolu bir kurgu halüsinasyonuna inandığını görebilir. Bu durumlarda anormallik sadece bir derece meselesidir. Bir Başsavcı, bombanın kapısının önünde patlamasıyla korktuğunda ve sonrasında devrimci edebiyatın Mayıs 1920'nin ilk ayında bir devrim olacağını okuyarak kendisini ikna ettiğinde de aynı mekanizma iş başındadır. Savaş, elbette, bu modelin birçok örneğini bizlere sunmuştur;

²³ a.g.e., s. 99.

gündelik gerçek, yaratıcı hayal gücü, inanma arzusu ve bu üç unsurdan şiddetli içgüdüsel bir yanıtın olduğu bir gerçekliğin taklidi. Çünkü belirli koşullar altında insanların gerçeklere olduğu kadar kurgulara da güçlü bir şekilde tepki verdikleri ve birçok durumda yanıt verdikleri kurguları yaratmaya yardımcı oldukları yeterince açıktır. Ağustos 1914'te İngiltere'den geçen Rus ordusuna inanmayan kişinin doğrudan kanıt görmeden herhangi bir vahşet hikayesini kabul etmemesinin ilk kıvılcımı çıktığını düşünün. O kişi hiçbir yerde bir hain veya bir casus görmemiştir, hiç kimsenin bildiğinden daha fazlasını bilmeyen, söylediği ve duyduğu şeyler kesin bir gerçeklik içermeyen birisinin ilk kıvılcımı çıktığını...

Tüm bu durumlarda, özellikle bir ortak faktöre dikkat etmeliyiz. Bu faktör, insanın "sahte çevre"si ile kendi çevresi arasına bir mesafe koymasıdır. İnsanın bu sahte çevreye davranışı, bir yanıttır. Fakat bu bir davranış olduğu için, bu davranışın sonuçları davranışın teşvik edildiği sahte çevrede değil, eylemin gerçekleştiği gerçek çevrede çalışır. Davranış pratik bir eylem değil, kabaca düşünce ve duygu olarak adlandırdığımız şeyse, hayali dünyanın dokusunda belirgin bir kırılma olması uzun zaman alabilir. Ancak sahte gerçeğin uyarıcıları nesneler veya insanlar üzerinde sonuç vermeye başladığı zaman, çelişkiler oluşmaya başlar. Akabinde ise duvara çarpmışlık hissi, tecrübelerden ders çıkarma ve Herbert Spencer'in²⁴ "Güzel Teorisinin, Korkunç Gerçekler Grubu tarafından katledilmesini"n yarattığı rahatsız his yaşanır.²⁵ Kuşkusuzdur ki; sosyal yaşam düzeyinde, insanın çevresine adapte olması denilen şey kurgularla gerçekleşir.

²⁴ e.n. 1820-1903 yılları arasında yaşamış, evrim ve toplumsal çalışmaları ile bilinen İngiliz biyolog, sosyolog ve ahlak felsefecisi

²⁵ e.n. Bu çok kez Herbert Spencer'a ve Benjamin Frankline atfedilen sözdür. Büyük bilim trajedisi- "Güzel bir teorinin acımasız gerçekler çetesi tarafından öldürülmesi" anlamını içermektedir. Lippmann burada bir teori gerçeklerle çelişirse ideal olarak tasarlanan teori gerçekler karşısında son bulur demek istemektedir.

Kurgular diyerek katı bir yalanı kastetmiyorum. Demek istediğim, insanın kendisi tarafından daha az ya da daha fazla yapılan çevrenin bir temsili. Kurgu yelpazesi; tam halüsinasyondan, bilim adamlarının şematik bir modelin mükemmel bir şekilde bilinçli kullanımına veya belirli bir sayıdaki ondalık basamağın ötesinde özel problem doğruluğu için önemli olup olmadığına karar vermesine kadar uzanır. Bir kurgu eserinin hemen hemen her türlü aslına uygunluğu olabilir ve aslına uygunluk derecesi dikkate alınabildiği sürece kurgu yanıltıcı değildir. Aslında, insan kültürü büyük ölçüde William James'in "fikirlerimizin rastgele savrulması ve tekrar konumlanması"²⁶ olarak adlandırdığı şeyin seçimi, yeniden düzenlenmesi, örüntülerin izlenmesi ve kişisel olarak şekillendirilmesidir. Kurgu kullanımının alternatifi, duyumun azalması ve duygu akışına doğrudan maruz kalmaktır. Bu gerçek bir alternatif değildir. Olayları masum bir gözle izlemek her ne kadar rahatlatıcı olabilse de masumiyet kendi tanımına göre dahi bir doğruluk veya bilgelik değildir. Çünkü gerçek çevre, tamamen tanışma için çok büyük, çok karmaşık ve çok geçicidir. Bu kadar incelik, çok çeşitlilik, pek çok permütasyon ve kombinasyonla başa çıkmak için donanımımız yeterli değildir. Bu ortamda hareket etmemiz gerekse de onunla başa çıkmadan önce onu daha basit bir model üzerinde yeniden yapılandırmamız gerekmektedir. İnsanlar dünyayı dolaşmak için dünya haritalarına sahip olmalıdır. Kalıcı zorlukları ise kendi ihtiyaçlarının veya başkasının ihtiyaçlarının Bohemya kıyılarında çizilmeyen haritalarını ele geçirmektir.

Kamuoyu analisti, analizine, "eylemin yapıldığı alan", "bu alanın insan zihnindeki resmi" ve "bu resmin kişinin zihninde kurduğundaki halinden farklılaşması durumuna kişinin vereceği tepki" üçgenini belirleyerek başlar. Bu, aktörlerin sadece sahnede yazılanları değil, kendi hayatlarında kişisel olarak tecrübe ettikleri olayları canlandırması gibidir. Sinema genellikle iç güdü ve dış

²⁶ James: Principles Of Psychology Vol. II, s. 638

davranışların çifte dramasını büyük bir beceri ile vurgulamaktadır. Örneğin bir sahne hayal edelim. Sahnede iki adam vardır. Bu iki adam, görünürde para ile alakalı bir konu hakkında öfkeli bir şekilde tartışmakta, ancak bu öfkenin nedeni anlaşılamamaktadır. Sonra sahne kararır ve bu sefer sahne iki adamın zihinlerinde gör-
düklerinde canlanır. Masanın karşısında, para konusunda kavga ediyorlarken, zihinlerinde ise, bir kız hakkında tartışıyorlardır. Çünkü kız, adamlardan birini diğeri için terk etmiştir ve adamlar bu tartışma sırasında gençliklerine dönmüşlerdir. Bilinçaltılarında yatan gerçek çatışma açıklanmıştır: Kahraman aç gözlü değil bir aşıktır.

Amerika Birleşik Devletleri Senatosunda da çok farklı olmayan bir sahne yaşandı. 29 Eylül 1919 sabahı kahvaltıda, Senatörlerin bazıları Washington Post'ta Amerikan denizcilerinin Dalmaçya kıyılarına inişiyle ilgili bir haber kupürü okudu. Gazetede şunlar yazmaktaydı:

“Gerçekler Şimdi Ortaya Çıktı”

“Aşağıdaki önemli gerçekler zaten belirmiş gibi görünüyor. Adriyatik'teki Amerikan deniz kuvvetlerine komuta eden Amiral Andrews emirleri, İngiliz Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'ndan Londra'daki Savaş Konseyi ve Amiral Knapps'tan geldi. Amerikan Deniz Kuvvetleri Departmanı'nın onayı veya reddi sorulmadı....

“Daniels'in Bilgisi Dışında”

“Bay Daniels, haberler ulaştığında kontrol sahibi olduğu var-
sayılan kuvvetlerin, kendi bilgisi dışında deniz savaşına ne ka-
dar devam ettiğini belirten tuhaf bir konuma yerleştirildi. İngiliz Amiralliği'nin, Amiral Andrews'e Büyük Britanya ve Müttefikleri adına harekete geçme emri vermek isteyebileceği tamamen anlaşıldı, çünkü D'Annunzio'nun takipçilerinin kontrol altında tutulması, bazı ulusların fedakârlığını gerektirecekti.

Şöyle devam etti: «Yeni Milletler Cemiyeti planı kapsamında yabancıların Amerikan Donanması Departmanı'nın rızası olsun ya da olmasın acil durumlarda Amerikan Deniz Kuvvetleri'ni yönetecek bir konumda olabileceği de anlaşıldı.»

Yorum yapan ilk Senatör Pennsylvania'lı Bay Knox oldu. Öfkeli bir şekilde soruşturma talep etmekteydi. Bu öfke, sonraki konuşmacı Connecticut'tan Bay Brandegee'in sağlıklı düşünmesine engel olmaya başlamıştı bile. Bay Knox'un raporun doğru olup olmadığını bilmek istediği yerde, yarım dakika sonra Bay Brandegee, denizciler öldürülmüş olsaydı ne olacağını bilmek istedi. Soruyla ilgilenen Bay Knox, bir soruşturma istediğini unuttu ve soruyu cevapladı. Amerikan denizcileri öldürülseydi, savaş çıkmış olacaktı. Tartışmanın havası hala şartlara bağlıydı. Illinoislu Bay McCormick Senato'ya Wilson yönetiminin küçük yetkisiz savaşlar yapmaya eğilimli olduğunu hatırlattı. Theodore Roosevelt'in "barış istemek" konusundaki sözünü tekrarladı. Daha fazla tartışma gerçekleşti. Bay Brandegee, denizcilerin "bir yerlerde oturan bir Yüksek Şura emriyle" davrandığını belirtti, ancak ABD'yi bu organda kimin temsil ettiğini hatırlayamadı. ABD Anayasası, Yüksek Şura'yı tanımıyordu. Bu nedenle Indiana'lı Bay New, insanları gerçeklere davet eden bir karar sundu.

Şimdiye kadarki süreçte Senatörler hala bir söylenti hakkında tartıştıklarını, belirsiz bir şekilde biliyorlardı. Avukat olarak hala bazı kanıt türlerini hatırlıyorlardı. Ancak mert erkekler olarak, Amerikan denizcilerine, kendi meclislerinin rızası olmadan, yabancı bir hükümet tarafından savaş emri verilmesinin haklı öfkesini yaşıyorlardı. Duygusal olarak buna inanmak istiyorlardı, çünkü onlar Milletler Cemiyeti ile savaşan Cumhuriyetçilerdi. Bu, Nebraska'dan Demokrat lider Hitchcock'u ayağa kaldırdı. Hitchcock Yüksek Şura'yı savunuyordu çünkü ona göre Şura, savaş açma yetkisiyle hareket ediyordu. Barış henüz tam olarak sağlanamamıştı bunun nedeni Cumhuriyetçiler bunu ertelemesiydi. Bu nedenle bir eylem

gerekliydi ve bu yasal bir haktı. Şimdi her iki taraf da raporun doğru olduğunu varsayarlar ise, aldıkları kararlar partizanlıklarının sonucu olacaktı. Oysa bu olağanüstü varsayım, varsayımın gerçekliğini araştırmanın çözümü üzerine bir tartışma içerisindeydi. Eğitimli avukatlar için bile, iadeler gerçekleşene kadar yanıt askıya almanın ne kadar zor olduğunu ortaya konmaktaydı. Yanıt anlıktı. Kurgu gerçeğin içine alınmalıydı, çünkü kurguya ciddi şekilde ihtiyaç vardı.

Birkaç gün sonra resmi bir rapor, denizcilerin İngiliz Hükümeti veya Yüksek Şura'nın emriyle karaya çıkmadığını gösterdi. İtalyanlarla savaşmamışlardı. İtalyan hükümetinin İtalyanları koruma isteği üzerine karaya çıkmışlardı ve Amerikan komutanına İtalyan makamları tarafından resmen teşekkür edilmişti. Denizciler İtalya ile savaşmıyorlardı. Milletler Cemiyeti ile hiçbir ilgisi olmayan yerleşik bir uluslararası uygulamaya göre hareket etmişlerdi. Eylemin sahnesi Adriyatik'ti. Washington'daki Senatörlerin kafalarındaki o sahnenin resmi, muhtemelen bu durumda aldatma niyetiyle, Adriyatik hakkında hiçbir şey umursamayan, ancak ittifakı yenmekle ilgili bir adam tarafından döşenmişti. Bu resme Senato, ittifak üzerindeki partizan farklılıklarının güçlendirilmesi ile karşılık vermişti.

Bu özel durumda Senato normal standardının üstünde veya altında da olsa, karar vermek gerekli değildir. Senato'nun Meclis ile mi yoksa diğer parlamentolarla mı kıyaslanacağı da önemli değildir. Ben bu konulardan ziyade sadece çevreleri üzerinde hareket eden, uyaran ortamlarından uyaranlarla taşınan dünya çapındaki piyes hakkında düşünmek istiyorum. Çünkü siyaset bilimi, kendisine kasıtlı bir sahtekarlık için tüm müsaadeler verildiğinde ortaya çıkan bazı gerçekleri, açıklamak zorundadır. Örneğin nasıl oluyor da birbirine savaş açan iki ülkenin ikisi de meşru müdafaa yaptığını savunuyor ya da nasıl oluyor da birbiriyle savaş halindeki iki sosyal sınıftan her biri, sözlerinin ortak menfaatlere hizmet ettiğinin

söylüyor? Cevap olarak farklı dünyalarda yaşadıklarını daha doğrusu aynı dünya üzerinde yaşadıkları fakat farklı dünyalarda düşündükleri ve hissettikleri verilebilir. Bu özel dünyalar, birey, grup, yerellik, ulusallık, sınıf, mezhep gibi unsurlardır ve bunlar, insanlığın ortaya attığı Yüce Toplum politikasına ilişkin kavramlardır. Bu kavramların çeşitlilikleri, karmaşıklıkları ve problemleri çok fazladır, ancak bunlar, insanların politik davranışlarının çok büyük bir bölümünü belirlemektedir.

En az yüz yasama organından oluşan elli egemen parlamentoyu düşünelim. Onlarla birlikte, yürütme, idari ve yasama organlarıyla dünya üzerinde resmi otorite oluşturan en az elli il ve belediye meclisi hiyerarşisi vardır. Ancak bu, politik yaşamın karmaşıklığını ortaya çıkarmaz. Çünkü bu sayısız otorite merkezinin her birinde ayrı partiler vardır ve bu partiler, kökleri, sınıfları, kesitleri, komiteleri ve klanlardaki hiyerarşiler olarak bölünmüştür. Bunlar içinde bireysel politikacıların her biri, bağlantı, hafıza, korku ve umut ağının kişisel merkezidir.

Öyle ya da böyle, kararlar, kurallar veya yasalar, zorunlu olan ancak neden zorunlu olduğu ilk etapta tam da belli olmayan sebeplerden ortaya çıkmaktadır. Barış, yaşam, vergi, sürgün, mülkün korunması veya mülke el konulması, bir tür teşebbüsün teşvik edilmesi veya cesaretinin kırılması, göçün kolaylaştırılması veya engellenmesi, iletişimin iyileştirilmesi veya sansürlenmesi, okulların kurulması, donanmaların inşa edilmesi, «politikaların» veya «kaderin» belirlenmesi, insanların mülk sahibi oldurulması ya da özel mülkiyetin kaldırılması, bir insanı diğerinin egemenliği altına sokulması ya da bir sınıfın diğeri bir sınıfa tercih edilmesi gibi sebeplerden ortaya çıkmaktadır. Bu kararların her biri için gerçeklere ilişkin bazı görüşlerin kesin olduğu düşünülür, koşullara ilişkin bazı görüşler çıkarımın temeli ve duygu uyararı olarak kabul edilir. Yine de bu bile gerçek karmaşıklığı azaltmaya başlamaz. Resmi siyasal yapı, sayısız büyük ve küçük kurum ve kuruluşun, gönüllü

ve yarı gönüllü derneklerin, ulusal, il, kentsel ve mahalle gruplarının bulunduğu ve genellikle siyasi organın kaydettiği kararı vermeyen bir sosyal ortamda bulunur. Peki verilen kararların dayanağı nedir? “Modern toplum,” diyor Chesterton,²⁷ «özünde güvensizdir, çünkü tüm insanların farklı nedenlerle aynı şeyi yapacağı fikrine dayanır... ve herhangi bir hükümlünün kafasında olduğu gibi suç, oldukça yalnız olabilir.” Bu yüzden evde veya herhangi bir banliyö kâtip şapkasının altında oldukça ayrı bir felsefenin zindanı olabilir. Örneğin adamın biri tam bir Materyalist olabilir ve kendi bedenini kendi zihnini üreten korkunç bir makine olarak hissedebilir. Yandaki adam bir teolog olabilir ve kendi bedenini bir şekilde kendi gölgesinden çok daha az önemli olarak görebilir. Neredeyse kendi kollarını ve bacaklarını hezeyan rüyasında yılanları hareket ettirmek için kullanır gibi görebilir. Sokaktaki üçüncü adam bir teolog değil, aksine bir Hristiyan olabilir. Komşularının dediği gibi doğaüstü arkadaşların yüzleri ve varlıklarıyla dolu gizli ama sağlam bir masalda yaşayabilir. Dördüncü adam bir teosofist veya bir vejetaryen da olabilir; Beşinci adamın şeytana tapıyor -ki bu fikrinin beni niçin sevindirdiğini henüz anlayabilmiş değilim- olabilir. Grup, bu tür bir çeşitliliğin değerli olup olmadığından bağımsız olarak, çok da sağlam temellere sahip bir grup değildir. İnsanların farklı şeyler düşünmeye devam etmesini ve aynı şeyleri yapmasını beklemek, sonucunda yanlışla ihtimalimizin olduğu, belirsiz bir tahmindir. Toplumun temelleri bir cemaat veya düzenden ziyade, tesadüflerden oluşmaktadır. Bu adamlar tesadüf eseri aynı lamba direğinin altında buluşabilir. Birisi büyük bir kamusal reform ile direği bezelye yeşiline boyayabilir ve bir diğeri ışığın altında dua kitabı okuyabilir, birisi de toksik bir heves ile yanlışlıkla onu sarmayabilir ve sonuncu da bezelye yeşili direğe genç hanımıyla göze çarpan bir buluşma noktası olduğu için şevkle bakabilir. Ama

²⁷ e.n. Gilbert Keith Chesterton, 1874-1936 yılları arasında yaşamış anti-emperyalist görüşleri ile tanınan İngiliz eleştirmen, yazar.

bunun her gece olmasını beklemek akıllıca değildir...”²⁸ Sokak lambasındaki bu adamlar; hükümetleri, partileri, şirketleri, toplumları, sosyal setleri, esnafları ve meslekleri, üniversiteleri, mezhepleri ve dünya uluslarını değiştirmektedir. Bu insanların, uzak bölgelerde yaşayanlar ile ilgili yasama organını etkileyecek bir tasarıya oy verdiğini düşünün. Barış konferansının Avrupa’nın sınırlarını yeniden belirlediğini, bir büyükelçinin, kendi ülkesinin ve yabancı ülkelerin niyetlerinin farkına varmaya çalıştığını, perde arkasında verilen tavizleri, bir editörün savaşa olan isteğini düşünün. Bir papazın eğlenceden rahatsız olup polis çağırmasını, hükümeti onaylayacak olan bir kabine toplantısını, parti kurultayında bir aday üzerinde karar verilmesi ve bu kararın meclislere dağıtılmasını, bir çocuğun kariyer tercihinin, verilen reklamların okuyucularını düşünün. “İngiliz İmparatorluğu”, “Fransa”, “Rusya” veya “Meksika” kavramlarını üzerine düşünen ve fikir yürüten kaç farklı Amerikalı türü olabileceğini düşünün. Bu adamlar Bay Chesterton’un bezelye yeşili lamba direğinin altındaki bu adamlardan çok da farklı değildir.

Kendimizi insanların doğuştan gelen farklılıkları hakkındaki belirsizlikler ormanına dahil etmeden önce, dikkatimizi, insanların dünya hakkında bildikleri olağanüstü farklılıklara odaklamak gerekir.²⁹ Önemli biyolojik farklılıklar olduğuna şüphe yoktur. İnsan bir hayvan olduğu için bu olmazsa garip olur. Ancak rasyonel varlıklar olarak, davranışların yanıt olarak değerlendirildiği ortamlar arasında ölçülebilir bir benzerlik olana kadar karşılaştırılmalıdır. Çünkü davranış hakkında genelleme yapmak sığ olmaktan daha kötüdür.

Bu fikrin pragmatik değeri, doğa ile yetiştirilen ve çevre ile doğuştan gelenin kalitesi arasında ezelden beri süregelen ayrıklık için ihtiyaç duyulan tasnifi sağlamasıdır. Sahte çevre ortamı, insan doğası ve koşulların birleştiği, melez bir ortamdır. Bana göre bu fikir,

²⁸ G.K Chesterton, The Mad Hatter and Sane Householder makalesi, Vanity Fair Ocak 1921. s.54

²⁹ Krş. Wallas, *Our Social Heritage*, ss. 77 vd.

insanın ne olduğunu ve her zaman ne olacağını; insana dair yaptığımız gözlemlerden yola çıkarak söylememizin ya da toplumun sahip olması gereken koşulların neler olduğu konusunda bilinçsiz olmanın faydasızlığını gösterir. Çünkü insanların Büyük Toplum'un gerçeklerine tepki olarak nasıl davranacakları bilinmemektedir. Gerçekten bildiğimiz tek şey, Büyük Toplum'un en yetersiz resmi olarak adlandırılabilir şeylere yanıt olarak nasıl davrandıklarıdır. İnsan veya Büyük Toplum hakkında böyle kanıtlar üzerinde dürüst bir sonuç çıkarılması mümkün değildir. Öyleyse bu, soruşturmamızın ipucu olacaktır. Her insanın yaptığı şeyin doğrudan ve kesin bilgiye değil, kendisi tarafından yapılan veya kendisine verilen resimlere dayandığı varsayılmalıdır. Bu kişiye sahip olduğu atlası ona dünyanın düz olduğunu söylerse, düşme korkusuyla gezegeninin kenarı olduğuna inandığı şeyin yakınında yelken açmayacaktır. Haritaları sonsuz gençlik çeşmesini içeriyorsa, bir Ponce de Leon³⁰ bunun arayışına girecektir. Birisi altın gibi görünen sarı kiri kazarsa, bir süre için altın bulmuş gibi davranacaktır. Dünyanın hayal edilme şekli, herhangi bir anda insanların neyi başaracaklarını değil ne yapacağını belirlemektedir. Çünkü bu hayal, başarılarını ve sonuçlarını değil çabalarını, duygularını, umutlarını belirlemektedir. Onların "materyalizm"lerini ve "kuramcı"larının küçük görülmesi gerçeğini en yüksek sesle dile getirebilen kişiler, yani marksist komünistler, umutlarını neye dayandırabilir? Elbette sınıf bilincine sahip bir grubun propagandasının oluşumu üzerine. Fakat insanların tepki verdiği, tabloyu değiştirme çabası değilse, bir sosyal kalıbı diğerinin yerine koymak için yapılan propaganda neyi amaçlar? Sınıf bilinci, dünyayı fark etme şekli değildir de nedir? Ulus bilincinin başka bir versiyonu mudur? Profesör Giddings'in tür bilincine³¹ dair fikri, sadece bizim gibileri tanıdığımıza inanma süreci dışında başka bir şey değildir.

³⁰ e.n. Kristof Kolomb'un 2. Seyehatinde yanında bulunan Florida'yı Eski Kıta adına keşfeden İspanyol Konkistador.

³¹ e.n. Giddings'in belli aşamalarda gerçekleştiğini söylediği, bireyin toplum içindeki sosyalizasyon ve kültürlenme sürecinden sonra temel içgüdülerin kolektif bir bilince dönüşümünden bahsettiği kavramsallaştırmadır.

Toplumsal yaşamı zevk ve acıdan kaçınma arayışı olarak açıklamaya çalışırsanız yakın bir zamanda, hedonistin soru için yalvardığını söyleyeceksiniz. Fakat insanlar kendi çıkarlarını, çevresindeki koşullardan bağımsız olarak nasıl kavrayabilirler? Güvenlik, prestij veya tahakküm ya da belirsiz bir şekilde kendini gerçekleştirme arzusu nedir? İnsanların “güvenlik”ten anladıkları nedir, neyi “prestijli” olarak nitelendirirler? Tahakküm araçlarını nasıl bulurlar ya da gerçekleştirmek istedikleri benlik kavramı nedir? Zevk, acı, vicdan, edinme, koruma, geliştirme, ustalık, şüphesiz insanların davranış biçimlerinin isimleridir. Bu tür amaçlara yönelik içgüdüsel eğilimler olabilir. Ancak sonun hiçbir ifadesi veya onu arama eğilimlerinin herhangi bir açıklaması, ortaya çıkan davranışı açıklayamaz. İnsanların bir şeyleri teorileştirdikleri gerçeği bile, yarattıkları sahte ortamlarının, iç dünyalarının temsil edilme şekillerinin, düşünce, duygu ve eylemde belirleyici bir unsur olduğunun kanıtıdır. Eğer gerçeklik ve insan tepkisi arasındaki bağlantı dolaylı ve çıkarımdan ziyade doğrudan ve dolaysız olsaydı, kararsızlık ve başarısızlık bilinmeyecekti. (Eğer her birimiz rahimdeki çocuk olarak dünyaya rahatça yerleştiysek), Bay Bernard Shaw³², var oluşumuzun ilk dokuz ayı dışında en fazla bir bitki kadar işe yaradığımızı söyleyemezdi. Psikanalitik planın politik düşünceye uyarlanmasındaki en büyük zorluk bu bağlamda ortaya çıkar. Freudcular, farklı bireylerin diğer bireylere ve somut koşullara uyumsuzluğu ile ilgilenirler. İç düzenlemelerin düzeltilmesi halinde, açıkça normal olan ilişkinin ne olduğu konusunda çok az karışıklık olacağını veya hiç karışıklık olmayacağını varsayarlar. Ancak kamuoyu dolaylı, görünmeyen ve şaşırtıcı gerçeklerle ilgilenir ve onlar hakkında açık bir şey yoktur. Kamuoyu görüşlerinin atıfta bulunduğu durumlar yalnızca fikir olarak bilinir. Öte yandan psikanalist, çevrenin neredeyse her zaman için bilinebilir olduğunu, bilinemiyorsa dahi, en azından

³² e.n. 1856-1950 yılları arasında yaşamış Nobel ve Oscar ödüllü edebiyatçı, oyun yazarı.

katlanılabilir bir çevre olduğunu varsayar. Bu varsayım, kamuoyunun fikrine dair bir sorundur. Bir psikanalist, bilinen bir ortamı kolayca kabul etmek yerine, daha büyük bir siyasi ortamın nasıl tasarlandığını ve nasıl daha başarılı bir şekilde tasarlanabileceğini incelemekle ilgilenir. Psikanalist, çevre olarak adlandırılan bir X'e yapılan ayarlamayı inceler; sosyal analist ise sahte ortam olarak adlandırdığı X'i inceler.

Sosyal analist, yeni psikolojiye sürekli ve kalıcı olarak borçludur. Çünkü bu yeni psikoloji doğru bir şekilde ele alındığında, sadece insanların kendi ayakları üzerinde durmalarına büyük ölçüde yardımcı olmaz aynı zamanda rüyalar, fanteziler ve rasyonalizasyon çalışmalarını da kapsayarak, sahte çevrenin nasıl oluşturulduğuna da ışık tutar. Fakat, mevcut toplumsal düzende "normal biyolojik kariyer"³³ olarak adlandırılan, farklı kesimlerde ise "dini baskı ve dogmatik sözleşmelerden kurtulmuş bir kariyer" olarak isimlendirilmiş kavramları ölçüt olarak kabul etmez.³⁴ Bir sosyolog için normal bir sosyal kariyer nedir? Sosyolog, baskı ve sözleşmelerden kurtulmuş mudur? Muhafazakâr eleştirmenler ilkin, romantik eleştirmenler ise ikinci soruyu ölçüt olarak kabul ederler. Aslında iki kesim de toplumu kavramının, neyin normal ya da özgül olduğu fikrine karşılık gelen bir kavram olduğunu söyler. Her iki fikir de sadece kamuoyu fikrindedir ve bir hekim olarak psikanalist belki de bunları üstlenebilirken, sosyolog mevcut kamuoyunun ürünlerini kamuoyu üzerinde çalışılacak kriterler olarak kabul etmeyebilir.

Politik olarak ele almak zorunda olduğumuz dünya, ulaşılmaz, gözden uzak ve akıl dışıdır. Keşfedilmeli, raporlanmalı ve hayal edilmelidir. Her insan, bir bakışta tüm varoluşu düşünen bir Aristoteles değildir. O, hayatta kalmasını yönetmek için gerçekliğin yeterli bir kısmını kapatabilen ve zaman ölçeğinde ne olduğunu

³³ Edward J. Kempf, *Psychopathology*, s. 116

³⁴ a.g.e.

kavrayıp birkaç iç görü ve mutluluk anından kaçabilen bir sürecin sonucudur. Yine de aynı yaratık, çıplak gözün göremediğini görme, kulağın duymadığını duyma, muazzam kitleleri ve bölünemeyecek kadar küçük ağırlıkları tartma, bireysel olarak hatırlayabildiğinden daha fazla eşya sayma ve ayırma yollarını keşfetmiştir. Zihniyle, dünyanın asla göremeyeceği, dokunamayacağı, koklayamayacağı, duyamayacağı veya hatırlayamayacağı engin kısımlarını görmeyi öğrenmiş ve halen öğrenmeye devam etmektedir. Güvenilir olduğunu düşündüğü kendi zihninin içinde, yavaş yavaş ve tek başına, ulaşamayacağı bir dünyayı resmetmektedir.

Diğer insanların zaman zaman bizimkilerle kesişen, yerine göre ayrışan, bazen de bize ilginç gelen davranışları vardır. Ve bizim dışımızdaki dünyada yaşayan bu insanların davranışlarının özellikleri ile ilgilenilmesine kabaca kamusal halkla ilişkiler³⁵ denilebilir. Bu insanların zihinlerindeki imgeler, kendilerinin, başkalarının, ihtiyaçlarının, amaçlarının ve ilişkilerinin imgeleri, aynı zamanda onların kamuoyu görüşleridir. İnsan grupları veya grup adına bireysel hareket eden kişiler tarafından harekete geçirilen resimler, büyük harflerle “KAMUOYU”dur. Bu yüzden takip eden bölümlerde önce insanların içerindeki resmin, dış dünyayla olan ilişkilerinde, onları bu kadar sık olarak yanlış yönlendirmesinin nedenlerinden bazılarını araştırılacaktır. Bu başlık altında önce gerçeklere erişimi kısıtlayan başlıca faktörler dikkate alınacaktır. Bu faktörler: yapay sansürler, sosyal temasın sınırlamaları, kamu işlerine dikkat etmek için

³⁵ e.n. Kamusal halkla ilişkiler, halkla ilişkiler birbirine benzer iki kavram olarak görülse de sorumluluk alanları olarak birbirlerinden farklılaşmaktadır. Halkla ilişkiler markalar ve şirketler üzerinden şirketin itibarını ve etkililiğini arttıracak kriz dönemlerinde krizin etkisini azaltacak her türlü yeni medya ve konvansiyonel medya faaliyeti yürüten departmandır. Kamusal halkla ilişkiler ise kamu kurumların ya da siyasal kurumlarda kanunlar ve gündemdeki meseleler hakkında lobicilik faaliyetleri, paydaşlarına yüz yüze ve medya yoluyla enformasyon akışını sağlama, tarafgirlik, danışmanlık gibi hizmetler sunmaktadır. Özellikle Lobiciliğin yasal olarak var olduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde kamusal halkla ilişkiler oldukça önemli bir etkiye sahiptir.

her gün mevcut fakat nispeten yetersiz zaman, olayların çok kısa mesajlara sıkıştırılması gerektiğinden kaynaklanan bozulma, küçük bir kelime dağarcığını ifade etme zorluğu, karmaşık bir dünya ve son olarak, insanların yaşamlarının yerleşik rutinini tehdit edecek gibi görünen gerçeklerle yüzleşme korkusu gibi faktörlerdir.

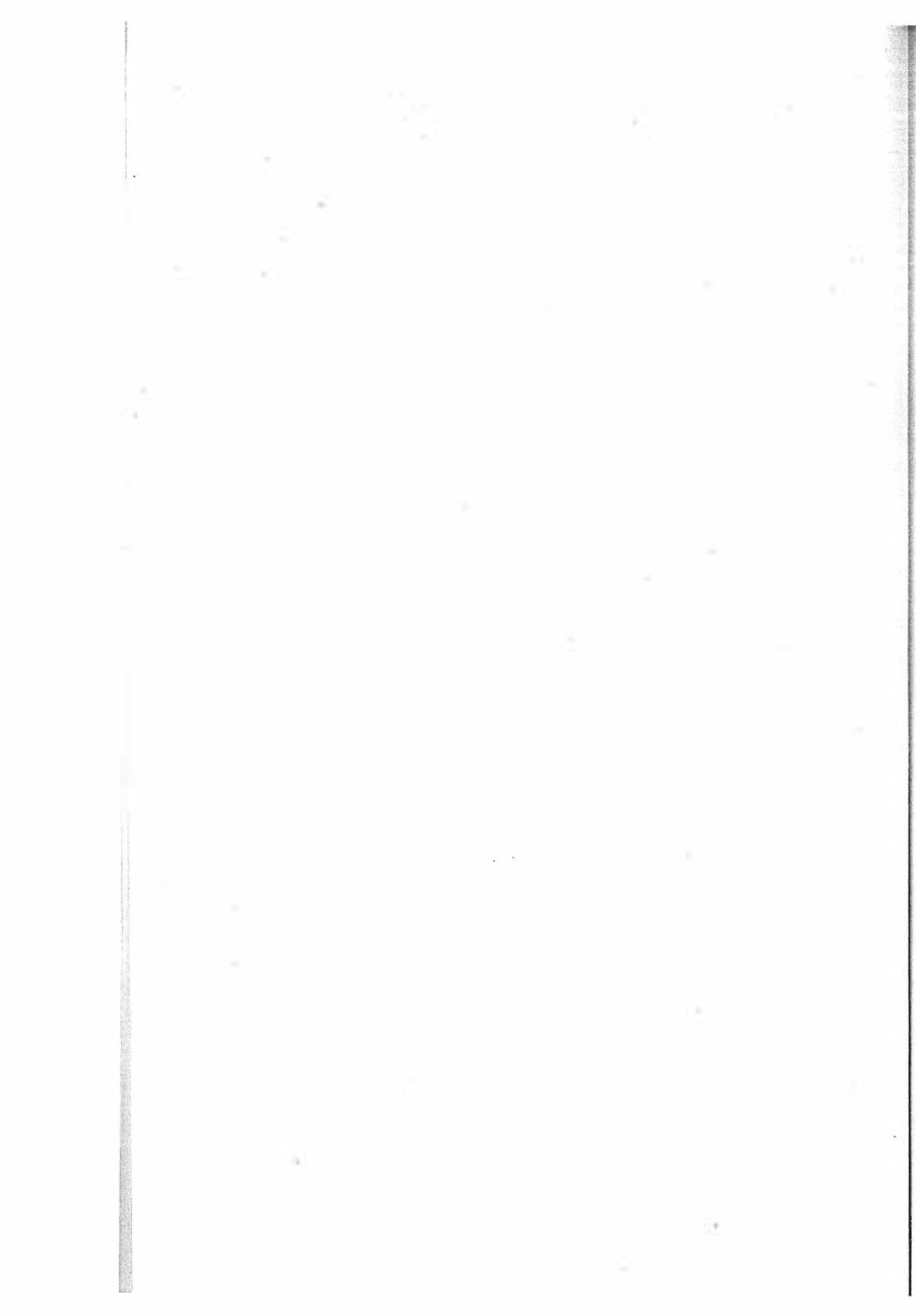
Bu analiz, dışarıdan bize sızdırılan mesajların, zihnimizde oluşturduğumuz görüntülerden, dikkatimizi neye verdiğimizi belirleyen ve sürekli olarak baştan değerlendirdiğimiz ön yargılarımızdan ve hayallerimizden nasıl etkilendiği sorusuna dönüşür. Dışarıdan bireye iletilen sınırlı sayıdaki mesajın, bireyin kendisi için “menfaat” olarak tanımladığı şeyler üzerinde yoğunlaşması ile bir stereotip modeline dönüşmesi sürecini inceler. Bunu izleyen kısımda ise, görüşlerin “Kamuoyu” denen kavramın içerisinde nasıl kristalleştiği üzerinde durur. Son kısım olarak ise bu kristalleşmiş görüşlerin Ulus İradesi, Grup Aklı, Sosyal Amaç ya da adına her ne demek isterseniz, buna nasıl dönüştüğünü inceler.

İlk beş bölüm kitabın tanımlayıcı bölümünü oluşturmaktadır. Bunu, geleneksel demokratik kamuoyu teorisinin bir analizi izlemektedir. Argümanın özü şudur: orijinal demokrasi, hiçbir zaman insanların kafalarında yarattıkları resimlerin, gerçek dünyaya denk gelmemesinden kaynaklanan ciddi bir problemle yüzleşmemiştir. Ayrıca, demokratik teori sosyalist düşünürler tarafından eleştiriliyor olduğundan, İngiliz Lonca Sosyalistleri tarafından yapılan bu eleştirilerin en gelişmiş ve tutarlı olanlarının bir incelemesi yapılacaktır. Buradaki amacım, bu reformcuların kamuoyunun temel zorluklarını dikkate alıp almadığını bulmaktır. Benim bulduğum sonuç, orijinal demokratlar gibi tamamen zorlukları görmezden geldikleri yönündedir. Çünkü her iki kısım da insanların kalplerinde gizemli bir şekilde oluşan çok daha karışık bir uygarlığın var olduğunu ve buradaki bilgi birikiminin, şu an ulaşabildikleri dünyanın çok ötesinde olduğunu varsayarlar.

İddiam şu ki; temsili hükümetin, siyaset olarak adlandırdığımız şeyde ya da endüstri içerisinde başarılı bir şekilde çalışması için, bağımsız bir uzman grubuna ihtiyaç duyar. Bu uzman grup, halk tarafından görünmeyen gerçekleri uygulamak zorunda olan kişilerin, anlaşılabilir kararlar vermesine yardımcı olmak için var olmalıdır. Bu nedenle, kişisel temsilin, görünmeyen gerçeklerin temsili ile desteklenmesi gerektiği ilkesinin ciddi bir şekilde kabul edilmesinin, tek başına tatmin edici bir merkezîyetçiliğe izin vereceğini ve her birimizin edinmesi gereken dayanılmaz ve işlenemez kurgudan kaçmamızı sağlayacağını tüm kamusal halkla ilişkiler hakkında yetkin bir görüş olarak savunmaya çalışıyorum.

Basının problemlerinin biraz kafa karıştırıcı yanlarının olduğu söylenebilir. Çünkü basın organlarını eleştiren veya savunan kişiler, ortadaki kurgunun basın tarafından fark edilmesini ve demokrasi teorisinde ön görülemeyen her şeyin basın tarafından telafi edilmesini bekliyorlar. Okuyucular ise bu telafinin adeta mucizevi bir şekilde, kendilerine hiçbir zorluk veya masraf çıkarmayacak şekilde gerçekleştirilmesini istiyorlar. Gazeteler, demokratlar tarafından kendi kusurları için her derde deva olarak kabul edilirken, haberlerin doğası ve gazeteciliğin ekonomik temelinin analizi, gazetelerin zorunlu ve kaçınılmaz olarak kamuoyunun kusurlu oluşumunu yansıttığını ve bu nedenle daha büyük veya daha az ölçülerde yoğunlaştığını gösteriyor. Benim sonucum, bugün olduğu gibi basın tarafından değil, basının sağlam olması durumunda basın için kamuoyunun düzenlenmesi gerektiğidir. Hükümetteki ve sanayideki kafa karışıklıklarının, siyaset bilimini zenginleştirme ve halka hizmet maksadıyla bu büyük fırsatı edinebilmek için gizlice anlaştığını göstermeye çalışıyorum. Ve elbette, bu sayfaların birkaç kişinin bu fırsatı daha canlı bir şekilde anlamalarına ve dolayısıyla bu kişilerin daha bilinçli bir şekilde takip etmelerine yardımcı olacağını da umuyorum.

II-DİŞ DÜNYAYA YÖNELİK YAKLAŞIMLAR

2. BÖLÜM*

SANSÜR VE GİZLİLİK

Tarihin büyük savaşlarından birinin en berbat saatinde editor-
yal konferansa başkanlık eden generalin resmi, yaşamdan bir say-
fadan çok Çikolata Asker'den³⁶ bir sahne gibi görünmekte. Yine
de biz Fransız bildirilerini düzenleyen memur sayesinde, bu kon-
feransların, savaşların düzenli bir parçası olduğunu bilmekteyiz.
“Verdun’un³⁷ en kötü anında General Joffre.ve kabinesi bir araya
gelmiş, ertesi sabah gazetelerde basılacak isimler, sıfatlar ve fiiller
üzerinde tartışılmıştı. M. de Pierrefeu’nun³⁸, söylediğine göre “23
Şubat 1916’nın akşam bildirisi” dramatik bir atmosferde düzenlen-
mişti. “Başbakanlık ofisinden M. Berthelot³⁹, başbakanın emriyle
General Pelle⁴⁰’den raporu sağlamlaştırmasını ve düşman saldı-
rısının oranlarını vurgulamasını az önce telefon aracılığı ile rica

* Çev. Zehra Nilgün Arkan Marmara Üniversitesi S.B.E Lisansüstü Öğr.

³⁶ e.n. Bernard Shaw’ın 1894 yılında kaleme aldığı “Silahlar ve Adamlar” kitabın-
daki karakter olan Çikolata Adamın, 1908 yılında Alman besteci Oscar Straus
tarafından opera oyununa dönüşmesidir. Çikolata adam deyimşel olarak ise
iyi görünümlü fakat işe yaramaz askerler için kullanılan bir ifadedir.

³⁷ e.n. Verdun Muharebesi, Fransız topraklarında gerçekleşen 1916 Şubatından
aralık ayına kadar süren Almanlarla Fransızların karşılaştığı muharebedir.

³⁸ G. Q. G., s. 126-129

³⁹ e.n. 1. Dünya Savaşı’nda görev yapmış Fransız generali aynı zamanda Verdun
Savaşı’nda 32. Kolordunun komutanı

⁴⁰ e.n. 1.Dünya Savaşı’nın başlangıcına kadar, 2. Fas Tugayı’na komuta eden son-
rasında Joffre Tarafından G.Q.H.’a çağrılan general.

etmişti. İşin felakete dönüşmesi durumunda halkı en kötü sonuca hazırlamak gerekiyordu. Bu endişe, ne G.Q.H.⁴¹ da ne de Savaş Bakanlığı'nda Hükümetin özgüvenli olması için bir sebep olmadığını açıkça gösteriyordu. M. Berthelot'un söylediklerini General Pelle not aldı. Bana General von Deimling⁴² tarafından yayımlanan günün emriyle beraber hükümetin isteklerini yazdığı makaleyi verdi ve saldırının, barışı sağlamak için en büyük saldırı olduğunu belirten bu makale bazı tutsakların elinde bulundu ve ustalıkla kullanıldı. Tüm bunlar Almanya'nın ortaya çok büyük, emsalsiz bir gayret koyduğunu ve bu sebeple savaşın sonunda başarının beklenebilir bir şey olduğunu göstermek içindi. Bunun mantığı, çekilmemize kimsenin şaşırmasına gerek olmamasıydı. Yarım saat sonra, el yazımıyla beraber aşağı indiğimde, Albay Claudel'in ofisinde bir araya geldiklerini gördüm; uzakta, tümgeneral, General Janin, Albay Dupont ve Yarbay Renouard vardı. İstediğim izlenimi vermeyi başaramayacağımdan korkan General Pellé, kendisine önceden önerilen bir bildiri hazırlamıştı. Az önce hazırladığım yazıyı okudum. Bu yazının çok ılımlı olduğu düşünüldü. Öte yandan General Pellé, çok endişeli görünüyordu. Von Deimling'in günlük emrini bilerek atlamıştım. Bildirinin içine koymak, halkın alışkın olduğu formülle ilgisini kesmek, onu bir tür minnet etmeye dönüştürmek olacaktı. "Nasıl direnebileceğimizi düşünüyorsunuz?" sorusu sorulmak üzere gibi görünüyordu. Halkın dikkatinin dağılacığına ve her şeyin kaybedilmek üzere olduğunu düşüneceğine dair bir korku duyuluyordu. Nedenlerimi açıkladım ve Deimling'in metnini gazetelere ayrı bir not şeklinde vermeyi önerdim.", "Görüş ayrılığından dolayı, General Pellé, General de Castelnau⁴³ya son kararı verip ve gelmesini talep etmek için gitti. General sakin, güler

⁴¹ e.n. Grand Quartier Général ya da kısaca G.Q.H. 1. Dünya Savaşı sırasında Fransa'nın geniş yetkilerle donatılmış ordu genelkurmayı.

⁴² e.n. 1. Dünya savaşı sırasında görev almış Alman Generali, Verdun Muharebesi Kumandanı.

⁴³ e.n. Fransız Mareşali, Verdun Muharebesi'nin ilk savunma hattını organize eden komutan.

yüzlü ve gülümseyerek geldi, savaşın bu yeni çeşit edebi kurulu hakkında birkaç hoş söz söyledi ve metinlere baktı. Daha basit olanı seçti, ilk cümleye daha fazla ağırlık verdi, güven verici bir özellik sağlayan ve beklendiği gibi Von Deimling'in emrine girmeye karşı düz bir şekilde kullanılan "tahmin edildiği gibi" kelimelerini ekledi, ancak bu özel bir not içinde basına ulaştırmak içindi..." General Joffre o akşam bildiriye dikkatlice okudu ve onayladı.

Birkaç saat içinde, bu iki veya üç yüz kelime tüm dünyada okunacaktı. İnsanların zihnine, Verdun eteklerinde neler olduğuna dair bir resim çizilecekti ve insanlar bu resimle ya cesaret bulacaktı ya da umudunu kesecekti. Brest'teki dükkân sahibi, Lorraine'deki köylü, Palais Bourbon'daki milletvekili, Amsterdam ya da Minneapolis'teki editörün umutlarını kaybetmemeleri sağlandı ve yine de paniğe kapılmadan olası bir yenilgiyi kabul etmeye hazırlanıldı. Bu nedenle onlara toprak kaybının Fransız Komutanlığı için sürpriz olmadığı söylendi. Olayı ciddiye almaları, ancak garipsememeleri gerektiği öğretildi. Aslında, Fransız Genelkurmay'ı Alman saldırısına tam olarak hazır değildi. Destek hendekleri kazılmamıştı, alternatif yollar yapılmamıştı, dikenli tel eksikti. Ancak itiraf etmek, sivillerin kafalarında bir felakete dönüşebilecek görüntüler uyandıracaktı. Yüksek Komuta hayal kırıklığına uğrasa da ve yine de kendini toparlayabilirdi. Ancak ülkede veya ülke dışında bulunan insanların kafaları belirsizliklerle doluydu. Subayların yetenekleri hakkında hizip ve hizip-karşıtı kişiler arasındaki tartışmada savaşı gözden kaçırmış olabilirdi. Bu sebeplerle yetkililer halka sadece belirli gerçekleri sundular ve insanların sadece bu gerçekler üzerinden fikir yürütmesini sağladılar. Bu durumda, sözde ortamı düzenleyenler gerçekte ne olduğunu biliyorlardı. Ancak birkaç gün sonra Fransız Heyeti'nin gerçeği bilmediği bir olay yaşandı. Almanlar, bir önceki öğleden sonra Fort Douaumont'u saldırıyla aldıklarını açıkladılar⁴⁴. Chantilly'deki Fransız karargahında hiç

⁴⁴ 26 Şubat 1916. Pierrefeu, G. Q. G., s.133 vd.

kimse bu haberi anlayamadı. 25 Şubat sabahı, XX. Birliğin birleşmesinden sonra, savaş iyi yönde ilerledi. Cepheden gelen raporlar Douaumont hakkında hiçbir şey anlatmıyordu. Ancak henüz kimse kalenin nasıl alındığını bilmemesine rağmen soruşturma, Alman raporunun doğru olduğunu gösterdi. Bu arada, Alman bildirisi dünya çapında parlıyordu ve Fransızlar bir şey söylemek zorundaydı. Böylece karargâh şu açıklamayı yaptı; “Chantilly’deki saldırının gerçekleşme şekli hakkındaki cehaletin tam ortasında, yayımlanan 26 Şubat bildirisinde bir ila bin oranında kesin olma ihtimali olan bir saldırı planladık.” Bu hayali savaşın bildirisinde şöyle yazılıdır: “Verdun’un eski savunma örgütünün ileri makamı olan Fort de Douaumont’un çevresinde acı bir mücadele yaşanıyor. Bu sabah düşman tarafından alınan bölgeye, -düşmana çok ağır kayıplara mal olan birkaç başarısız saldırının ardından- tekrar ulaşıldı ve bölge, düşmanın geri püskürtemeyeceği birliklerimiz tarafından geçildi. «⁴⁵ Gerçekte olan hem Fransız hem de Alman raporlarından farklıydı. Hattaki birlikleri değiştirirken, pozisyon bir şekilde karışıklık içinde unutulmuştu. Sadece bir batarya komutanı ve birkaç adam kalede kaldı. Kapıyı açık gören bazı Alman askerleri kaleye sürünerek girdi ve içerideki herkesi esir aldı. Biraz sonra tepenin eteklerinde bulunan Fransızlar kaleden vurularak dehşete düşürüldü. Douaumont’ta savaş ve kayıp olmadı. Bildirilerin söylediğinin aksine, Fransız birlikleri de bunun ötesine geçmemişti. Emin olmak için her iki tarafın da ötesindeydiler ama kale düşman ellerindeydi. Ancak bu bildiriden herkes kalenin yarı kuşatılmış olduğuna inanıyordu. Sözler açık bir şekilde söylenmedi ama “basın, her zamanki gibi, hızlandırdı.” Askeri yazarlar, Almanların yakında

⁴⁵ Bu benim kendi çevirim: 27 Şubat Pazar günü New York Times’ta yayımlanan Londra’dan İngilizce çeviri aşağıdaki gibidir:

Londra, 26 Şubat (1916). “Verdun kalelerinin eski savunma teşkilatının ileri bir unsuru olan Fort de Douaumont’un etrafında öfkeli bir mücadele sürüyor. Bu sabah düşman tarafından ele geçirilen ve son derece ağır kayıplara yol açan birkaç zararsız saldırının ardından tekrar ele geçirilen ve düşmanlarımızın tüm girişimlerinin geri adım atmadığı birliklerimizin ötesine geçtiği konum.”

teslim olmak zorunda kalacağı sonucuna vardı. Bu yazarlar birkaç gün içinde kendilerine, garnizonun, yiyecekten mahrum olmalarına rağmen, neden henüz teslim olmadıklarını sormaya başladı. “Basın bürosu aracılığıyla kuşatma konusunu bir kenara bırakmalarını istemek gerekirdi.”⁴⁶ Fransız bildirisinin editörü, savaş uzadıkça, meslektaşlarının ve kendisinin, Almanların inatçılığını yok etme çabasının, çok büyük kayıplara yol açtığını -ki burada 1917’nin sonlarına kadar, hatta şu anda dahi, tüm Müttefik halklar için savaşın ortodoks görüşünün “yıpratma” ile sonuca bağlanacağını hatırlamak gerekiyor- söylüyordu. Kimse bir manevra savaşına inanmıyordu. Stratejinin veya diplomasinin hesaba katılmadığı konusunda ısrar ediliyordu. Mesele sadece Almanları öldürme meselesiydi. Halkın geneli iyi ya da kötü bir dogmaya inanıyordu ancak bu dogmaların muhteşem Alman başarıları karşısında sürekli olarak hatırlatılması gerekiyordu.

“Bildiri üzerinden neredeyse tek gün dahi geçmemişti ... Ancak bu bildiri, Almanlara, adaletin ağır kayıplarının, aşırı ağır, kanlı fedakarlıklarının, ceset yığınlarının, katliamların atfedilmesine sebep oluyordu. Aynı şekilde devamlı olarak muhteşem sonuçlar veren, Alman kayıplarını hesaplama yönteminin icat edildiği ve Binbaşı Cointet’in şefliğini üstlendiği Verdun’daki istihbarat bürosunun istatistikleri kullanıldı. Her iki haftada bir rakamlar yüz bin kadar arttı. Her türlü şekilde tekrarlanan günlük, haftalık, aylık olarak ayrılan bu 300.000, 400.000, 500.000 kayıp, çarpıcı bir etki yarattı. Formüllerimiz çok az değişti: “Esirlere göre saldırı sırasında Alman kayıpları dikkate değerdı. “Şu kanıtlar ki kayıplar... Kayıpları yüzünden yorgun düşen düşman saldırıyı tekrarlamadı...” Çok fazla çalışıkları için daha sonra bırakılan bazı formüller her gün kullanıldı: “Toplar ve makineli tüfek ateşimizin altında...” “Toplar ve makineli tüfeklerimiz tarafından kurşun yağmuruna tutuldu...” Sürekli yapılan bu tekrarlar, tarafsız ülkeleri ve Almanya’nın

⁴⁶ Pierrefeu, a.g.e., s. 134-5.

kendisini etkiledi. Bu sürekli tekrarın kötü etkisini boşuna yok etmeye çalışan Nauen⁴⁷den inkarlara rağmen kanlı bir arka plan yaratmaya yardımcı oldu. “Fransız Komutanlığı’nın bu raporlarla resmen açıklamak istediği tez, sansürcülere rehberlik etmesi için şu şekilde formüle edildi:⁴⁸ “Bu saldırı, insan gücü azalmakta olan rakibimizin aktif güçlerini etkiliyor. 1916 bölümünün hali hazırda cephede olduğunu öğrendik. Daha yeni çağrılmış 1917 bölümü ve üçüncü kategori kaynakları (kırk beşin üzerinde sağlam veya tedavi görmekte olan asker) kalacak. Birkaç hafta içinde, bu gayretin tükettiği Alman kuvvetleri, kendilerini koalisyonun tüm güçleriyle (yedi milyona karşı on milyon) karşı karşıya bulacaklar.”⁴⁹ M. de Pierrefeu’ya göre, Fransız komutanlığı kendisini bu inanca dönüştürmüştü. “Sıra dışı bir akıl sapması ile sadece düşmanın yıpranması görüldü; öyle gözüküyordu ki güçlerimiz yıpranmaya tabi değildi. General Nivelle⁵⁰bu fikirleri paylaştı. 1917’de sonucu gördük.” Olaylara bağımsız erişimi önleyebilen bir grup adam, haberi kendi amaçlarına uyacak şekilde düzenledi ve biz buna propaganda demeyi öğrendik. Amaçlarının vatansever olması tartışmayı hiç etkilemedi. Güçlerini, Müttefik halkın işleri görünmesini istedikleri gibi görmesini sağlamak için kullandılar. Binbaşı Cointet’in zayıf sayıları, tüm dünyaya aynı düzenle ve sırayla yayıldı. Yıpratma savaşının Fransızların lehine ilerlediğini söyleyerek özel bir sonucu provoke etmeyi amaçlamışlardı. Fakat sonuç, argüman formunda belirtilemez. Tepelerde katledilen sayısız Alman, Verdun hakkında mental olarak bir tablo yaratmış ve sonucu kendi kendine oluşturmuştu. Ölü Almanları tablonun odağına koyarak ve

⁴⁷ e.n. 1. Dünya savaşında İngiliz Donanmasının Almanların Transatlantik’teki iletişimi sağlayan kabloları kesmesi ile Alman ordusunun iletişimini sağlayan, savaş boyunca itilaf devletleri tarafından deşifre edilmeye çalışılan Alman telsiz operatörü.

⁴⁸ a.g.e., s. 138-139.

⁴⁹ a.g.e., s. 147.

⁵⁰ e.n. Fransız generali, 1916’da Verdun Savaşı’nda Fransız İkinci Ordusu komutanı.

Fransız ölülerinden bahsetmeyi ihmal ederek, savaşa çok farklı bir görünüm oluşturuldu. Alman bölgesel ilerlemelerinin etkilerini ve saldırıya devam eden bir güç izlenimini etkisiz hale getirmek için tasarlanmış bir görüştü bu. Aynı zamanda Müttefik ordulara uygulanan moral bözücü savunma stratejisinde, halkın kabulünü sağlama eğiliminde olan bir görüştü. Savaşın büyük stratejik hareketler, kanat saldırıları, kuşatmalar ve dramatik teslimiyetlerden oluştuğu fikrine alışkın olan halk, bu tabloyu, savaşın hayatları eşleştirerek kazanılacağına dair korkunç bir fikirle yavaş yavaş unutmak zorunda kaldı. Genelkurmay, cepheden gelen tüm haberler üzerindeki kontrolü sayesinde, bu stratejiye uygun olan gerçek görüşün yerini değiştirdi.

Bir ordunun sahada görev yapan Kurmayları, halkın neleri anlayabileceğini ve anlaması gerektiğini kontrol edecek şekilde seçimlerini yapar. Cepheye giden muhabirlerin seçimini kontrol eder, cephedeki hareketlerini kontrol eder, cepheden gelen mesajlarını okur, sansürler ve telgrafları yönetir. Ablukaların, gümrüklerin, postaların, geçiş belgelerinin ve telgraf hatlarının yönetimiyle, ordunun arkasındaki hükümet kontrolünü artırır. Bunu yayıncılar üzerindeki hukuki güçle, halka açık toplantılarla ve gizli servisiyle vurgular. Ancak bir ordu söz konusu olduğunda kontrol mükemmel olmaktan çok uzaktır. Böyle zamanlarda, düşmanın her zaman tarafsız ülkelerden uzak tutulamayan bir telsizi ve bildirisi vardır. Her şeyden önce, askerlerin cepheden geri dönen ve izinli olduklarında yayılan konuşmaları olur.⁵¹ Ordu, yönetilmesi zor bir şeydir. Bu yüzden deniz donanmasının denetimi ve diplomatik denetim her zaman neredeyse çok daha eksiksizdir. Çünkü deniz donanmasının ve diplomatik denetimin ne olduğunu daha az insan bilir ve buralarda eylemler daha kolay denetlenabilir.

⁵¹ St. Mihiel ve Argonne-Meuse'daki Amerikan saldırısından önceki haftalar boyunca, Fransa'daki herkes derin sırrını herkese anlattı.

İçinde sansür barındırmayan bir propaganda yapmak kelimenin tam anlamıyla imkansızdır. Bir propagandayı yönetmek için halk ile olay arasında bir engel bulunmalıdır. Herkesin akıllıca veya istekli bir biçimde düşündüğü sahte ortamın yaratılabilmesinden önce, gerçek ortama erişim, sınırlandırılmış olmalıdır. Gerçek ortam doğrudan erişimi olan insanlar, gördüklerini yanlış algılayabilir. Eğer bu insanlar neye ve nereye bakacaklarına karar verememişlerse, hiç kimsenin onların gördüklerini ne şekilde bir yanlışlıkla kavradığını anlaması mümkün değildir. Askeri sansür, en basit engel biçimidir, ancak asla en önemlisi değildir, çünkü var olduğu bilinmektedir ve bu nedenle belirli bir ölçüde kabul edilmiş ve önceden düşünülmüştür.

Kimi kişiler, farklı zamanlarda ve farklı konularda birtakım şeyleri empoze eder. Diğerleri ise belirli bir gizlilik standardını kabul eder. Bizim söylediğimiz gibi, “kamu çıkarlarıyla uyumlu” olmayan yayım gerekçesiyle gizlenen şeyle, kamunun umurunda olmadığından inanılmasından ötürü gizlenen şey arasındaki mesafe gitgide büyür. Bir kişinin özel işlerini neyin oluşturduğu fikri esnektir. Böylece bir erkeğin servetinin miktarı özel bir mesele olarak kabul edilir ve gelir vergisi kanununda bunun mümkün olduğunca özel kalması için dikkatli bir hüküm verilir. Bir toprak parçasının satışı özel değildir, ancak fiyatı özel olabilir. Maaşlar genellikle ücretlerden daha özel; gelirler de miraslardan daha özel olarak değerlendirilir. Bir kişinin kredi notuna yalnızca sınırlı bir tedavül verilir. Büyük şirketlerin karları, küçük şirketlerin karlarından daha fazla kamuya açıktır. Karı koca, avukat ve müvekkil, doktor ve hasta, rahip ve günah çıkaran arasındaki konuşmanın belirli türleri ayrıcalıklıdır. Yönetim kurulu toplantıları genellikle özeldir, pek çok siyasi konferans da öyle. Bir kabine toplantısında veya Dışişleri Bakanı büyükelçisinin özel görüşmelerinde, yemek masalarında söylenenlerin çoğu özeldir. Birçok kişi işveren ve çalışan arasındaki sözleşmeyi özel olarak görür. Fakat şirketlerin işlerinin, bir erkeğin

teolojisi kadar özel olduğu, teolojinin, gözlerinin rengi kadar kamuya açık olduğu zamanlar da vardı. Bulaşıcı hastalıklar da bir zamanlar bir kişinin sindirim süreçleri kadar özeldi. Bu açılardan, mahremiyet kavramının tarihi eğlenceli bir hikayedir. Bolşevikler gizli antlaşmaları yayımladığında, Bay Hughes hayat sigortası şirketlerini araştırdığında ya da birinin skandalı Kasaba Konuları sayfalarından Bay Hearst'in gazetelerinin ön sayfalarına geçtiğinde olduğu gibi, bazen kavramlar şiddetli bir biçimde çatışır.

Mahremiyetin nedenlerinin iyi ya da kötü olmasından bağımsız olarak bariyerler her zaman vardır. Mahremiyet, "kamu yararı" adı verilen alanda, her yerde ısrarcı olunan bir kavramdır. Bu nedenle, fikrinizi dayandığınız gerçeklere nasıl geldiğinizi kendinize sormak genellikle oldukça aydınlatıcıdır. Hakkında bir fikriniz olduğunu aslında kim gördü, duydu, hissetti, önemsediydi, adlandırdı? Sana mı söylendi, sana söyleyen kişiye mi söylendi yoksa daha uzak birinden mi aktarıldı? Ne kadar görmesine izin verildi? Fransa'nın hangi bölümünü izlediğini ve Fransa'nın düşündüğünü size söylerken, aynı zamanda onu nasıl izleyebildi? Onu izlediğinde neredeydi? Hangi Fransızlarla konuşmasına izin verildi, hangi gazeteleri okudu ve söylediklerini nereden öğrendiler? Kendinize bu soruları sorabilirsiniz, fakat nadiren cevaplayabilirsiniz ancak bir şekilde size, sizin kamuoyu görüşünüz ve gerçekte olup bittiğini düşündüğünüz olay arasındaki mesafe sık sık hatırlatılacaktır. Hatırlatıcının kendisi bir korumadır.

3. BÖLÜM*

İLETİŞİM VE FIRSAT

Sansür ve gizlilik, bir yandan haber kaynağındaki çok fazla bilgiyi engellerken, bir yandan da çok daha büyük bir gerçeğin halka hiçbir zaman ulaşmamasına, ya da çok yavaş bir şekilde ulaşmasına sebebiyet verir. Çünkü fikirlerin dolaşımı üzerinde çok belirgin sınırlar vardır.

Hükümetin savaş sırasındaki propagandasını göz önünde bulundurarak, “herkese” ulaşmak için harcanan çabanın kabaca bir tahmini yapılabilir. Amerika’nın girmesinden önce savaşın iki buçuk yıldan fazla sürdüğünü, milyonlarca basılı sayfanın dolaştığını ve anlatılmamış konuşmaların yapıldığını hatırlatan, Bay Creel “Amerikancılık hakikatinin dünyanın her köşesine taşınabilmesi” için “kişilerin zihni için, inançlarının fethi için” mücadelesine ilişkin açıklama bizi bu konuya dikkatimizi vermeyi sağlar.⁵² Bay Creel, bize söylediği, altı binden fazla bülten yayımlanan bir Haber Bölümü de dahil olmak üzere sistemi bir araya getirmekti. Üç yüz milyondan fazla kişiden oluşan bir topluluğa en az 750.190 konuşma yapan 75.000 Dört Dakikalık Erkekler⁵³i askere almak zorunda

* Çev. Zehra Nilgün Arkan, Marmara Üniversitesi S.B.E Lisansüstü Öğr.

⁵² George Creel, Amerika’nın Reklamını Nasıl Yaptık.

⁵³ e.n. Amerika Birleşik Devletleri’nde 1917-1918 arasında Halklı Bilgilendirme Komitesi’nin düzenlediği ve gönüllülerin 1. Dünya Savaşı ile ilgili yeni

kaldı. İzçiler, Başkan Wilson'un konuşmasının açıklamalı kopyalarını Amerika'daki ev sahiplerine teslim etti. İki haftada bir yayımlanan dergiler 600.000 öğretmene gönderildi. Görüntülü dersler için 200.000 slayt verildi. Afişler, pencere kartları, gazete ilanları, karikatürler, mühürler ve düğmeler için bin 438 farklı tasarım çıkarıldı. Ticaret odaları, kiliseler, kardeş topluluklar, okullar dağıtım kanalları olarak kullanıldı. Yine de Bay Creel'in adalet dağıtmaya başlamadığını gösterme çabası, ne Bay McAdoo'nun Liberty Loans⁵⁴ için muazzam organizasyonunu, ne Bay Hoover'ın yemekle ilgili geniş kapsamlı propagandasını, ne Kızıl Haç kampanyalarını, Y.M.C.A.'yı⁵⁵, Kurtuluş Ordusunu, Columbus Şövalyelerini, Yahudi Refahı Kurulu'nu, Barışı Güçlendirme Cemiyeti, Özgür Milletler Cemiyeti, Ulusal Güvenlik Birliği gibi vatansever toplumların bağımsız çalışmalarını ne de Müttefiklerin tanıtım bürolarının faaliyetlerini ve batık ulusları içermedi. Muhtemelen bu, bir ulusun tüm fertlerine oldukça tekdüze bir fikir kümesine hızlıca taşımak için en büyük ve en yoğun çabaydı. Eski zamanlardaki din değiştirme, daha yavaş, belki de daha emin bir şekilde gerçekleşmişti, ama asla bu kadar kapsamlı değildi.

Herkese ulaşmak için bu kadar aşırıya kaçılması sonucunda, insanların zihinlerindeki normal iletişim kanalları bu kriz zamanlarında ne kadar işlevsel olabilirdi? Yönetim gayret ediyordu. Ve başarılı bir şekilde yönetilen bu savaş devam ederken, ben tüm Amerika'da tek bir kamuoyu olarak adlandırabileceğimiz bir şey yaratılabileceğine inanıyordum. Ancak zorlu işleri, karmaşık yaratıcılığı, parayı ve gerekli personeli düşünün. Barış zamanlarında böyle kaynaklar yoktur. Devam eden birçok şey hakkında belirsiz

gönüllüler kazandırılması ve rıza imalatı adına 4'er dakikalık konuşmalar yaptıkları propaganda çalışmasına verilen isim.

⁵⁴ e.n. 1. Dünya Savaşı'nda ABD hükümetinin kullandığı kredi.

⁵⁵ e.n. Young Men's Christian Association, Genç Hristiyan Erkekler Birliği. Herhangi bir meshepsel oluşuma dahil olmadıklarını iddia eden Hristiyan misyoner oluşum.

bir şekilde haber alan geniş gruplar, gettolar, enkazlar ve sınıflar vardır. Kapalı bir yaşam sürerler, kendi işlerine kapanırlar, daha büyük işlerden çıkarılırlar, kendi türlerinden olmayan birkaç insanla tanışır, az okurlar. Seyahat ve ticaret, postalar, telgraflar ve radyo, demiryolları, otoyollar, gemiler, motorlu arabalar ve gelecek nesil uçaklarda, elbette, fikirlerin dolaşımı üzerinde en büyük etkiye sahiptirler. Bunların her biri bilgi ve düşüncenin temin edilmesini ve kalitesini en karmaşık şekilde etkilerler. Her biri teknik, ekonomik ve politik koşullardan etkilenirler. Bir hükümet pasaport törenlerini veya gümrük denetimini her gevşettiğinde, yeni bir demiryolu veya yeni bir liman açıldığında, yeni bir nakliye hattı kurulduğunda, fiyatlar her yukarı çıktığında veya aşağı indiğinde, postalar daha hızlı veya daha yavaş ulaştığında, telgraf hatları sansürlü ve daha ucuz hale getirildiğinde, karayolları inşa edildiğinde, genişletildiğinde veya geliştirildiğinde, fikirlerin sirkülasyonu da bunlardan etkilenir. Gümrük çizelgeleri ve sübvansiyonlar ticari girişimin yönünü ve dolayısıyla insan etkileşimlerinin niteliğini etkiler. Örneğin Salem, Massachusetts durumundaki gibi durumlar yaşanabilir. Şehir, üzerinde uluslararası etkilerin bulunduğu merkezi bir şehirken, gemi yapımı sanatındaki bir değişiklik, bütün bir şehri soylu bir taşra kasabası seviyesine indirebilir. Daha hızlı geçişin tüm ani etkileri mutlaka iyi değildir. Örneğin, Paris üzerinde bu kadar merkezileştirilmiş olan Fransa demiryolu sisteminin Fransız halkına katıksız bir lütuf olduğunu söylemek zordur.

İletişim araçlarından kaynaklanan sorunların son derece önemli olduğu ve Milletler Cemiyeti programının en yapıcı özelliklerinden birinin demiryolu geçişi ve denize erişim çalışması olduğu kesinlikle doğrudur. Telgraf hatlarının⁵⁶, limanların, yakıt istasyonlarının, dağ geçitlerinin, kanalların, boğazların, nehir yollarının, terminalerin, pazar yerlerinin tekelleştirilmesi, bir grup iş adamının zenginleştirilmesinden veya bir hükümetin prestijini artırmasından

⁵⁶ Dolayısıyla Yap'ı ciddiye almanın bilgeliği.

daha iyi bir anlaşmadır, ancak bu haber ve görüş alışverişinde bir engel anlamına gelmektedir. Ancak tek engel tekelleşme değildir. Maliyet ve mevcut arz daha da büyük olduğundan, seyahat veya ticaret maliyeti engelleyici ise, tesislere olan talep arzı aşarsa, engellerin tekelleşme olmadan dahi var olması mümkün hale gelir.

Bir erkeğin gelirinin büyüklüğü, kendi mahallesinin ötesinde ki dünyaya erişimi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Parayla, neredeyse her somut iletişim engelinin üstesinden gelebilir, seyahat edebilir, kitap ve süreli yayın satın alabilir ve dünyanın bilinen her gerçeğine dikkatini çekebilir. Bireyin geliri ve toplumun geliri mümkün olan iletişim miktarını belirler. Ancak erkeklerin fikirleri bu gelirin nasıl harcanacağını belirler ve bu da uzun vadede sahip olacakları gelir miktarını etkiler. Dolayısıyla, sınırlamalar da vardır, hiçbirisi daha az gerçek değildir, çünkü genellikle kendilerine ve kendi isteklerine düşkünlüdürler.

Parasını ve boş zamanının çoğunu motorlara, motorlu araçları karşılaştırmaya, iskambil kağıdından köprülere ve ölümden sonra, filmlere ve anlık değişimleriyle her zaman aynı kişilerden bahseden para için yazılmış kitaplara, aynı eski temalara harcayan çok büyük bir kitle vardır. Bu kitlenin, sansürden, gizlilikten, yüksek maliyetten veya iletişim zorluğundan mustarip olduğu söylenemez. İnsan manzarası için arzu ve merak yoksunluğundan, anemiden acı çekerler. Onlarındaki dış dünyaya erişim sorunu değildir. İlginin dünyası, onların keşfetmesini bekler ancak onlar bu dünyaya girmezler. Sosyal grupların hakikatine ve yasasına göre, tanıdıklarının sabitlenmiş yarıçapı içinde sanki tasmalı gibi hareket ederler. Erkekler arasında iş dünyasında, kulüpte ve sigara içilen arabadaki konuşma çemberi ait oldukları gruptan daha geniştir. Kadınlar arasında sosyal küme ve konuşma çemberi genellikle neredeyse aynıdır. Okuma ve derslerden ve kapalı konuşma çemberinden türetilen fikirlerin tasnif edilmesi, kabul edilmesi, reddedilmesi, yargılanması ve cezalandırılması sosyal ortamdadır. Tartışmanın her

aşamasında hangi otoritelerin ve hangi bilgi kaynaklarının kabul edilebilir olduğuna ve hangilerinin kabul edilebilir olmadığına sonunda karar verilir.

Sosyal grubumuz “konu komşu ne der” ifadesindeki konu komşu olarak anılanlardan oluşur; onlar bizim için onayı en önemli kişilerdir. Büyük şehirlerde geniş ilgi alanlarına sahip erkekler ve kadınlar arasında ve onlar için yapılan hazırlıkla beraber, sosyal grup çok katı bir şekilde tanımlanmamıştır. Ancak büyük şehirlerde bile, kendi kendine yeten sosyal gruplar içeren köylerin mahalleleri ve evleri vardır. Daha küçük topluluklarda daha serbest bir dolaşım, kahvaltıdan akşam yemeğine kadar daha gerçek bir dostluk olabilir. Ancak, birkaç kişi, yine de hangi sosyal ortamın gerçekten ona ait olduğunu ve hangisinin ona ait olmadığını bilemeyebilir.

Genellikle sosyal bir grubun ayırt edici işareti, çocukların bir yabancıyla evlenebileceği varsayımdır. Grubun dışında evlenmek, en azından, nişanın onaylanabilmesinden önceki bir şüphe anını içerir. Her sosyal grup, sosyal gruplar hiyerarşisindeki göreceli konumunun oldukça net bir resmine sahiptir. Aynı seviyedeki gruplar arasında, ilişki kolaydır, bireyler hızlı bir şekilde kabul edilir, misafirperverlik normaldir ve rahattır. Ancak “daha yüksek” veya “daha düşük” gruplar arasındaki temasta, daima karşılıklı bir tereddüt, zayıf bir rahatsızlık ve farklılık bilinci vardır. Amerika Birleşik Devletleri gibi bir toplumda, emin olmak için bireyler, özellikle ırksal bir engelin olmadığı ve ekonomik konumun çok hızlı bir şekilde değiştiği yerlerde, bir gruptan diğerine özgürce hareket ederler. Ancak ekonomik konum, gelir miktarı ile ölçülmez. İlk jenerasyonda, en azından, sosyal konumu belirleyen gelir değildir, bir erkeğin çalışma karakteri-yapısıdır ve erkeğin bu aile geleneğinden kopması bir veya iki nesil sürebilir. Bu nedenle bankacılık, hukuk, tıp, kamu hizmetleri, gazeteler, kilise, büyük perakendecilik, aracılık, üretim gibi alanlar tezgahçılık, teftiş, uzman teknik çalışma, hemşirelik, okul öğretimi, mağaza sahipliğinden farklı bir

sosyal değerlerde derecelendirilir. Yine de mali getirinin illaki bu derecelendirmelerle kesişmesi gerekmez.

Kabul kriterleri ve testleri ne olursa olsun, oluşan sosyal grup yalnızca ekonomik bir sınıf değil, biyolojik soya daha çok benzeyen bir şeydir. Üyelik, sevgi, evlilik ve çocuklarla, daha doğrusu, söz konusu tutum ve arzularla çok yakından ilişkilidir. Bu nedenle sosyal grupta düşünceler, çocukların güvenle içine yerleştirildiği bir resmin, sosyal grubun kendi resmini oluşturan aile geleneği, saygınlık, doğruluk, onur, tat ve form düzenleriyle karşılaşır. Bu resimde, her bir grubun diğerlerinin sosyal konumu olarak kabul edilmesi için içten içe çağrıldığı yetkili bir versiyona örtülü olarak geniş bir alan verilmiştir. Ancak, evlilik, savaş veya sosyal bir kargaşa yaşanması durumunda aşınan bu bilgi, genel terim olan “sürü içgüdü” altında Trotter⁵⁷ tarafından sınıflandırılan eğilimlerin geniş bir öbek yığınının bağlantısıdır.

Her sosyal grupta, sosyal kalıplarının koruyucusu ve tercümanı olarak tanınan “Masumiyet Çağı”ndaki⁵⁸ van der Luyden’ler ve Bayan Manson Mingott⁵⁹ gibi kahinler vardır. Van der Luyden’ler⁶⁰ seninle ilgilenirse, sen oldun derler. Faaliyetlerine yapılan davetler, erişimin ve yüksek statünün işaretidir. Üniversite toplumlarına yapılan seçimler, dikkatle derecelendirilen ve evrensel olarak kabul edilen dereceler, üniversitede kimin kim olduğunu belirler. En üst düzey öjenik⁶¹ sorumluluk ile ağırlığı olan sosyal liderler

⁵⁷ W. Trotter, Savaşta ve Barışta Sürü İçgüdü.

⁵⁸ e.n. Edith Wharton tarafından 1920 yılında kaleme alınan 1921 yılında onun Pulitzer Ödülü almasını sağlayan romanı. Dönemim sosyetesinin ve sosyal kurumlarının ikiye bölünmüşlüğü anlatması ile bilinir.

⁵⁹ e.n. Edith Wharton’un büyük ananesinde esinlenerek yarattığı hayali karakter. Parayı ve gücü elinde bulunduran sosyete söz geçiren kurnaz güçlü aile büyüğü.

⁶⁰ e.n. Louisa ve Henry van der Luyden, kitaba göre New York sosyetesinin en güçlü kişileri.

⁶¹ e.n. Kökeni Platon’a kadar giden Eski Yunanca’da “Eugenics” yani iyi tür anlamına gelen, daha sonrasında Francis Galton tarafından sağlıklı cinsin sağlığından ayırma işlemine verilen isim. Lippmann ise burada kavramı daha

(kanaat önderleri), alışılmışın dışında hassastır. Sadece gruplarının bütünlüğünü neyin sağladığını dikkatli bir şekilde farkında olmamalı, aynı zamanda diğer sosyal grupların ne yaptığını bilmek için özel bir yetenek geliştirmelidirler. Bir çeşit dışişleri bakanlığı gibi hareket ederler. Bir grubun üyelerinin çoğunluğu, grup olarak, dünyadaki tüm pratik amaçlar için sakince yaşadığı yerde, sosyal liderler, kendi gruplarının anatomisi hakkındaki samimi bilgileri gruplar hiyerarşisindeki yerinin daimî algısıyla birleştirmelidirler. Aslında hiyerarşi, sosyal liderler tarafından birbirine bağlıdır. Herhangi bir düzeyde, neredeyse sosyal liderlerin bir sosyal grubu olarak adlandırılabilir bir şey vardır. Ancak dikey olarak şekillenen toplumun asıl bağlarını yapılandıran kişilerin, sosyal temas ile birbirine bağlı olduğundan, Julius Beaufort⁶² ve Ellen Olenska⁶³ gibi sıra dışı insanlar olduğundan sık sık şüphelenilir, ki bu kişiler de sürekli olarak "Masumiyet Çağı" içerisine girip çıkarlar. Böylece Tarde'nin⁶⁴ taklit yasalarının⁶⁵ işlediği bir setten diğerine kadar, daha kişisel iletişim kanalları kurulmaya başlanır. Ancak nüfusun büyük kesimi için böyle kanallar yoktur. Onlar için sosyetenin patentli beyanları ve lüks yaşamın filmleri hizmet etmek zorundadır. Siyahiler ve "yabancı unsurlar" gibi, neredeyse fark edilmeyen, kendilerine ait bir sosyal hiyerarşi oluşturabilir. Kişisel temasların yerini standart dolaşımın üstlendiği, asimile olmuş bu kitlenin içerisinde, gruplar halindeki bütün ayrılıklara rağmen kendisini "millet" olarak varsayan bir grup olacaktır.

çok toplumsal olarak iyi ve kötüyü ayırmak için kullanmıştır.

⁶² e.n. Ellen Olenska'yı elde etmeye çalışan kurnaz ve küstah bankacı.

⁶³ e.n. Romanın baş karakteri varlıklı bir ailenin mirasçısı, Avukat May Wellan'ın Polonya'dan eşinden ayrılarak New York'a gelen kuzeni.

⁶⁴ e.n. Jean-Gabriel De Tarde, Grup Zihni ve Taklit yasaları kavramlarını oraya atan Fransız bilim insanı.

⁶⁵ e.n. Tarde tarafından ortaya atılan kavram, uyum ve muhalefet ana dinamikleri ile toplumsallığın temelini bireysel ve sınıflararası olacak şekilde taklit etme üzerine olduğunu vurguladığı kavramdır.

Gruplardan bazıları, Profesör Ross'un "kalıplaşmış davranışların belirgin noktaları" olarak adlandırdığı durum haline gelecek şekilde yerleştirilir⁶⁶. Böylece, sosyal üst tabakanın, sosyal alt tabaka tarafından taklit edilmesi muhtemel görünür. İktidar sahibi, astlar tarafından taklit edilir; daha başarılı olan, daha az başarılı olan tarafından; zenginler daha fakir olanlar tarafından; şehir de ülke tarafından taklit edilir. Ancak taklit sınırlarda durmaz. Güçlü, sosyal açıdan üstün, başarılı, zengin, kentsel sosyal grup batı yarımküre boyunca temel olarak uluslararasıdır ve birçok yönden Londra onun merkezidir. Yüksek gelirliler, ordunun ve donanmanın üst tabakaları, kilisenin bazı başpapazları, birkaç büyük gazete sahibi, onların eşleri, anneleri ve davetin saltanatını süren kızları gibi, diplomatik grubun da dahil olduğu, dünyanın en etkili insanları, bu sosyal grubun üyeleri arasında sayılır. Bu grubun ilk öne çıkan özelliği harika bir konuşma çemberi ve gerçek bir sosyal grup olmasıdır. Bu durumun önemi şu gerçekten gelir, burada halk-kamu ve özel şahsiyetler ayrımı son bulmaktadır. Bu grubun özel işleri kamu meseleleridir ve kamu meseleleri de özeldir, genellikle aile meselesidir. Kraliyetin hapsedilmeleri gibi Margot Asquith'in de hapsedilmeleri, filozofların dediği gibi, bir gümrük beyannamesi ya da parlamento tartışmasıyla aynı söylem evrenindedir.

Bu sosyal grubun ilgilenmediği geniş hükümet alanları vardır. En azından Amerika'da, ulusal hükümet üzerinde sadece dalgalı bir kontrol gerçekleşmiştir. Ancak dış ilişkilerdeki gücü her zaman çok büyüktür ve savaş zamanında prestiji büyük ölçüde artmaktadır. Bu oldukça doğaldır çünkü bu kozmopolitlerin çoğunun, bir insanın sahip olmadığı dış dünyayla bağlantısı vardır. Birbirleriyle başkentlerde yemek yemeleri ve ulusal onur duyguları, sadece bir soyutlama değildir; arkadaşları tarafından küçümsenme veya onaylanma konusunda edinmiş oldukları deneyim, somut bir deneyimdir. Gopher Prairie'nin Dr. Kennicott'u için Winston'un ne

⁶⁶ Ross, Sosyal Psikoloji, Bölüm IX, X, XI.

düşündüğü ve Ezra Stowbody'nin⁶⁷ büyük anlaşma için ne düşündüğü çok küçük derecede önemlidir ama Earl Of Swithin ile evli olan kızı Bayan Mingott için kızını ziyaret etmesi veya Winston'ın kendisini eğlendirmesi çok önemlidir. Dr. Kennicott ve Bayan Mingott sosyal açıdan hassastır. Dr. Kennicott'un sosyal grubu yalnızca Gopher Prairie'i yönetirken, Bayan Mingott dünyayı yöneten bir sosyal gruba karşı hassastır. Ama Yüce Toplum'un daha geniş ilişkilerini etkileyen konularda, hatta, yüksek sosyeteden Gopher Prairie'ye geçiş yapmasına, taşralı sosyal gruplar üzerinden geçişini değiştirmesine rağmen Dr. Kennicott genellikle düşündüklerinde tamamen kendisine ait bir fikre tutunurken bulunacaktır.

Toplumsal dokuyu açıklamaya çalışmak, bizim araştırmamızın bir parçası değildir. Sadece dünya ile manevi ilişkimizde sosyal grubun ne kadar büyük bir rol oynadığını, kabul edilebilir olanı nasıl düzeltme eğiliminde olduğunu ve nasıl değerlendirileceğini belirlemeye ihtiyacımız vardır. Kendi içerisinde aciliyet barındıran meseleler, iyi kötü kendiliğinden çözülürler. Her bir grup aşağı yukarı kendisi için karar verir. Her şeyden önce, verilen kararın ayrıntılı uygulanmasına dikkat edilir. Ancak varılan yargının kendisi, geçmişten miras alınabilecek, diğer sosyal gruplardan aktarılabilecek veya taklit edilebilecek kalıplar⁶⁸ üzerine kuruludur. En yüksek sosyal grup, Yüce Toplum'un liderliğini somutlaştıranlardan oluşur. Bu En Yüksek Toplumda, büyük savaş ve barış kararlarının verildiği, görüşlerin sadece ilk elde yerel meselelerle ilgili olduğu, sosyal strateji ve siyasal gücün nihai dağılımının çoğunluğunun bulunduğu yerdeki her öteki sosyal gruba karşı olarak, (potansiyel

⁶⁷ e.n. Burada Nobel Ödüllü Yazar Sinclair Lewis tarafından kaleme alınan hiciv ağırlıklı "Main Street" romanındaki olaylar ve karakterlerden bahsedilmektedir. Gopher Prairie olayların geçtiği küçük kasaba, Kennicott ise romanın baş kahramanıdır. Lippmann burada iki romanın karakterlerini konularına göre karşılaştırmış, New York sosyetesindeki önemli bir figür olan Mingott'un yaşamının, taşradaki birinin yaşamından daha önemli olarak görüleceğine vurgu yapmıştır.

⁶⁸ Krş. Bölüm III.

olarak en azından) kişisel tanıdıklarınız olan bir çevrede samimi deneyimler vardır.

Konum ve temas, neyin görülebileceğini, duyulabileceğini, okunabileceğini ve deneyimlenebileceğini, aynı zamanda görme, duyma, okuma ve bilmenin neye izin verdiğini belirlemede çok büyük bir rol oynadığından, ahlaki yargının yapıcı düşünceden daha yaygın olması şaşırtıcı değildir. Oysa gerçekten etkili düşünmede asıl gereklilik, yargıları tasfiye etmek, masum bir göze kavuşmak, duyguları çözmek, meraklı ve açık yürekli olmaktır. İnsanın tarihinde olduğu gibi, Yüce Toplum'un ölçeğindeki politik görüş, herhangi bir zaman dilimi için nadiren erişilebilen bir miktar özverili eşitlik gerektirmektedir. Kamusal işler hakkında endişe etmekteyiz, ancak kendimizi yine de kişisel işlerimize çok kaptırmış durumdayız. Devamlı bir kesikliğin özneleryiz ve bu görüşleri algılamamak için oldukça sınırlı bir dikkat ile zamana sahibiz.

4. BÖLÜM*

ZAMAN VE DİKKAT

Kamuyu ilgilendiren meseleler konusunda, insanların kendilerini bilgilendirmek için gösterdiği özenin derecesini tahmin etmek mümkündür. Ancak; araştırmış olduğum ve üzerinde çalıştığım bu tahminler farklı zaman, mekân ve yöntemlerle yapılmış olsalar da bir noktada birleşmiştir.⁶⁹

Hotchkiss ve Franken tarafından New York'ta okuyan 1761 üniversite öğrencisine ve Chicago'da yaşayan 4000 önemli iş adamına bir anket uygulandı. Öğrencilerin birkaçı hariç neredeyse tamamı bu ankete katılırken, Chicago'daki 4000 iş adamından 2300 kişi ankete katıldı. Ankete katılanların %70 ile %75 arasında bir orandaki katılımcılar, gazete okumaya ayırdıklarını zamanın 15 dakika kadar olduğunu, belirttiler. Chicago grubunun sadece %4'ü, 15 dakika ayıran kişilerin oranının %25'ten daha az olduğuna dair

* Çev. Erman Işık Marmara Üniversitesi S.B.E Lisansüstü Öğr.

⁶⁹ Temmuz 1900. D.F. Wilcox., Amerikan Gazetesi: Bir Sosyal Psikoloji Çalışması. Amerikan Politik ve Sosyal Bilimler Akademisi. Cilt 16. s.56. (Bu istatistik tabloları James Edward Rogers, Amerikan Gazetesinde yeniden ortaya koyulmuştur. 1916 (?) W.S. Scott, Reklam Psikolojisi, s. 226-248. Henry Foster Adams'ın Reklam ve Akılsal Kurallar'ına bakınız. Kanal 4.

1920 Üniversite Öğrencilerinin Gazete Okuma Alışkanlıkları, Prof.George Burton Hotchkiss ve Richard B. Franken, Ulusal Danışmanlar Kuruluşu yayını, 15 Doğu 26'ncı Sokak, NewYork City.

tahminde bulundular. Ankete katılan New Yorkluların %28'inden biraz fazla orandakiler gazete okumaya on beş dakikadan az ve %7,5 oranındakiler de 15 dakikadan fazla zaman ayırdıklarını belirttiler.

Süresi 15 dakikayı kesinlikle aşmayacak şekilde gazete okumaya vakit ayırdığını belirten insan sayısı oldukça azdır. Rakamlar harfiyen doğru kabul edilmemelidir. Üstelik genellikle iş adamları, profesyonel insanlar ve üniversite öğrencileri, gazete okumaya çok zaman ayıran hızlı okuyucular gibi görünmek istemektedir. İstatistikler okunurken şu sonuç çıkarılabilir: seçilen grupların dörtte üçünden fazlası dış dünya ile ilgili yazılı haberlere az ilgi göstermektedir. Daha az öznel bir test tarafından bu tahminler doğrulanmaktadır. Scott, "Chicago"lulara günde kaç gazete okuduğunu sormuş ve şu cevapları almıştır: %14'ü hiç olmazsa bir gazete, %46'sı iki gazete, %21'i üç gazete, %10'u dört gazete, %3'ü beş gazete, %2'si altı gazete, %3'ü tüm gazeteler (anket zamanında sekiz adet)

Günde iki veya üç gazete okuyanlar %67'ye denk gelmekte ve bu da Scott'un anketinde günde on beş dakika kadar az gazete okuyan %71'lik dilime tekabül etmektedir. Dolayısıyla sayılar birbirine yakın görünmektedir. Dört ile sekiz arasında gazete okuyanlar ise gazete okumaya on beş dakikadan az fazla ayıran %25'lik orana tekabül etmektedir.

Okuma esnasında dikkatin nerelere dağıldığı tahmin etmek hala zordur. Üniversite öğrencileri "dikkatinizi en çok çeken beş bölüm" sorusuna da cevap vermiştir. %20'nin altı "genel haberler", %15'in altı makaleler, %12'nin altı "politika", %8'den biraz fazla oranda ekonomi, ateşkes üzerinden henüz 2 yıl geçmemişken %6'dan biraz fazlası yabancı haberler, %3,5'i yerel, yaklaşık %3'ü iş ve %1 'inin çeyreği "emek" cevabı vermiştir. Spor, özel makaleler, tiyatro, reklamlar, karikatürler, kitap değerlendirmeleri, "doğruluk", müzik, "etik yazıları", toplum, kısalık, sanat, hikayeler, posta, okul haberleri, "güncel haberler" diğer nadir cevaplar arasındadır.

Bunları göz ardı edersek, %67,5 kamuyu ilgilendiren meseleler, düşünce ve haberler, en dikkat çekici özellik olarak anket sonucunda gözükmektedir.

Bu grup, üniversitelilerden oluşan karışık gruptur. Genel haberler, yabancı haberler, yerel haberler, politika, makale, tiyatro, müzik, sanat, hikâye, karikatür, reklam ve “etik meselelerle ilgili yazılar”a kadınların erkeklerden daha fazla ilgi gösterdikleri; diğer yandan erkeklerin ekonomi, spor, iş sayfası, “doğruluk” ve “kısalık/özlük” konularına önem verdikleri ortaya çıkmıştır. Bu farklar, anket cevaplarının nesnelliğinin ortaya koyulması açısından önemlidir. Bununla birlikte, bu anketteki cevaplar, Scott’un Chicago iş adamlarına ve profesyonel insanlara uyguladığı anketteki cevaplarla uyumaktadır. Onlara nelerin en çok ilgilerini çektikleri değil; bir gazeteyi diğer gazeteye tercih etme sebepleri sorulmuştur. Yaklaşık %71’i, kamuyu ilgilendiren meseleler bağlantılı olan yerel haberler (%17,8), politik haberler (%15,8), ekonomi haberleri (%11,3), yabancı haberler (%9,5), genel haberler (%7,2) veya makaleleri (%9) tercih gerekçesi olarak öne sürmüştür. Diğer %30’luk dilim, kamuyu ilgilendiren meselelerden bağlantısız olguları öne sürmüştür ki bunlar arasında %7’e yakın kısım etik yazı ve %1’in 1/20’si kadarı mizahı gerekçe olarak kabul ettiğini beyan etmiştir. Bu tercihler, gazeteler tarafından farklı konulara ayrılan bölümlerle nasıl örtüşmektedir? Maalesef, anketin yapıldığı dönemde Chicago ve New York grupları tarafından okunan gazeteler hakkında elde edilmiş veri bulunmamaktadır. Fakat, yirmi yıldan uzun süre önce Wilcox tarafından yapılmış ilginç bir analiz mevcuttur. Wilcox, 14 büyük şehirde 110 gazeteyi incelemiş ve dokuz binden fazla yazının konusunu gruplandırmıştır.

Ülke genelini yansıtan genel durum şöyle olmuştur:

1. HABERLER: %55,3

Yabancı Haberler: %1,2

Savaş Haberleri: %17,9

Genel Haberler: %21,8

Siyaset Haberleri: %6,4

Diğer (Muhtelif haber): %11,1

Suç haberleri: %3,1

İş Haberleri: %8,2

Spor Haberleri: %5,1

Özel Haberler: %15,6

Cemiyet Haberleri: %2,3

2. ILLUSTRASYONLAR - 3.1

3. EDEBİYAT - 2.4

Editorial: %3,9

4. KÖŞE YAZILAR: %7,1

Mektup: %3,2

5. REKLAMLAR: %32,1

Bu istatistiklerden reklamları çıkarmak gereklidir. Çünkü, reklamlar hem Chicago grubunun hem de üniversite grubunun anket cevaplarında çok küçük bir sonuca tekabül etmektedir. Bu durum amaca uygundur; çünkü gazeteler alabildikleri reklamları basarken⁷⁰; geri kalan bölümü okurların beğenilerine uygun bir şekilde tasarlamaktadır. Bu durumda, tablo şu hale gelecektir:

1. HABERLER: %81,4

Yabancı Haberler: %1,8

Savaş Haberleri: %26,4

Genel Haberler: %32,0

Diğer (Muhtelif haber): %16,3

Siyaset: %9,4

⁷⁰ Sakıncalı gördükleri ve nadir hallerde yer bulamayanlar hariç.

Suç: %4,6

Özel Haberler: %23,0

İş: %12,1

Cemiyet: %3,3

Spor: %7,5

2. EDEBİYAT: %3,5+

3. ILLUSTRASYONLAR: %4,6

Editorial: %5,8

4. KÖŞE YAZISI: %10,5

Mektup: %4,7

Bu yeni tabloda, kamuyu ilgilendiren meselelerle bağlantılı olduğu söylenebilen savaş, dış haber, siyaset, muhtelif, iş ve düşünce haberleri toplandığında 1900 yılındaki gazetelerin %76,5'lik bölümünün, 1916'daki Chicago anketindeki %70,6'lık ve 1920 yılındaki New York üniversite öğrencileri anketindeki %67,5'lik orana yakın olduğunu görülmektedir. Bu sonuçlar, iş adamları ve üniversiteli gençlerin o günkü tercihlerinin yirmi yıl önce büyük şehirlerdeki gazete editörlerinin ortalama hükümlerine uyumlu olduğunu göstermektedir. O zamanlardan beri gazetelerin özellikleri, boyutları ve dağıtımı kuşkusuz iki katına çıkmıştır. O gün üniversiteliler, iş adamları ve profesyonel insanlardan daha fazla grup belirleyip, doğru cevaplar elde edilseydi, kamusal meselelere daha az ilgi duyulduğu ve gazetelerde bununla ilgili daha az bölüm bulunduğu sonucunu elde edilirdi. Diğer yandan, ortalama bir insanın gazete okumaya 15 dakikadan fazla zaman ayırması için, kamuyu ilgilendiren meselelerle ilgili bölümlere yirmi yıl öncesinden daha fazla yer verilmesi gerektiğini görüldü.

Bu istatistiklerden detaylı başka bir sonuç çıkarılamaz. Sayılar, yalnızca düşüncelerimizle ilgili verileri günden güne elde etme konusundaki çabalarımızı biraz daha somutlaştırma işlevi görür.

Gazeteler yalnızca birer araç değil, aynı zamanda ana materyallerdir. Dergiler, açık oturum, yaz okulu, kilise, siyasi toplantılar, ticaret toplantıları, kadınlar kulübü ve haber dizileri, hepsi basını takviye eder. Bütün bunları ele aldığımızda, her gün dış çevreden bilgiye maruz kaldığımız zaman çok azdır.

5. BÖLÜM*

HIZ, SÖZCÜKLER VE ANLAŞILABİLİRLİK

Görmediğimiz çevrelerin haberleri bize genel olarak sözcüklerle aktarılır. Bu sözcükler kaynaklarından editörlere aktarılır ve editörler tarafından yazılı hale getirilir. Telgraf pahalıdır ve diğer imkanlar kısıtlıdır. Bu yüzden basın haberleri kodludur.

“Washington, D.C. Haziran 1 - Birleşik Devletler, ülkede yapılan Almanya merkezli ticaretin artış göstermesini, dışarı sızmaması gereken bir olay olarak değerlendirmektedir.” cümlesi telgrafta “Wash, D.C. Haz 1 - Brlsk Dvlt, lkd ypln Al mrkz tcrtn art gstrmsn kpl br oly olrk dgrlndrmktdr⁷¹ şeklinde kodlanabilir.

“Berlin, Haziran 1, Başbakan Wirth, yeni hükümetin politikasının mihenk taşlarının restorasyon ve uzlaşma olduğunu söyleyerek hükümet programının çerçevesini çizdi. Kabinenin, silahsızlanmanın samimi bir şekilde devam etmesi ve müttefiklerin ceza dayatmasına konu olmaması konusunda kararlı olduğunu ilave etti.” ifadeleri telgrafta “Brln, Hzrn 1, Bşbkn Wirth, yni hkmetn poltkasının mhnk taşlrının rstorsyon ve uzlaşma olduğunu söylyrek hkmtin prgramının çrçvesini çizdi. Kbinnin slhsızlnmnın ammi bir şekilde dvm etmesi ve mttfklrn ceza dytmsına konu olmması knusunda

* Çev. Erman Işık

⁷¹ Phillip'in Kodu.

krırlı oldıĝnu ilve etti.” şeklinde kodlanabilir. Bu ikinci maddede asıl anlam yabancı bir dildeki uzun bir konuşmadan çıkarılmış, tercüme edilip kodlanmış, daha sonra da kodu kırılmıştır.

Operatörler mesajı aldıklarında, yapabildikleri ölçüde onları kopyalayıp kaydederler. Söylenene göre, iyi operatörler günde 8 saatlik bir çalışma ile on beş bin veya daha fazla kelime yazabilirler ki bu sürenin içerisine yarım saat yemek molası ve iki adet dinlenme molası da dahildir.

Tüm eylemler, düşünceler, duygular ve sonuçları birkaç kelime ile ifade edilmek zorundadırlar. Örneğin: “Washington, 23 Aralık. — Manchuria’dan alınan resmi raporlara dayandırılan, içerisinde Japon askeri yetkililerinin Belçika’da süren savaş sırasında “korkunç ve barbarca” olaylara karıştığına dair iddialar bulunan bir bildiri, Kore Komisyonunca yayımlanmıştır.” yazısına bakılırsa güvenilirliği şüpheli görülen görgü tanıkları, bilgiyi “güvenilir” muhabirlerle paylaşılmış ve bu bilgiler beş bin mil uzaklıktaki komisyona iletilmiştir. Komisyon, bu bilgileri esas alarak, muhabirin üç buçuk inç uzunluğundaki baskı kalıbından çıkacak ve muhtemelen yayımlanamayacak kadar uzun olan bir bildiri hazırlamıştır.

Anlam, okuyucunun habere ne kadar önem vermesi gerektiği hükmüne varmasına yardımcı olacak derecede iç içe geçmiş olmalıdır. Konunun en güvenilir uzmanlarının dahi, Kore’de olup bitenleri tam anlamıyla anlatacak yüz kelimelik bir raporu, birkaç aylık bir sürede hazırlayıp hazırlayamayacakları şüphelidir. Dil, gerçek anlam için hiçbir şekilde mükemmel bir aracı değildir. Sözcükler, tıpkı para gibi, bugün başka, yarın başka bir anlamı çağırıştırabilecek şekilde sürekli döngü halindedirler. Bir sözcüğün hem muhabirin hem de okuyucunun zihninde aynı anlama geleceğine dair bir kesinlik yoktur. Teorik olarak, her gerçeğin ve her ilişkinin kendine has bir adı olsaydı ve herkes de isimler üzerinde mutabık olsaydı, insanların hiçbir yanlış anlaşılma olmaksızın birbirleriyle iletişim kurması mümkün olurdu. Müspet bilimlerde bu ideale uygun bir

yaklaşım söz konusudur. Bu bilim dallarına ait çalışmaların dünya çapında en etkili çalışmalar olmasının sebebi biraz da budur.

İnsanoğlu ifade etmek için sahip olduğu fikirlerden daha az sayıda sözcüğe hakimdir ve Jean Paul'ın dediği gibi, dil solgun metaforlar sözlüğüdür⁷². Hafif loş ve sönük fotoğraflara sahip, yarım milyon okuyucuya hitabeden bir gazeteci, ya da sözleri uzak köyler ve ülkelere ulaşan bir konuşmacı, kullandıkları sadece birkaç cümle kalıbından, metinde anlatılmak istenen tüm anlam yükünü üstlenmesini bekleyemez.

M. Briand⁷³ temsilciler meclisine:⁷⁴ "Lloyd George'un⁷⁵ sözleri, yanlış iletilmiş ve yanlış anlaşılmıştır" dedi ve ekledi, "öyle görünüyor ki bu yanlış anlaşılan sözler, dünyadaki tüm Almanların birleşmesini isteyen görüşe (Pangermanizm) sahip insanlara, bir şeyleri başlatabileceklerine dair bir fikir verdi." Tüm dünyanın kendisini pür dikkat dinlediğini bilen İngiliz başbakanı, kendi kelimelerini kullanarak anlatmak istediklerini anlatmıştır. Ancak bu kelimeler ne kadar ustaca kullanılmış olursa olsun, söyledikleri bir süre sonra zihni farklı çalışan kimseler tarafından farklı anlamlara çekilecek, nihayetinde bu konuşma, bu zihinler arasında kendi anladıkları şekilde paylaşılacaktır.⁷⁶

⁷² White'in Mechanism of Character Formation' inden alıntı yapılmıştır.

⁷³ e.n. Dönemim Fransa Başbakanı

⁷⁴ Special Cable to New York Times, 25 Mayıs 1925. Edwin L, James

⁷⁵ e.n. Dönemin İngiltere Başbakanı

⁷⁶ 1921 Mayıs'ında Upper Silesia'da M. Corfanty'nin isyanıyla İngiltere ile Fransa arasındaki ilişkiler gerginleşti. The London Correspondence of the Manchester Guardian da (Mayıs 1920) aşağıdaki haber vardı:

"Fransa ve İngiltere arasındaki Söz Mübadelesi.

"Fransız tarz ve karakterine aşina konutta, şu an krizden geçen Fransız basınının canlı ve zaman zaman da ölçsüz diliyle basınımız ve kamuoyumuzca yersiz hassasiyet gösterildiğini düşünüyor gibiyim. Konu bana bilgi sahibi tarafsız bir gözlemci tarafından aşağıdaki şekilde iletili.

"Para gibi sözler de değer göstergesidir. Bu cihetle manayı temsil ederler ve tıpkı para gibi sembolik değerleri çıkar ve iner. Fransızca 'etonnant' kelimesi Bossuet tarafından bugün kaybolmuş olan müthiş bir anlam ağırlığıyla kullanılmaktaydı. Benzer bir şey İngilizce 'awful' kelimesinde gözlemlenebilir. Bazı

Onu izleyen milyonlarca kişi neredeyse okumayı hiç bilmez. Bu milyonlardan daha fazlası ise okuyabilirler ancak okuduklarını anlayamazlar. Hem okuyup hem de anlayabildiklerini sandıklarımızın en az dörtte üçü konuya günde ancak yarım saatin bir kısmını ayırmaktadır. Bu şekilde kazanılan kelimeler onlara göre nihai olarak sayısız olayların kararlarının dayandığı bütün fikirler dizisi için bir işarettir. Okuduğumuz kelimelerin çağrıştırmasını beklediğimiz fikirler, düşüncelerimizin orijinal verilerinin en büyük bölümünü oluşturur. Dünyanın uçsuz bucaksız, bizi endişelendiren durumların karmaşık ve mesajların yetersiz olduğu bu çevrede düşüncelerimizin en büyük bölümü hayal gücü içerisinde şekillenmelidir.

'Mexico' kelimesini ele alalım. Bu kelime bir New Yorklunun zihninde hangi resmi çağrıştırır? Büyük bir ihtimalle kum, kaktüs, petrol kuyuları, Latin Amerikalı, içki içen yerlileri, favorili ve sakallı aksi yaşlı atlıları ve özerkliği ya da belki de dumanlı sanayinin düşmanı ve insan hakları için mücadele eden Jean Jacques tarzında huzurlu bir köylü gibi muhtelif şeyleri çağrıştırır. 'Japon' kelimesi ne çağrıştırır? Sarı Tehlike, gelin resimleri, hayran kitlesi, samuray. Eller kavuşturularak yapılan Japon selamlaması, sanat ve kırmızı

uluslar anayasal olarak abartmaya meylederken diğerleri bunu hafife alma eğilimindedirler. Britanyalı Tommy'nin sağlıklı olarak adlandırdığı bir yer bir İtalyan asker tarafından ancak canlı bir taklitle desteklenen zengin bir kelime dağarcığıyla tanımlanabilir. Bunu hafife alan uluslar sözcük sürümlü mesajları korurlar. Abartan milletler ise dillerinde bunun aşırılığından sıkıntı yaşarlar.

Seçkin bilim insanı 'veya' 'zeki bir yazar' gibi ifadeler, 'büyük bir bilge' veya 'paragöz bir patron' olarak Fransızcaya çevrilmelidir. Bu sadece bir değişim meselesidir, tıpkı Fransa'da bir poundun 46 frank ettiğini, fakat bu onun içteki değerini artırmadığını herkesin bildiği gibi. Fransız basınını takip eden İngilizler, frankları pounda geri çeviren bir bankacınıninkine benzer bir zihinsel işlemi çözmeye çalışmalı ve bunun normal zamanlarda 25 iken savaştan dolayı 46 olduğunu unutmamalıdır. Çünkü para mübadelesinde olduğu gibi söz mübadelesinde de savaşa bağlı dalgalanmalar vardır.

"İnsan, argümanın her iki yönde çalışmasını ve Fransızların, İngiliz suskunluğu arkasında kendi ifade coşkuları arakasındaki kadar değer olduğunu fark etmeme başarısızlığına düşmemelerini diliyor.

çiçeklerin çevrelediği belirsiz çekik gözlü sarı insanlar grubu mu? 1920 yılında yazan bir grup New England koleji öğrencilerine göre bir “yabancı” aşağıdakiler olarak algılanıyordu;⁷⁷

“Bu ülkeye düşman bir kişi.”

“Hükümete karşı olan birisi.”

“Karşı tarafta olan kişi.”

“Dost olmayan bir ülkenin insanı.”

“Savaşta olduğumuz bir yabancı.”

“Bulunduğu ülkeye zarar vermeye çalışan bir yabancı.”

“Yabancı bir ülkeden gelen bir düşman.”

“Bir ülke aleyhinde olan bir kişi.”

Fakat yabancı kelimesinin, kolayca “yanında” veya “karşısında” yer aldığımız egemenlik, bağımsızlık, milli onur, haklar, savunma, ihlal, emperyalizm, kapitalizm, sosyalizm gibi kelimelerden çok daha yasal olduğu kesindir.

Yüzeysel analojiyi ayırma yetisi, farklılıklarla bakma ve çeşitliliği anlama gücü, zekanın berrak olabilme özelliği sayesinde elde edilir. Bu göreceli bir beceridir. Fakat berraklık farkları çok büyüktür. Örneğin, yeni doğmuş bir bebek ile bir çiçeği inceleyen botanikçi arasındaki farklılığa bakalım. Bir bebeğe göre ayak parmaklarıyla babasının kol saati arasında veya masanın üzerindeki lamba ile gökyüzündeki Ay ve Guy de Maupassant’ın güzel parlak sarı baskısı arasında çok küçük bir fark vardır. The Union League Club’ın⁷⁸ çoğu üyesine göre bir demokrat ile bir sosyalist, bir anarşist ile bir hırsız arasında gözle görülür bir fark yoktur, ancak entelektüel bir anarşiste göre, Bakunin, Tolstoy ve Kropotkin arasında bir yığın farklılık vardır. Bu örnekler bebekler arasında de Maupassant ya da The Union League Club’da demokratlar hakkında sağlam bir ortak görüş almanın ne denli zor olabileceğini göstermektedir.

⁷⁷ The New Republic, 29 Aralık 1920, sayfa 142.

⁷⁸ e.n. New York’ta 1863 yılında kurulan özel bir sosyal kulüp

Kendi aracı olmayan ve diğer insanların otomobiline binen bir kişi, bir Ford, taksi ve otomobil arasındaki ince farkı göremeyebilir. Fakat aynı adamın bir arabası olsun ve onu sürsün, psikanalistin söylediği gibi, yaşam enerjisini otomobiller üzerine yönlendirsin, o zaman bir sokak ötedeki otomobilin arkasından bakarak otomobilin karbüratöründeki farkı size anlatacaktır. Bu nedenledir ki konuşmanın genel başlıktan kişinin kendi hobisine dönüşmesi sıklıkla insana büyük bir rahatlama sağlar. Bu oturma odasındaki manzara resminden dışarıda sabanla sürülmüş tarlaya dönmek gibidir. Bu, ressamın görmüş olduğunu sandığı şeylerle ilgili özensiz hafızasına karşı kendi duygusal tepkisini tasvir etmesinden sonraki üç boyutlu bir dünyaya dönüşüdür.

Ferenczi,⁷⁹ “Ancak birbirine kısmi olarak benzeyen şeyleri kolaylıkla tanımlayabiliriz” der; çocuğu yetiştikten, ilkel ya da engellenmiş zekayı olgun olandan rahatlıkla ayırt edebiliriz. Bu durum henüz çocukken baş gösterdiği için, bilinç bize yönetilemez bir duygu yoğunluğu gibi gelir. Çocukta zaman ve mekân algısı hemen hemen yoktur. Çocuk bir avizeye, annesinin memesine, uzandığı beklenti ve özgüvenle uzanır. İşlev, kendini oldukça yavaş gösterir. Pek çok filozofun söylediği gibi, tüm gerçeklerin eşit ve özgür olduğu bu mantıklı ve anlaşılabilir dünya, bize sürekli tecrübe katar. Birbirlerine ait olan bu gerçekler, bilinç akışında yan yana uzanmış oldukları olaylardan henüz ayrılmamışlardır.

Ferenczi, ‘bebek istediği şeylerden bazılarını başta ağlayarak elde eder’⁸⁰ der. Bu, ‘büyülü halüsinasyon omnipotensi (gücü)’ dönevidir. İkinci evresinde çocuk istediği şeyleri işaret eder ve istedikleri kendisine verilir buna “Sihirli el kol hareketleri yardımıyla

⁷⁹ e.n. Sandor Ferenczi, Macaristan Psikanaliz Derneği ve Macaristan Psikanaliz Derneği’nin başkanlıklarında bulunmuş Macar psikanalist.

⁸⁰ Internat. Zeitschr. f. Arztl. Psikanaliz. 1913 yılı. S. Ferenczi’nin ‘Contributions to Psychoanalysis’ kitabı, Bölüm III, ‘Strages in the Development of the Sense of the Reality’ kısmında, Dr. Ernest Jones tarafından çevrilip tekrar yayınlanmıştır.

gücünü kullanması” denir. Daha sonra çocuk konuşmayı öğrenir, arzu ettiği şeyleri ister ve belli bir ölçüde başarılıdır. Bu da “Sihirli düşünce ve sihirli sözler dönemidir.” Her bir evrede, başarısızlık diğerinin gelişimini özendirmeye meyilli olmasına karşın, kısmi başarı, bu eylem tarzını teyit etmeye yöneliktir. Pek çok birey, grup ve hatta millet, nadiren tecrübenin sihirli yapısını aşacak durumdadır. Fakat en ileri toplumların daha çok gelişmiş kesitlerinde tekrarlanan başarısızlık sonrasındaki deneme-yanılma, yeni bir prensibin türemesine neden olmaktadır. Ay’a karşı uluyarak onun hareket ettirilmediğini öğrenilir. Ürünler, topraktan bahar festivalleriyle veya Cumhuriyetçi çoğulcularla değil güneş ışığı, nem, tohum, gübre ve toprağı işlemeyle yetiştirilip çıkarılır⁸¹. Zürih Ortak Araştırma kurumu (Zürich Association Studies) hafif zihinsel yorgunluk, içsel dikkat bozukluğu ya da harici bir dikkat dağınıklığının, yanıt kalitesini bozma meylinde olduğunu açıkça belirtmektedir⁸². En ‘düz’ tipe örnek, uyarıcı söz hissine değil sese karşı bir reaksiyon olan “uyaklı konuşma”dır. (cat-hat). Örneğin yapılan testlerden biri, yüz tepkiden sonrasında, ikinci turda verilen tepkilerde %9’luk bir uyak artışı olduğunu göstermiştir.

Nispeten basit laboratuvar şartları ayrımcılığı rahatça ortadan kaldırılabilecekse, şehir hayatı hangi açıdan önemlidir? Laboratuvarda yorgunluk yeterince hafif, dikkat dağınıklığı oldukça azdır. Hem yorgunluk hem de dikkat dağınıklığı konuya duyulan

⁸¹ Patolog olan Ferenezi, tecrübenin denklemler olarak düzenlendiği ve bilim bazında da gerçekçilik safhası olan bu daha ileri erişkin dönemini tasvir etmemektedir.

⁸² Örnek olarak, Zürih Psychiatric University Clinic de Dr. C. G. Jung başkanlığında yürütülen Diagnostische Assoziation Studien’e bakınız. Bu testler çoğunlukla Krapelin-Aschaffenburg sınıflandırması adı altında yapılmıştır. Bunlar reaksiyon anlarını göstermekte, uyarıcı söz’e karşı yanıtı iç, dış ve çınlama olarak sınıflandırmakta ve ilk ve ikinci yüz sözcük için ayrı sonuç, akılda bir fikir tutarken konunun dikkatten kaçtığı, ya da metronom ile vakit geçirirken cevap verdiği zamandaki reaksiyon anı ve reaksiyon kalitesi için ayrı sonuçlar göstermektedir. Sonuçların bazıları Dr. Conastance E. Long tarafından çevrilen Jung’ın, Analytical Psychology kitabı, Bölüm II de özetlenmiştir.

ilgi ve öz bilinç ile kısmen dengelenmektedir. Fakat basit bir metronom ritmi zekayı engelleyip dikkat dağınıklığına sebep olacaksa, fabrikadaki sekiz ya da on iki saatlik ısı, koku ve ses ya da cır cır öten daktilo, telefon ve çarpan kapı sesleri arasında geçen günler, arabalarda ve metrolarda okunan gazetelere dayandırılan siyasi kararlar üzerinde ne gibi bir etki oluşturmaktadır? Gürültüsüz bir şamataadan herhangi bir şey duyulabilmekte, ya da elektrik levhası kadar ışık vermeyen sıradan bir parlaklıktan herhangi bir şey görülebilmekte midir? Bir kent sakininin hayatında yalnızlık, sessizlik ve kolaylık yoktur. Geceleri sesli ve ısıltılıdır. Büyük şehrin insanları, şimdi şiddetli ve rahatsız edici, sonu gelmez bir ritme dönüşmüş aralıksız bir gürültüyle taciz edilmektedir. Modern sanayileşme altında, fikirler gürültü deryasında boğulmaktadır.

Toplumdaki ayrımcılıklar sıkça monoton ve ahmakça ise, bunun en azından basit bazı sebepleri vardır. Yetkin insanlar yaşam, ölüm ve mutluluğu, zor koşullar altında edindiklerini düşündükleri ve yaptıkları tecrübe ve deneylere göre tanımlamaktadır. 'Düşünmenin katlanılmaz yükü' şartların düşünme sürecini çekilmez hale getirmesi sonucu ortaya çıkan bir yükür ancak şartlar uygun olduğunda o bir yük değildir. Düşünmek, dans etmek kadar neşeli ve bir o kadar da doğaldır.

İşi düşünmek olan herkes günün belirli bir kısmı için kendine bir sessizlik havuzu yaratması gerektiğini bilir. Fakat medeniyet adına göklere çıkardığımız o kargaşada, vatandaşlar devletin riskli işlerini en kötü şartlarda icra eder. Bu gerçeği bir parça kabullenme, daha kısa bir çalışma günü, daha uzun tatiller, fabrika ve bürolarda ışık, hava, düzen, güneş ışığı ve itibar gibi şeylere meyletmeye sebep olmaktadır. Fakat eğer hayatımızın entelektüel kalitesi artacaksa, bu yapılabilecek en ufak başlangıçtır.

İşçi için, sonsuz sayıda meslek içerisinde, tek bir işlevini kullanabileceği amaçsız bir rutin, monoton bir düzen oluşturulur. Bu rutin devam ettiği sürece, tüm olan biten bir gök gürültüsüyle

duyurulmağı müddetçe, hiçbir şeyin birbirinden ayırt edilemeyeceği bir monotonluğa eğilim olacaktır. İşçi, gündüzleri, hatta geceleri dahi kalabalıklara hapsedildikçe duruma dikkat kesilmeye başlayacak, sonunda dayanamayıp angarya işlerinin karmaşasından, acı acı feryat eden çocuklardan, yüksek ve rahatsız edici seslerle ortaya konan iddialardan, hazmedilemeyen yiyeceklerden ve boğucu ziyaret eşyalarından kurtulması gereken bir evde bir keşmekeş içinde olacaktır. Çalışan, bütün bu keşmekeşin tam olarak neresinde kurban olacağını tam olarak bilemeyecektir.

Zaman zaman sakın ve ferah bir binaya gireriz, modern sahne sanatının zihnimizi dağıtan şeyleri ortadan kaldırdığı bir tiyatroya gideriz, denize ya da sakın bir yere gideriz ve zamanımızın şehir yaşıntısının ne kadar darmadağın ne kadar gelgeç ne kadar gereksiz ve şamatalı olduğunu belki o zaman fark ederiz. Neden şaşkın kafalarımızın, doğru düzgün çalışmasına rağmen ancak çok az şeyi algıladığımızı, bir Tarantelle dansında başlık ve repliklerle neden etkilenip kıpırdandığımızı, neden sıklıkla nesneleri birbirinden ayıramadığımızı ya da apaçık farklılıklardaki kimlikleri kavrayamadığımızı anlayamadığımızı öğreniriz. Fakat bu dış kaynaklı düzensizlik, içsel düzensizliğimizle birleşince, iş daha da karmaşık hal alır. Deneyimlerimiz şu yöndedir: hız, doğruluk ve entelektüel birlik kalitemiz, bize duygusal çatışma olarak öğretilen şeyler tarafından yerle bir edilmektedir. Saniyenin beşte biri olarak ölçülen, tarafsız ve ateşli sözler içeren yüz uyarıcıdan oluşan bir seri, 5 ve 32 arasında bir varyasyon veya tam bir karşılık verememe hali bile gösterebilir⁸³. Açıkça kamuoyu her çeşit zorlukla, ihtiras ve ekonomik menfaat, şahsi gazez, ırkçı önyargı, sınıfsal his ve daha birçok şey ile aralıklı bir temas halindedir. Bu durum okumamızı, düşünmemizi, konuşmamızı ve davranışlarımızı pek çok şekilde çarpıtmaktadır.

Sonuç olarak, normal toplum bireylerinde, görüşler durağan

⁸³ Jung, Clark Lecturs

olmadığı için ve çoğunluklar seçim, propaganda ve yandaşlar için güç oluşturduğundan dolayı, dikkat kalitesi daha da düşmektedir. Tamamen cahil, iradesiz, fena halde evhamlı, yetersiz beslenmiş ve hüsrana uğramış bireyler kitlesi hayli çoktur. Hatta sandığımızdan çok daha fazladır. Bu yüzden zihinsel olarak çocuk ya da barbar olan insanlar, hayatları karmaşa bataklığında olan insanlar, yaşama gücü tükenmiş insanlar, evinden çıkamayan yaşlı insanlar ve tecrübeleri tartışılmakta olan bir problemde hiçbir etkeni algılayamayan insanlar arasında geniş bir popüler cazibe sirkülasyonu vardır. Kamuoyu görüşünün akışı, önyargı ve zoraki analojinin soldurduğu küçük yanlış anlama girdabında, bu kişiler tarafından engellenmektedir.

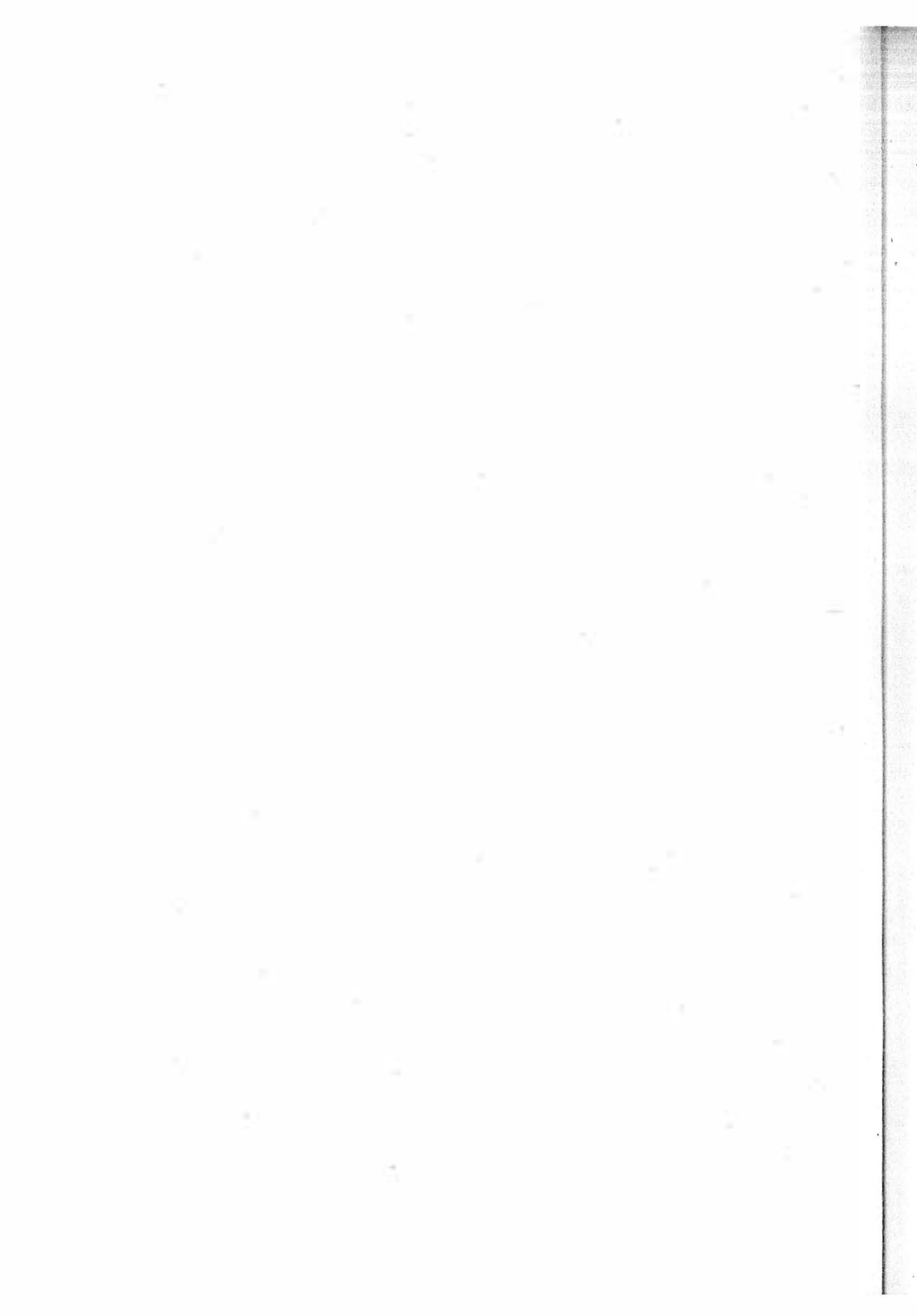
‘Yaygın bir çağrı’ cemiyetin mahiyetini hesaba katar ve bu çağrı geniş ölçüde dağılmış o hassasiyetlere çevrilir. ‘Dar’ ya da ‘özel’ çağrı yaygın olmayan hassasiyete gösterilen çağrıdır. Fakat aynı birey farklı uyarıcıya farklı nitelikle ya da aynı uyarıcıya farklı zamanlarda karşılık verebilir. İnsan hassasiyeti bir Alp ülkesi gibidir. İzole tepeler, geniş ama ayrılmış platolar vardır ve neredeyse tüm insanlıkla kesintisiz süregelen derin katmanlar vardır. Bu nedenle hassasiyetleri, Frege ve Peano arasında⁸⁴ veya Sassetta’nın⁸⁵ ilk ve son dönemleri arasında ince bir farkın olduğu o zirvelerin nadide atmosferine ulaşan bireyler başka bir cazibe seviyesinde güvenilebilir, Cumhuriyetçiler aklıktan öldüklerinde ve korktuklarında da başka bir aç ve korkak kişiden farksız olabilirler. Geniş sirkülasyona sahip magazinlerin güzel ve kabul edilebilir masumiyette yüzlere sahip olan kadınları tercih etmesi boşuna değildir. Çünkü uyarıcıların hareket alanındaki psişik seviye, kamunun potansiyel

⁸⁴ e.n. Lippmann burada dönemlerinin iki ünlü mantıkçısı Gottlob Frege ve Giuseppe Peano arasındaki matematiksel konularda meydana gelen ikilik ve rekabete atıf yapmaktadır

⁸⁵ Stefano di Giovanni, 1392-1450-1 yılları arasında yaşamış ressam. Burada da ressamın ilk dönem Gotik resimden Rönesans resmine geçişine atıf yapılmaktadır.

olarak yeterince büyük veya küçük olması gerektiğini belirlemektedir. Bu yüzden kamuoyunun ilgi alanındaki çevrede, başta sansür ve gizlilik, diğer uçta fiziki ve sosyal bariyerler, eksik dikkat, lisan fakirliği, dikkat dağınıklığı, bilinçsiz duygu grupları, yıpranma ve aşınma, şiddet ve monotonluktan dolayı pek çok sapmalar yaşanmaktadır. O çevreye ulaşmamızdaki bu sınırlamalar şeffaflık ve algı muhakemesini engelleyecek, pratik fikirler yerine yanıltıcı kurgular kullanacak, bilinçli olarak yanıltmaya çalışanlar üzerinde uygun kontrol yapmaktan bizi mahrum edecek tüm gerçeklerin belirsizliği ve karmaşasıyla birleşmektedir.

III-STEREOTİPLER

6. BÖLÜM*

STEREOTİPLER

Her birimiz dünya yüzeyinin küçük bir bölümünde yaşar ve çalışırız. Küçük bir daire içinde hareket eder ve çevremizdeki sadece birkaç kişiyi yakından tanırız. Geniş etkilere sahip halka açık bir etkinlikte en iyi ihtimalle sadece bir aşama veya boyut görürüz. Düşüncelerimiz, gözlemleyebileceğimizden daha büyük bir alanı, daha uzun bir zamanı, daha fazla şeyi kapsar. Düşüncelerimiz için, başkalarının bildirdiklerinin ve hayal edebildiklerimizin bir araya getirilmeleri gerekir. Ancak bir görgü tanığının bile sahnenin naif, saf bir resmini geri getirmesi mümkün değildir.⁸⁶ Tecrübe ile

⁸⁶ Çev. Serhat Ulağı Marmara Üniversitesi. İletişim Fakültesi Kişilerarası İletişim Anabilim Dalı Başkanı

⁸⁶ Krş, örn. Edmond Locard, L'Enquête Criminelle vdles Méthodes Scientifiques. Dr. Locard'ın The Times (Londra) Edebiyat Ek'inde (18 Ağustos 1921) belirttiği üzere, tanığın güvenilirliği konusunda çok sayıda ilginç materyal toplandı. Tanığın toplumsal sınıfına, gerçekleşen olaya ve bakış açısına göre değişen bir güvenilirlik olduğu belirtildi. Dokunma, işitme ve tatmanın düşük değerlerde kanıtlar olduğu sonucuna varıldı. İşitme duyumuz, sesin kaynağını ve yönünü algılerken, konuşmalar içerisinde aslında tam olarak da duyulamayan sözler, tanık tarafından tamamlanacaktır. Görsel algılarımız dahi büyük bir hata kaynağı olabilir. Tanıma, bakılan mesafe, kişi sayısının tahmini, kalabalığın büyüklüğü gibi konular hataya açıktır. Eğitimsiz ve deneyimsiz bir gözlemcinin zaman algısı son derece değişkendir. Tüm bu zayıflıklar, hafızanın hileleri ve hayal gücünün yaratıcılığı ile daha da karmaşık hale gelir. Cf. Ayrıca bkz: Sherrington, The Integrative Action of the Nervous System, ss. 318-327. Professor Hugo Münsterberg bu konu ile ilgili, On the Witness Stand adında popüler bir kitap yazmıştır.

sabittir ki bu tanık, sahneye kendiliğinden bir şeyler ekler veya çıkarır, olaya kendi hayal gücünden bir şeyler katar ve anlatılan olay, tamamen tanığın anlattığı şekle bürünmüş olur. Bilince yalnızca az sayıda gerçek verilir. Bilinçteki gerçeklerin çoğu henüz tamamlanmamış gibi görünür. Bir rapor, bilen ve bilinenin ortak bir ürünüdür. Bu üründe gözlemci her zaman için seçici, çoğu zaman ise yaratıcıdır. Gördüğümüz gerçekler, bu gerçekleri nereye yerleştirdiğimize ve gözlerimizin alışkanlıklarına bağlıdır.

“Bilmediğiniz bir sahne, bebeğin, çiçek açan, vızıldayan bir karışıklık taşıyan harika dünyasına benzer.”⁸⁷ Bay John Dewey⁸⁸⁹ yeni bir şeyin bir yetişkini nasıl etkilediğini, bu durumun gerçekten yeni ve garip olduğunu şu şekilde anlatır. “Anlamadığımız yabancı diller, istisnasız bir şekilde, kulağa saçma birtakım sözler ya da bebek sesleri gibi gelen, biçimli ve kesin hale gelmesi imkânsız, kişiselleştirilmiş ses grupları olarak algılanır. Kalabalık caddede bir taşralı, denizde bir tecrübesiz kara adamı, karmaşık bir spor karşılaşmasında profesyoneller arasında kalmış bir spor cahili, bu konu hakkındaki diğer farklı örnekler olarak belirtilebilir. Deneyimsiz bir adamı bir fabrikaya koyduğunuzda, iş ona ilk başta anlamsız bir karışıklık gibi görünecektir. Başka bir ülkedeki tüm insanlar, misafir yabancıya benzer görünecektir. Her biri çoban için mükemmel bir şekilde kişiselleştirilmiş olan bir koyun sürüsünde koyunlar, sadece büyüklük veya renkteki büyük farklılıklar olarak algılanacaktır. Uzun uzadıya bir bulanıklık ve gelişi güzel değişen bir emiş, anlamayışımızı simgelemektedir. Şeylerin anlam kazanması veya farklı bir şekilde ifade etmek gerekirse basit kavrama alışkanlıkları oluşturma sorunu, bu nedenle; (1) “belirsizlik ve ayırım” ve (2) “anlamın tutarlı olması”na dayanır. Aksi takdirde “şeyler” belirsiz ve tereddüte açıktır. Ancak ortaya konulan kesinlik ve tutarlılık,

⁸⁷ John Dewey, *How We Think*, s. 121.

⁸⁸ a.g.e., s. 133.

⁸⁹ e.n. 1866-1940 yılları arasında yaşamış Amerikalı ahlak bilimci ve kuramcı.

onları kimin tanıttığına bağlıdır. Daha sonraki bir pasajda Dewey, deneyimli bir meslekten olmayan bir kimsenin metal kelimesini ne kadar farklı tanımlayabileceğine dair bir örnek verir. “Pürüzsüzlük, sertlik, parlaklık ve mükemmellik, boyutu için ağırlık ... çekiçle şekillendirilebilme kapasitesi veya kırılmadan çekilebilme, ısı ile yumuşama ve soğuk ile sertleştirme, verilen şekil ve formu tutma kapasitesi, baskı ve çürüme gibi betimlemeler muhtemelen mesleğe yabancı olan kişinin tanımına dahil edilecek olan terimler olacaktır. Ancak kimyager muhtemelen bu estetik ve faydacı nitelikleri görmezden gelmeyecek ve bir metali “bir baz oluşturmak için oksijenle kombinasyon halinde giren herhangi bir kimyasal element” olarak tanımlayacaktır.

Çoğunlukla kavramları görmeden önce tanımlarız, önce tanımlar ve sonra görürüz. Dış dünyanın görkemli bir şekilde filizlenen uğultulu karmaşasında, kültürümüzün bizim için hali hazırda tanımladığı şeyi seçeriz ve gördüklerimizi, kültürümüz tarafından stereotipleştirilmiş formlar üzerinden algılama eğiliminde oluruz.

Paris’te insanlık meselelerini çözmek için toplanan büyük adamlardan ve bu adamların Avrupa hakkındaki taahhütlerinden ziyade, Avrupa’nın çoğunu onlarla ilgili olarak görebilen kaç kişi vardı? Herkes 1919 Avrupa’sının resimlerini veya uzun ve sert bir varoluşa biriken ve sertleşen stereotipik fikirlerin büyük bir tortusunu bulan M. Clemenceau’nun aklına nüfuz edebilir mi? O, 1919 Almanlarını veya 1871’den beri görmeyi öğrendiği Alman tipini gördü mü? Almanya’dan kendisine gelen raporları⁹⁰, bu raporların içeriğini aldı ve görüntüye göre, bu türler yalnızca aklındaki tipe uyarlandı. Eğer bir asilzade kabadayılık taslarsa, otantik bir Alman’dı; eğer bir işçi lideri imparatorluğun suçunu itiraf ederse, otantik bir Alman değildi.

⁹⁰ A. von Gennep, *La formation des légendes*, ss. 158-159. Akt. F. van Langenhove, *The Growth of a Legend*, ss. 120-122

Göttingen Psikoloji Kongresinde, muhtemelen eğitimli gözlemcilerden oluşan bir kitle ile ilginç bir deney yapıldı. “Kongre’nin bulunduğu salondan çok uzak olmayan, halka açık maskeli bir balo vardı. Aniden salonun kapısı açıldı ve bir palyaço, elinde silah bulunan çılgına dönmüş bir siyahi tarafından kovalandı. İki kişi odanın ortasında kavgaya tutuştu. Palyaço yere düştü ve siyahi onun üzerine sıçrayıp oyuncak silahı ateşledi, sonrasında ikisi de salondan ayrıldı. Tüm sahne yaklaşık olarak yirmi saniye sürdü. Yaşanan olay açıkça yargı soruşturması gerektiriyordu. Soruşturma için bir kurul başkanı görevlendirildi. “Kurulun başkanı hızlıca bir rapor yazabilmek için olayın müsebbibi iki kişiyi de salonda istedi. Bunun yanı sıra görgü tanıklarından olayla ilgili rapor istendi. Bunun sonucunda başkanın eline 40 rapor ulaştı. Sadece 1 tanesinde asıl gerçeklere ilişkin görüşlerde %20’den daha az hata yapılmıştı; 14 raporda %20 ile %40 arasında, 12 raporda %40 ile %50 arasında, 13 raporda ise %50’den fazla olacak şekilde bir yanlışlama payı vardı. Ayrıca 24 kişinin raporunda detayların %10’u tamamen uydurma bilgiler içeriyordu. Bu uydurma oranı 10 raporda %10’dan daha fazla 6 raporda ise bu orandan daha az bir oranda olmuştu. Kısaca hesapların dörtte biri yanlış. “Sanırım tüm sahnenin önceden düzenlendiğini ve hatta önceden fotoğraflandığını söylemeye gerek yoktur. 10 yanlış raporu daha sonra masallar ve efsaneler kategorisine indirgemek mümkündür; 24 hesabı da yarı efsane olarak değerlendirmek mümkündür. Ancak 6 raporun yaklaşık olarak bir kanıt değeri vardır.” Böylece, 40 eğitimli kişi, gözleminin önünde gerçekleşen ancak aktif bir rol almadıkları bir sahne hakkında sorumluluk içeren yazılar ve raporlar yazdı. Gördükleri şey neydi? Gördükleri şey -var olanı anlatmanın, gerçekleşmemiş bir şeyi uydurmaktan daha kolay olduğunu varsayarsak- böyle bir kavganın stereotipleri idi. Hepsi, hayatları boyunca sahip oldukları bir dizi kavga görüntülerini gözleri önünde titretti. Bir kişide bu görüntüler gerçek sahnenin %20’sinden daha az, 13 kişide yarıdan

fazla yer değiştirdi. 40 gözlemciden 34'ünde klişeler sahnenin en az onda birini ön plana çıkardı.

Seçkin bir sanat eleştirmeni “sanat tarafından stereotipleştirilmiş şekilde ödünç edilen; bir nesne tarafından sayısız şekilde oluşturulan... duyarsızlığımız ve dikkatsizliğimizle birlikte bizim için neredeyse hiçbir şey ifade etmeyecek niteliklere ve ana hatlara sahip olacak ve bunları irade ile hatırlayabileceğimiz kadar açık ve net olurdu. Gerçek, bundan daha da geniştir, çünkü dünyaya ödünç verilen stereotipler, sadece sanattaki, resim, heykel ve edebiyat anlamında değil, ahlaki kodlarımızdan, sosyal felsefelerimizden ve politik endişelerimizden de gelir. Berenson'un⁹¹ ‘siyaset’, ‘iş’ ve ‘toplum’ kelimelerini, ‘sanat’ kelimesi için aşağıdaki pasajda değiştirilirse cümleler daha az doğru olmaz: “... “yıllar sanat okullarının bize kendi gözlerimizle ne gördüğümüzü öğretmesine adanmazsa şayet, sadece ilgi duyduğumuz sanat dallarından aşına olduklarımızı şekillendirme alışkanlığına düşmüş olacağız. Birisinin bize birtakım şekiller ve renkler vermesi durumunda, bu şekil ve renkleri; kendi saçma, adi tuvalimizde dahi eşleştiremeyeceğiz. Bir başkası eserlerini bizim bildiğimiz gibi üretmediğinde, başımızı sağa sola sallayıp sanatçıyı başarısızlıkla veya samimiyetsizlikle suçlayacağız.

Bay Berenson, bir reşsamın “nesneleri tam olarak bizim gibi görselleştirmediğinde” bizde oluşan memnuniyetsizlikten ve Orta Çağ sanatını takdir etmenin zorluğundan bahsetti. “çünkü o zamandan beri formları görselleştirme tarzımız binlerce kez şekil değiştirmişi”⁹² Dahası insan figürü ile ilgili gördüklerimizin, nasıl

⁹¹ e.n. 1865 – 1959 yılları arasında yaşamış, Rönesans Dönemi sariatında uzmanlaşmış, sanat tarihçisi.

⁹² Krş. Ayrıca Dante'nin görselleri ve İtalyan Sanatının İncelenmesi'ndeki erken dönem çizimleri için de şu yorumda bulunmuştur. (İlk Seri, s.13) “Virgil'i bir Romalı gibi giydirmek ve ona klasik bir profil çizmek dışında elimizden bir şey gelmez. Ancak Dante'nin Virgil imajı daha orta çağ varyıdı ve antik dönemin yeniden inşasına daha az dayanıyordu. 14. Yüzyıl çizzerleri Virgil'i bir orta çağ bilgini gibi gösteriyorlardı. Dante'nin de çiziminin bundan farklı olması için herhangi bir sebebi yok.”

öğretildiğini gösterdi. “Donatello⁹³ ve Masaccio⁹⁴ tarafından oluşturulan ve Hümanistler tarafından onaylanan insan figürünün yeni kriteri ve yeni özellikler dizisi ... o zamanın, gündelik savaşlarını kazanması en olası olan yönetici sınıflarına sunulan özelliklerdi... Dâhiler tarafından düzeltilmiş bu yeni vizyon standardını kırma ve gerçekliğin ifade edici şekillerini seçme gücüne kim sahipti ki? Kimse böyle bir güce sahip değildi. İnsanlar olayları bu şekilde ve başka hiçbir şekilde görmüyorlardı ve sadece tasvir edilen şekilleri görüyorlardı, onlar sadece sunulan idealleri sevmişlerdi...”⁹⁵

Bizim dışımızdaki insanları, bildiklerini düşündükleri şeyleri öğreneceğimiz zamana kadar anlayamazsak, o zaman adaleti sağlamak için sadece hali hazırdaki emir gibi gösterilen bilgileri değil, filtrelenen zihinleri de değerlendirmek zorunda oluruz. Kabul edilen tipler için, mevcut modeller, standart versiyonlar, bilince giden yoldaki bilgileri keser. Örneğin Amerikanlaşma, yüzeysel olarak en azından Amerika’nın Avrupalı stereotipler yerine geçmesidir. Böylece ev sahibini malikanenin efendisi gibi gören köylü, iş vereni yerel bir sermayedar olarak gören çalışan, ev sahibini ve işvereni Amerikan standartları uyarınca görmeyi öğrenir. Bu bir zihin değişikliğini, yani aşılama başarılı olduğunda oluşan görme değişikliğini oluşturur. Gözleri bizim gözlerimizden daha farklı görür.

Nazik bir kadın, stereotiplerin aşırı önemli olduklarını sonunda itiraf etti. “Giydiğimiz kıyafetlerden garip bir şekilde etkileniyoruz. Bu kıyafetler zihinsel ve sosyal bir atmosfer yaratıyorlar. Londralı bir terziyi işe almakta ısrar eden bir adamın Amerikancılığından ne beklenebilir? Yiyeceği yemekler bile Amerikancılığı üzerinde etkili

⁹³ e.n. 386-1466 yılları arasında yaşamış ve natüralizmin doğuşunda önemli etkilerde bulunmuş Rönesans dönemi heykeltıraşıdır.

⁹⁴ e.n. 1401-1428 yılları arasında yaşamış, kullandığı yeni yöntemler ardılarını etkilemiş ve realizm akımının öncülerinden kabul edilmiş Rönesans dönemi ressamıdır.

⁹⁵ Dante’nin de çiziminin bundan farklı olması için herhangi bir sebebi yok.

olacak. Lahana turşusu ve Limburger peynirinin yendiği bir ortamda ne çeşit bir Amerikancılık bilinci yetişebilir? Nefesi sarımsak kokan bir adamdan Amerikancılığa dair ne bekleyebilirsin?”⁹⁶ Bu hanım, bir zamanlar bir arkadaşımın katıldığı bir güzellik yarışmasının baş jürisi olabilecek biriydi. Yarışmanın adı Melting Pot’tu.⁹⁷ Dört Temmuz’da birçok yabancı doğumlu işçinin çalıştığı bir otomobil kasabasında düzenlenen bir yarışmaydı. Beyzbol parkının ortasında bulunan ikinci üste büyük bir ahşap ve kanvas kupa duruyordu. İki tarafta da bir sürü basamak vardı. Seyirci yerini aldıktan ve orkestra müziği çaldıktan sonra, alanın bir tarafındaki bir açıklıktan bir tören alayı geldi. Bu alay, fabrikalarda istihdam edilen yabancı uyruklu kişilerden oluşuyordu. Yerli kostümlerini giyiyorlar ve ulusal şarkılarını söylüyorlardı. Halk danslarını icra ediyorlar ve tüm Avrupa’nın pankartlarını taşıyorlardı. Törenin başındaki kişi, Sam Amca gibi giyinmiş bir ilkokul müdürüydü. Onları kupaya götürdü ve kenardaki basamakların içine doğru yönlendirdi. Diğer tarafa geçip tekrar çağırdı. Derby şapkaları, mont, pantolon, yelek, sert yaka ve puantiyeli kravat giymişlerdi. Bu kişiler Star-Spangled Banner’ı⁹⁸ söylerken, arkadaşım ise her birinin cebinde bir Eversharp kalem taşıdığına emindi. Bu güzellik yarışmasının destekleyicilerine ve muhtemelen aktörlerin çoğuna, sanki Amerika’nın yaşlıları ve yenisi arasındaki dostça ilişki için en samimi zorluğu ifade etmeyi başarmışlardı. Stereotiplerinin çelişkisi, ortak insanlıklarının tam olarak tanınmasına müdahale etti.⁹⁹

⁹⁶ akt. Mr. Edward Hale Bierstadt, New Republic, June 1 1921 s. 21

⁹⁷ e.n. Eritme kazanı, farklı unsurları “birlikte eriterek” uyumlu bir bütün haline getirerek ortak bir kültürde daha homojen hale gelen heterojen bir toplum için kullanılan bir terimdir. Tarihi olarak, genellikle ABD’deki göçmen asimilasyonunu tarif etmek için kullanılır.

⁹⁸ e.n. 1916’da ABD Başkanı Wilson tarafından resmi kullanım için tanınan ve 3 Mart 1931’de kongre kararı ile milli marş ilan edilen Amerikan marşı

⁹⁹ Kendilerini ve yabancıların kendilerine karşı olan tutumunu değiştirmek için, isimlerini değiştiren insanlar vardır ve bu insanlar bahsettiklerimizi anlayabilirler.

Elbette, radikal toplantılarda bazı uzun saçlı erkekler ve kısa saçlı kadınlar olduğu gibi, dışarıdaki sahne ve onu izlediğimiz zihin arasında bir bağlantı vardır. Ancak ivedi bir gözlemci için, hafif bir bağlantı yeterlidir. Seyirciler arasında iki adet topuzlu kafa ve dört adet sakal varsa, muhabir için bu toplantı topuzlu ve sakallı zevklere sahip seyircilerden oluşan toplantı olacaktır. Vizyonumuz ve gerçekler arasında bir bağlantı vardır, ancak bu genellikle garip bir bağlantıdır. Diyelim ki Bir binaya yapının bölünme olasılıklarını incelemek dışında, bir manzara olarak nadiren bakan bir adam var. Bu adam binaya baktığı sırada salonda asılı olan bir dizi manzara resmi görür. Manzaralardan birini pembe bir gün batımı ya da kilise çan kulesi ve gümüş aylı bir köy yolu olarak düşünmeyi öğrenir. Bir gün bir taşraya gider ve saatlerce tek bir manzara görmez. Sonra güneş pembe görünmeye başlar. Bir kerede manzarayı tanır ve güzel olduğunu haykırır. Ancak iki gün sonra, gördüklerini hatırlamaya çalıştığında, büyük bir olasılıkla sade yine salondaki bazı manzaraları hatırlar. Sarhoş olmadıkça, rüya görmedikçe veya çıldırmadıkça bir gün batımını gördüğünün farkında olacaktır. Fakat her şeyden önce, bu yağlı boya tablo, ona gözlemlemeyi öğretmiştir. Gözlemci bir ressamdan veya kültürlü bir Japon'dan, o manzarayı görmesini öğrenmiştir. Japon ve ressam, insanlık için taze bir görüş bulan çok nadir insanlar olmadıkça, öğrendikleri formu daha fazla görecektir ve hatırlayacaktır. Ehlileştirilmemiş gözlemden, ortamdaki tanınabilir işaretleri seçmekteyiz. İşaretler fikirleri temsil etmekte ve biz bu fikirleri imge stoklarımıza doldurmaktayız. Bu adamı ve gün batımını pek görmemekte; daha ziyade, eserin insan ya da gün batımı olduğunu fark etmekte ve sonrasında esas olarak zihnimizin bu konularla ilgili sahip olduğu imgeleri görmekteyiz.

Stereotipler şeklinde algılayışın içinde ekonomik bir unsur vardır. Her şeyi, türler ve genellemelerden ziyade, taze ve ayrıntılı olarak görmek, yorucu ve yoğun işler arasında söz konusu dahi olamaz. Bir arkadaş çevresi ve yakın ortaklar veya rakiplerle ilgili

olarak, kişiselleştirilmiş bir anlayışın kısa yolu yoktur. Bunların yerine geçecek bir şey de yoktur. En sevdiğimiz ve hayran olduğumuz insanlar, bilinçlerini belirli tiplerdense, kişilerle ve kişiliklerle doldurmuş olan insanlardır. Kendimize ifade etmeden bile, sezgisel olarak tüm sınıflandırmanın mutlaka kendi amacımızla değil, genel bir amaçla ilişkili olduğunu hissederiz. İki insan arasındaki ilişkinin saygınlığının, bir tarafın kendi içinde belirlediği bir final noktası yoktur. Aksiyom¹⁰⁰ olarak kabul edilmeyen her temasta veya iletişimde, kişisel sınırlar ve dokunulmazlıklar ihlal edildiği için bir çeşit bozulma ve yozlaşma oluşur. Ancak modern yaşam aceleci ve çok yönlüdür, her şeyden önce fiziksel mesafe, işveren ve çalışan, resmi makam ve seçmen gibi birbirleriyle sık sık temas halinde olan insanları ayırır. Samimi bir tanışma için ne zaman ne de fırsat vardır. Bunun yerine, iyi bilinen bir türü işaret eden bir özellik fark edilir ve zihinde taşının stereotipler aracılığıyla resmin geri kalanı doldurulur. Bizim fark ettiğimiz veya bize söylendiği kadarıyla, bu kışkırtıcı bir tiptir. Bir entelektüeldir. Bir plutokrattır¹⁰¹, Bir yabancıdır. O bir "Güney Avrupalıdır.". "Boston Back Bay'dendir". O bir "Harvard insanı"dır (Yale insanı açıklaması bundan ne kadar da ayırır). Sıradan bir adamdır. O bir "West Pointerlı"dır". Eski bir ordu çavuşudur. O bir Greenwich Köylüsüdür (bu şimdiye kadar bu tip hakkında tahmin etmediğimiz bir detaydı). O uluslararası bir bankacıdır. O şehrin göbeğindendir.

Tüm etkilerin en incelikli ve en yaygın olanı, stereotipleri yaratma ve sürdüren etkilerdir. Dünya biz onu görmeden önce bize anlatılır. Çoğu şey deneyimlenmeden önce hayal edilir. Ve bu önyargılar, eğitim bizi bilinçli olarak bilinçlendirmedikçe, tüm algılama sürecini derinden yönetir. Ön yargılarımız bazı nesneleri tanıdık veya garip olarak işaretlerler, farkı vurgularlar. Bunun sonucunda biraz tanıdık dediğimiz nesne aşırı tanıdık, az garip olan nesne ise

¹⁰⁰ e.n. Kendiliğinden açık kabul edilen temel önerme

¹⁰¹ e.n. Yönetici sınıfın maddi geliri en yüksek olanları tarafından seçilmesine dayanan siyasal görüş.

bize tamamen yabancı bir nesne haline gelmiş olur. Gerçek bir belirtiden, belirsiz bir benzetmeye kadar geniş bir aralığa sahip küçük işaretler tarafından uyandırılır. Yeni görüntüleri eski resimlerle bir araya getirip, hafızamızda tekrar canlandırdığımız şeyleri dünyaya yansıtır.

Çevrede pratik tekdüzelik olmazsa, ekonomi ve insanın görüş için öngörü kabul etme alışkanlığında bir hata olmaz. Ancak tekdüzelikler vardır ve dikkatin ekonomikleştirilmesi ihtiyacı o kadar kaçınılmazdır ki, deneyime ulaşmak için tamamen masum bir yaklaşımla tüm stereotiplerin terk edilmesi, insan yaşamını güçsüzleştirecektir. Önemli olan stereotiplerin mizacı ve bu mizacı kullandığımız saflık derecesidir. Ve bunlar sonunda yaşam felsefemizi oluşturan kapsayıcı kalıplara bağlıdır. Eğer bu felsefede dünyanın sahip olduğumuz bir koda göre kodlandığını varsayarsak, büyük olasılıkla neler olup bittiğine ilişkin raporlarımızı, kodumuz tarafından işletilen bir dünyayı tarif etmiş oluruz. Fakat eğer felsefemiz bize her bir insanın dünyanın sadece küçük bir parçası olduğunu, zekasının en iyi fikirlerin kaba bir fikir ağında en iyi aşamalarını ve yönlerini yakaladığını söylüyorsa, stereotiplerimizi kullanmamızın amacı, onları sadece basmakalıp tutmak, ihtiyaç halinde memnuniyetle değiştirmek içindir. Ayrıca, fikirlerimiz oluşmaya başladığında, bu fikirlerin nereden başladığı, bize nasıl geldikleri, bu fikirleri neden kabul ettiğimiz konusunda daha net bir farkındalığa sahip olma eğiliminde oluruz. Faydalı olarak değerlendirebileceğimiz tarih konusunun tamamı, bu fikirlerin içerisinde saf bir şekilde bulunur. Bu farkındalık peri masalı, okul kitabı, roman, kültür, tiyatro oyunu, resim, bir cümle kalıbı gibi şeylerle zihinlerimize yerleştiren ön yargıları görmemizi sağlar.

Sanatı sansürlemek isteyenler en azından bu sansürün yaratacağı etkiyi hafife almazlar. Genellikle yanlış anlarlar ve neredeyse her zaman diğer insanların kendileri tarafından onaylanmamış bir şey keşfetmesini önlemek için anlamsız bir şekilde azmederler.

Fakat her halükârda, Platon'un şairler hakkındaki argümanında olduğu gibi, kurgusal olarak edinilen türler, gerçekliğe empoze edilme eğiliminde olduklarını belli belirsiz hissederler. Bu nedenle, sinemanın, insanların gazetelerinde okuduğu kelimelerle uyandırdığı görüntüler oluşturduğundan şüphe duyulabilirler. Eğer birisi Floransalı azizleri görselleştirmek isterse, kilisesindeki fresklere gidebilir, burada Giotto¹⁰² tarafından zamanına göre standartlaştırılmış bir azizler vizyonu görebilir. Bir Atinalı tanrıları görselleştirmek isterse tapınaklara gidebilir. Ancak resimde görülen nesnelerin sayısı fazla olmaz. İkinci emir ruhunun yaygın olarak kabul edildiği Doğu'da¹⁰³, somut şeylerin portreleri daha da yetersizdir ve belki de bu nedenle pratik karar alma becerisi çok azalmıştır. Bununla birlikte, Batı dünyasında, son birkaç yüzyıl boyunca laiklik tanımının hacmi ve kapsamı betimleme, anlatım, görsel sunum ve son olarak sinema, hatta belki de sesli sinema ile büyük bir artış göstermiştir.

Fotoğrafların, günümüzün hayal gücü ve dünün yazılmış kelimeleri, hatta onun da öncesinde sadece söylenmiş olan sözler üzerinde bir çeşit otoritesi vardır. Çünkü tamamen gerçek görünürler. Hayal gücümüzle birleşerek, zihnimiz için rahatlıkla tüketilebilecek bir gıda haline dönüşürler. Herhangi bir betimleme, açıklama, hatta herhangi bir resim, zihinde tam olarak oluşturulmadan önce bir bellek çabası gerektirir. Ancak tüm bu gözlemlene, tanımlama ve raporlama süreci, en nihayetinde başarılı bir şekilde yansıtılmış olur. Uyanık kalmak için harcadığımız eforun daha azıyla dahi, hayal gücümüzün hedeflediği sonucu bir çırpıda algılayabiliriz. Örneğin, Bay Griffiths'in çekmiş olduğu *The Birth of a Nation*¹⁰⁴

¹⁰² e.n. 1267-1337 yılları arasında yaşamış rönesans dönemi resminin öncüsü kabul edilen ressam

¹⁰³ e.n. Lippmann Burada Tevrat içinde geçen 10 Emir'den ikincisi olan ve putlarla ilgili yasağı içeren "Kendin için oyma put yapmayacaksın, yukarıda göklerde olanın yahut aşağıda yerde olanın, yahut yerin altında sulara olanın hiç suretini yapmayacaksın, onlara eğilmeyeceksin ve onlara ibadet etmeyeceksin." sözlerine atıf yapmaktadır.

¹⁰⁴ e.n. Oscar ödüllü David Llewelyn Wark Griffith tarafından çekilen, Gişede

sayesinde, puslu ve karanlık diyebileceğimiz bir düşünce, daha kuvvetli hale gelmiştir. Bu Tarihsel olarak yanlış, ahlaki olarak zararlı bir yöntem olabilir. Ancak yine de bir yöntemdir. Filmin seyircilerinin Ku Klux Klan¹⁰⁵ hakkında Griffiths'ten fazla bilgiye sahip olup olmadıkları konusu ise şüphelidir ve bu ismi her duyduklarında ise beyaz atlı bir adam hayal edecektir.

Bir grup insanın, bir Fransız'ın zihninden, militarist bir zihinden ya da Bolşevik bir zihinden her söz ettiğimizde, yaratma ihtimalimiz olan kafa karışıklıklarına dair sorumluluklarımız olduğunu bilmemiz gerekir. İlgüdüsel donanımı stereotiplerden, kalıplardan ve kişinin akli dünyasını oluşturmakta çok kesin bir rolü olan formülден ayırmamız durumunda bu sorumluluk yükü oldukça azalacaktır. Bu ayırımı yapılmaması, kolektif zihinler, ulusalcılık ve ırk psikolojisi hakkında birçok geliş güzel fikrin ortaya atılmasına sebep olabilir.

Bir stereotipin, herhangi bir jenerasyondaki ebeveynden çocuğa, tutarlı ve otoriter şekilde aktarılabilceğinden emin olmak neredeyse biyolojik bir gerçek gibi görünebilir. Bazı açılardan, Bay Wallas'ın dediği gibi, sosyal mirasımız üzerinde biyolojik olarak parazit haline gelmiş olabiliriz. Ama insanların, doğdukları ülkenin siyasi alışkanlıkları ile doğduğunu iddia etmelerini sağlayacak bilimsel bir kanıt kesinlikle yoktur. Bir ulusta politik alışkanlıklar birbirine benzediği sürece, durumun açıklaması için bakılacak ilk yerler Grup Zihni¹⁰⁶ ve Ulusal Ruhların yaşadığı bu araf değil; kresler, okullar ve kiliselerdir. Geleneğin, ebeveynlerden, öğretmenlerden, rahiplerden ve akrabalarından aktarıldığını tespit etme konusundaki

oldukça başarılı olan ancak Afro-Amerikalıları aşağılayan söylemleri ve Ku Klux Klan'ı yücelten içeriği ile ciddi tepkiler almış olan 1915 yapımı Amerikan filmi.

¹⁰⁵ e.n. 19. YY'da kurulmuş siyahi ırkçılık ve beyaz üstüncülük görüşüyle hareket eden ırkçı gizli örgüt.

¹⁰⁶ e.n. Tarde tarafından Le Bonn'un kitle psikolojisi kavramından esinlenilerek ortaya atılmış kavram.

başarısızlıklarımızın farkına varana kadar, ampirik konularla politik farklılıkları bir tutmak, yanlış bir tercih olacaktır.

Aynı eğitim ve deneyim kategorisinde bulunan ve karşılaştırmasını yapabileceğimiz farklılıklar hakkında kalıcı olmayan, makul bir tevazu ile genelleme yapmak mümkündür. Ancak bu bile zor bir girişimdir. Neredeyse iki deneyimden hiçbirisi tam olarak aynı değildir, aynı evdeki iki çocuğun dahi aynı olmaması gibi. Büyük çocuk asla daha genç olma deneyimine sahip olamayacaktır. Bu nedenle, yetiştirme farkını makul seviyeye indirene kadar, farklılıkların doğası hakkındaki yargılarımıza biraz ket vurulmalıdır. İki farklı toprağın verimliliğini kıyaslamadan önce bu topraklardan hangisinin Labrador'da, hangisinin Iowa'da bulunduğunu, hangisinin ekilmiş, zenginleştirilmiş ve hangisinin çorak bırakıldığını değerlendirek bir sonuca varılmalıdır.

7. BÖLÜM*

BİR SAVUNMA MEKANİZMASI OLARAK STEREOTİPLER

Gayretten tasarruf sağlamasının yanı sıra, stereotiplerimize bu kadar sıkı sıkı sarılmamızın farklı bir sebebi daha vardır. Stereotip sistemler, kişisel geleneğimizin özü olduğu gibi toplumdaki korumamızın savunması da olabilir. Onlar; alışkanlıklarımızın, zevklerimizin, kapasitelerimizin, konforlarımızın ve umutlarımızın kendilerini ayarladığı düzenli, az çok tutarlı bir yaşam tablosudur. Dünyanın tam bir resmi olmayabilirler, ancak adapte olduğumuz olası bir dünyanın resimleridirler. O dünyada insanlar ve şeylerin iyi bilinen yerleri vardır ve beklenen bazı şeyleri yaparlar. Orada kendimizi evimizde gibi hissederiz. Uyumlu bir şekilde var oluruz. Oranın üyeleriyiz. Yollarını biliriz. Orada tanıdık, normal ve güvenilirliğin cazibesini buluruz; olukları ve şekilleri onları bulmaya alışık olduğumuz yerlerdir. Kendimizi bu kalıba katlamadan önce bizi cezbedebilecek çok şey bırakmış olsak da bir kez sıkıca girdiğimizde, bize eski bir ayakkabımız kadar rahatça uyum sağlamaktadır.

Öyleyse, stereotiplerdeki herhangi bir rahatsızlığın, evrenin temellerine bir saldırı gibi görünmesine şaşmamalı. Bu, evrenimizin

* Çev. Tamer Ergem

temellerine bir saldırdır ve büyük şeylerin söz konusu olduğu yerlerde, evrenimiz ve evren arasında herhangi bir ayrım olduğunu kolayca kabul etmeyiz. Şereflendirdiklerimizin değersiz, nefret ettiklerimizin ise soylu çıktığı bir dünya sinir bozucudur. Eğer bizim kıdem sıramız mümkün olan tek kıdem sırası değilse anarşi meydana gelir. Eğer “Yumuşak huylu olanlar, yeryüzünü miras alırsa”¹⁰⁷, “İlkler son ve sonlar ilk olursa”¹⁰⁸, “Yalnız günahsız olanlar taş atabilirse”¹⁰⁹, “Sezar’ın hakkı Sezara’a, Tanrının Hakkı Tanrı’ya”¹¹⁰ verilirse, hayatlarını bu özdeyişlerin ve kuralların, yanlış oluşuna göre dizayn eden insanlar için özsaygı kavramı temelinden sarsılmış olur. Stereotipin düzeni nötr değildir. Çiçek açan gerçekliğin vızıl-tılı kargaşasının ikamesi olabilecek bir kısa yol da değildir. Tüm bunlardan daha fazlasıdır. Özsaygımızın güvencesidir; kendi değerimiz, kendi konumumuz ve kendi haklarımız anlamında dünyaya yansımadır. Stereotipler, bu nedenle, kendilerine bağlı olan duygularla oldukça yüklüdür. Onlar geleneğimizin kalesidir ve savunmalarının ardında, işgal ettiğimiz konumda kendimizi güvende hissetmeye devam edebiliriz. Örneğin, milattan önce dördüncü yüzyılda, Bay Zimmern’in¹¹¹ de “Eski Oligarşi”ye atıfta bulunduğu gibi kölelere iyi şekilde davranılıyordu; Aristoteles artan şüphecilik¹¹²

¹⁰⁷ e.n.Burada Lippmann Matta İncili 5:5'teki “Ne mutlu yumuşak huylu olanlara, çünkü onlar yeryüzünü miras alacaklar.” Sözüne atıf yapar.

¹⁰⁸ e.n.Burada Lippmann Yuhanna İncili 20:16'daki “Sonuncu birinci, birinci de sonuncu olacak” sözüne atıf yapmaktadır.

¹⁰⁹ e.n. Burada Lippmann Matta İncil'inin 8. Bölüme atıf yapar. Burada Hz. İsa'ya zina yapan bir kadın olduğu ve Yuhidilik inancına göre taşlanması gerektiği hatırlatılır. İsa da “ilk taşı günahsız olan atsin” der. Sonuç olarak kimse taş atamaz ve kadın taşlanmaktan kurtulur.

¹¹⁰ e.n. Bu söz Hz. İsa'nın Roma İmparatoruna atfen söylemiş olduğu bir sözdür. Matta İncil'i 22. Bölüm'de geçen bu söz Havarilerin, “göklerde babamız varken yeryüzünün kralına mı vergi ödeyeceğiz” sorusu üzerine söylenmiş bir sözdür, tarihteki ilk seküler söylemlerden biri olarak kabul edilir

¹¹¹ e.n. Milletler Cemiyeti ve UNESCO'nun kurulmasında katkıları bulunan “İngiliz Milletler Topluluğu” ve “Refah Devleti” kavramsallaştırmaları ile tanıyan İngiliz siyaset bilimcisi.

¹¹² Zimmern: Yunan İmparatorluğu. s.383

karşısında kölelik savunmasını yazdığında, Atina köleleri büyük ölçüde özgür vatandaşlardan ayırt edilemezdi. “Bir kölenin bir vatandaş tarafından dövülmesinin yasal olduğunu varsayalım. Bu durumda bir Atinalı, bir köle veya bir yabancı ile karıştırılabilir ve bir dayak yiyebilir; Atina halkı bir köle veya bir yabancından daha iyi giyinmiş olmadığından kişisel görünümde de üstünlük yoktur.” Bu ayrımın olmaması doğal olarak kurumu çözme eğilimindeydi. Özgür insanlar ve köleler birbirine benziyorsa, onlara bu kadar farklı davranmanın temeli neydi? Aristoteles’in “Politika”sının ilk kitabında kendini temizlemek için kurduğu mantık karışıklığının kendisiydi. Aristoteles, doğada köle olarak var olan varlıklardan söz ediyor ve onları “doğası gereği başka bir kişinin kölesi olmak için donatılmış bir köle”¹¹³ olarak nitelendiriyordu. Bu bakış açısına göre, doğası gereği köle olması gerekenler, gerçekten de köle olmaya niyetlidirler. Bu bir önerme olmadığı için mantıksal olarak da bir değeri yoktur. Bu bir stereotiptir, ya da daha doğrusu stereotipin bir parçasıdır. Gerisi kendiliğinden gelmektedir. Kölelerin sebepleri algıladıklarını, ancak bunun kullanımı ile donatılmadığını iddia ettikten sonra Aristoteles, doğanın kölelerin ve özgür insanların birbirinden ayrılması konusunda ısrar etmektedir. Ona göre birinin gerekli görülen amaçlar için kullanılması, sivil hayata uygun olarak inşa edilmesi, kölelik için herhangi bir fayda sağlamamaktadır. Kimileri doğası gereği özgürken, kimileri de köledir.

Kendimize Aristo’nun argümanındaki sorunun ne olduğunu sorarsak, yola kendisi ile gerçekler arasında büyük bir engel oluşturarak başladığını fark ederiz. Aristo, köle olanların doğası gereği köle olmayı amaçladıklarını söylediğinde, bir vuruşta, köle olan belirli insanların, doğanın köle olmalarını amaçlayan belirli insanlar olup olmadıklarına dair ölümcül soruyu dışlar. Bu soru her kölelik vakasına şüphe ile yaklaşır ve köle olma gerçeği, bir insanın bir birey olduğuna dair kanıtlar taşımadığından, ortada kesin bir test

¹¹³ Politika, 1.Kitap 5.Bölüm

kalmaz. Aristoteles, bu nedenle, bu yıkıcı şüpheyi tamamen dışlar. Köleler, köle olmak içindir. Her köle sahibi, kölelerine doğal köle olarak bakar. Gözleri onları bu şekilde görmek için eğitilir. Köleler hizmet etmek için, köle işlerini yapmak için ve sadece bu işte “yetkili” olmak için birtakım kaslara sahiptir. Bu mükemmel bir stereotiptir. Ayırt edici özelliği, akıl kullanmadan oluşmuş olmasıdır. Bu bir algı biçimidir, veriler zekaya ulaşmadan önce duyularımızın verilerine belirli bir karakter kazandırmaktadır. Stereotip, Beacon Caddesi’ndeki lavanta dolu cam kenarları gibi, ya da konuğun uygun bir kostüme sahip olup olmadığına karar veren bir kostüm balosundaki kapı bekçisi gibidir. Stereotip kadar eğitimi ya da eleştiriyi klişeleştiren sert bir şey yoktur. Kendini, kanıtlardaki kanıtları güvence altına alma hareketine damgalar. Bu sebeple seyahatlerinden geri dönen yolcuların hesapları, bu gezide yaşadıklarının ilginç bir hikayesidir. Büyük bir iştah sahibi olan, fayanslı banyolara ilgi duyan bir gezgin, garsonlara, taksi şoförlerine ve berberlere bahşiş verirken, istasyon görevlileri ve yer göstericilere hiçbir koşulda bahşiş vermiyorsa, hikayesi yemekler, duş maceraları, tren ve kompartıman maceraları etrafında dönecektir. Ancak daha makul bir ruha sahipse, seyahat boyunca kendini daha iyi noktalarda bulabilir. Merkeze giderek, anıtlara sinsi bir bakış atarak, Baedeker’in her kelimesini okuyarak ve bir sonraki turistik yere geçerek, kompakt ve düzenli bir Avrupa izlenimi ile seyahatini tamamlayabilir.

Bazı ölçülerde, dışarıdan gelen uyarıcılar, özellikle de yazılı veya sözlü olarak ifade edildiğinde, stereotipler sisteminin bir kısmını çağrıştırır, böylece gerçek duyum ve önyargı aynı anda bilinci işgal eder. Duyum ve önyargı, mavi gözlüklerle kırmızıya bakıp yeşil görmek kadar bağlıdır. Baktığımız şey, tahmin ettiğimizle başarılı bir şekilde örtüşüyorsa, stereotip, geleceğe yönelik olarak güçlendirilir. Deneyim stereotiple çelişiyorsa, iki şeyden biri olur. Kişi artık esnek değilse veya güçlü bir ilgi, stereotiplerini yeniden düzenlemeyi son derece elverişsiz hale getirirse, bir yerde bir kusur.

bulur ve unutmayı başarır, çelişkiyi yüceltir. Ancak hala meraklı ve açık fikirli ise, yenilik fotoğrafa alınır ve değiştirilmesine izin verilir. Bazen, olay yeterince çarpıcıysa ve yerleşik planından genel bir rahatsızlık hissederse, kabul edilen tüm yaşama yollarına güvenmeyecek ve yeni bir şeyin olmayacağını bekleyecek kadar sarsılabilir. Bu genelde kabul gören fakat olmaması gereken bir şeydir. Aşırı durumlarda, kişi özellikle edebiyat meraklısı ise, Judas, Benedict Arnold veya Caesar Borgia'yı masalının kahramanı yaparak, ahlaki kriteri tersine çevirme tutkusu geliştirebilir.

Stereotipin oynadığı rol, Belçikalı keskin nişancılar hakkındaki Alman masallarında görülebilir. İlgi çeken bu hikayeler, ilk olarak Pax adındaki bir Alman Katolik rahipler örgütü tarafından yalandı.¹¹⁴ Bu acımasızlık öykülerinin varlıkları dikkat çekici değildi ve Alman halkı da bu öykülere inanmıyordu. Ancak, muhafazakâr ve vatansever Almanların, 16 Ağustos 1914 gibi erken bir tarihte, düşman üzerine atılan iftiraları tekzip etmesi dikkate değerdi. Ki bu iftiralar, bu kitleye mensup Alman vatandaşlarının sorun yaşayan vicdanlarını yatıştırmaları açısından önemli iftiralardı. Cizvitler¹¹⁵ neden Almanların savaşıma azmi için bu kadar önemli olan bir kurguyu yok etmek için özel olarak hazırlık yapsınlar ki?

Bu konuda M. van Langenhove şunları yazmıştır:

“Garip söylentiler dolaşmaya başladığında Alman orduları Belçika'ya tam olarak girmemişlerdi. Bir yerden bir yere yayıldılar, basın tarafından yeniden üretildiler ve kısa süre sonra tüm Almanya'ya nüfuz ettiler. Din adamlarının kışkırttığı Belçikalılar, muhaliflere haince müdahale etmişti; tarafsızlara saldırmıştı; düşmana birliklerin işgal ettiği pozisyonları belirtmişti; yaşlı insanların ve hatta çocukların, yaralı ve savunmasız Alman askerleri

¹¹⁴ Fernand van Langenhove, Bir Efsanenin Büyümesi. Yazar Belçikalı bir sosyolojisttir.

¹¹⁵ e.n. İsa Tarikatı adıyla anılan bir Hristiyan tarikatı. Hristiyan olmuş eski bir İspanyol askeri olan Ignacio de Loyola tarafından 1534'te kurulmuştur.

üzerindeki korkunç zulümlerden suçlu olduklarını, gözlerini ve parmaklarını, burnunu veya kulaklarını keserek, rahiplerin insanları bu suçları işlemeleri için cesaretlendirdiklerini, cennetin krallığı ile ödüllendirilme vaadinde bulunduklarını ve hatta bu barbarlığa liderlik ettiklerini söylemişlerdi.”

“Kamu sağlığı bu hikayeleri kabul etti. Devletteki en yüksek güçler onları tereddüt etmeden karşıladı ve yetkileriyle destekledi ...” “Bu şekilde Almanya’daki kamuoyu bozuldu ve özellikle barlıklardan sorumlu tutulan rahiplere karşı canlı bir öfke ortaya çıktı. Doğal bir sapma ile Almanlar tarafından yönetilen Katolik din adamlarına karşı olan öfke, genel olarak Katolik din adamlarına döndü. Protestanlar eski dini nefreti akıllarında yeniden canlandırdı ve kendilerini Katoliklere yönelik saldırılara teslim etti. Böylece 19. Yüzyılın başındaki Katoliklere yönelik öfke tekrar serbest bırakıldı. Katolikler de bu saldırgan davranışa karşı atağa geçmek için beklemedi.

Bazı keskin nişancı olayları gerçekleşmiş olabilir. Öfkeli Belçikalıların her birinin kütüphaneye koşup, uluslararası hukukun bir el kitabını açıp, sokaklarında dolaşan cehennem sıkıntısında rastgele silahı ateşlemeye hakkı olup olmadığını hukuki dayanağına bakması olağan dışı olurdu. Ateş altında olmayan bir ordunun, yoluna çıkan her mermiyi yetkili görmesi, olağan dışı olmazdı, çünkü bu durum sakıncalı ve gerçekten de Kriegspiel’in¹¹⁶ kurallarını ihlal eden sade bir savaş deneyiminden oluşurdu. Herhangi bir kişi kendisini bu kadar korkunç şeyler yapan insanların zalim insanlar olması gerektiğine ikna etmek konusunda daha duyarlı yaklaşan birisi olarak düşünebilir. Ve böylece efsane; ister inanılsın, ister inanılmasın, değerine ulaşmış ve Alman sivilleri arasında kaybetmelerine izin veren şansörlere ve propagandacılara ulaşana kadar değiştirilmiştir. Onlar da öfkelenen insanların alt-insan oldukları

¹¹⁶ e.n. Strateji pratikleri yapmak amacıyla Prusya tarafından geliştirilen bir çeşit masa oyunu.

sonucuna ulaştığında üzülmemişlerdi. Ve her şeyden önce, efsaneler kahramanlarından geldiğinden; yalnızca inanma hakkına sahip olmamışlar, inanmadıklarında da vatan haini olmuşlardı. Hayal gücüne çok fazla şey bırakıldığı ve savaşın sisinde hareket alanı kaybolduğu için, anlatılanların doğruluğunun kontrolü yoktu. Vahşi Belçikalı rahiplerin efsanesi, eski bir nefretten istifade etmişti. Vatansever Protestan Almanların, özellikle de üst sınıfların zihninde, Bismarck'ın zaferlerinin resmi Roma Katolikleriyle uzun bir kavga içeriyordu. Bir örgütlenme süreci ile Belçikalı rahipler, Belçikalılara tüm nefretleri için bir yansıma olanağı sundu. Bu Alman Protestanlar, bazı Amerikalıların savaşın stresi ile yaptıklarını yaptılar, yurtdışındaki düşmandan ve evdeki tüm rakiplerinden nefret eden bileşik bir nesne yarattılar. Bu sentetik düşmana, içlerindeki İrlandalılara karşı bir düşmanlık başlattılar.

Katolik direnişi, bu zulüm masallarına karşı elbette savunmacı bir tavra sahipti. Bu, yalnızca Belçika değil, tüm Katoliklere karşı düşmanlık uyandıran belirli kurgulara yönelik bir tavidir. M. van Langenhove, dikkatlerinin, sadece rahiplere atfedilen, anlaşılabilir eylemlerle sınırlandırıldığını söylüyordu. Bismarck'ın¹¹⁷ imparatorluğu, bunun kendileri ile ne anlama geldiğini veya Alman Katoliklerinin zihninde neyi harekete geçirdiğini merak etmemişti. Ateşkes ilanında imparatorluğun ölüm emrini imzalamaya istekli olan önde gelen Alman politikacının Katolik Merkez Partisi lideri Erzberger'in de¹¹⁸ olması arasında belirsiz bir bağlantı var mıydı, yok muydu? Tüm bunların ışığında bu sorunun cevabını merak etmekten kendimizi alı koyamamaktayız.

¹¹⁷ e.n. Otto von Bismarck, 1815-1898 yılları arasında yaşamış, federasyonlar hakkındaki Alman halklarını İmparatorluğa çevirmiş ve 1871-1890 yılları arasında Alman Şansölyeliği yapmış siyasetçi, devlet adamı.

¹¹⁸ Bu yazıldığında Erzberger suikaste kurban gitmişti.

8. BÖLÜM*

KÖR NOKTALAR VE BU NOKTALARIN DEĞERLERİ

İdeal kelimesi genellikle iyi, doğru ve güzel olarak farz ettiğimiz kavramlar için kullanılır. Bahsettiğim şey ideallerden ziyade stereotiplerdir. İdeal, kopyalanacak veya elde edilecek bir şey olduğuna dair bir ipucuna sahiptir. Ancak stereotipe dair dağarcığımız bundan daha geniştir. Bu, ideal dolandırıcıları, Tammany politikacılarını¹¹⁹, şovenleri, kışkırtıcıları, düşmanları içerir. Stereotip dünyamız, mutlaka olması gereken dünya değildir, sadece olmasını beklediğimiz türden bir dünyadır. Olaylar doğal düzenlerinde devam ederlerse, bu bizde bir aşinalık duygusu oluşturur ve olayların doğal hareketi içinde devam ettiğimizi hissederiz. Eğer vicdan azabı çekmek istemeyen Atinalıyorsak, kölemiz, kendi doğası gereği de bir köle olarak hissetmelidir. Eğer golf oynarken 110 atıştan 18 tanesini isabet ettirmemize rağmen, arkadaşlarımıza 95 atıştan 18 tanesini isabet ettirdiğimizi söylememiz, kendimizden ödün vermiş olmamız anlamına gelir. 15 vuruşu ıskalayan beceriksizle sanki hiç tanışmamışız gibi.

* Çev. Feyza Yurtekin Marmara Üniversitesi S.B.E Lisansüstü Öğr.

¹¹⁹ Ç.n. 18. YY sonunda, New York'ta göçmenleri özellikle İrlandalıları korumak için kurulmuş siyasi grup.

Eğer, her çağda yetişmiş nispeten sayılı insan, sürekli olarak bunları Politik Ekonomi Yasaları ve Siyaset İlkeleri gibi bilinen mantıksal sistemlere yerleştirme, standartlaştırma ve geliştirme ile meşgul olmasaydı, olaylarla ilginenirken stereotipleri gelişigüzel sınıflandırarak ele almaya devam ederdik. Genel olarak kültür, gelenek ve grup zihni hakkında yazarken, bu sistemleri dahi insanlar tarafından mükemmelleştirildiğini bilerek yazmaktayız. Bu idealle edilmiş versiyonların sürekli olarak incelenmesi ve eleştirilmesi gerektiği artık tartışmalı değildir, nitekim beşeri tarihçi, siyasetçi ve manifestocular bu işi hali hazırda yaparlar. Tarihte olagelen şey, bir dahinin onu formüle ettiği gibi sistematik bir işleyiş değil, bireysel zihinlerde yaratılmış taklitler, kopyalar, tepkiler, ve benzeşimler olmuştur.

Dolayısıyla Marksizm mutlaka Karl Marx'ın *Das Kapital*'de yazdığı şey değil, savaşan tarafların doğru olduğuna inandıkları şeylerdir. İsa'nın öğretilerinden Hristiyanlık tarihini, Anayasa'dan Amerika'nın siyasi tarihini çıkarmak mümkün değildir. *Das Kapital* akıllarda tasarlandığı, Dini kitaplar vaaz edildiği ve yorumlandığı yöne doğru götürür. Belli bir dönem, alternatif versiyon ve mevcut versiyonlar arasında karşılıklı bir etki olsa da, insanların davranışlarını etkileyen ve manipüle edilen versiyonlar bu mevcut versiyonlardır.¹²⁰

¹²⁰ Ancak maalesef bu gerçek kültürü bilmek, dahilerin eserlerini özetlemek ve yorumlamaktan çok daha zordur. Gerçek kültür, inançlarını formüle etmenin tuhaf ticaretine kapılmakla meşgul olan insanlarda bulunur. Onları sadece es-kaza kaydederek ve öğrenci verilerin ne kadar *stereotip* olduğunu nadiren bilir. Belki de öğrencinin yapabileceği en iyi şey Lord Bryce'in önerisini takip etmektir. O, "her türlü insan çeşidi ve koşulu üzerinde" serbestçe hareket edebilen, her ortamda muhakeme becerisine sahip olan tarafsız kişileri tanımlamaktadır [*Modern Democracies*, Vol. i, s. 156]. "Uzun uygulama" ve 'sempatik dokunuş' ihsan eden bir özel yetenek vardır. Eğitilmiş gözlemci, küçük bir belirtiden nasıl fayda sağlanacağını, tıpkı eski bir denizcinin, karada yaşayanlardan daha erken fırtına belirtisini anlayacağı gibi, önceden bilir. Kısacası, çok sayıda tahmin çalışması söz konusudur ve hassasiyetten hoşlanan bilginlerin, dikkatlerini diğer akademisyenlerin daha titiz formülasyonlarına yoğunlaştırmaları

Mona Lisa'nın portresindeki gibi göz kapakları biraz yorgun olan bir eleştirmen, "İzafiyet Kuramının Evrim Teorisi gibi evrensel uygulamaya yeterli bir prensip haline geleceğini vaat etmekte. Evrim teorisi önceleri teknik bir biyolojik hipotez olarak ortaya çıkıp, pratikte her bilgi dalındaki çalışanlara ilham verici bir rehber olagelmıştır. Teoriye göre görgü ve gelenekler, ahlak, dinler, felsefe, sanat, buharlı makineler, tramvaylar kısacası neredeyse her şey evrimsel aşamaları sahiptir. 'Evrım' çok genel bir terim haline geldiği için birçok durumda kelimenin orijinal, kesin anlamı kaybolana ve tarif etmek için geliştirilen kuram yanlış anlaşılınca kadar ne olduğu tam kesinlik kazanmamıştır. İzafiyet (görelilik) kuramı için de benzer bir kariyer ve kader öngörecektir kadar cesur olmak gerekir. Şu anda tam olarak anlaşılamamış teknik ve fiziksel bir kuram olarak değerlendirdiğimiz 'izafiyet', ilerde daha belirsiz ve karanlık olacaktır. Tarihin tekerrürden ibarettir ve Evrim gibi Görelilik de, bir dizi anlaşılır ancak yanlış popüler açıklamalardan sonra Bilimsel yönü ile, dünyayı fetheden bir kariyere başlayacaktır. O zamanı kadar, muhtemelen Relativismus olarak adlandırılacaktır. Bu büyük uygulamaların bir çoğu şüpheyi yer bırakmayacak şekilde doğru, bir kısmı saçma olarak değerlendirilecek, hatırı sayılır bir kısmı ise bize doğrularımızı sorgulatacaktır. Bu teori bitişik kuramı olarak ise, bulunulam muzzam büyümenin eşsiz tohumu olarak, bir kez daha bilim adalarının salt teknik kaygısı haline gelecektir.¹²¹

Ancak dünyayı fetheden böylesine bir fikir, bir şekilde kesinliği kanıtlanmamış bir şeye karşılık gelmelidir. Profesör Bury, ilerleme fikrinin ne kadar süre spekülâtif bir oyuncak olarak kaldığını göstermektedir. Spekülâtif düzenin yeni bir dışsal ve somut örneğe ulaşınca ya da bazı çarpıcı maddi kanıtlar tarafından tavsiye

şaşırtıcı değildir.

¹²¹ The Times (Londra), Edebiyat Eki, 2 Haziran 1921, s. 352. Profesör Einstein, 1921'de Amerika'da iken, insanların teorisinin etkisi hakkında fazla (gereksiz) tahminlerde bulunduklarını ve kesinliğini konusunda ise yetersiz tahminde bulunma eğiliminde olduklarını söylemiştir.

edilene kadar bir topluluğun genel bilincine nüfuz etme ve toplumu bilgilendirebilmesinin “Kolay olmadığını” yazmaktadır.¹²² İlerleme durumu için her iki koşul da (İngiltere’de) 1820-1850 aralığında yerine getirilmiştir. “En çarpıcı kanıt mekanik devrim tarafından sağlanmıştır. “Yüzyılın başında doğan insanlar, otuz yaşına kadar, buharlı makinelerin hızlı gelişimini, kasaba ve evlerin gazla aydınlatılmasını, ilk demiryolunun açılışını görmüşlerdir. Bu, sıradan hane halkının mucize belleğinde, insan ırkının mükemmelliğine olan inancının kalıbını oluşturmuştur.

Felsefi konularda oldukça sıradan bir insan olan Tennyson, Liverpool’dan Manchester’a (1830) trenle yaptığı ilk yolculuğunda, tekerleklerin oluklarda gittiğini hissederek bu satırı yazmıştır: “Büyük dünyanın, değişimin çınlayan oluklarında sonsuza dek dönmesine izin verin.”¹²³ Böylece Liverpool ve Manchester arası biryolculuk için az çok uygulanabilir bir kavram olan “sonsuza dek”, evrenin bir modelinde genelleştirildi. Başkaları tarafından ele alınan bu özellik, göz kamaştırıcı icatlar sonucunda güçlendirilen evrim teorisine iyimser bir bakış açısı getirmiştir. Bu teori, elbette, Profesör Bury’nin de dediği gibi, karamsarlık ve iyimserlik arasında tarafsızlığı sunmaktadır. Ancak sürekli değişim vaat ettiği ve dünyadaki görünür değişiklikler yarattığı için, doğanın olağanüstü keşiflerine olanak vermiştir. Popüler mantık ise her iki kuramın da karışımını yapmıştır. Önce Darwin’in kendisinde, daha sonra Herbert Spencer’da daha ayrıntılı bir şekilde evrim, “mükemmelliğe doğru bir ilerleme” olarak sentezlenmiştir.

“İlerleme” ve “mükemmellik” gibi kelimelerle temsil edilen stereotip, temel olarak mekanik icatlardan oluşmuştur. Ve mekanik icat, günümüze kadar ulaşmıştır. Amerika’da diğer ülkelere göre gözle görünür şekilde daha fazla olan mekanik ilerlemenin gösterilişi o kadar derin bir izlenim bırakmıştır ki, ülkenin tüm ahlaki

¹²² J. B. Bury, *The Idea of Progress*, s. 324.

¹²³ Tennyson, *Memoir by his Son*, Vol. I, s. 195. Akt Bury, a.g.e., s. 326.

kuralları bundan etkilenmiştir. Bir Amerikalı, ilerici olmadığı eleştirisi dışında neredeyse her eleştiriye kaldırabilir. Eski yerli ataları olan ya da yakın zamanda göç etmiş bir Amerikalı olsun, onun her zaman gözüne çarpan yön Amerikan medeniyetinin muazzam fiziksel gelişimidir. Bu, onun dünyaya bakış açısındaki temel bir stereotipi oluşturmaktadır: kırsaldaki köy, büyük metropole dönüşmüş, mütevazı mimari yapıların yerine gökdelenler inşa edilmiştir. Küçük olan büyük, yavaş olan hızlı, fakir olan zengin, az olan çok olmuş; var olan her neyse daha da çoğalmıştır. Elbette her Amerikalı bu dünyayı bu şekilde görmemiştir. Örneğin Henry Adams¹²⁴ ve William Allen White¹²⁵, bu duruma farklı bakmışlardır. Çıkan dergilerde bu adamlar başarı dinine adanmış olan insanlar olarak, ayrıca Amerika'nın yapıcıları olarak görünmektedirler. Evrimi, ilerlemeyi, refahı, yapıcı olmayı, Amerika'ya özgü bir şeyler yapma şeklini anlattıklarında tam olarak bunu kastetmişlerdir. Buna gülmek kolaydır, ancak bu adamlar aslında çok büyük bir insan teşviği modeli kullanmışlardır. İlk olarak kişisel olmayan bir kriter benimsemişlerdir; ikinci olarak dünyevi bir kriter benimsemişler; üçüncü olarak ise nicel düşünmeyi alışkanlık haline getirecek bir kriter benimsemişlerdir. Emin olmak için ideal olan mükemmelliği boyut ile, hızı mutluluk ile ve insan doğasını çelişki ile karıştırmışlardır. Yine de, herhangi bir ahlaki kuralı uyarıya ya da uyuracak olan aynı nedenler iş başında olmuştur. Kimi kişiler için en büyüğü, en hızlısı, en yükseği bir tutkuyken bir kol saati veya mikroskop üreticisi ise en küçüğün; en üstünün ve "eşsiz" üretilebilmesi asil bir tutku haline gelmiştir.

Kuşkusuz Amerikan ilerleme versiyonu, ekonomik koşullarda ve insan doğasında olağanüstü bir dizi gerçek ortaya çıkarmıştır. Alışılmadık miktarda hırçınlık, kazanma ve güç arzusu, verimli çalışmaya dönüşmüştür. Bu da, son zamana kadar, topluluğun aktif

¹²⁴ 1838-1918 yılları arasında yaşamış Amerika'lı tarihçi, akademisyen

¹²⁵ e.n. 1868-1944 Yılları arasında yaşamış Ku Klux Klan'a karşı oluşan kamuoyunun oluşmasında büyük etkisi olan Amerikalı gazeteci, aktivist.

üyelerinin aktif çalışma doğasında ciddi bir düş kırıklığı yaşatmamıştır. Onlar kendilerine iş, çift olma gibi kavramlar ve bu oyunda bolca tatmin olduklarını hissettiren bir medeniyet yaratmışlardır. Onlara vahşi doğa, mesafe ve insan rekabeti üzerindeki zaferini ilan etmede acele etmeleri gerektiği, evrenin amacı ile uygun bir iletişim duygusu olan dini duygu ile anlatılmıştır. İdealler, uygulama ve sonuçlar dizisinde o kadar mükemmel bir başarı elde edilmiştir ki, buna karşı olan herhangi bir zorluğa “Amerikan olmayan” denmektedir.

Yine de, bu model dünyayı temsil etmenin çok kısmi ve yetersiz bir yoldur. İlerlemeyi “gelişme” olarak düşünme alışkanlığı basitçe, çevrenin birçok yönünün ihmal edilmesi şeklinde düşünülebilir. Amerikalılar kitlesel olarak, görmüş oldukları “gelişim” stereotipi ile, bu ilerlemeye uymayan çok az şey görmüşlerdir. Şehirlerin genişlediğini görmüşlerdir, ama gecekondu mahallelerdeki yığılmayı değil; nüfus sayımı istatistiklerini alkışlamışlar, ancak aşırı kalabalığı dikkate almamışlardır; büyümelerinden gurur duymuşlar, ancak topraktan kopmayı veya sindirilemeyen göçü ön görememişlerdir. Sanayilerini, doğal kaynaklarını umursamayarak, pervasız bir maliyetle ve hırsla genişletmişlerdir; endüstriyel ilişkiler düzenlemeden devasa şirketler kurmuşlardır. Ve böylece, kurumlarını ya da zihinlerini izolasyondan kurtulmak için hazırlamadan dünyadaki en güçlü uluslardan biri haline gelmişlerdir. Dünya Savaşı’na ahlaki ve fiziksel olarak hazır olmadan girererek tökezlemişler, hayal kırıklığına uğramışlar, ancak daha deneyimli olarak çıkmışlardır.

Büyük Savaş’ta Amerikan stereotipinin iyi ve kötü etkisi açıkça görülebilmekteydi. Savaşın, sınırsız ordu toplayarak, sınırsız kredi sağlanarak, sınırsız sayıda gemi inşa ederek, sınırsız mühimmat üreterek ve tamamiyle bunlara konsantre olunarak kazanılabileceği fikri geleneksel bir stereotip yaratmış ve bu süreç adeta fiziksel

bir mucize gibi sonuçlanmıştı.¹²⁶ Ancak stereotipten en çok etkilenenler kişiler, zaferin meyvelerinin ne olduğu veya bu meyvelerin nasıl elde edileceği konusunda bir fikir yürütülmemiştir. Bu nedenle, amaçlar ya göz ardı edilmiş yada otomatik olarak nitelendirilmiş ve zafer tasarlanmış, çünkü stereotip, onu alandaki yok edici bir zaferden başka bir şey olarak talep etmemiştir. Barış zamanında en hızlı motorlu arabanın ne için olduğu ve savaşta tam zaferin ne için olduğu sorgulanmamıştır. Ancak bu düşünce, Paris'te gerçeklerle örtüşmemiştir. Barış zamanlarında, orta veya küçük boyuttakiler, büyük olanlara tercih edilebilir; ancak savaşta kazanılmış olan mutlak zaferden daha mutlak bir zafer yoktur. Küçük zafer gibi bir kavram olmadığı için, küçük olanın bir değeri yoktur. Bunun için, tamamen farklı bir model üzerinde bir şeyler yapılması gerekmektedir. Ve eğer böyle bir modele sahip değilseniz, savaşın sonu sizin için, birçok insana ifade ettiği gibi, kasvetli ve tatsız bir dünyanın heyecan sonrası sıkıntı haline dönüşür.

Bu, stereotipin ve görmezden gelinemeyen gerçeklerin, kesinlikle ortak düştüğü noktayı işaret etmektedir. Her zaman böyle bir nokta vardır, çünkü şeylerin nasıl davrandığına dair imgelerimiz, asıl olanın gel-gitinden ve akışından daha basit ve daha sabitlerdir. Bu nedenle, kör noktaların görüş kenarından merkeze yansıdığı bir zaman dilimi ortaya çıkmaktadır. Daha sonra bir alarm zili çalmaya cesaret edebilen eleştirmenler ve değişikliği anlayabilen liderler ve alışkanlıklara toleranslı insanlar olmadıkça, stereotip, çabayı ekonomikleştirmek ve 1917 ve 1918'de olduğu gibi enerjiye odaklanmak yerine, 1919'da Kartaca barışı için ağlayan ve 1921'de Versay Antlaşması'nı kıyananlara karşı olanlar gibi¹²⁷, insanoğlunun enerjisini körleştirerek, gayretlerini harcayacaktır.

¹²⁶ Yurtdışında iki milyon askerin nakliyesini ve tedarikini düşünüyorum. Prof. Dr. Wesley Mitchell, savaşa girdikten sonra toplam mal üretiminin 1916 yılına göre hacminde büyük bir artış olmadığını; ancak savaş amaçlı üretimde artış olduğunu bildirmiştir.

¹²⁷ ç.n. John Maynard Keynes birinci dünya savaşı sonrası yapılan Versay Antlaşması'nı kartaca Barış'na benzetmiştir, Kartaca Barışını, Roma İmparatorluğu'na karşı tarafı yok etmesinden sonra yapılan, anlamsız barıştır.

Tartışmasız, stereotip sadece dikkate alınması gereken çok şeyi sansürlemekle kalmaz, aynı zamanda hesaplaşma günü geldiğinde, paramparça olur ve muhtemelen dikkatlice incelediği kavram da bu stereotiple birlikte batar. Bay Bernard Shaw tarafından, Serbest Ticaret, Serbest Sözleşme, Serbest Rekabet, Doğal Özgürlük, Laissez-faire¹²⁸ ve Darwinizm'e karşı ele alınan stereotip de böyle olmuştur. Yüz yıl önce, bu doktrinlerin kesin savunucularından biri olduğu sırada, onları bugün görüldüğü gibi, Infidel Half Century'da işlediği gibi göremezdi. Diğer kişiyi cezasızlıkla, ya da müstehcenlikle müdahalede bulunmakla, polis teşkilatını yasallaştırılmış sahtekarlığı korumakla, insani amaç ve tasarımı tanıtmak ve yasalara aykırı olarak endüstriyel refahı öngörmek için mazur görülen ekonomi politliğini ön göremezdi. O zaman, cennet ovalarına yürüyüşün öncülerinden biri olarak, Kraliçe Victoria'nın amcaları gibi bir hükümette bulunmayı, insani amaç ve tasarımın türünün önceden düşünüldüğünü görürdü. Güçlünün zayıf olanı değil, aptalın güçlüyü alt ettiğini görürdü. İşyerinde amaçları, tasarımları ve öngörülerini, buluşu engelleyecek, işletmeyi engelleyecek, yaratıcı Evrimin bir sonraki hamlesi olarak kabul edilemeyecek bir şeyi görürdü.

Şimdi bile Bay Shaw, tanıdığı herhangi bir rehber hükümetin rehberliği için pek hevesli olmamasına rağmen, ancak teoride laissez-faire'a karşı tam bir dönüş yapmıştır. Savaştan önceki en gelişmiş düşünce olan, eğer her şeyi yitirirseniz, bilgeliliğin patlayacağı ve uyum sağlayacağı fikrine karşı aynı dönüşü yapmıştır.

Savaşın başlamasıyla beraber, yol gösterici hükümetler casuslar, sansürler, propagandacıların kesin tanımlamalarıyla beraber, Roebuck Ramsden'i ciddi bir düşünür, Natural Liberty¹²⁹

¹²⁸ e.n. serbest piyasa ekonomisin tanımlamak için kullanılan Fransızca kalıp "bırakınız yapınsınlar" olarak türkçeleştirilebilir

¹²⁹ e.n. Doğal Özgürlük: İnsanların, özellikle bağlı bulundukları devletlerde yaşadıkları gibi davranabilmesi ve bu davranışların yasalar veya sosyal düzen tarafından engellenmemesi

kavramını ciddi bir fikir olarak kabul etmişlerdir.¹³⁰

Bu döngülerin bir ortak noktası vardır. Her stereotip setinde, çabaların durduğu ve işlerin kendi istedikleri gibi gerçekleştiği bir nokta vardır. İş körükleme için güçlü olan ilerici stereotip, neyin, neden işe yaradığına karar verme girişimini neredeyse tamamen yok etmiştir. Aptal resmiyetten kutsanmış bir Laissez-faire, insanların rastgele yanma yoluyla önceden belirlenmiş bir uyuma doğru hareket edeceğini varsaymaktadır. Kolektivizm, acımasız bencilliğin tedavisi iken, Marksist düşünceye sahip sosyalist yetkililer açısından etkenlik ve bilgelige karşı ekonomik bir determinizm olarak yorumlanmıştır. Güçlü hükümet, hem ülke içi hem de ülke dışında var olabilecek düzensizliğin sonuçlarının derin bilincinde olarak, en sonunda yönetilenler için önemli olanların kendileri tarafından bilineceği fikrine dayanmaktadır. Her teoride, kör bir otomatizm noktası vardır.

Bu noktanın, dikkatli incelenirse, stereotipin provoke edebileceği hayati hareketlere dair bir takım gerçekleri kapsadığı görünür. Hayalperestler kendilerine rekor derecesinde ayırdıkları uzun zamanlarda ne yapmak istediklerini sorsalardı, laissez-faire savunucuları, bu özgürlüğün yanı sıra insanların hayat dolu enerjileri hakkında kafa yorsalardı ve kimileri buna “insan doğası” deseydi, kolektivistler dikkatlerini sadece makam korumak için yoğunlaştırmasalardı veya emperyalistler kendi ilham kaynaklarından şüphe etselerdi, bugün daha fazla Hamlet ve daha az 5. Henry’imiz olurdu. Sonuç olarak, stereotip sadece yoğun bir yaşamda zamandan tasarruf etmekle kalmaz, aynı zamanda toplumdaki konumumuzun bir savunucusudur. Dünyayı istikrarlı bir şekilde görmeye ve bütünü anlamaya çalışmanın tüm şaşırtıcı etkilerinden bizi alıkoymaya meyleder.

¹³⁰ Back to Methuselah, Önsöz.

9. BÖLÜM*

KURALLAR VE BU KURALLARIN DÜŞMANLARI

Bir demiryolu peronunun sonunda duran ve arkadaşını bekleyen herkes, arkadaşını hangi alakasız insanlarla karıştırdığını hatırlar. Bir şapka şekli, biraz karakteristik bir yürüyüş, zihindeki canlı resmi uyandırır. Uykudaki küçük bir çingirak sesi, büyük bir çan sesi etkisi yaratabilir; ya da bir çekicinin vuruş sesi şimşek gibi duyulabilir. Çünkü imgelemelerimiz, birer uyarana dönüşür. Bu bahsedilenler halüsinasyon durumunda, tüm bilinci sular altında bırakabilir ve algıya biraz etkileyebilir, ancak böylesine sofistike bir deneyim, çok nadiren yaşanır. Bir şeyleri görme şeklimiz, gerçekten orada olan ve bulmayı umduğumuz şeylerin bir birleşimidir. Gökyüzü, bir gökbilimciye ve bir çift aşğa aynı şeyi ifade etmez; Kant'ın bir sayfası Kantçı ve radikal bir amprikle farklı bir düşünce dizisi başlatabilir; Tahitili çekici bir kadın, Tahiti tarikatı üyesi biri için National Geographic Dergisi okurlarına göre daha iyi görünür.

Herhangi bir konuda uzmanlık, keşfetmeye hazır olduğumuz özelliklerin sayısı ile beklentilerimizi azaltma alışkanlığımızın bir çarpımıdır. Kara cahile göre, her şey birbirine benzemekte ve hayat

* Çev. Feyza Yurtekin Marmara Üniversitesi S.B.E Lisansüstü Öğr.

birbiri ardına gerçekleşen şeylerden oluşmaktayken, uzmanlara göre ise her şey son derece bireyseldir. Bir şoför için, keyfine düşkün birini bir uzmandan, Başkan kabinesinin bir üyesinden veya bir profesörün karısından ayrı kılan belirgin ayrımlar ve nitelikler vardır. Fakat otomobilleri, şarapları, eski ustaları, Cumhuriyetçiler ve kolej fakültelerini tartışan başka kişiler için bu hiç belirgin değildir.

Ancak kamuoyu görüşümüze göre, çok az kişi uzman olabilirken, hayat aslında Bay Bernard Shaw'un sadeleştirdiği gibi çok kısadır. Uzman olanlar sadece birkaç konuda gerçekten öylelerdir. Uzman askerler arasında bile atlı askerlerin, tanklarla veya hendeklerle yapılan savaşlarda uzmanlıkları bir işe yaramamıştır. Gerçekten de, bazen küçük bir konudaki biraz uzmanlık, normal insan alışkanlığımızı bastırabilen her şeyi stereotiplerimize sıkıştırmaya ve uymayanı dış karanlığa itmeye yöneltebilir. Tanıdık olarak değerlendirdiğimiz her şeyi, çok dikkatli olmazsak, zaten aklımızda olan görüntülerin yardımıyla imgeleme eğiliminde oluruz. Dolayısıyla, Amerikan İlerleme ve Başarı görüşüne göre, insan doğası ve toplumun kesin bir resmi vardır. İdeal olarak kabul edilen türden bir ilerlemeyi mantıklı bir şekilde üreten şey, insan doğası ve toplumun türüdür. Ve sonra, gerçekten başarılı insanlar ve gerçekten yaşanmış olayları tarif etmeye veya açıklamaya çalıştığımızda, stereotiplerde varsayılan özellikleri onlara geri yükleriz. Bu nitelikler eski iktisatçılar tarafından oldukça masum bir şekilde standartlaştırılmıştır. Altlarında yaşadıkları sosyal sistemi tanımlamak için yola koyulmuş ve bu sistemi kelimeler ile tarif etmeyi çok karmaşık bulmuşlardır. Böylece, basitleştirilmiş bir diyagram oluşturmuşlardır. Prensipte bu bir çocuğun karmaşık bir ineğin çiziminde basit bacaklar ve kafa kullanmasına benzetmektedir. Bu şema, emekçilerinden sermaye biriktirmiş bir kapitalisti, sosyal olarak yararlı bir talep tasarlayan ve bir fabrika düzenleyen bir girişimciyi, serbestçe hareket eden, bir işi alan veya bırakan bir

işçi topluluğunu, emekçileri, bir arazi sahibini ve en ucuz piyasada alışveriş yapan ve zevk-katlanma analizini hazırlayarak onlara en fazla zevk verecek malları seçen bir grup tüketiciciyi resmetmeye benzemektedir. Bu model işe yarar görünmektedir. Modelin varsaydığı, üstlendiği dünyada yaşayan insanlar, modelin anlaşıldığı kitaplarda her zaman uyumlu bir şekilde işbirliği yapmışlardır. Modifikasyon ve işleme ile, iktisatçılar tarafından düşüncelerini basitleştirmek için kullanılan bu saf kurgu, günün ekonomik mitolojisi olarak hakim olan nüfusun büyük bölümleri için perakende ve popüler hale getirilmiştir. Standart kapitalist, promosyoncunun, işçinin ve tüketicinin başarıya ulaşmasını açıklamaktan daha fazla başarı (rekabet) ve kazanım odaklı bir model sağlamıştır. Yükselen binalar ve biriken banka hesapları, işin yapılış şeklinin doğru olduğunun ve stereotipin kanıtı olmuştur. Ve elde ettikleri başarı ile bu durumdan en çok faydalananlar, olmaları gereken türden insanlar olduklarına inanmaya başlamışlardır. Başarılı insanların, samimi arkadaşlarının resmi biyografilerini ve ölüm ilanını okudukları zaman, bunun gerçekten de onların arkadaşı olup olmadığını sormaktan kendilerini alamadıklarına şaşdırmamak gerekmektedir. Yenilenler ve kurbanlar, resmi olarak açıklanan portreyi elbette tanımamaktadır. “Kimse,” diyor William James¹³¹, “genellenmenin kendisinden daha fazlasını görmemektedir”¹³². Endüstrinin kaptanları büyük güven anıtlarında başarılarını görürken, mağlup rakipleri ise başarısızlık anıtlarını görmektedir. Böylece kaptanlar büyük işletmelerinin üstün ekonomilerini ve erdemlerini açıklayarak, tek olmayı istemekte, kendilerini refahın ajanları ve ticaretin geliştiricileri olarak tanımlamaktadır. Yoksullar ise, bu komplodan kurtulmak amacıyla, güvenin atıkları ve vahşeti konusunda ısrar ederek, Adalet Bakanlığı’nı göreve çağırmıştır. Aynı durumda bir taraf ilerleme, ekonomi ve görkemli bir gelişme görürken; öteki

¹³¹ e.n. 1842-1910 yılları arasında yaşamış Amerika’da pragmatizmin öncüsü kabul edilen filozof ve psikolog.

¹³² The Letters of William James, Vol. I, s.65

taraf durumu tepki, abartı ve ticaretin kısıtlayıcıları görmüştür. Argümanın her iki tarafını kanıtlamak için çok sayıda istatistik, gerçek doğru ve iç doğru, daha derin ve daha büyük doğru hakkında yazılar yayımlanmıştır.

Bir stereotip sistemi, iyi bir şekilde sabitlendiğinde, dikkatimizi onu destekleyen gerçeklere yönlendirir ve çelişkili olanlardan saptırırız. Bu yüzden belki de onu bulma konusunda uyumlu hareket etmeye başlanıldığından, nazik insanlar nezaket için çok fazla sebep, kötü niyetli insanlar kötülük için fazlaca sebep keşfederler. Bu adeta, bir yere pembe renkli gözlüklerle veya gözü sarılı bir şekilde bakıp, doğru olanı konuşmaya benzemektedir. Eğer, bir zamanlar seçkin bir professor olan Philip Littell'in yazdığı gibi, hayata, karanlık bir sınıf araçlığıyla bakarsak, en iyi insanların ve alt sınıfların neye benzediğine dair stereotip anlayışımız da karanlık olacaktır. Yabancı olan reddedilecek, farklı olan görünmezden gelinecektir. Gözlerin hesaba katmaya alışık olmadıkları görmezden gelinecektir. Bazen bilinçli olarak, ancak genellikle bilmeden, felsefemize uyan gerçeklerden etkilenilecektir. Bu felsefe, görünmeyen dünyayı tanımlamak için az çok organize bir imgeleme dizisidir. Sadece onu tanımlamak için değil, aynı zamanda onu yargılamak için de uygun bir felsefedir. Bu nedenle, stereotipler tercihlerle yüklenir, şefkat veya hoşnutsuzluklara kapılır, korkulara, şehvetlere, güçlü isteklere, gururlara, umutlara bağlanır. Stereotipi, her ne çağrıştırırmış olursa olsun, o kendisine uygun bir duygu ile değerlendirilir. Kasıtlı olarak önyargımızın şüphe yarattığı durumlar dışında, bir insanı incelemeyiz ve kötü olduğuna karar vermeyiz. Bakire bir kız, aziz bir rahip, mizahsız bir İngiliz, tehlikeli bir komünist kaygısız bir bohem, tembel bir Hindu, kurnaz bir Ortadoğulu, hayalperest bir Slav, değişken bir İrlandalı, açgözlü bir Yahudi, % 100 Amerikalı... Hepsi, bir başka insan için kötü olabilir.

İş dünyasında, çoğu zaman gerçek yargı, kanıtlardan çok önce ve kendi içinde kanıtların doğrulanacağından emin olunduğu

sonucunu içermektedir. Ne adalet ne merhamet, ne de doğruluk böyle bir yargıya girmez, çünkü karar delilden önce gelmektedir. Yine de önyargıları olmayan insanlar ya da tamamen tarafsız vizyonu olan insanlar, düşünmenin faydalı olduğu herhangi bir medeniyette o kadar düşünülemez ki, hiçbir eğitim düzeni bu ideale dayandırılmaz. Önyargı tespit edilebilir, azaltılıp ve rafine edilebilir, ancak sınırlı sayıda insan büyük bir medeniyetle başa çıkabilmek için kısa bir okul hazırlığına sıkışmak zorunda kaldıkça, onunla birlikte bu medeniyetin fotoğraflarını taşımaları ve önyargılara sahip olmalıdır. Düşüncelerinin ve yaptıklarının kalitesi, bu ön yargılara rağmen diğer insanlara karşı dostane, arkadaş canlısı ve açık fikirli olup olmadığına, kendisinde ve çevresinde pek görülmeyen tavırlardan nefret etmekten ziyade bu tavırlara olumlu açıdan bakıp bakmamasına, iyi hissettirilen şeylere karşı sevgiyi uyandırıp uyandırmamasına bağlı olacaktır.

Ahlak, iyi zevk ve iyi görünüm, önce altta yatan bu önyargıların bazılarını standartlaştırır ve daha sonra onları pekiştirir. Kişi kendisinin kurallara göre ayarlarken, gördüğü gerçekleri o kurallara uyarlar. Akılcı olarak gerçekler, doğru ve yanlış tüm görüşlerimiz için tarafsızdır. Aslında, ahlak kurallarımız ve kanunlar neyi nasıl algılayacağımızı büyük ölçüde belirlemektedir.

Ahlaki bir kural, bir dizi tipik örneğe uygulanan bir davranış şemasıdır. Kuralın yönlendirdiği şekilde davranmak, kuralın amaçladığı herhangi bir amaca hizmet etmektir. Bunlar Tanrı'nın ya da kralın istediği, bireyin sağlam, iyi, üç boyutlu bir cennette kurtuluşu, dünyadaki başarısı ya da insanlığa hizmeti olabilir. Her halükarda, kural yapımcılar belirli tipik durumlara odaklanır ve daha sonra bir tür akıl yürütme veya sezgi ile, kabul ettikleri amaca hizmet edecek davranış türünü ortaya çıkarır. Bu kurallar uygulandıkları yerlerde geçerlidir.

Günlük yaşamda, bir adam, avukatının aklındaki önermeyi nasıl bilebilir? Ona öldürmemesi söylenir. Ama eğer çocukları

saldırıya uğrarsa, onları savunmak için öldürebilir mi? On Emir bu noktada sessiz kalır. Bu nedenle, her kural etrafında daha spesifik vakaları ortaya çıkaran bir tercüman bulutu vardır. Öyleyse yasanın, doktorların kendini savunmada öldürebileceğine karar verdiğini varsayalım. Diğer adam için şüphe büyük; kendini savunmayı doğru bir şekilde tanımladığı veya gerçekleri yanlış değerlendirmede, saldırıyı hayal etmediği ve ortada gerçekten bir saldırgan olup olmadığı nasıl bilinebilir? Belki de saldırıyı diğeri kıskırtmıştır. O zaman provokasyon nedir? Tam da bu karışıklıklar Ağustos 1914'te Almanların çoğunun zihnini enfekte eden karışıklıklardır.

Modern dünyada, ahlak kurallarının herhangi bir farkından çok daha ciddi olan şey, kuralın uygulandığı gerçeklerle ilgili varsayımlardaki farktır. Dini, ahlaki ve politik formüller, kendi dinleri tarafından kabul edilen gerçeklerden uzak değildir. Yararlı tartışma, idealleri karşılaştırmak yerine, gerçeklerin vizyonlarını yeniden inceler. Bu nedenle, başkalarından sizin gibi davranmalarını istediğiniz kural, insan doğasının eşit olduğu inancına dayanmaktadır. Bay Bernard Shaw'un, başkalarına, size yapılmasını istemediğiniz şeyleri yapmamanız gerektiği yönündeki ifadesi, farklı zevkler olduğu ve insan doğasının tek tip olmadığı inancına dayanmaktadır. Rekabetin ticaretin yaşam kaynağı olması, ekonomik güdüler, endüstriyel ilişkiler ve belirli bir ticari sistemin işleyişi hakkındaki bütün varsayımlara dayanmaktadır. Özel mülkiyete sahip olmadıkça ve yönetilmedikçe Amerika'nın asla bir deniz ticaretine sahip olacağı iddiası, belirli bir tür kar ve teşvik arasında kesin kanıtlanmış bir bağlantı olduğunu varsaymaktadır. Diktatörlük, çasusluk ve dehşetin Bolşevik propagandacısının gerekçesi olmasının, "her devlet bir şiddet aygıtıdır"¹³³ tarihsel yargısına dayandırılması, hiç komünist olmamış bir kişi için geçerli bir yargı değildir.

¹³³ Bkz. İç Cephe'de İki Yıllık Çatışma, Rusya Sosyalist Federe Sovyet Cumhuriyeti, Moskova, 1920. Malcolm W. Davis, New York Evenin Post, 15 Ocak 1921.

Her ahlaki kodun merkezinde insan doğasının bir resmi, evrenin bir haritası ve tarihin bir versiyonu vardır. Tasarlanmış bir insan doğasına, hayali kurulan bir evrende, belli bir tarihten sonra bu kodların kuralları uygulanır. Kişilik, çevre ve hafızanın gerçeklerinin birbirinden farklı olması, şimdiye kadar gelen bu süre içerisinde bu kural kodunun uygulanmasını zorlaştırmıştır. Şimdi her ahlaki kural, insan psikolojisini, maddi dünyayı ve geleneği öyle ya da böyle dikkate almak zorundadır. Ancak bilimin etkisi altındaki kurallarda, kavramın bir hipotez olduğu bilinir. Oysa geçmişten sorgulanmamış olarak gelen ya da zihnin mağaralarında birikerek gelmiş kurallarda, kavram bir hipotez olarak kabul edilmez. Bu durumda kanıt veya çelişki, sorgulamadan kabul edilen bir kurgu olarak varsayılır. Kimi durumlarda insan, inançları hakkında alçakgönüllüdür, çünkü inancının geçici ve eksik olduğunu bilir; kimi durumlarda ise dogmatiktir, çünkü inancı tamamlanmış bir mite dayanmaktadır. Bilimsel disipline boyun eğen ahlakçı bir yolda, her şeyi bilmesede, bir şey bilme yolunda olduğunu bilir; bir efsane kullanan dogmatist, her şeyi bilme yetisinin bir kısmını paylaştığına inanır, ancak gerçeği yanlıştan ayırma kriterlerinden yoksundur. Bir masalın ayırt edici yönü, doğrunun ve hatanın, gerçeğin ve fantezinin hepsinin aynı güvenilirlik düzleminde oluşmasıdır.

Mitler, içinde bulundukları durumlara göre tamamen veya kısmen doğru olabilir. İnsan davranışını uzun süre etkilemişse, derin ve önemli olan çok şey içerdiği için neredeyse tamamen doğrudur. Bir mitin asla içermediği şey, gerçeklerini hatalarından ayırmanın kritik gücüdür. Çünkü bu iktidar gücü yalnızca; sözde kaynağı ne olursa olsun, insan fikrinin kanıt testi için fazla yüceltildiğini, her düşüncenin sadece birisinin görüşü olduğunu fark ederek gelmektedir. Ve bir kanıt testinin neden diğerine tercih edildiğini sorulursa; testi, test etmek için kullanmak istemediğimiz sürece verilebilecek bir cevap olmayacaktır. Açıklama olarak, bence, ezici bir kanıta yatkın ahlaki kuralların gerçeklerle ilgili özel bir görüş

olduğu varsayılmaktadır. Ahlaki kurallar terimi dahilinde her türlü kişisel, aile, ekonomik, profesyonel, yasal, yurtsever, uluslararası unsur gözetlenebilir. Her birinin merkezinde psikoloji, sosyoloji ve tarih hakkında bir stereotipi vardır. İnsan doğası, kurumları veya geleneği ile ilgili tam kabul gören görüş tüm kurallarımızda nadi-ren devam etme şansına sahiptir. Örneğin, ekonomik ve vatansever kuralları karşılaştırın. Herkesi etkilemesi gereken bir savaş vardır. İki adam iş ortaklarıdır. Biri işe devam eder, diğeri de savaşa katılır. Asker her şeyi feda eder, belki de hayatını. Günde bir dolar ödenir ve hiç kimse, herhangi bir ekonomik teşvik yoluyla ondan daha iyi bir asker olabileceğini düşünmez. Bu, askerin insani doğasından ötürü onun için bir motivasyon kaynağı değildir. Diğeri, maliyetler-den iyi bir kazanç elde eder ve çok az insan ekonomik bir teşvik ol-madan bunun mümkün olduğuna inanabilir. Bu haksızlık olabilir. Mesele şu ki, kabul edilen vatansever kural bir tür insan doğasına, ticari kural başka bir görüşe dayanmaktadır ve kurallar muhte-melen bu ölçüde gerçek beklentiler üzerine kuruludur. Bir insan belirli bir kuralı benimsediğinde, kuralın talep ettiği insan doğası-nı sergileme eğilimindedir. İnsan doğası hakkında genelleme yap-manın bu kadar tehlikeli olmasının bir nedeni de aslında budur. Evinde sevgi dolu olan bir baba; dışarıda anlayışsız bir patron, ciddi bir belediye reformcusu ve yurtdışında açgözlü bir şovenist olabilir. Aile hayatı, iş kariyeri, siyaset ve dış politika, başkalarının neye benzediğinin ve nasıl davranması gerektiğinin tamamen farklı versiyonlarına dayanmaktadır. Bu sürümler aynı kişideki kurallara göre farklılık göstermektedir, kurallar aynı sosyal kümedeki kişiler arasında biraz farklıdır, sosyal kümeler arasında ve iki ulus arasın-da veya iki renk arasında büyük ölçüde farklılık göstermektedir, bu durum herhangi bir ortak varsayımın olmadığı noktaya kadar farklılık gösterebilmektedir. Bu yüzden aynı dini inancı savunan in-sanlar dahi savaşa girebilmektedirler. Davranışları belirleyen inanç unsuru, varsayıkları gerçeklere ilişkin görüşleri olabilmektedir.

İşte bu noktada kurallar, kamuoyunun oluşturulmasında çok ince ve yaygın bir şekilde araya girmektedir. Ortodoks (gelenekçi) kuram, bir kamuoyunun, bir grup gerçekler üzerinde ahlaki bir yargı oluşturduğuna inanmaktadır. Benim önerim ise -eğitim sisteminin mevcut durumu baz alındığında- kamuoyunun, gerçeklik olgusunu, ahlaki değerlendirmeler sonucunda kodlanmasıdır. Kurallarımızın merkezindeki stereotiplerin, neyi gerçek olarak göreceğimiz, neyi anlaşılabilir algılayacağımız konularında büyük ölçüde etkili olduklarını savunuyorum. Bir gazete, dünyanın çok daha iyi bir yer olması niyetini taşıdığı için kendi editöryel haber politikasını savunur ve destekler. Bir kapitalist bir takım gerçekleri ve insan doğasının belirli yönlerini görürken; sosyalist rakibi başka bir düzeni ve diğer yönleri görmektedir. Aralarındaki gerçek fark, bir algı farkı olduğundan, her birinin diğerini mantıksız veya sapkın olarak görmesinin sebebi, kapitalist ve sosyalist stereotipler arasındaki farktan kaynaklanmaktadır. Amerikalı bir editör, “Amerika’da sınıflar yoktur” derken, Komünist Manifesto, “Şimdiye kadar var olan tüm toplumun tarihi, sınıf mücadelelerinin tarihidir” demektedir. Editörün modeline zihninizde yatırırsanız, onu doğrulayan gerçekleri, çelişenleri ise belirsiz ve etkisiz bir şekilde görebileceksinizdir. Komünizme yatkınlığınız varsa, sadece farklı şeyler aramakla kalmayacak, aynı zamanda siz ve editörün ortak olarak gördüklerini tamamen farklı bir vurgu ile göreceksinizdir. Benim ahlak sistemim, benim gerçekleri kabul etme versiyonuma dayandığından, benim ahlaki yargılarımı ya da gerçeklerimi inkâr edenler, bana sapkın, yabancı ve tehlikeli gelecektir. Bu durumu karşı tarafa nasıl açıklanabiliriz? Rakibin her zaman açıklanması gerekir ve aradığımız son açıklama, onun farklı bir gerçekler kümesi gördüğünü kabul etmektir. Böyle bir açıklamadan kaçınırsanız, çünkü yaşamı istikrarlı ve bütün olarak gördüğümüze dair kendi temelimizin güvenilir olduğunu düşünürüz. Ancak düşüncelerimizi, stereotiplerimizde görülen kısmi bir deneyim olarak tanıma

alışkanlığımız olduğunda, gerçekten bir rakibe karşı hoşgörölü oluruz. Bu alışkanlık olmadan, kendi vizyonumuzun mutlakçılığına ve sonuç olarak tüm muhalefetin hain karakterine inanmaktan kendimizi alamayız. Çünkü insanlar, bir “soru” nun iki tarafı olduğunu kabul etmeye istekliken, “gerçek” olarak tanımladıkları şeyin iki tarafı olduğuna inanmak istememektedirler. Ve uzun süre alınan eleştirel eğitime kadar, toplumun verilerini nasıl algıladıklarının tam olarak farkında olduklarına asla inanmazlar.

İki grubun kendi özelliklerini canlı bir şekilde gördükleri ve gördüklerine dair kendi açıklamalarını sürdürdükleri zaman, birbirlerine dürüstçe hak verineleri neredeyse imkansızdır. Eğer bir kalıp, deneyimlerine önemli bir noktada uyuyorsa, artık ona bir yorum olarak bakmıyorlardır. Bunu tam olarak bir “gerçeklik” olarak görüyorlardır. Gerçek bir deneyime uyan bir sonuçla sonuçlanması dışında, gerçek kendini gerçekleştiremeyebilir. New York’tan Boston’a seyahatimi bir haritadaki düz bir çizgiyle temsil edebilirim, bu tıpkı bir adamın zaferini düz ve dar bir yolun sonu olarak görmesine benzer. Aslında Boston’a benim gittiğim yol, çok fazla dönüş, darboğaz ve viraj içerebileceği gibi, onun yolu da saf girişim, emek ve tasarrufun yanı sıra çok fazla şey içerebilir. Ancak Boston’a ulaşırsam ve o da başarılı bir sonuç alırsa, havayolu haritası ve basamaklar, hazır grafikler olarak başarıyı tanıtmakta hizmet edecektir. Sadece birileri bizi takip etmeye çalıştığında ve başaramadığında, itirazlara cevap vermemiz gerekmektedir. Eğer çizelgelerimizde ısrar edersek ve onlar da reddetmekte ısrar ederlerse, yakında onu tehlikeli bir aptal olarak görmeye eğilimli olacaktır ve o da bizi yalancı ve ikiyüzlü olarak görmeye eğilimli olacaktır. Böylece yavaş yavaş birbirimizin portrelerini çizmiş oluruz. Çünkü rakip kendini, “kötü”yü “iyi” olarak benimsemiş biri olarak tanıtır. Rakip, şemaya uymayan bir sorundur. Yine de müdahale eder ve bu plan aklımızda dayanılmaz mantıkla güçlendirilmiş tartışılmaz gerçeğe dayandığı için, programda onun için de bir yer

bulunmalıdır. Nadiren siyasette veya endüstriyel anlaşmazlıklarda, aynı gerçeğe baktığı ve başka bir yönünü gördüğü basit bir kabulle karşı taraf için ayrılmış bir yer vardır. Bu, tüm düzeni sarsar.

Paris'teki İtalyanlar için, Fiume bölgesi İtalyan krallığına dahil edilmek istenen bir şehir değildi, hali hazırda İtalya'ya aitti. Bu yüzden, bütün düşüncelerini şehrin yasal sınırları içinde İtalyan çoğunluğuna sabitlediler. New York'ta Fiume'de olduğundan daha fazla İtalyan gören Amerikan delegeleri, New York'u İtalyan olarak görmeden, Fiume'yi bir Avrupa giriş limanı olarak görmeye odaklanmışlardır. Kırsaldaki Yugoslavları ve İtalyan içermeyen iç kesim insanlarını görmüşlerdir. Bu nedenle Paris'teki İtalyanların bazıları Amerikan sapkınlığının ikna edici bir açıklamasına ihtiyaç duymuşlardır. Bunu, etkili bir Amerikan diplomatının bir Yugoslav metresinin tuzaklarında olduğunun bilinmediğini söyleyen bir söylenti içinde bulmuşlardır. Oysa, hem kadın hem de erkek, Versay'da bulvarın hemen dışında, büyük ağaçları olan bir villada görülmüşlerdi...

Bu, muhalefeti açıklamanın oldukça yaygın bir yoludur. Daha da büyük iftiralarda, bu tür suçlamalar nadiren basılı sayfaya ulaşır. Her diyaloga konu olmaya başlayan bu karalama ve dedikodu kampanyasını bitirmek için bir Roosevelt'in yıllar, Harding'in¹³⁴ aylarca beklemesi zorunlu hale gelebilir. Devlet adamları, iftiralara katlanmak, bir şeyleri tekrarlamak, detaylandırmak, yemek masalarına oturmak ve bu yemeklerin lezzetli olduğunu kabul etmek zorundadır. Bana göre bu tür şeyler, Amerika'da Avrupa'ya nazaran daha az yaygındır. Ancak bu skandalları tekrar etmeyen Amerikalı yetkililerin sayısı da bir elin parmaklarını geçmez.

Muhalefet hakkında, kötü adamlar denilerek ortaya çeşitli komplolar atılır. Fiyatlar acımasızca yükselirse, vurguncular komplo kurmuşlardır; gazeteler haberi yanlış temsil ederse, kapitalist

¹³⁴ e.n. Warren Gamaliel Harding, 1921-1923 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin başkanlığını yapmış siyasetçi.

bir komplo vardır; eğer zenginler çok zenginse, çalışıyorlardır; birbirine yakın giden bir seçim kaybedilirse, seçmen kandırılmıştır; eğer bir devlet adamı onaylamadığınız bir şey yaparsa, o itibarsız bir kişi tarafından satın alınmış veya etkilenmiştir. Eğer işçiler huzursuzlarsa, grevcilerin kurbanlarıdır; geniş alanlarda huzursuzlarsa, yürüyen bir komplo vardır. Yeterli uçak üretemezseniz, bu casusların çalışmasıdır; İrlanda'da bir sorun varsa, bu Alman veya Bolşevikler için "altın" dır. Ve eğer hırslı bir hal alırsanız, ve parsel aramak için çıldırmış olursanız, tüm grevleri, Plumb planını, İrlanda isyanını, müslüman huzursuzluğunu, Kral Konstantin'in restorasyonunu, Milletler Cemiyetini, Meksika kartellerini, silahları azaltma hareketini, Pazar filmlerini, Siyahi Tepkiyi, Moskova, Roma, Özgür Masonları, Japonlar veya Zion Büyükleri tarafından tasarlanan oyunları görmemiz gerekmektedir.

10. BÖLÜM*

STEREOTİPLERİN ALGILANMASI

Günümüzde, savaşan halklarla üst perdeden konuşmak zorunda olduğunu düşünen yetenekli diplomatlar, geniş bir stereotip dağarcığı geliştirdiler ve onu nasıl kullanacaklarını çok iyi öğrendiler. Çok da sağlam olmayan bir güç ittifakıyla hareket etmekteydiler; o ittifaklar ki, her biri kendi savaş birliğini ancak çok ince bir liderlik sayesinde sürdürebilmekteydi. Tarih kitaplarında kahraman ve cefakâr olarak yazılan sıradan asker ve karısı, hala, yabancı güçlerin yabancı ofislerinin medeniyetin bekası için gerekli gördükleri bütün fikirler uğruna ölümle yüzleşecek kadar kahraman değillerdi. Müttefikleri için ele geçirmek maksadıyla limanları, madenleri, kayalık dağ geçitlerini ve köyleri geçip tehlikeli bölgelere varmaya niyetli çok az asker vardı.

Bir ulusun dışişlerini, yüksek komutasını ve basınının çoğunu kontrol eden bir savaş partisi birkaç komşu ülkesinin topraklarında hak iddia etti. Kipling'i,¹³⁵ Treitschke'i¹³⁶ ve Maurice Barres'i¹³⁷

* Çev. Arş. Gör. Esra Demirci Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Arş. Gör.

¹³⁵ e.n. Joseph Rudyard Kipling, 1865-1936 yılları arasında yaşamış, 32 yaşında aldığı Nobel Edebiyat Ödülüyle tarihin en genç Nobel Edebiyat Ödülü alan kişisi olmuş İngiliz edebiyatçı.

¹³⁶ e.n. Heinrich Gotthard von Treitschke 1834-1836 yılları arasında yaşamış milliyetçi görüşleri ile tanınan Alman siyaset bilimci, tarihçi

¹³⁷ e.n. 1862-1923 yılları arasında yaşamış Fransız düşünür, edebiyatçı ve siyasetçi

yüzde yüz Ruritan gören eğitimli sınıflar, talep edilen bu topraklara “Büyük Ruritania” demektedir. Ancak bu görkemli fikir yurtdışında çok da heyecan uyandırmadı. Ödüllü şairlerinin de dediği gibi, Ruritan’ın dehasını gönlünde taşıyan Ruritania devlet adamları bu toprakları bölmeye ve fethetmeye karar verdi. Toprakları parçalara ayrıldı ve her bir parça için, müttefiklerin kolayca inanacağı bir stereotip uyduruldu; çünkü o müttefikler de aynı stereotipi kullanarak kendi iddialarını meşrulaştırmak istemektedir.

İlk mıntuka, yabancı köylülerin yaşadığı dağlık bir bölgeydi. Ruritania, kendi doğal coğrafi sınırlarına erişmek için o bölge üstünde hak iddia etti (Zira doğal olarak algılanan şeyin açıklanamaz değerine uzun süre odaklanılırsa, o yabancı köylülerin birden sise dönüştüğünü ve geriye sadece dağların yamaçlarının kaldığı görülür). Bir sonraki mıntukada ise Ruritanlar yaşamaktaydı ve hiçbir halkın yabancı hükümleraltında yaşamaması gerektiği prensibi üzerine yeniden ilhak edildiler. Ardından, Ruritanların yaşadığı ama ticari açıdan önemli hale gelen bir şehir vardı. Ama şehir on sekizinci Yüzyıl’a kadar Ruritania’nın bir parçasıydı ve “Tarihsel Hak” ilkesi üzerine ilhak edildi. Dahası, yabancıların sahip olduğu ve yabancıların işlettiği muhteşem bir maden yatağı vardı. “Zarar Tazmini” ilkesi üzerine orası da ilhak edildi. Ayrıca, nüfusunun %97’sinin yabancılardan oluştuğu bir bölge vardı. O bölge başka bir ulusun doğal coğrafi sınırıydı ve tarihsel olarak hiçbir zaman Ruritania’nın bir parçası olmamıştı. Ancak Ruritania’ya federasyon şeklinde bağlı olan eyaletlerden biri daha önce bu pazarlarda faaliyet sürdürmekteydi ve bölgenin üst sınıfı Ruritan’dı. O yüzden de Ruritania, kültürel üstünlük ilkesiyle ve medeniyeti savunmanın gerekliliği bahanesiyle, o topraklar üzerinde de hak iddia etti. Son olarak da coğrafi, etnik, ekonomik, tarihsel ve geleneksel olarak Ruritania’dan tamamen kopuk bir liman vardı. Ancak Ruritania, ulusal savunma için gerekli gördüğü için o liman üstünde de hak iddia etti.

Büyük Savaş'ı bitiren antlaşmalarda buna benzer bir sürü örnek bulabilirsiniz. Avrupa'yı bu ilkelerden herhangi birine göre yeniden düzenlemenin mümkün olduğunu düşündüğüm sanılmasın. Bunun mümkün olmadığından eminim. Her ne kadar iddialı ve mutlak olsalar da bu ilkelerin bizzat kullanılmış olması anlaşma ruhunun hüküm sürmediği ve bu nedenle de barışın temelsiz olduğu anlamına gelmekteydi. Şimdilik, bazı ebedi ilkelere mükemmel örnekler olarak fabrikalar, madenler, dağlar ve hatta siyasi otorite hakkında tartışmaya başlayabilirsiniz, ama aslında bir tartışma yürütmüyorsunuz, savaşıyorsunuz. Bu ebedi ilke tüm itirazları sansürler, sorunu ve bağlamını arka plana iter ve ilkeye uygun ama rih-tımlar, depolar ve gayrimenkul için pek uygun olmayan güçlü duygular uyandırır. Ve bu moda girince de ondan çıkılamaz. Gerçek tehlike mevcudiyetini korur. Onunla yüzleşmek ve saldırılara açık olanı savunmak için daha mutlak ilkeler bulunmalıdır. Ondan sonra ise, tüm mesele içinden çıkılmaz bir hal alana ve konuşmaktansa savaşmak daha az tehlikeli görünene kadar savunma sistemlerini savunmak, tampon bölgeler inşa etmek ve tampon bölgeleri savunmak için tampon bölgeler inşa etmek zorunda kalınır.

Bir stereotipin yanlış mutlakçılığını tespit etmemize yardımcı olan bazı ipuçları vardır. Söz konusu Ruritan propagandası olduğunda, prensipler birbirlerini o kadar hızlı örtbas etmişlerdi ki iddianın nasıl tertiplendiğini kolayca görebildik. Bir çelişkiler dizisi bize, her parça için iddianın gerçekleştirilmesine engel taşıyan tüm gerçekleri yok eden bir stereotipin kullanıldığını göstermiştir. Bu tür çelişkiler genellikle iyi bir ipucudur. Mekânı hesaba katamamak da başka bir çelişkidir. Örneğin, 1918 baharında Rusya'nın geri çekilmesiyle dehşete düşmüş çok sayıda insan "yeniden bir Doğu Cephesinin kurulmasını" talep etmişti. Savaşın iki cepheye olduğunu düşünüyorlardı ve bir tanesi ortadan kaybolduğunda anında yeniden açılmasını talep etmişlerdi. İşsiz Japon ordusu, Rusların yerini almak için, cepheye asker yerleştiriyordu. Ancak

aşılmaz bir engel vardı. Vladivostok ve doğu savaş hattı arasında kullanılmayan bir demiryoluyla beş bin mile yayılmış bir bölge bulunuyordu. Ancak bu beş bin millik alan meraklıların pek dikkatini çekmemektedir. Bir doğu cephesine ihtiyaç olduğu görüşü o kadar yaygındı ki ve Japon ordusunun cesaretine olan güven o kadar büyüktü ki, onu Vladivostok'tan Polonya'ya kadar yayılmış sihirli bir halı gibi tahayyül ediyorlardı. Askeri yetkililerimizin, bir binanın bahçesinden çatısına tırmanmak aya gitmek için ne kadar işimize yararsa Sibirya sınırına kara birlikleri konuşlandırmanın da Almanlara ulaşmada o kadar işimize yarayacağına dair fevranları bir kulaktan girip diğerinden çıkıyordu. Bu örnekteki stereotip, savaşın iki cephede verildiği idi. İnsanlar Büyük Savaş'ı hayal etmeye başladıklarından beri, Almanya'nın Fransa ve Rusya arasında durdurulacağını tahayyül etmişlerdi. Bir veya iki kuşak stratejist, tüm hesaplamalarını bu tahayyüle göre gerçekleştirmişti. Yaklaşık dört yıl boyunca gördükleri her savaş haritası savaşın bu şekilde olduğuna dair izlenimlerini derinleştirmişti. İşin seyri değiştiğinde ise artık savaşı eskisi gibi görmek mümkün değildi. Artık ona stereotipler üzerinden bakılıyordu ve örneğin, Japonya'nın Polonya'dan çok uzak olması gibi kafalarındaki imgeyle çelişen gerçekler bilinç düzeyine çıkmayı bir türlü beceremiyordu.

Amerikan yetkililerinin yeni gerçeklere Fransızlardan daha realist bir şekilde yaklaştıklarını görmek ilginçtir. Bunun bir nedeni Avrupa kıtasında bir savaş gerçekleşebileceğini (1914'ten önce) hiç düşünmemiş olmaları, bir diğeri ise tamamen kendi güç seferberliğine odaklanmış olan Amerikalıların batı cephesinin kendisini bir stereotip olarak görmesiydi, öyle ki, savaş olasılığına dair diğer ipuçlarını bilinç düzeyinde hiç düşünmemişlerdi. 1918 baharında, bu Amerikan görüşü geleneksel Fransız görüşüyle rekabet edemez hale geldi çünkü Amerikalılar kendi güçlerine dair çok büyük bir güvene sahipken, Fransızlar (Cantigny ve İkinci Marne'den önce) çok büyük şüphelerle cebelleşiyorlardı. Amerikan güveni

Amerikan stereotipini sarstı ve ona, James'in "gerçek" olarak algıladığımız şeyin bir özelliği olarak,¹³⁸ bilince sahip olma gücünü, canlılığı ve keskin mantık gücünü, irade üzerindeki uyarıcı etkiyi, bir arzu nesnesi olarak duygusal çıkarı ve eyleme uygunluğu verdi. Umutsuzluk içinde olan Fransızlar kendi imajlarına sıkı sıkıya tutundular ve gerçekler, büyük coğrafi gerçekler düşünce dünyalarına uymadığında onları ya sansürlediler ya da tanınmaz hale gelecek şekilde değiştirdiler. Böylece, Japonların beş bin mil uzaktaki Almanlara ulaşma sorunu, Almanları yolun yarından fazlasına getirterek çözüldü. Mart ve Haziran 1918 arasında Doğu Sibiry'a'da faaliyet gösteren bir Alman ordusu olması gerekiyordu. Bu hayalet ordu, gerçekten de orada olan bazı Alman mahkumlardan, düşünülenenden daha fazla sayıda Alman mahkûmdan ve o beş bin milin gerçekte var olmadığı yanılışmasından oluşmaktaydı.¹³⁹

Gerçek bir mekân anlayışı basit bir mesele değildir. Bombay ve Hong Kong arasında bir haritaya düz bir çizgi çizip aradaki mesafeyi ölçmek, gerçek yolculukta kat etmem gereken mesafe hakkında bana hiçbir şey söylemez. Ve kat etmem gereken gerçek mesafeyi ölçsem dahi, hala daha hangi gemilerin kullanıldığına ne zaman yola çıktıklarına ne kadar hızlı gittiklerine ve kalacak bir yer bulup bulamayacağıma ve bulsam dahi paramın yetip yetmeyeceğine dair bana hala çok az şey verir. Tıpkı eski bir demiryolu sermayedarının, onu kızdıran bir şehri, sokaklarında çim yetiştirmekle tehdit ettiğinde biliyor olduğu gibi, pratik yaşamda mekân, geometrik düzlemler değil, oraya ulaşmak için gereken araçların olup

¹³⁸ *Principles of Psychology*, Cilt. II, s. 300.

¹³⁹ Bkz. Charles Charles'ın Marshal Foch ile yaptığı röportaj, New York Times, 26 Şubat 1918. "Almanya Rusya üstüne yürüyor. Bunu yapabilecek durumda olan Amerika ve Japonya da onunla buluşmaya Sibiry'a'ya gitmeli." Ayrıca bakınız, Utah Senatörü kararı, 10 Haziran 1918, ve Bay Taft'ın New York Times gazetesinde yaptığı açıklama, 11 Haziran 1918, ve Rusya İstihbarat Bürosu Müdürü Bay A. J. Sack tarafından 5 Mayıs 1918'de Amerika'ya sunulan itiraz: "Almanya bir müttefik yerinde olsaydı... bir yıl içinde Doğu cephesinde savaşan 3.000.000 asker olurdu."

olmaması meselesidir. Diyelim ki bir taşıt kullanıyorum ve gitmek istediğim yerin ne kadar uzak olduğunu birine soruyorum ve o da bana üç mil gitmem gerektiğini söyleyip altı millik bir yola sapmam gerektiğinden bahsetmiyor, o zaman, gerçek bir ahmak gibi adama galiz küfürler ederim. Üç mil yürüme mesafesinde olduğunun söylenmesi benim hiçbir işime yaramaz, karga uçuşuyla bir mil olduğunu söylese de olurdu yani, benim için hiçbir farkı yok çünkü. Nihayetinde karga gibi uçamam ve onca yolu yürüyerek gidecek de değilim. O yüzden, gideceğim yerin motorlu araçla dokuz mil tuttuğunu bilmeliyim ve ayrıca yolun altı milinin de kırık dökük olduğunu ve su birikintileriyle dolu olduğunu da bilmek isterim. Benim için, yolun üç mil olduğunu söyleyen yaya bir baş belasıdır ve bir mil olduğunu söyleyen pilot da şeytani düşüncelerimden payımı alır çünkü her ikisi de kat etmem gereken mesafeden değil, kat etmeleri gereken mesafeden bahsetmiş olurlar.

Sınırlar çizilirken bir bölgenin coğrafyası pratik şekilde ele alınamadığı için saçma komplikasyonlar ortaya çıkmıştır. Devlet adamları farklı zamanlarda, kendi kaderini tayin etme hakkı gibi bazı genel formülere dayalı şekilde haritalar üstünde çizgiler çizip sınırları belirlemişlerdir. Ancak, yerinde inceleme yapıldığında görülmüştür ki o çizgilerin birçoğu bir fabrikanın veya bir köy sokağının ortasından, bir kilisenin bahçesinden ya da bir köylü kulübesinin mutfak ve yatak odasının tam ortasından geçmektedir. Bazı sınırlar ise meraları sudan ve pazardan ve demiryollarını demiryolundan koparmıştır. Etnik haritalar ise etnik olarak adil şekilde çizilmiştir, yani, sadece o etnik haritaların dünyasında adil olacak şekilde çizilmiştir. Ancak biri için zaman da en az mekân kadar kötü bir kavram olarak görülebilir. Buna dair bilinen bir örnek ise ölümünden çok sonra parası üstünde hala kontrol sahibi olmak istediği için detaylı bir vasiyet yazan adamın öyküsüdür. William James'in büyük torunu Henry James şöyle der "Büyük büyük babam, çocuklarının (bazıları, o öldüğünde 18 yaşından küçüktü),

mirasından faydalanabilmeleri için ilk önce iş hayatına dair bilgi ve deneyime sahip olmalarını istiyordu. Bu yüzden de vasiyeti çok sayıda kısıtlama ve talimat içeriyordu. Böylece hem kendi yargısına olan güvenini hem de kendi soyundan gelen insanların ahlaki gelişimini ne kadar önemseydiğini göstermiş oldu.”¹⁴⁰ Ancak, mahkeme vasiyeti bozdu çünkü kanun herhangi birisinin kendi ahlaki değerlerini ve beklentilerini “belirsiz” bir gelecekteki olası yararlarından dolayı başkalarına dayatmasına izin verilmesinin kabul edilebilir olmadığını belirtiyordu. Ancak böyle bir dayatma arzusu çok insani ve o kadar insani ki, yasa, ölümden sonra “belirli” bir süre için o dayatmanın geçerli olmasına müsaade eder.

Bir anayasa değişikliği, onu yazan kişilerin, kendi görüşlerinin sonraki nesillerdeki sınırları konusunda ne kadar emin olduklarını gösterir. Amerikan anayasasının herhangi bir iyileşme (tashih) sunmayan bazı yasalara sahip olduğunu düşünüyorum. O yasaları yapan insanların zaman içinde değişime dair muhtemelen çok az fikirleri vardı. Onlara göre, “Burada” ve “Şimdi” çok netti ve “Sonra” ise onlar için o kadar belirsiz ya da o kadar korkutucuydu ki öldükten sonra bile hayatın nasıl olması gerektiğine dair söz söyleme cesaretini kendilerinde bulmuşlardı. Ve sonraysa, yasaların değiştirilmesi zor olduğu için, gayretkeş insanlar, bu bozulmaz levhalar üzerine sıradan bir tüzükten daha kalıcı olmaması gereken her tür kuralı ve kısıtlamayı yazmaktan çok keyif aldılar.

Zamana dair varsayımların zihnimizde büyük bir yeri vardır. Bir kişi için, bilinçli yaşamı boyunca var olan bir kurum, evrenin kalıcı bir parçası gibi görünürken, bir başkasına geçici görünebilir. Jeolojik zaman biyolojik zamandan çok farklıdır. Sosyal zaman ise en karmaşık olanıdır. Devlet adamları hesaplamalarını acil durumlar için mi yoksa uzun vadeli mi yapmaları gerektiğine karar vermek zorundadır. Bazı kararlar önümüzdeki iki saat içinde olacaklara göre verilmelidir, bazıları ise bir hafta, bir ay, bir mevsim, on yıl,

¹⁴⁰ *The Letters of William James*, Cilt. I, s. 6.

çocuklar büyüdüğü zaman ya da çocukların çocukları büyüdüğü zaman olacaklara göre verilmelidir. Aklın önemli bir parçasıysa eldeki şeyin hangi zaman kavramından hareketle ele alınması gerektiğini ayırt etme yeteneğidir. Yanlış zaman kavramını kullanan kişi, şu anı görmezden gelen bir hayalperest ve şu andan başka hiçbir şey göremeyen bir cahil sarkacında gidip gelir. Gerçek bir değer ölçeği, çok keskin göreceli zaman duygusuna sahip olandır.

Uzak zaman, geçmiş ve gelecek, o veya bu şekilde, tasavvur edilmelidir. Ama James'in de dediği gibi, "uzun vadede, doğrudan 'idrak etme' duygusundan mahrumuzdur."¹⁴¹ Hemen hissettiğimiz en uzun süre, 'Sahte Şu An' olarak adlandırılan zamandır ve bu, Titchener'a göre, yaklaşık altı saniye sürmektedir.¹⁴² "Bu zaman dilimi içindeki tüm izlenimler bizim için *bir kerede* mevcuttur. Bu ise sabit nesneleri olduğu kadar değişiklikleri ve olayları da algılamamızı sağlar. Algısal Şu An, düşünsel Şu An ile desteklenir. Algıların bellek görüntüleri ile birleşimi ise geçmişin tüm günlerini, aylarını ve hatta yıllarını bugüne taşır." Bu düşünsel "Şu Anda," James'in belirttiği gibi, canlılık, içinde algıladığımız ayrımların sayısı ile orantılıdır. O yüzden, sıkıntıdan patladığımız bir tatil o sırada çok yavaş geçerken, belleğimizde çok kısa sürer. Güzel bir aktivite gerçekleştirirken zaman çok hızlı geçer, ancak belleğimizde daha uzun sürer. Ayrım sayımızla zaman perspektifimiz arasındaki ilişki üzerine James'in ilginç bir pasajı vardır:¹⁴³

"Muhtemelen canlıların sezgisel olarak hissettikleri süre ve onu doldurabilecek olayların ayarında büyük farklılıklar olduğunu düşünebiliriz. Von Baer,¹⁴⁴ Doğanın bu yönüne dair farklılıkların etkisi üzerine bazı ilginç hesaplamalar yapmıştır. Bir saniyede 10 değil, 10.000 farklı olayı net şekilde fark edebildiğimizi varsayalım."¹⁴⁵

¹⁴¹ Principles of Psychology, Cilt. I, s. 638.

¹⁴² Warren, Human Psychology, s. 255.

¹⁴³ a.g.e. Cilt. I, s. 639

¹⁴⁴ e.n. W.n. Karl Ernst von Baer, 1792-1876 yılları arasında yaşamış bilim insanı, kâşif. Embriyolojinin yasaları adlı kitabıyla ve evrim çalışmaları ile tanınır.

¹⁴⁵ Son derece hızlı kameralar bu etkiyi filmlerde çok başarılı şekilde

Aynı sayıda izlenimi zihnimizde tutacak şekilde gelişmiş olsaydık, o zaman 1000 kat daha kısa olurdu. O zaman bir aydan daha kısa yaşamak zorunda kalırdık ve mevsimlerin değiştiğini dahi fark edemezdik. Kışın doğmuş olsaydık, şu an karbon çağında yaşadığımız için sadece yaz mevsiminin var olduğuna inanmak zorunda kalırdık. Organik varlıkların hareketleri, çıkarım yapamayacak ve görülmeyecek kadar yavaş olurdu. Güneş gökyüzünde asılı kalırdı, ay ise neredeyse hiç değişmezdi vs. Şimdi hipotezi tersine çevirelim ve belirli bir zamanda aldığımız hislerin sadece binde birini algıladığımızı varsayalım. Sonuç olarak, 1000 kat daha uzun yaşardık. Kışlar ve yazlar bir çeyrek saat gibi gelirdi. Mantarlar ve daha hızlı büyüyen bitkiler o kadar hızlı bir şekilde ortaya çıkarlardı ki, birden zuhur ediyorlarmış gibi görünürlerdi; çahılar huzursuz kaynar su kaynakları gibi yeryüzünden yükselirdi ve alçalırdı; hayvanların hareketleri mermilerin ve topların hareketleri kadar görünmez olurdu; Güneş gökyüzünde bir göktaşı gibi süzülürdü ve arkada ateşten bir iz bırakırdı.”

Tarihin Ana hatlarında, Bay Wells,¹⁴⁶ tarihsel ve jeolojik zaman arasındaki gerçek oranları görselleştirmek için büyük bir çaba sarfetmiştir.¹⁴⁷ Columbus’tan günümüze kadarki süreyi altı santimlik bir alanda gösteren bir ölçekte, okuyucunun, Altamara mağaralarında resim yapan insanları görmek için 16 metre, neandertalleri görmek için 160 metre ve dinazorların sonunu görmek için de 1600 metre yürümesi gerekirdi.¹⁴⁸

Bay Wells bir amaç için yazıyordu. “On bin yıllık kısa süre içinde, (insanların birleştiği) bu birimler erken neolitik dönemin küçük

gerçekleştirmektedir

¹⁴⁶ e.n. Herbert George Wells 1866-1946 yılları arasında yaşamış İngiliz yazar

¹⁴⁷ 1 Cilt. II, s. 605. Ayrıca bkz. James Harvey Robinson, *The New History*, s. 239.

¹⁴⁸ Kesin kronoloji aşağı yukarı MÖ 1000’e kadar başlamaz. Dolayısı ile Akat - Sümer İmparatorluğunun 1. Sargon dönemi, 1. Konstantin ile günümüz arasındaki zaman aralığından dahi daha uzak bir anıdan başka bir şey değildir. O sıralar Stonehenge daha yeni 1000 yaşına girmişti.

aile kabile yapısından geniş ve birleşik- şimdiki zamana kıyasla çok büyük ama yine de çok küçük ve kısmi- yapılara doğru bir değişim gösterdiler.” Bay Wells, mevcut sorunlarımızdaki zaman perspektifini değiştirerek ahlaki perspektifi değiştirmeyi umuyordu. Yine de zamanın astronomik ölçümü, jeolojik, biyolojik, şimdiki zamanı minimize eden herhangi bir teleskopik ölçüm, mikroskopik bir ölçümden “daha doğru” değildir. Bay Simeon Strunsky¹⁴⁹ şunu demektedir: Şayet Bay Wells, İnsanlığın Muhtemel Geleceği, alt başlığı üstünde düşünüyorsa, o zaman çözüm bulmak için istediği kadar yüzyıl talep etme hakkına sahiptir. Lakin, Büyük Savaşın darbesiyle sendeleyeni batı medeniyetini kurtarmayı düşünüyorsa, o zaman onlarca yıllık süreci hesaba katıp düşünmek zorundadır.¹⁵⁰ Her şey ölçümü kullandığınız pratik amaca bağlıdır. Bazı durumlarda, zaman perspektifinin uzatılması, bazılarında ise kısaltılması gerekir.

15.000.000 Çinlinin kıtlıktan ölmesinin önemli olmadığını çünkü mevcut doğum hızıyla bu kaybın kolaylıkla telafi edilebileceğini söyleyen adam kendi ataletini meşrulaştırmak için zaman perspektifini kullanmış olur. Bir zorluktan dolayı duygusal olarak aşırı hassas sağlıklı bir genç adamı dilenecek duruma getiren bir kişi dilencinin yaşam süresini dikkate almamış demektir. Savaşa doymayan, savaş yanlısı bir imparatorluğu, hızlı bir barış uğruna rüşvet ile satın alabileceğini düşünen insanlar, kendi çocukları arasındaki barışın aldatıcı bir şekilde devam etmesine müsamaha göstermiş olurlar. Her şeyi bir “hesaplaşmaya” dönüştürmeye hevesli sorunlu bir komşusuna sabırla yaklaşmayan insanlar da yanlıcı bir şimdinin kurbanları olurlar.

Hemen hemen her sosyal problem zamanın doğru hesaplanmasını gerektirir. Meselenin kereste olduğunu varsayalım. Bazı ağaçlar

¹⁴⁹ e.n. 1879 - 1948 arasında yaşamış uzun yıllar New York Times’da editörlük yapmış ünlü gazeteci

¹⁵⁰ The Salvaging of Civilization eserine dair bir eleştirisi yazısından, The Literary Review of the N. Y. Evening Post, 18 Haziran 1921, s.5

diğerlerinden daha hızlı büyümektedir. O zaman, her mevsimde her türün ve her yaştan kesilen ağaç miktarını yeniden dikim yaparak iyi hale getirmek için sağlam bir orman politikası uygulanmalıdır. Bu hesaplama doğru olduğu sürece, en doğru ekonomiye ulaşılmış olunur. Daha az kesim yapmak israf, daha fazla kesim ise sömürü olmaktadır. Lakin, acil bir durum olabilir, mesela, savaşta, uçak parçalarına ihtiyaç duyulduğunda ve bu parçaların tutarı yıllık ödeneği aşmasının aciliyeti gibi. Dikkatli bir hükümet bunun farkına varır ve ödeme dengesini sağlamak için bu harcamayı geleceğe yönelik ipotek olarak belirler. Kömür farklı bir zaman teorisi içerir, çünkü ağaçların aksine jeolojik zaman ölçeğinde oluşur ve arzı sınırlıdır. Bu nedenle, doğru bir sosyal politika, dünyadaki mevcut rezervlerin, olasılıkların, şu an kullanılan mevcut miktarın ve alternatif yakıtların doğru şekilde hesaplanmasını gerektirir. Fakat hesaplanan miktarın sonrasında zaman içeren ideal bir standartla karesi alınmalıdır. Örneğin, mühendislerin yakıtların belirli bir oranda tüketildiği ve yeni keşifler gerçekleşmediği takdirde, endüstrinin gelecekte bir daralma aşamasına gireceği sonucuna vardığını varsayalım. Bu durumda, gelecek kuşakları yoksun bırakmamak için uygulanabilecek tüm ekonomiler uygulandıktan sonra ne kadar tasarruf ve özveri göstermemiz gerektiğine karar vermeliyiz. Peki, gelecek nesiller derken tam olarak kimi düşünmeliyiz? Torunlarımızı mı? Yoksa torunlarımızın torunlarını mı? Belki de yüz yıl içinde alternatif yakıtlar keşfedebileceğimizi düşünüp, hesaplamamızı ona göre yapmaya karar vereceğiz. Tabii bu rakamlar varsayımsal olmaktan öteye geçemez.

Ama, elimizdeki sebeplere göre bu şekilde bir hesaplama yapmamız gereklilik gösterebilir. Sosyal zamana, toplumdaki konumunu vermeliyiz. Şimdi biraz farklı bir durum düşünelim: Örneğin, bir şehirle bir tramvay şirketi arasındaki bir sözleşmeyi ele alalım. Şirket, sermaye yatırmak için doksan dokuz yıl boyunca ana karayolu tekeline talep etmektedir. Bu talepte bulunanların zihninde

doksan dokuz yıl, “sonsuzluk” kadar uzun bir süredir. Ancak diyelim ki yirmi yıl içinde raylı sisteme dayalı tramvayların modasının geçeceğini düşünüyoruz. O zaman bu sözleşmeyi imzalamak çok akılsızca olur, çünkü şayet imzalarsak, gelecek nesli demode bir ulaşım şekline mahkûm etmiş oluruz. Böyle bir sözleşmeyi onaylayan şehir yetkilileri doksan dokuz yılın ifade ettiği zamansal idraktan yoksundur demektir. Sermayeyi çekmek için şirkete sübvansiyon vermek, yatırım yapmasını teşvik etmek için aldatıcı bir sonsuzluk algısına kapılmaktan çok daha iyidir. Şehir yetkilileri ve şirket yetkilileri, doksan dokuz yılı dile getirirken aslında gerçek zaman duygusuna sahip değildir.

Popüler tarih, zaman karışıklıkları için ideal bir avlanma bölgesidir. Örneğin, ortalama bir İngiliz için, Birleşme Yasası’nın sunistimali ve 1847 kılığı, uzun zaman önce ölen aktörler tarafından yapılan ve uzun zaman önce ölen insanlar tarafından cefası çekilen yanlışlardır ve bu yanlışların, İrlandalı veya İngiliz, şu an yaşayan insanlarla hiçbir şekilde bir bağlantısı yoktur. Ancak vatansever bir İrlandalı’nın zihninde bu iki olay neredeyse bugün olmuş kadar tazedir. Onun hafızası, Virgil ve Dante’nin yan yana oturup muhabbet ettiği o tarihi resimlerden biri gibidir. Bu perspektifler halklar arasında büyük bir engel teşkil etmektedir. Belirli bir geleneğe mensup bir insan için güncel olan bir şey, başka bir gelenekten gelen bir insan için hatırlaması zor bir şey olabilir.

Tarihi Doğrular veya Tarihi Yanlışlar olarak addedilen hiçbir şey geçmişi nesnel bir şekilde yansıtamaz. Örneğin, Fransızlar ve Almanlar arasındaki Alsace-Lorraine tartışması gibi. Her şey seçtiğiniz tarihe bağlıdır. Rauraci ve Sequani ile başlarsanız, tarihsel olarak o topraklar Kadim Galya’ya aittir. Eğer I. Henry’den alırsanız, o zaman da tarihsel olarak bir Alman bölgesidir. 1273’yi alırsanız, oralar Avusturya’ya aittir. 1648’i ve Vestfalya Barışı’nı alırsanız, bölgenin çoğu Fransa’ya aittir. XIV. Louis’i ve 1688 yılını alırsanız, bölgenin neredeyse tamamı Fransa’ya aittir. Tarihten bir argüman

kullanıyorsanız, o zaman günümüzdeki iddialarınızı ve eylemlerinizi meşru gösterecek tarihleri seçersiniz.

Irklar ve milliyetler hakkındaki tartışmalar genellikle bu keyfi zaman görüşünü bozar. Savaş sırasında, güçlü duyguların etkisi altında, Cermenlerin Anglosaksonlardan, Anglosaksonların da Fransızlardan ebedi ve ezeli şekilde farklı ve birbirlerine karşıt ırklar olduğuna inanılıyordu. Ama bir nesil önceki tarihçiler Batı Avrupa halklarının ortak Cermen kökenini vurgularken, etnologlar da Almanların, İngilizlerin ve çoğu Fransız'ın ortak bir kökenden geldiğini söylüyorlardı. Genel kural şudur: bugün bir halkı seviyorsanız, aynı kökenden, şayet sevmiyorsanız, farklı kökenden geldiğinizi söylersiniz. İlk durumda, iki halkın birbirinden ayırt edilemediği bir döneme odaklanırsınız, ikinci durumda ise tam tersi bir döneme. Ve hangisi o anki hislerinize tercüman oluyorsa onu "gerçek" olarak alırsınız. Bunun tatlı bir versiyonu soy ağacıdır. Bir erkek ve bir kadından oluşan çiftlerin ortak bir atadan geldiği varsayılır ve bu mümkünse önemli bir tarihsel olaya dayanır. Lakin, onların ataları yoktur, onlar torun falan da değildir. Ama onlar yine de ataların torunlarıdır. Filancayı kendi hanedanlığının kurucusu olarak alırsanız, onu ailenin Adem'i değil, başlangıç olarak alınması uygun olan ata veya kaydedilmiş ilk ata olarak alırsınız demektir. Ancak soy ağacı daha derin bir önyargıya işaret etmektedir. Kadının soyunda dikkate değer bir olay yoksa veya aristokratik bir gelenekten gelmiyorsa, o zaman soy ağacında erkek tarafı kâle alınır ve ona göre bir soy belirlenir. Yani soy ağacı aslında erkektir. Bazen kadınlar gezici arılar gibi onun üstüne konar, o kadar.

Gelecek, tüm zamanların en hayali olanıdır. Biz ise sezgisel olarak dizideki gerekli adımları atmaktan başka bir şey yapmayız çünkü umut veya şüphe bizi bir süreci tamamlamak için gereken zamanı abartmaya veya minimize etmeye iter. Ücretli çalışanların sektör yönetimindeki rolü bu zorluk ile doludur çünkü yönetim

kelimesi birçok işlevi kapsar.¹⁵¹ Bunlardan bazıları eğitim gerektirmez; bazıları biraz eğitim gerektirir, bazılarını öğrenmek içinse bir ömür gerekir. Sorumluluk üstlenmenin, tamamlayıcı bir endüstriyel eğitim programına paralel olabilmesi için endüstriyel demokratikleşmenin gerçek anlamda ayırt edici programın uygun zaman dizisine dayanması gerekir. Proletaryanın diktatörlüğünü savunmak, hazırlık için gerekli zamanı baypas etme girişimidir; tüm insanların bir sorumluluğu paylaşmalarına karşı gösterilen dirençse zaman içinde insan kapasitesinin değiştiğini reddetmektir. Görev değişikliği gibi ilkel demokrasi kavramları, Bilgelik Tanrıçasının Jove'nin kaşından olgunlaşmış ve tepeden tırnağa silahlı şekilde düşmesi mitinden başka bir şey değildir. Öğrenmek için yıllar süren şeyin hiç öğrenilmemesi gerektiğini varsayarlar.

Ne zaman “ilkel halk” ibaresi bir politikanın temeli olarak kullanılsa, zaman anlayışı belirleyici bir unsur haline gelir. Örneğin, Milletler Cemiyeti Sözleşmesi'ne göre,¹⁵² “mandalığın niteliği, halkların gelişim aşamasına ve diğer faktörlere göre değişmelidir. Bazı toplumlar bağımsızlıklarının geçici olarak tanınabileceği bir gelişme aşamasına ulaşmışlardır ve tek başlarına ayakta kalabilene kadar onlara tavsiye ve yardım sunulacaktır.” Hem mandaterler hem de mandalık altında olan halklar zamanın ilişkilerini derinden etkileyeceğini düşünmektedir. Bu nedenle Küba örneğinde, Amerikan hükümetinin kararıyla Küba vatanseverlerinin kararı neredeyse aynı döneme denk gelmiştir. Bazı sıkıntılar olsa da güçlü ülkelerin zayıflarla nasıl başa çıktıklarını gösteren daha iyi bir tarih sayfası yoktur. Genellikle bu tarihte, tahminler kesişmemiştir. Gücü elinde bulunduran toplumlar, ilkel toplumların geriliğinin düzeltmeye değmeyecek kadar umutsuz olduğuna veya düzeltmenin daha karlı olduğuna derinden inanmışlardır. Bu da dünya barışını zehirlemiştir.

¹⁵¹ Carter L. Goodrich, *The Frontier of Control*

¹⁵² Article XIX

Çok az durumda, güç sahipleri geri kalmışlığı ortadan kaldırmak için belirli standartlara ve kesin zaman tahminlerine sahip ilerleme programları uygulamıştır. Ancak çoğu kez, -o kadar çok ki genel geçer kural olarak görünmektedir- geri kalmışlık yaradılıştan gelen ve dolayısıyla düzeltilemeyecek bir düşük tabiatın işareti olarak görülmüştür ve o yüzden de daha az geri kalmış olmak için gerçekleştirilen her türlü teşebbüse karşı çıkmıştır; bu koşullarda, şüphesiz ki ayaklanma da o teşebbüslerden biridir. Zamanın zenci köle ahlakını yavaş yavaş yok ettiğini ve bu ahlaka dayalı sosyal düzenin bozulmaya başladığını fark etmedeki başarısızlığın bazı sonuçlarını kendi ırk savaşlarımızda görebiliriz. Geleceği şimdiki amaçlarımıza uyuyormuş gibi hayal etmemek, arzularımızı gerçekleştirmemizi engelleyen şeyleri yok etmemek ya da bizle korkularımız arasında her ne varsa onu ölümsüzleştirmemek zordur.

Kamuoyu görüşlerimizi oluştururken, sadece kendi gözlerimizle görebildiğimizden daha fazla alanı ve hissedebileceğimizden daha fazla zamanı resmetmek zorunda kalmayız, aynı zamanda sayabileceğimiz veya hayal edebileceğimizden daha fazla insanı, daha fazla eylemi ve daha fazla şeyi tanımlar ve yargılarız. Dolayısıyla konular özetlenmeli ve konular hakkında genellemeler yapılmalıdır. Örnekler seçilip özgün olarak ele alınmalıdır. Büyük bir sınıftan iyi bir örnek seçmek kolay değildir. Sorun istatistik bilimine aittir ve ilkel matematik bilgisi olan herkes için zor bir meseledir, benim örneklerimse bir zamanlar anladığımı hayal ettiğim yarım düzine el kitabına rağmen hala azoik¹⁵³ kalmaktadır. Tek faydaları sınıflandırmanın ve örneklemenin ne kadar zor olduğunu ve bütün dünyaya dair genelleme yapmak için küçücük bir bilgiyi nasıl da kolay şekilde kullanabildiğimizi anlamamı sağlamak olmuştur.

Bir süre önce, Sheffield/İngiltere’de bir grup sosyal hizmet uzmanı şehirdeki işçilerin zihinsel araçlarına dair izlenimci algılara sahipti, lakin bu algıları daha gerçekçi bir resimle değiştirmek

¹⁵³ e.n. Çağ dışı, hayat belirtisi göstermeyen.

istediler. Sheffield işçilerinin ne tür araçlara sahip olduklarını göstermek istediler, ki bunun için iyi gerekçelere sahiptiler. Aklımıza gelen ilk fikrin ötesine geçtiğimiz anda hepimizin keşfettiği gibi, işçilerin zorluklarla mücadele ettiklerini buldular. Kullandıkları test büyük bir anketti ve İngiliz şehir hayatı için gerekli zihinsel araçlarla ilgili sorulardan oluşmaktaydı. Teorik olarak, sorular işçi sınıfının her üyesine sorulmalıydı. Ama kimlerin işçi sınıfına ait olduğunu kestirmek o kadar kolay değildi. Yine de nüfus memurluğunun kimlerin işçi sınıfına ait olduğunu bildiğini varsayalım, bu da teste tabi tutulması gereken yaklaşık 104.000 erkek ve 107.000 kadın demektir. O insanlar “cahil işçiler” veya “zeki işçiler” stereotiplerini haklı çıkaracak ya da çürütecek cevaplara sahiptiler. Ama hiç kimse o soruları o iki yüz bin kişiye sormayı akıl etmedi. O yüzden, sosyal hizmet uzmanları meşhur bir istatistikçi olan, Profesör Bowley’e danışıldı. Bowley, onlara ancak 408’den fazla erkek ve 408’den fazla kadının adil bir örneklem oluşturabileceğini söyledi. Matematiksel hesaplamaya göre, bu sayı, ortalamadan 22’de 1’den daha büyük bir sapma değildi. Bu nedenle, ortalama bir işçi hakkında atıp tutmadan önce en az 816 kişiye anket sorularını yöneltmeleri gerekiyordu. Ama hangi 816 kişiye? Daha önceki iletişimlerimizde detaylar topladığımız bazı işçileri veya bir kulüpte, revirde, ibadet yerinde veya yerleşim yerinde hayırsever beyler ve bayanların iletişime geçtiği bazı işçileri test edebilirdik. Ancak bu şekilde seçilen işçilerle gerçekleştirilen bir çalışmanın sonuçları tamamen değersiz olurdu çünkü onlar hiçbir şekilde “ortalama işçiyi” temsil edemezdi, ancak ve ancak ait oldukları küçük zümreleri temsil ederlerdi. Çok zaman ve emek harcadığımız mağdurları korumanın en doğru yolu işçileri tarafsız, tesadüfi veya rastgele bir yöntemle seçmektir. Onlar da böyle yaptı. Ve tüm bu önlemlerden sonra, sınıflandırma ve anket çalışması sonuçlarından daha kesin olmayan şu sonuca ulaşıldı: 200.000 Sheffield işçisi arasında, “yaklaşık dörtte biri” “iyi donanımlı,” “yaklaşık dörtte üçü” “yeterli donanıma sahip değil” ve “yaklaşık on beşte biri” ise “kötü donanımlı.”

Bir sonuca varmak için bu vazifeşinas ve neredeyse bilgiç yöntemi, sağı solu belli olmayan İrlandalılar, mantıklı Fransızlar, disiplinli Almanlar, cahil Slavlar, dürüst Çinliler ve güvenilmez Japonlar vb. olağan yargılarımızla karşılaştırın. Bütün bu yargılar belirli, örneklemelere dayalı genellemelerdir, ancak bu durumlarda örneklemi istatistiksel olarak sağlam olmayan yöntemlerle belirlenmektedir. O yüzden de bir işveren, emeği yargılarken en sorunlu işçiyi veya tanıdığı en uysal işçiyi baz almaktadır. Ve birçok radikal grup da bu tarz bir yaklaşımın işçi sınıfını adil şekilde temsil edecek bir örneklem için uygun olduğunu düşünmektedir. Kadınların “hizmetçi sorusu” hakkındaki görüşleri onların kendi hizmetçilerine göstermiş oldukları muameleden ne kadar farklıdır? Sıradan bir zihin, önyargılarını destekleyen veya reddeden bir örneklem seçme ve onu bütün bir sınıfın temsilcisi olarak lanse etme eğiliminde olur.

İnsanlar kendilerini, bizim onları sınıflandırdığımız gibi sınıflandırmayı reddettiklerinde birçok karışıklık ortaya çıkar. Bizim onları koyduğumuz yerde kalsalar, kehanetlerimiz daha kolay şekilde doğrulanır. Ancak, işin aslı, işçi sınıfı gibi bir ibare, gerçeğin sadece bir kısmını bir süreliğine kapsar. Belli bir gelirin altındaki tüm insanları alıp işçi sınıfı olarak adlandırdığınızda, onların zihninizdeki stereotipe uygun davranacağını varsaymadan edemezsiniz. Ancak o insanların kim olduğunu tam olarak bilemezsiniz. Fabrika ve maden işçileri iyi kötü bu sınıflandırmaya uyar, peki ya küçük çiftçiler, seyyar satıcılar, küçük dükkân sahipleri, katipler, memurlar, askerler, polisler, itfaiyeciler, onlarsa işçi sınıfı stereotipine pek uymaz. «İşçi sınıfına» hitap ederken, iki veya üç milyon teyit edilmiş sendikalı çalışana odaklanıp onlara işçi muamelesi yaparsınız ve diğer on yedi ya da on sekiz milyon kişinin örgütlü yapıya atfedilen bakış açısına doğuştan sahip olduğunu zımnen varsayarsınız. İngiliz işçi sınıfına Esnaf Birliği Kongresi kararlarındaki veya entelektüeller tarafından yazılan broşürlerdeki bakış açısını empoze

etmeye çalışmak, 1918-1921 yıllarında yaşanan tecrübeyle görülmüştür ki bizi yanlış sonuca sevk eder.

Emeğin özgülleştirici olduğu stereotipi, onu desteklerken tersini reddeden kanıtlar seçer. Çalışan insanların gerçek aksiyonlarına çok paralel şekilde idealleştirilmiş bir kitlenin ideal bir hedefe doğru ilerlediği bir İşçi Hareketi kurgusu vardır. Kurgu geleceğe vurgu yapmaktadır. Gelecekte, “ihtimal” kavramı “muhtemel” kavramından, “muhtemel” kavramı ise “kesin” kavramından neredeyse ayırt edilemez hale gelecektir. Gelecek yeterince uzunsa, insan iradesi akla uygun olanı muhtemel bir şeye, muhtemel olanı ise kesin olacak bir şeye dönüştürebilecek durumda olacaktır. James bunu inanç merdiveni olarak adlandırmıştır ve şöyle demiştir: “o, insanların yaşamın daha büyük soruları içinde yaşadığı bir iyi niyet eğilimidir.”¹⁵⁴

“1. Dünyanın gerçek olduğunu belirten görüşte saçma veya çelişkili hiçbir şey yoktur.

2. Belirli koşullar altında gerçek olabilir.

3. Şimdi bile gerçek olabilir;

4. Gerçek olmak için uygundur;

5. Gerçek olmalı;

6. Gerçek olmak zorunda;

7. Benim için her durumda gerçek olacak.”

Ve başka bir yerde eklediği gibi¹⁵⁵, “bazı durumlarda eylemleriniz sonunda dünyayı gerçek kılmanın bir yolu olabilir.” Ancak, bildiğimiz kadarıyla, hedefi değiştirmekten ve gelecekte cesaret, çaba ve becerinin nelere gebe olduğunu geçmişten günümüze okuma yaparak belirlemekten kaçınmamız gerektiğini hiç kimse James’ten daha fazla ısrarlı şekilde belirtmez. Ancak bu gerçekçilikle yaşamak oldukça zordur çünkü hiçbirimizin örnek seçimine dair

¹⁵⁴ William James, *Some Problems of Philosophy*, s. 224.

¹⁵⁵ A Pluralistic Universe, s. 329.

yeterli eğitimi yoktur. Belirli bir şeyin gerçek olması gerektiğine inanıyorsak, ya onun gerçek olduğu bir örnek buluruz ya da onun gerçek olduğuna inanan birini buluruz. Somut bir gerçek bir ümit verdiğinde o gerçeği doğru tartmak çok zordur. Karşılaştığımız ilk altı kişi bizimle aynı fikirde olduğunda, hepsinin kahvaltıda aynı gazeteyi okumuş olabileceğini hatırlamak kolay değildir. Ama yine de her olasılığı tahmin etmek istediğimizde 816 kişiye rastgele anket gönderemeyiz. Büyük gerçekleri ele alırken eğer rahat bir izlenimle hareket ediyorsak bu, doğru örneklem seçmediğimize dair varsayımı baskın hale getirir.

Görünmeyen ve karmaşık işlerin nedenlerini ve sonuçlarını araştırmak için bir adım daha ileri gitmeye çalıştığımızda, gelişigüzel, plansız oluşturulmuş görüş çok aldatıcıdır. Kamusal hayatta neden ve sonucun bir anda belirgin olduğu birkaç büyük sorun vardır. Ancak bu nedenler ve sonuçlar, yıllarını iş çevrimlerine, fiyat hareketlerine, göç ve asimilasyon konularına veya yabancı güçlerin diplomatik amaçları adanmış bilim insanları için o kadar belirgin değildir. Yine de bir şekilde hepimizden bu meseleler hakkında fikir sahibi olmamız beklenir ve en yaygın akıl yürütme biçiminin sezgisel olması da şaşırtıcı değildir - X, Y'den sonra olduğu için X, Y yüzünden olmuş olmalıdır.

Zihin ne kadar eğitimsizse, aynı anda dikkatini çeken iki şeyin nedensel olarak birbirine bağlı olduğunu düşünmesi o kadar kolaydır. Dikkatimizi çeken şeylerin üzerinde zaten durduk. Bilgiye erişimimizin engellenmiş ve belirsiz olduğunu ve fikirlerimizin stereotiplerimiz tarafından kontrol edildiğini ve doğru bildiklerimizin, prestij, ahlak, mekân, zaman ve örnekleme yanılsamalarına tabi olduğunu gördük. Bu ilk kusurla kamuoyunun görüşlerinin etrafının daha da sarılı olduğunu unutmamalıyız, çünkü, stereotiplerle ele alınan olayların birbirinin peşi sıra olması veya aralarındaki paralellik sebep ve sonuçla karıştırmaktadır. Bir araya gelen iki fikir aynı duyguyu uyandırdığında bu karışıklığın olması

daha muhtemeldir. Eğer iki fikir bir araya gelirlerse, aynı duyguyu uyandırır; bir araya gelmediklerinde bile, bunlardan birine bağlı güçlü bir duygunun diğerinin köşelerinden sızması muhtemeldir. Bu nedenle, acı veren her şey ve hoş olan her şey bir sebep ve sonuç sisteminde toplanma eğilimindedir. Bu eğilim 2 Şubat 1675 yılındaki bir yazıda açıkça görülür. “Duydum ki bugün Tanrı bu kasabanın ortasına çiçek hastalığı taşıyan bir ok atmış, Tanrı’nın kızı hastalıktan mustaripmiş. Bu hastalığın bir meyhaneden çıktığı aşikâr, Tanrı’nın içip sarhoş olanlardan ve meyhanelerin sayısında ki artıştan duyduğu hoşnutsuzluğun bir işareti!”¹⁵⁶

Bir başka örnek ise Seçkin bir Uzay Mekaniği Profesörü, Increase Mather’in,¹⁵⁷ 1919 yılında Einstein teorisini tartışırkenki ilişkilendirmesinde görülür: “Bolşevik ayaklanmaları, gerçekte, dünya çapında bazı derin zihinsel rahatsızlıkların görünür nesneleri olabilir. Aynı huzursuzluğun hayaleti, bilimi de işgal etmiş durumdadır.”⁷⁷ Nefret ettiğimiz bir şeyle nefret ettiğimiz veya korktuğumuz diğer şeyleri neden veya sonuç olarak kolayca ilişkilendiririz. Çiçek hastalığı ve meyhaneler arasında veya Görelilik ve Bolşevizm arasında bir bağlantı olmayabilir ama aynı duyguyla birbirine bağlılardır. Uzay mekaniği profesörününki gibi batıl bir zihindeki duygu, dokunduğu her şeyi yakan ve emen erimiş lav gibidir. Kazdığınızda, yer altına gömülmüş bir şehir gibi, gülünç bir şekilde birbirine dolanmış her türlü nesneyi bulursunuz. Her şey, her şeyle ilişkilendirilebilir, yeter ki öyle bir his versin. Böyle bir durumda hiçbir zihin bunun ne kadar saçma olduğunu dahi düşünmez. Daha yeni korkularla pekiştirilmiş kadim korkular, korkulan her şeyin korkulan başka bir şeyin sebebi olduğu dair bir korku sarmalı şeklinde topaklaştırır. Genel olarak, her şeyin kötü

¹⁵⁶ The Heart of the Puritan; s. 177, editör Elizabeth Deering Hanscom.

¹⁵⁷ e.n. 1639-1732 yılları arasına yaşamış 20 yıl boyunca Harvard Collage’de başkanlık yapmış 1692-1693 arasında Salem Cadı Duruşmaları olarak bilinen davaları destekleyerek iki yüzden fazla kişinin suçlanmasına, 30 kişinin büyü-cülük yaptığı gerekçesiyle idam edilmesine sebebiyet verenlerden olmuştur.

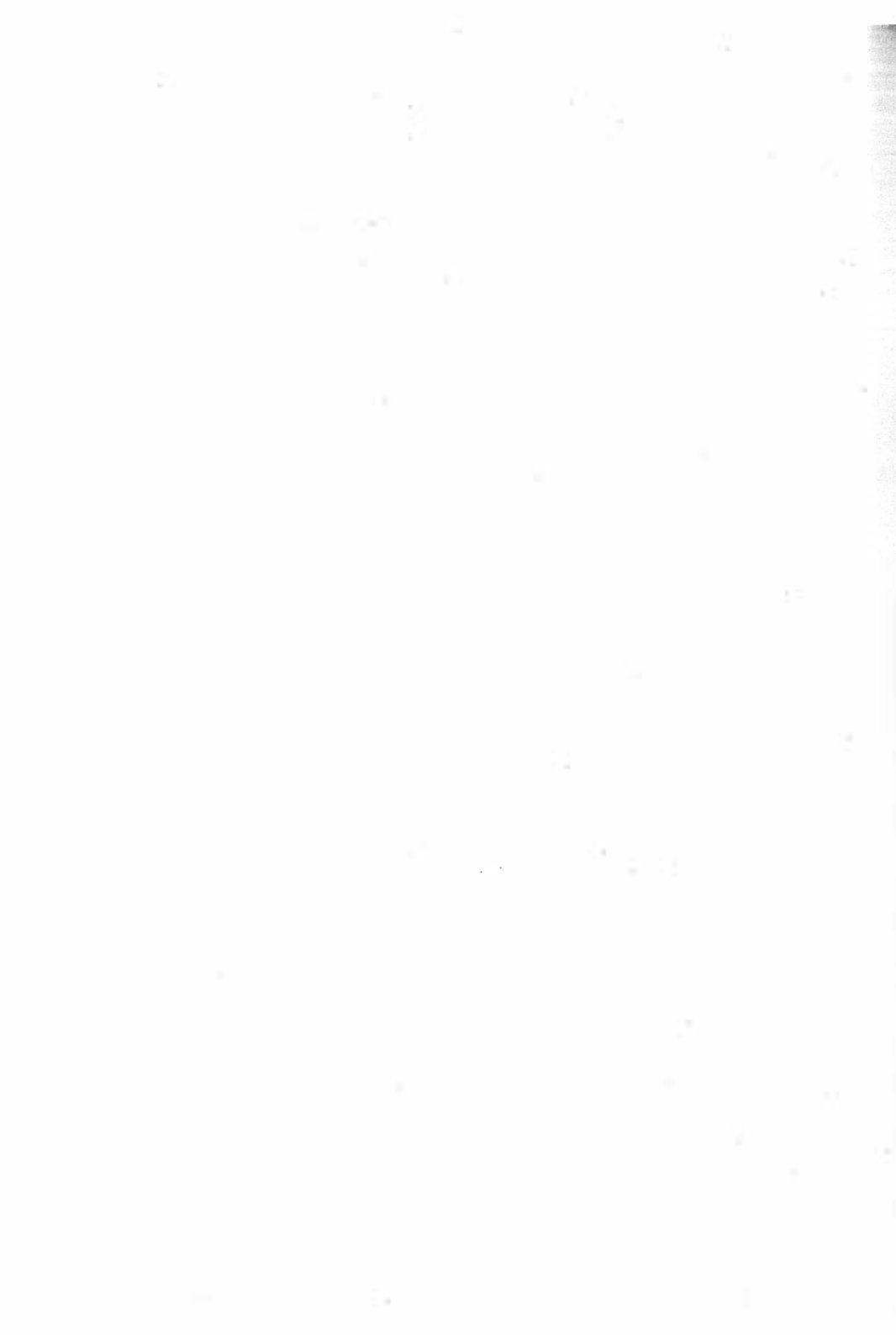
olduğu veya her şeyin iyi olduğu bir sistem ortaya çıkar. O zaman da mutlak aşkımız peyda olur. Niteleme zarflarını sevmeyiz, çünkü onlar cümleleri darmadağın ederler ve karşı konulmaz duygulara müdahale ederler.¹⁵⁸ “Daha çok” yerine “en çoğu,” “daha az” yerine “en azı” tercih ederiz ve “az çok,” “belki de” “kısmen,” “geçici olarak,” “pek değil,” “belki de” “ya da” “ama,” kelimelerinden de hazzetmeyiz. Ama kamusal meselelerle ilgili neredeyse her görüşün bu tarz bir kelimeyle havasını söndürmek gerekir. Fakat özgür anlarımızda, her şey tam mutlaklıkla hareket etme eğilimindedir, yüzde yüz, her yerde ve sonsuza dek.

Bizim tarafımızın düşmanın tarafından daha doğru olduğunu ve zaferimizin demokrasiye onunkinden çok daha yardımcı olacağını söylemek yeterli değildir. Zaferimizin, savaşı tamamen sona erdireceğini ve dünyayı daha demokratik ve güvenli hale getireceği konusunda da ısrar etmeliyiz. Savaş bittiğinde, bizi şu anda kaygılandıran kötülöklere nazaran daha büyük kötölöklörlöyle savaşımlöş olmamıza rağmen, sonucun göreceliliğı yok olur. İçinde bulunduğumuz andaki kötölöğün varlığının kesinliğı, ruhumuzu alt üst eder ve biz de yenilmez olmadığımızı fark ettiğimiz için çaresiz hissederiz.

Sarkaç, sonsuz iktidar ve iktidarsızlık arasında sallanıp durmaktadır. Gerçek mekân, gerçek zaman, gerçek sayılar, gerçek bağlantılar, gerçek ağırlıklar kaybolmakta, bakış açıları, arka planlar ve eylemlerin boyutları kırılarak stereotip içinde donuklaşmaktadır.

¹⁵⁸ Krş. Freud’un rüyalandaki kesinlik tartışması üzerine. Interpretation of Dreams, Chapter VI, especiallyss. 288, vd.

IV-ÇIKARLAR

11. BÖLÜM*

ÇIKAR SAĞLAMAK

İnsan aklı, objektifinden lenslerine ulaşan her görüntüyü kaydeden bir makine değildir. İnsan aklı sonsuz ve iz bırakan bir şekilde yaratıcıdır. Aklımızdaki resimler solar veya birleştirilir, kimi zaman keskinleşir kimi zaman ise yoğunlaşır ve bu süreç içerisinde onlar kişi tarafından tamamen sahiplenilir. Resimler aklın yüzeyinde hareketsiz bir şekilde kalmaz, bir şiirsel kabiliyet vasıtasıyla bize ait bir ifadeye dönüşür. Sonucunda ise bu resimlerin vurgulanmak istenen noktalarını zihnimizde paylaştırır ve eyleme geçiririz. Bunu yapmak için miktarları kişiselleştirme ve ilişkileri dramatize etme eğiliminde oluruz. Keskin ve gelişmiş akılları istisnai tutmak suretiyle biraz da benzetme yapacak olursak, burada dünyanın gidişatı temsil edilmektedir. Toplumsal Hareketler, Ekonomik Güçler, Ulusal Çıkarlar, Kamuoyu, kişi olarak ele alınır veya Papa, Devlet Başkanı, Lenin, Morgan veya Kral gibi kişiler fikir ve kurumlara dönüşmektedir. Tüm stereotiplerin en derini olanı, insan doğasını cansız veya kolektif şeylere atfeden insan yapımı stereotiptir.

İzlenimlerimizin şaşırtıcı çeşitliliği, her türlü sansür uygulandıktan sonra dahi, benzetmenin daha büyük çaptaki tasarrufunu benimseme hususunda bizi zorlama eğilimindedir. Genellikle, bu

* Çev. Dr. Öğr. Üyesi Emrah Eriş Siirt Üniversitesi Siirt Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Mütercim Tercümanlık Bölümü Öğr. Üyesi.

benzetmeleri tanımlandırır ve attettiğimiz tanımların bu izlenimi tümüyle temsil etmesine izin veririz. Tanımların kendi içlerinde boşlukları, gözenekleri vardır. Eski anlamlar sessizce hayatımızdan çıkıp giderken yenileri aynı biçimde hayatımıza girer ve ismin tam anlamını muhafaza etme girişimi neredeyse orijinal izlenimleri hatırlamaya çalışmak kadar yorucudur. Oysa isimler düşünce için zayıf bir para birimi niteliğindedir. Çok boş, çok soyut, çok insanlık dışıdır. İzlenimlerimizi kişisel stereotiplerle görmeye, ondan anlam çıkarmaya ve sonuç olarak insani bir nitelik ile vücut bulmasına tanıklık etmeye başlarız. Oysa insani niteliklerin kendileri bile belirsiz ve istikrarsızdır. Fiziksel işaretler ile hatırlanırlar ve bu nedenle, izlenimlerimizin isimlerine attettiğimiz insani niteliklerin kendileri de fiziksel metaforlarda vücut bulmaktadır. İngiltere halkı, İngiltere tarihi, bu benzetmeler sayesinde İngiltere'ye dönüşür ve İngiltere, çok zeki olmasa da neşeli, şişman, ama kendine bakmakta maharetli olan John Bull olarak ortaya çıkar. Bir halkın göçü, bazılarında bir nehrin kıvrılması, bazılarında ise yıkıcı bir sel gibi görünebilir. İnsanların sergilediği cesaret bir kaya gibi nesnelleştirilebilir; amaçları bir yola, kuşukları yolun virajlarına, zorlukları oluk ve kayalara, ilerlemeleri ise verimli bir vadiye bürünebilir. Korkusuzları harekete geçirirlerse, işte o zaman kılıç kınından çıkabilir. Eğer orduları teslim olur, yeryüzüne savrulurlarsa ve ezilirlerse, bir tırmığın altında işkence görmüş gibi olabilir.

Kamusal halkla ilişkiler, konuşmalarda, manşetlerde, oyunlarda, sinema filmlerinde, çizgi filmlerde, romanlarda, heykellerde veya resimlerde popülerleştğinde, bunların insanların ilgisine dönüşme süreci önce orijinalden soyutlanmayı ve akabinde soyutlanmış olanı canlandırmayı gerektirir. Görmediğimiz şeylerle çok fazla ilgilenemez veya bu şeyler doğrultusunda çok fazla hareket edemeyiz. Kamusal halkla ilişkilerle her birimiz çok az şey görür ve bu nedenle, sanatçı tarafından ilgili yapımlar bir perdeye aktarılan dek donuk ve iştahsız kalır. Böylece, erişimimiz ve önyargılarımızdan

kaynaklı tüm sınırlamalar yoluyla gerçekliğe ilişkin bilgimize dayatılan soyutlama telafi edilir.

Her yerde var olan ve her şeyi bilen bir kişi durumunda olmadığımızdan, düşünmek ve konuşmak zorunda olduğumuz şeylerin çoğunu göremeyiz. İnsan doğası gereği kelimeler, isimler ve gri teorilerinden beslenecek durumda değildir. Herhangi bir türün sanatçıları olarak resimler yapar, dramalar sahneler ve soyutlamalardan karikatürler çizeriz veya mümkünse, bizim için canlandırmayı gerçekleştirecek üstün yetenekli adamlar buluruz. Zira bütün insanlar resimsel kabiliyete aynı derecede sahip değildir. Yine de kimileri pratik zekanın çevresel faktörlerle adapte olduğunu öne sürerek Bergson ile aynı fikirde olduğunu belirtebilir.¹⁵⁹

“Açık” bir düşünür neredeyse her zaman iyi bir şekilde hayalleri canlandırabilme özelliğine sahiptir. Ama aynı nedenden ötürü, “sinematografik” olduğu için, genellikle bir o kadar yüzeysel ve duyarsızdır. Çünkü muhtemelen müzikal veya maskülen bakış açısına ilişkin bir algıyı tanımlamak üzere kullanılan başka bir isim olan “önsezi”ye sahip insanlar, bir olayın kalitesine ve eylemin içselliğine, canlandırma işlemi yürüten kişiden çoğu zaman çok daha fazla kıymet verir. Daha önemli öğelerin, aleni değil de biraz daha örtülü bir hareket ya da konuşma ritminde ortaya çıkan bir arzu halini aldığı durumlara daha hoşgörü ile bakarlar. Canlandırma, uyararı ve sonucu ortaya çıkarabilir. Ancak tıpkı “Sweet Maiden” bölümünde büyük bir soprano tarafından bestekârın niyetinin canlandırıldığı gibi, aracı ve içsel olan, genellikle bir canlandırmayı gerçekleştiren kişi tarafından berbat bir şekilde karikatürize edilir. Bununla birlikte, genellikle kendine özgü bir adalet anlayışına sahip olmalarına rağmen, önseziler son derece özel olup çoğunlukla anlatılamaz durumdadır. Ancak sosyal ilişki iletişime bağlıdır ve kişi önsezileri sayesinde kendi hayatını en üst perdedeki zarafetle yönlendirebilse de çoğu zaman onları başkalarına gerçek olarak sunmakta

¹⁵⁹ Yaratıcı Tekamül Bölüm III, IV.

büyük güçlük çeker. Onlar hakkında konuşulduğunda, kulağa sis gibi karartılı gelir. Önsezi daha adil bir insan hissi algısı verirken, mekansal ve temassal önyargıların arakasındaki motifin bu algı ile çok az ilgisi vardır. Bu nedenle, eylemin bir dizi insanın hemfikir olup olmadığına bağlı olduğu durumlarda, başlangıçta görsel veya temassal değere sahip olana kadar nesnel bir karar konusunda hiçbir görsel fikrin şeffaf olmadığı muhtemelen doğrudur. Ancak, kendi kişiliğimizin önemini kuşatana dek hiçbir görsel fikrin bizim için de önemli olmadığı bir o kadar doğrudur. İhtirasımız, bir kısmına özgürlük tanıyana ya da direnç gösterene veyahut bir kısmını azaltana ya da artırana dek, pek de önemsemediğimiz nesnelerden biri olarak kalır.

Her zaman için bir fikri aktarmanın en kesin yolu resimler ve sonrasında hafızadaki resimleri anımsatan kelimeler olmuştur. Ancak, resmin belirli bir yönüyle kendimizi tanımlayana dek aktarılan bu fikir tamamen bize ait değildir. Özdeşleşme ya da Vernon Lee'nin¹⁶⁰ empati olarak tanımladığı şey,¹⁶¹ neredeyse sonsuz derecede üstü kapalı ve sembolik olabilir. Taklit, farkında olunmadan ve bazen kişilik onurumuzu destekleyen kısımlarını sarsacak bir biçimde ortaya konulabilir. Bilge insanlar için, katılım yalnızca kahramanın kaderine değil hem kahraman hem de kötü adamın gerektiğini belirten bütün bir fikrin kaderine bağlıdır. Ama bunlar sadece ince farkların simgesidir.

Popüler bir temsilde, özdeşleşmeye ilişkin işleyişler hemen her zaman belirgin bir konumdadır. Kahramanın kim olduğunu bir çırpıda fark edilebilir. Belirlenenlerin kesin olmayıp, seçimin kesin olduğu hiçbir işte, kolayca popüler olunabileceğine garanti edilemez.¹⁶² Ama durum elbette sadece bundan ibaret değildir. Kitlenin de yapması gerekenler vardır. Ancak gerçek iyi ve güzel olan

¹⁶⁰ e.n. 1856 -1935 yılları arasında yaşamış estetik üzerine yaptığı çalışmalarla tanınan yazar düşünür. Empati kavramını literatüre kazandıran kişi olarak bilinir.

¹⁶¹ *Beauty and Ugliness*.

¹⁶² A fact which bears heavily on the character of news. Krş. Part VII.

üzerinde derinlemesine düşünülmesi, bu yapılacak şeyler arasında değildir. Resmin içerisinde durağan bir konumda olmamak için, -tabii bu durum kurgu ve sinema için olduğu kadar gazeteler için de söz konusudur- kitle görüntü tarafından harekete geçirilmelidir. Bu doğrultuda gerek harekete geçirilmelerini kolaylaştırma gerekse kendileri için hangi uyaranların araştırılacağına ilişkin isteklik hususunda diğerlerinden baskın olan iki hareket biçimi vardır. Bunlar ihtiras ve kavgadır. Bu iki kavram arasında adeta cinsel bir tutku, bir gerilim vardır. Kavgacıdırlar. Birbirleriyle iç içe geçmiş ilişkileri, bilhassa cinsiyet üzerine yapılan tartışmaları uç noktaya taşır ki bu tartışmalar diğer tüm temaları önemsiz gösterir. Kùltürler ve sınırların tüm ayrımları içerisinde bu kadar çekici ya da ölçüsüz olan hiçbir şey yoktur. Cinsel motif Amerikan siyasi imgeleminde neredeyse hiç rol oynamaz. Küçük çaplı savaşların yarattığı coşkular, nadiren ortaya çıkan bir skandallar, Siyahiler veya Asyatiklerle yaşanan ırksal çatışmalar dışında, bundan bahsetmek bile ihtimal dışı görünür. Kadınlar için endüstriyel ilişkiler, iş ortamındaki rekabet, siyaset ve diplomasinin karşılığı, sinema filmleri, romanlar ve bazı kurgusal dergilerdir. Ancak bu konu üzerine süreklilik arz eden tartışmalar yaşanmaktadır.

Ortada kayda değer bir kavga veya problem olmadığı sürece siyasete olan ilgimizi taze tutmakta zorlanırız. Ve siyaseti popüler hale getirmek için, adaletin sağlandığı bir ortamda dahi sorunların mevcut olması gerekir; düşünceler, ilke veya gerçekler noktasındaki farklılıkların kavgaya dönüşmesinde siyaset açısından hiç ama hiç sorun yoktur.¹⁶³ Ancak, konuya direkt olarak dahil olamayanlar, kavganın olmadığı durumlarda ilgilerini taze tutmakta zorlanırlar. Kavgacılığın sağlanamadığı durumlarda, aramızda durumlara doğrudan dâhil olmayanlar ilğimizi çekmekte zorlanırlar. Konuya hali hazırda dahil kimseler ise, ortada hiçbir sorun olmasa dahi

¹⁶³ Krş. Frances Taylor Patterson, *Cinema Craftsmanship*, ss. 31-2. "III. If the plot lacks suspense: 1. Add an antagonist, 2. Add an obstacle, 3. Add a problem, 4. Emphasize one of the questions in the minds of the spectator..."

ilgilerini yukarı seviyede tutup konuyu özümseyebilirler. Bu insanlar, bir sevinç, rekabet ya da buluş yolu ile harekete geçirilebilir. Ancak bu kavramlar, konuya yüzeysel bakan kişiler için kolayca devreye giremez. Meselenin bu kişilere bir anlam ifade etmesi için, bu kişilerin endişelenmelerine ve zafer hissini tatmalarına müsaa-
de etmek gereklidir.

Bayan Patterson¹⁶⁴, “Metropolitan Sanat Müzesi’ndeki şaheserler ile Rivoli veya Rialto Tiyatroları’ndaki resimler arasındaki farkı oluşturan şeyin endişe olduğu konusunda ısrar ediyor. Şaheserlerin ya kolay bir özdeşleşme durumundan ya da bu nesil için popüler olan bir temadan yoksun olduğunu açıkça belirtmiş olsaydı, şunu söylerken tamamen haklı olurdu; “İnsanların ikiye üçer kişilik gruplar halinde Metropolitan’a gelip yüzlü gruplar halinde Rivoli ve Rialto’ya neden ayrıldıkları açıklanabilir. Sanat öğrencisi, eleştirmen ya da uzman olmadığı müddetçe ikiye üçer kişilik gruplar halinde gelen insanlar, bir esere on dakikadan az süre ile bakarlar. Ancak Rivoli ve Rialto’dan gelen veya hali hazırda orada bulunan insanlar, bir eseri bir saatten fazla incelerler. Güzellik söz konusu olduğunda, iki resmin mukayese edilmesi olanaksızdır. Ancak sinema filmi, insanların dikkatlerini bir şaheserden daha fazla çeker ve incelenir, çünkü insanlar filmlerdeki karanlık noktaların açıklanması ve sis perdelerinin aralanması için nefeslerini tutar. Merak uyandırma konusunda asla başarısız olmayan bir çabanın ürünüdür.” Bu bakımdan uzak olma durumunun, dikkatin kıyısındaki gri bir film mahiyetinde olmaması için, özdeşleşme fırsatının fark edilebildiği resimlere dönüştürme yeteneğine sahip olunmalıdır. Bu yeteneğe sahip olunmadığı sürece eser ancak kısa bir süre için çok az kişinin dikkatini çeker. Görülen ancak hissedilmeyen manzaralara, duyu organlarımıza hitap eden ve kabul görmeyen hislere ait olur.”¹⁶⁵

¹⁶⁴ a.g.e., ss. 6-7.

¹⁶⁵ Taraf tutmalıyız. Taraf tutabilmeliyiz. Varlığımızın boşluğuna kitlenen o sahneye çıkmalı ve iyiliğin kötülüğe olan üstünlük zaferinin kahramanı olarak

Eleştirmenlere rağmen, realizm ve romantizm arasındaki eski münakaşa, nihayet sonuçlanmıştır. Popüler zevkimiz, dramanın özdeşleşmeyi yatkın hale getirecek kadar gerçekçi bir ortamda ortaya çıkması ve arzu edilebilecek ve anlaşılabilir kadar romantik bir ortamda sona erdirilmesidir. Başlangıç ve bitiş arasında genel kriterler vardır. Ancak gerçek başlangıç ve mutlu son ise iki ayrı sınır noktasıdır. Sinema filmi kitlesi, mantıksal olarak geliştirilen kurgu filmlerini reddeder, çünkü içinde bulunduğumuz makinelelerin çağında, saf kurguda kendimizden bir şeyler bulamayız.

Doğru, gerçekçi, iyi, kötü ve arzu edilen olarak kabul görecektir olan şey, sonsuza kadar sabit kalmaz. Bunlar, önceki deneyimlerden elde edilen ve daha sonraki deneyimlerin muhakemesine aktarılan stereotiplerle sabit bir hal alır. Bu nedenle, filmler ve popüler dergilere yapılan yatırımlar, hızlıca gerçekleşecek bir popülariteye ihtiyaç duymasalardı, insanın ruhu ve hayal gücü, perdeyi periyodik olarak kullanma şansına sahip olurdu. Zira herhangi birimiz, hayal gücümüzün işlendiği imgeler repertuarımızı genişletmek, güzelleştirmek, onaylatmak ve eleştirmek için kendi yaşamımızdan faydalanabiliriz. Ancak mevcut finansal şartlar göz önüne alındığında, sinemacılar, aynı mahkeme ressamı gibi, keşfettikleri stereotiplere bağlı kalmalı ya da sinir bozucu beklentileri karşılamalıdır. Stereotipler değiştirilebilir, ancak filmin günümüzden altı ay sonra yayımlandığında yakalayacağını garanti ettiği başarıyı riske atacak bir zamanda değil.

Stereotiplerini değiştiren öncü sanatçılar ve eleştirmenler, yatırımlarını koruyan yönetici ve editörlere karşı, kendileri her şeylemini riske atarken, onların kendilerini riske atmamalarından dolayı doğal olarak öfkeli olurlar. Bu durum pek de adil değildir ve dolayısıyla serzenişlerinde haklıdır. Bu adaletsizlik içerisinde, patronlarının hissedebileceklerinin dahi ötesinde ötesinde olan ödülleri

mücadele etmeliyiz. Yaşamımızın ihtiyaç duyduğu ekmek-suyu metaforunu somutlaştırmalıyız.

unutmuş gibidirler. Yer değiştiremezler, zaten değiştirebilecek olsaydılar dahi değiştirmezler. Philistia¹⁶⁶ ile devanı eden ve bitmek tükenmek bitmeyen savaşta başka bir şeyi daha unuttular. Kendi başarılarını, geçmişin sanatçıların ve bilge adamlarının asla hayal etmeyecekleri standartlara göre ölçtüklerini unuttular. Bu sanatçılar, son birkaç nesle kadar hiçbir sanatçı tarafından hedeflenmeyen tirajlar ve kitleler istediler ve bu kitleleri elde edemediklerinde de hayal kırıklığına uğradılar.

“Main Street” te (Ana Cadde) bulunan, Sinclair Lewis gibi popüler olanlar, çok sayıda insanın kafalarının içinde belirsiz bir şekilde söylemeye çalıştıklarını kesin olarak tahmin etmeyi başaran insanlardır. «Bunu benim için söyledin.» Stereotip haline gelene kadar insanlar tarafından taklit edilen yeni bir biçim, bir algı oluştururlar. Bir algı, stereotipi haline gelene kadar taklit edilen yeni bir biçim oluştururlar. Sonra gelenler, halkın Main Street’i başka bir şekilde görebilmesini sağlamak hususunda güçlük çekerler ve Sinclair Lewis’in seleflerinin de yaptığı gibi halk ile münakaşaya girerler. Bu münakaşa sadece stereotiplerin çatışmasından değil, aynı zamanda öncü sanatçının malzemesine olan saygısından kaynaklanmaktadır. Sanatçı, kalmayı tercih ettiği düzlem ile birlikte anılır. Eğer bir olayın içselliği ile uğraşıyorsa, sebep olduğu acılardan bağımsız olarak sonuca ulaşır. Kurgusunu birine yardım etmek amacıyla bir etiket haline getirmeyecek ya da barışın olmadığı yerde barış ilan etme çabasına girmeyecektir. Onun bir Amerika’sı vardır. Ancak büyük kitlelerin böyle bir şiddeti kaldıracak kadar büyük bir gücü yoktur. Dünyada olup bitenden daha çok kendileri ile ilgilenirler. İlgilendikleri benlikler, okullar ve gelenekler tarafından ortaya çıkarılan benliklerdir. Bir sanat eserinin, içine binebilmemiz için basamaklara sahip olan ve sürmeleri gereken bir araç olması gerektiği konusunda ısrarcıdır. Bu talepleri karşılamak adına bulunan bir ara sınıf sanatçı grubu vardır. Bu grup, düzlemleri ayırt etmekte

¹⁶⁶ e.n. Philistia, Filistinler tarafından işgal edilen bir jeopolitik bölge idi.

istekli ve aynı zamanda yeteneklidir. Bu yeteneklerini, büyük sanatsal buluşların parçalarını birleştirmek için kullanırlar.¹⁶⁷

Siyasi ideolojiler, kurallara riayet eder. Gerçekçiliğin dayanağı her zaman kendini gösterir. Alman tehdidi veya sınıf çatışması gibi bazı gerçek kötülüklerin yansıması, tartışma dâhilinde fark edilebilir. Dünyanın iyi bilinen fikirleri kabul ettiği için ikna edici olan bazı yönlerinin bir açıklaması vardır. Ancak ideoloji öngörülemez bir geleceği ve somut haldeki bugünü ele alırken, çok geçmeden belirsiz bir şekilde doğrulama sınırını aşar. Bugünü tarif ederken, aşağı yukarı ortak deneyime bağlı olursunuz. Hiç kimsenin deneyimlemediğini tarif ederken, işi olurlarına bırakmak zorunda kalırsınız.

Her Marksist, bugünün vahşeti karşısında çivi gibi sert durur ve çoğunlukla diktatörlükten sonraki günün güneş ışığıyla parlayacağını hisseder. Eski zamanlardaki savaş propagandacıları da böyledir: Almanlar söz konusu ise, insan doğasında Ren Nehri'nin doğusunda ya da batısındaki herhangi bir yerde bulamadıkları vahşi bir nitelik yoktur. Tamam, belki vahşilik kesinlikle vardır ama zafer elde edildikten sonra sürdürülebilir bir barış hâkim olur. Bunların çoğunun da oldukça alaycı bir şekilde kasıtlı olduğu bellidir. İşini iyi yapan bir propagandacı, makul bir analize başlamanız gerekirken, analiz etmeye devam etmemeniz gerektiğini bilir, çünkü gerçek siyasi başarı yoruculuğu eninde sonunda ilgiyi yok edecektir. Bu nedenle propagandacı, tolere edilebilir bir başlangıçla gerçekliğe olan ilgiyi tüketir ve sonra cennete doğru giden yolda elindeki çıkış biletini sağa sola sallayarak uzun bir yolculuk için enerji toplar. Formül, kamunun yarattığı kurgu özel bir zorunlulukla kendini tuzağa düşürdüğünde işler hale gelir. Ancak bir kez savaşın ortasında tuzağa düşer düşmez, orijinal benlik ve kesişimi etki altında bırakan orijinal stereotipler gözden kaybolabilir.

¹⁶⁷ Bu doğrultuda Bayan Patterson'un tavsiyesini hatırlatmakta da fayda vardır: "Gerçek hayatın nadiren yaptığı şey- bir dizi zorluğun mükemmel çözümü; erdemin ızdırabı ve günahın zaferi... erdemin yüceltilmesine ve düşmanın ebedi cezasına dönüşü.".

12. BÖLÜM*

KİŞİSEL ÇIKARA İLİŞKİN YENİDEN DEĞERLENİRME

Bir hikâyeyi dinleyen hiç kimse aynı hikâyeye aynı anlamlar yüklemeyiz, her biri hikâyeyi biraz farklı bir noktaya getirir. Çünkü hiçbir iki farklı deneyim tam olarak birbirine benzemez; herkes kendi çerçevesinde hikâyeyi yeniden gözünde canlandırıp kendi duygularıyla aktarma yoluna gider. Bazen etkili becerilere sahip bir sanatçı bizi, bize ait olmayan, ilk bakışta donuk, itici veya garip gibi görünen yaşamlara girmeye zorlar. Ancak bu nadir görülen bir durumdur. Dikkatimizi çeken hemen hemen her hikâyede bir karaktere bürünür ve rolü kendimize ait bir pandomim şeklinde oynarız. Bu pandomim ustaca veya berbat bir şekilde oynanmış olabilir. Hikâye ile ortak yönler olabilir veya sadece kabaca benzeyebilir. Bu durumlar, bizim rolü algılama biçimimizin bizde uyandırdığı duygulara bağlı olarak oluşur. Ve böylece, orijinal tema dolaşımında iken, vurgulanır, bükülür ve içinden geçtiği tüm zihinler tarafından işlenir. Bu Shakespeare'in bir oyununun, oyuncuların ve izleyicilerin ilham verdiği tüm vurgu ve anlam değişiklikleri ile her sahnelendiğinde yeniden yazıldığı bir duruma benzer.

* Çev. Dr. Öğr. Üyesi Emrah Eriş Siirt Üniversitesi Siirt Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu Mütercim Tercümanlık Bölümü Öğr. Üyesi.

Buna benzer bir şey, kesin olarak kaleme alınmadan önce destanlardaki hikâyelerde de meydana gelmiş gibi görünüyor. Günümüzde yazılı basın, olduğu gibi, her bireyin düşleminin oluşturduğu coşkuyu denetler. Ancak söylenenlerin aksine denetim ya çok azdır ya da hiç yoktur. Dedikoduya yönelik çalışmalar adeta bir sanat eseri titizliğinde yürütülürken, orijinal hikâye -doğru veya uydurulmuş olsun- farklı durumlarla şekillenir. İlk anlatıcının hikâyesi, şeklini ve miktarını muhafaza etmez. Dinlenen şeyler, hayal kurmak için kullandıkları ve aktardıkları şekliyle dâhil olan herkesçe düzenlenir ve gözden geçirilir.¹⁶⁸

Sonuç olarak, kitle ne kadar karma olursa, yanıtaki değişim o kadar büyük olur. Çünkü kitle büyüdükçe, ortak sözcüklerin sayısı azalır. Böylece hikâyedeki ortak faktörler daha soyut hale gelir. Kendine özgü karakteri olmayan bir hikâye, çok çeşitli karakterlere sahip insanlar tarafından dinlenir ve dinleyicilerin karakteri hikâyeye yüklenir. Yüklenen karakter, sadece cinsiyet yaşı, ırk, din ve sosyal konuma göre değil, daha basit sınıflandırmalar açısından bireyin kalıtsal ve kazanılmış karakterine, kabiliyetlerine, kariyerine, kariyer ilerlemesine, vurgulanmış bir karakter özelliğine, ruh hallerine ve gerilimlerine ya da yaşam oyunlarındaki konumuna göre değişiklik arz eder. Birey, kamusal meseleleri, birkaç satır yazıyı, bazı fotoğrafları, anekdotları ve ona ait sıradan deneyimlerinin bazılarını ulaştıran şeyi, kendi belirlediği kalıplar aracılığıyla kavrar ve kendi duygularıyla yeniden yaratır. Kişisel sorunlarını daha büyük olan çevresinden gelen kısmi örnekleri olarak ele almaz. Daha büyük olan çevresinden gelen hikâyeleri, özel hayatının taklit yoluyla genişlemeye tabi olduğu durumlar olarak alır.

Ama kendisine tanımlayacağı türden bir özel hayat olmak zorunda değildir. Çünkü özel hayatında seçimler sınırlıdır ve özel

¹⁶⁸ İlginç bir örnek için, tanımlanan vaka bkz: C. J. Jung, *Zentralblatt für Psychoanalyse*, 1911, Vol. I.s. 81. Translated by Constance Long, in *Analytical Psychology*, Ch. IV.

hayatının dışsal davranışını doğrudan yönetemediği durumlarda kendi benliğinin büyük bir kısmı baskılanır ve gözden kaybolur. Böylece, kendi yaşamlarından duydukları mutluluğunu genel bir iyi niyete ya da mutsuzluklarını şüpheyne ve nefrete yansıtan daha ortalama insanların yanı sıra, kendi çevreleri hariç olmak üzere diğer her yerde acımasız olup dışarıya kendini mutlu gösteren ve ailelerine, arkadaşlarına, işlerine nefret duydukça, insanlığa olan sevgisi de dolup taşan insanlar da vardır.

Genellemelerden ayrıntılara doğru inildikçe, insanların ilişkilerini ele aldıkları karakterin sabit olmaması daha belirgin hale gelir. Muhtemelen farklı benlikleri, ortak bir gövdeye ve ortak özelliklere sahiptir, ancak bu gövdenin dalları kendisini birçok farklı şekilde gösterir. Kimse her durumla aynı karakterle yüzleşmez. Kendi karakteri, bir otomat olmadığı için zamanın ve birikmiş hafızanın bütün etkisiyle bir dereceye kadar değişir. Karakteri sadece zamanla değil, duruma göre de değişir. Akşam yemeği için devamlı olarak tıraş olan ve siyah bir kravat takan Güney Denizleri'ndeki yalnız İngiliz adam efsanesi, edindiği kendine ait sezgisel ve medeni karakteri kaybetme korkusuna tanıklık eder. Aynı şekilde, günlükler, albümler, hediyelik eşyalar, eski mektuplar, eski kıyafetler ve değişmeyen rutin sevgisi, Heraklitos'un¹⁶⁹ "aynı nehirde iki adım atılamayacağına"na dair söylediklerinin doğruluğunu kanıtlar.

Devamlı sürüp giden bir benlik yoktur. Bu nedenle, herhangi bir kamuoyunun oluşumunda, benliğin ne ile meşgul olduğu büyük önem taşımaktadır. Örneğin Japonlar Kaliforniya'ya yerleşme hakkını istemekteler. Açıkçası, talebi meyve yetiştirme olarak mı yoksa beyaz adamın kızıyla evlenme arzusu olarak mı düşünmeniz arasında çok fark vardır. İki ülke bir toprak parçası konusunda hak iddia ediyorsa, insanların müzakereleri bir emlak anlaşması mı, onları aşağılama çabası mı, yoksa genellikle bu argümanları içine alan heyecanlı ve kışkırtıcı bir dilde mi tecavüz olarak gördükleri büyük

¹⁶⁹ M.Ö. 6. Yüzyılda yaşamış Antik Yunan filazofu

önem taşır. Çünkü moloz veya uzaktaki bir araziyi düşünürken içgüdülerden sorumlu olan benlik, potansiyel olarak bir ailenin öfkeli başı olarak düşündüğümüz durumlarda ortaya çıkan benlikten çok farklıdır. Bir durumda, fikre intikal eden özel his donuk iken diğer bir durumda çok canlıdır. “Kişisel çıkar”ın düşünceyi belirlediği bir bakıma doğru bir tespittir. Ancak bu tespit, hangi benliğin, hangi kişisel çıkara hizmet edeceği veya yönlendirileceği belli olana kadar, yeterince açıklayıcı bir tespit olmaz.

Din öğretimi ve popüler bilgelik, daima her insanda bulunan birçok kişilik arasında ayırım yapmıştır. Bunlara Üst ve Alt, Manevi ve Maddi, İlahi ve Dünyevi adı verilmektedir ve bu sınıflandırmayı tamamen kabul etmememize rağmen, ayrımların var olduğunu gözlemleyemeyiz. Bir insan, iki zıt benlik yerine, muhtemelen çok keskin bir şekilde ayırımı yapılmamış olan birçok insanı fark edebilir. Din bilimcilerin çizdiği ayırımın keyfi ve yüzeysel olduğunu ifade edebilir. Birçok farklı benliğin, din biliminin kategorilerine uymak şartı ile daha yüksek bir grupta toplandığını söyleyebilir. Ancak yine de buradaki asıl noktanın, insan doğasının çeşitliliği olduğunu farkında olacaktır.

Birçok benliği fark etmeye ve onlar hakkında bir yargıya varmaya çok da hazır olmadığımızı öğrendik. Aynı bedendeki bir adama bakıp sıklıkla farklı kişiler görmeye başladığımızı anladık. Gördüğümüz adamı; “Sosyal açıdan alt veya üst tabaka ile ilişki kuruyor mu, bir kadınla sevişmek için mi yoksa evlenmek için mi vakit geçiriyor? Flörtöz biri mi ediyor yoksa kendini bir “mal sahibi” olarak mı görüyor? Ailesi, ebeveynleri, partnerleri ile mi daha yakın, yoksa kendisini kovabilecek veya müdür yapabilecek güvenilir ortakları ile mi? İhtiyaçları için mi çabalıyor, başarılı olmak için mi? Büyük bir tehlike mi, yoksa tamamen zararsız birisi mi? Ya da Paris’te yalnız mı yaşıyor, Peoria’da ailesi ile birlikte mi?” gibi soruların yanıtlarına bağlı olarak değerlendirdik.

İnsanlar birbirlerinden oldukça farklıdırlar. Bu farklılık, kendi içlerinde tutarlı karakterlere sahip olsalar da Dr. Jekyll'in parçalanmış ruhu¹⁷⁰ ve Brand, Parsifal¹⁷¹ ya da Don Kişot'un tek bir gayeye adanmış akılları arasındaki fark kadar geniş olabilir. Bir insanın benlikler arasındaki bağlantısı yok denecek kadar az ise, o insana güven duymayız; eğer bir kişi, belli bir alanda kabul edilemeyebilecek türden davranışlar sergiliyorsa, onu sıkıcı, inatçı veya dış merkezli buluruz.

Karakter dağarcığında, içerisinde izole, kendini beğenmiş, uyumlu gibi birçok kavram bulunur. Tanrı'nın görmesini istediğimiz en üst tabakadan, bizim dahi görmeye cesaret edemeyeceğimiz alt tabakaya kadar birçok çeşitli benlik varır. Bu dağarcıkta Baba, Tanrı, zalim/Koca, mal sahibi, erkek/rakip, düzenbaz, düşman/sevgili, zampara/işveren, usta, işletme sahibi gibi, aile kavramının içerisinde dahi birtakım oktavlar söz konusu olabilir. Bazıları hiçbir zaman kamunun görüş alanına girmez. Bazıları ise sadece istisnai durumlarda olmak üzere yüksek sesle konuşulur. Ancak karakterler, bir insanın olgulara dair yaklaşımlarını şekillendirir. Kişinin bulunduğu ortam, zenginlik ve sosyete konusunda bir hassasiyete sahipse, kişi de uygun olduğunu düşündüğü karakteri taklit eder. Bu karakter, tavrını, konuşmasını, konu seçimini, tercihlerini düzenleyici olarak hareket etme eğiliminde olur. Hayatın içerisindeki komedinin çok büyük bir kısmı işte tam burada, insanların karakterlerini, kendileri için garip olan durumlarda hayal etmiş olmalarında yatar. Reklamcılarının arasında kalmış bir profesör, poker masasında bulunan bir din adamı, şehre göç etmiş bir köylü, gerçek elmaslar arasında bulunan bir imitasyon.

¹⁷⁰ e.n. 1886 yılında yayımlanan Robert Louis Stevenson'un kaleme aldığı "Dr. Jekyll ile Bay Hyde'nin Varip Vakası" adlı eseridir. Eser gece ve gündüz iki farklı karaktere bürünen bir adamın hikayesini anlatır. Ana karakter gündüzleri saygın bir doktor olarak Jekyll karakteri geceleri ise sokaklarda şehvet düşkün bir karakteri arasında gitgelleri olan bir karakterdir.

¹⁷¹ e.n. 1882 yılında Wagner'in bestelediği 3 perdelik opera'dır başroldaki şövalye Parzival'in Kutsal Kase'ye ulaşma hikayesini anlatır.

Bir insanın karakterinin oluşum aşamasında, ayrımı kolay olmayan bir dizi etki söz konusudur.¹⁷² Temel ilkelerine ilişkin bir inceleme, belki de Hipokrat'ın mizaç doktrinini formüle ettiği, her koşulda olumlu olma, melankolik olma, asabi olma ve soğukkanlı olma eğilimlerini ayırt ettiği ve onları kızıl kan, melankoli, asabilik ve soğukkanlılık gibi ifadeler yüklemiş olduğu M.Ö. beşinci yüzyılda olduğu gibi hala belirsizliğini korumaktadır. Cannon,¹⁷³ Kempf,¹⁷⁴ gibi bilim insanlarının ortaya attıkları son kuramlar da davranış ve vicdandan beden fizyolojisine kadar aynı hususu dikkate alıyor gibi görünmektedir. Ancak son derece gelişmiş bir tekniğe rağmen, hiç kimse doğayı, biyolojik ve çevresel faktörlerden ayrı tutamaz ve elde edinilen sonucun yerel karakterini soyutlamamızı sağlayan yerleşik sonuçların olduğunu iddia edemez. Joseph Jastrow, kenar mahalle psikolojisini: Frenolojistler¹⁷⁵, el falcıları, akıl okuyucuları ve birkaç yandaş profesör tarafından uygulanan sabit bir sistem olarak değerlendirmiş ve kabul etmiştir. Ancak bu kenar mahalle psikolojisinde de "Çinliler renklere çok düşkündürler ve kaşları oldukça kemerlidir, ya da Kalmuklar¹⁷⁶ vücudun yukarısında bulunan, ancak yana doğru oldukça geniş ve toplumlarına, kendileri tarafından da kabul edilen "hırsız" yaftası yapıştıran organları ile ilgili oldukça mutsuzlardır. "¹⁷⁷gibi iddialarla karşılaşmak mümkündür.

Modern psikologlar, bir yetişkinin davranışlarını, çevre baskısı, ergenlikle birlikte baş gösteren ancak bastırılmış istekler ve açık

¹⁷² Dikkate değer ve daha ilginç bir karakter taslağı için , Joseph Jastrow'un *Psychology of Conviction* kitabının "Karakter ve Mizaç Çalışmalarının Öncüleri" adlı bölümü incelenebilir.

¹⁷³ *Bodily Changes in Pleasure, Pain and Anger*. Adler, *The Neurotic Constitution*.

¹⁷⁴ *The Autonomic Functions and the Personality*; *Psychopathology*. Krş. ve Louis Berman: *The Glands Regulating Personality*.

¹⁷⁵ e.n.İnsanların kafalarının şeklinden kişilik ve suça yakınlığın belirlenebileceğini iddia eden kişiler

¹⁷⁶ e.n. Moğol kökenli Budist topluluk

¹⁷⁷ Jastrow, a.g.e., s. 156

kişilik gibi bir dizi değişken arasında bir denklem olarak görme eğilimindedirler.¹⁷⁸

Bir kişinin kendini bir vatansever olarak düşünmediği zamanlarda yapacağı ancak bir vatansever olarak konumlandığında yapmayacağı şeyler vardır. Belirsiz ve dolaylı ve diğer dürtülerle birleştirmeleriyle hayatımıza giren dürtüler dışında, hiç şüphe yok ki, genel olarak çocukluktan başlayıp bir insanın yaşamı boyunca asla tekrar edilmeyen dürtüler vardır. Ancak bu durum bile kesin değildir, çünkü kişi üstünde kurulan psikolojik baskının telafisi mümkün değildir. Zira psikanaliz gibi, sosyal statü de derinlere gömülmüş bir dürtüyü ortaya çıkarabilir.¹⁷⁹

Çevremiz normal ve sakin kaldığı ve tanıştığımız kişilerden bizden beklenenler tutarlı olduğu sürece, eğilimlerimizin çoğundan habersiz olarak yaşarız. Beklenmedik bir durum olduğunda, kendimiz hakkında bilmediğimiz çok şey öğreniriz.

İlham aldığımız kişilerden etkilenecek yarattığımız benlikler, hangi dürtülerin ne kadar vurgulanması, bu dürtülerin ne tarafa yönlendirilmesi gerektiğini ve önceden tasarladığımız davranışların hangi durumlara uygun olup hangilerine uygun olmadığını bize bildirirler. Fark edilebilir bir deneyim için, bütün varlığımızın dışsal tezahürlerini kontrol eden bir karakter vardır. Örneğin, tehlikeli nefret, sivil yaşamda kontrol edilir. Örneğin, tehlikeli nefret, sivil yaşamda kontrol edilir. Öfke ile boğulmanıza rağmen, bu durum ebeveyn, çocuk, işveren, politikacı vb. tarafından dışa vurulamaz çünkü kimse tehlikeli nefret saçan bir kişilik sergilemeyi arzulamaz. Kaşlar çatılırsa karşılığında da çatık kaşlar görülür. Ancak

¹⁷⁸ Kempf tarafından formüle edilmiştir. *Psikopatoloji*, s. 74: Açık istekler ,Basırılmış İstekler , Ergenlikte bastırılmış istekler , Çevre = davranış , Ergenlik Öncesi Bastırılmış İstekler

¹⁷⁹ Krş. Everett Dean Martin'e ait oldukça ilginç bir kitap, *The Behavior of Crowds*. Aynı zamanda Hobbes, *Leviathan*, Part II, Ch. 25. "For the passions of men, which asunder are moderate, as the heat of one brand, in an assembly are like many brands, that inflame one another, especially when they blow one another with orations...." LeBon, *The Crowd*, elaborates this observation of Hobbes's.]

bir savaş patlarsa, hayran olduğunuz herkes, öldürme ve nefretin haklı nedenini hissetmeye başlar. İlk başta bu hislerin dışavurumu çok dar bir kapsamda ortaya çıkar. Öne çıkan benlikler ise, Rupert Brooke'da¹⁸⁰ ve Sir Edward Grey'in¹⁸¹ 1914 3 Ağustos'unda yaptığı konuşmada ve Başkan Wilson'un 2 Nisan 1917'de Kongre'ye hitaben yaptığı konuşmada vücut bulan ülkeye duyulan gerçek sevgi gibi duygulardır. Savaşın gerçekte ne anlama geldiği yavaş yavaş da olsa idrak edilmektedir. Çünkü önceki savaşlar sadece biçim değiştirmiş anılardır. Bu balayı safhasında, savaşa gerçekçi bir gözle bakan kişiler, haklı olarak ulusun henüz uyanmadığında ısrar eder ve "Yaralı listelerini bekleyin" diyerek birbirlerine güven verirler. Zamanla öldürme dürtüsü esas iş haline dönüşür ve onu değiştirebilecek tüm karakterler parçalanır. Dürtü, merkezi hale gelir, kutsallaştırılır ve yavaş yavaş yönetilemez hale gelir. Sadece, insanların savaş durumunda karşılaştığı "düşman" fikri üzerine değil, savaş dönemi dışında da sürekli olarak nefret dolu olan kişiler, nesneler ve fikirler için de bir çıkış yolu arayışına girer. Düşmana duyulan nefret meşrudur. Diğer nefret türleri ise daha farklı şekilde meşrulaşır. Bir şeyden bir kez soğuduktan sonra, onu yapılabilecek en kaba ve ihtimal dışı benzetme ile betimler, nefreti bu şekilde meşrulaştırırız. Çok güçlü bir dürtüyü hafiflettikten sonra bastırmak uzun zaman alır. Bu nedenle, savaş bittiğinde, özdenetimin yeniden kazanılması ve sivil karakterdeki barış sorunlarıyla başa çıkmak zaman ve mücadele gerektirir.

Herbert Croly'nin¹⁸² dediği gibi, modern savaş, modern toplumun siyasi yapısının doğasında vardır ancak bu doğa toplumsal

¹⁸⁰ e.n. 1. Dünya Savaşı sırasında savaş şiirleri ile tanınan şair.

¹⁸¹ e.n.1905-1916 yılları arasında İngiltere Dışişleri Bakanlığı görevinde bulunmuş İngiliz siyasetçi. Savaşın muhtemel sonuçlarına yönelik olarak 3 Ağustos 1914 günü söylediği "Işıklar Avrupa'nın dışına gidiyor ve ömrümüz boyunca bir daha yandığını göremeyeceğiz" sözü ile tanınır

¹⁸² e.n. 1869-1930 yılları arasında yaşamış sonraları Theadöre Roosevelt'i de etkileyecek fikirlere sahip olan sosyal felsefecisi. 1890-1920 arasında bir dizi siyasi ve sosyal reformu kapsayan Progressive Movement'ın da fikri lideri kabul edilir.

idealler tarafından yasaklanır. Şövalyelik görevini üstlenen bir askerın sahip olduğu savaş ritüelleri halkta mevcut değildir. Hızlı karar verme yeteneği olanlar dışında, sivillerin belli standartları yoktur. Sahip oldukları tek özellik, savaşı lanetlemektir. Savaş gerekli bir savaş dahi olsa, sivillere kendilerini bu savaşa hazırlayan ahlaki bir eğitim verilmemiştir. Sadece üst benliklerin harekete geçmek için belli bir kodları ve kuralları vardır, alt benlikler bu durumdan derin bir rahatsızlık duysa dahi, harekete geçilmesine engel olmaz. İnsanların, kendilerini içinde bulabilecekleri tüm durumlar için karakterlerini hazırlaması ahlaki eğitimin bir işlevidir. Dolayısıyla başarı, samimiyet ve keşfedilen çevre hakkında sahip olduğumuz bilgiye, bu çevreyi ne kadar anladığımıza bağlıdır. Çünkü tasarımı yanlış olan bir dünyada, karakterlerin tasarımı da yanlıştır. Dolayısıyla doğru olmayan davranışlar gerçekleşir. Bu yüzden ahlak kuramcısının bir seçim yapması gerekir: bazı aşamaları tatsız olabilse de yaşamın her aşaması için bir davranış modeli sunmalı veya öğrettiği kişilerin onaylamadığı durumlarla asla karşılaşmayacağını garanti etmelidir. Ya savaşı ortadan kaldırmalı ya da insanlara minimum efor sarf etmeleri durumunda ne kadar ücret ödeneceği konusunda bilgi verilmeli; ya insanın ekonomik yaşamını ortadan kaldırmalı ve onu parıldayan kitle ve gençlik ile beslemeli ya da ekonomik yaşamın tüm tereddütlerini araştırmalı ve hiç kimsenin kendi masraflarını karşılayamadığı bir dünyada uygulanabilir davranış kalıpları sunulmalıdır. Ancak bu, hâkim ahlaki kültürün genel olarak yapmayı reddettiği şeydir. En iyi yönleriyle, modern dünyanın korkunç karmaşıklığı karşısında özgüvensizdir ve en kötü haliyle ise, yalnızca korkaktır. Şu an için ahlak kuramcılarının ekonomi, siyaset ve psikoloji üzerine çalışıp çalışmadığı ya da sosyal bilimcilerin ahlak kuramcılarını eğitip eğitmedikleri çok önemli değildir. Her nesil, kendisine “bir kişilik türü tasarlamak” konusu öğretilmediği sürece, modern dünyaya hazırlıksız olarak yakalanacaktır. Çünkü çok yüksek olasılıkla her nesil, bu

problemle karşılaşacaktır. Bu kişisel çıkarlara yönelik naif görüşün büyük bir kısmı dikkate alınmaz. Hem benliğin hem de çıkarın bir şekilde ve çoğunlukla geleneksel olarak tasarlandığı unutulur. Sıradan kişisel çıkar doktrini genellikle bilişsel işlevi tamamen göz ardı eder. İnsanların nihayetinde her şeyi kendilerine yönlendirdiği gerçeğinde o kadar ısrarcıdır ki, insanların her şeye ve kendilerine yönelik fikirlerinin içgüdüsel olmadığının farkında olmaktan vazgeçmez. Onlar kazanımlardır. Böylece, James Madison¹⁸³ Federalist Dergisi'nin onuncu sayısında yazdığı gibi, "toprak çıkarları, imalat çıkarları, ticari çıkarlar, parasal çıkarlar, hatta bunlardan daha küçük çaptaki çıkarlar, uluslarda zorunluluk olarak ortaya çıkar ve onları farklı duygu ve görüşlerle harekete geçirilen sınıflara böler." Düşüncesi yeterince doğru olabilir. Ancak Madison'ın makalesinin bağlamını incelediğinizde, kanımca tarihin ekonomik yorumu olarak adlandırılan içgüdüsel kadercilik görüşüne ışık tutan bir şey keşfedersiniz. Madison, federal anayasayı savunmaktadır ve "birliğin sayısız avantajları arasında" "ihtilaf şiddetini kırma ve kontrol etme eğilimini" olduğunu savunmaktadır." "Madison'u endişelendiren şey, gruplaşmadır" Ve bu gruplaşmanın sebebini de "insan doğası" olarak görür. Bu doğada, gizli hazırlıklar, yapılacak eylemlerin derecelerine ve sivil toplumun koşullarına göre belirlenmiştir. Din, hükümet ve birçok diğer konudaki birçok konuda gösterilen spekülasyon gayreti, üstünlük ve güç için hırsla yarışan farklı liderlere ya da servetlerine özenilen kişilere duyulan sadakat veya yandaşlık, insanlığı kamu yararına çalışmaktan alıkoyarak iki farklı kutba bölmüştür. Karşılıklı düşmanlık alevlenmiş ve daha fazla sıkıntı ile adaletsizlik baş göstermiştir. İnsanlığın düşmanlığa olan bu eğilimi o kadar güçlenmiştir ki ortada ciddi bir meselenin olmadığı zamanlarda dahi hayali ve önemsiz ayrıntılar, düşmanca tutkularını pekiştirmek ve içlerindeki çatışma arzusunu alevlendirmek için yeterli olmuştur. Bu gruplaşma sebeplerinden en yaygın ve kalıcı olanı, dengesiz gelir ve mülk dağılımıdır.

¹⁸³ e.n. 1809-1817 yılları arasında ABD Başkanlığı yapmış siyasetçi.

Madison'un kuramı, bu nedenle, ihtilafa eğilimin, liderler tarafından dini veya siyasi görüşler tarafından ve çoğunlukla da mülkiyetin dağılımıyla hafifletilebileceği üzerine kuruludur. Ancak, Madison'un sadece insanların mülkle olan ilişkilerine göre bölündüğünü iddia ettiğini unutmamak gerekir. Madison mülklerinin ve görüşlerinin neden ve sonuç ikilemi üzerinden doğduğunu söylemez, ancak mülkiyet farklılıklarının görüş farklılıklarının nedenleri olduğunu söyler. Madison'ın argümanındaki kilit kelime "farklı"dır. Farklı ekonomik durumların varlığından olası bir görüş farklılığı çıkarımını tereddütlü bir şekilde yapabilir, ancak bu görüşlerin mutlaka ne olacağı konusunda bir çıkarım yapılamaz. Bu tereddüt, genellikle kurama dayandırıldığından kuramın öne sürdüğü iddiaları kökten kesintiye uğratar. Tutucu sosyalistlerin şahitlik ettiği, dogma ve pratik arasındaki bu büyük çelişki, bu tereddüdün gerekliliğini gösterir niteliktedir. Tutucu sosyalistler, toplumsal evrimde bir sonraki aşamanın kaçınılmaz olduğu sonucu olduğunu savunurlar. Bu aşamanın gerçekleşmesi için "sınıf bilinci" yaratmak üzere örgütlenir ve propagandaya başvurulur. Burada, ekonomik durumun niçin insanlarda kendiliğinden bir sınıf bilinci üretmediği sorusu kendisini gösterir. Çünkü üretmez, hepsi bu. Ve bu nedenle gururla öne sürülen bu iddia, sosyalist felsefenin kadere dair kehanet anlayışına dayandığı anlamına değil, insan doğasına ilişkin bir hipoteze dayandığı anlamına gelecektir.¹⁸⁴

Toplumsal uygulama, "insanlar ekonomik olarak farklı şekillerde konumlandırılıyorsa, o zaman belirli görüşlere sahip olmaları için teşvik edilebilirler" inancına dayanır. Kuşkusuz, genellikle ev sahipleri veya kiracılar, çalışanlar veya işverenler, vasıflı veya vasıfsız işçiler, ücretli çalışanlar veya maaşlı insanlar, alıcılar veya satıcılar, çiftçiler veya orta-sınıf insanlar, ihracatçılar veya ithalatçılar, alacaklılar veya borçlular çoğu zaman farklı şeylere inanabilir veya inandırılmaya teşvik edilebilirler.

¹⁸⁴ Krş. Thorstein Veblen, "The Socialist Economics of Karl Marx and His Followers," - *The Place of Science in Modern Civilization*, ss. 413-418.

Gelir farklılıkları, ilişki ve fırsatta derin bir fark gösterir. *Makinelerde çalışan insanlar*, Bay Thorstein Veblen'in¹⁸⁵ muazzam ölçüde gösterdiği gibi,¹⁸⁶ tecrübeyi el sanatları veya tüccarlardan farklı olarak yorumlama eğiliminde olur. Siyasetin materyalist anlayışının iddiası bu yönde olsaydı, bu kuram da her görüş yorumlayıcısının kullanması gereken son derece değerli bir hipotez olurdu. Ancak bu kuram, çoğu zaman terk edilmek zorunda kalınacak ve her zaman tetikte olma zorunluluğu baş gösterecekti.

Belirli bir kamuoyunu açıklamaya çalışırken, bireyin sosyal ilişkilerinin belli bir görüşü etkileyip etkilemediği, çok açık bir şekilde kendini belli etmeyecektir. Smith'in görüşleri mülk sahibi, ithalatçı, demiryolu hisselerinin sahibi veya işveren olarak sahip olduğu sorunlardan mı kaynaklanmaktadır? Bir tekstil fabrikasında doku-macı olan Jones'un fikri, patronunun tutumundan, yeni göçmenlerin rekabetinden, karısının bakkal faturalarından veya ona bir Ford araba ve bir ev ve taksit planı içerisinde bulunan çoğu şeyi satan firma ile mevcut sözleşmeden mi gelmektedir? Bu sorunun cevabını titiz bir inceleme yapmadan bulanamaz. Ekonomiye determinist bir açıyla bakanların da bulması mümkün değildir.

İnsanların sahip oldukları ekonomik ilişkiler, kendi görüşlerini sınırlandırır veya genişletir. Ancak siyasi materyalist anlayış, bu ekonomik ilişkilerin, hangi kuram üzerine kurulu olduğunu tahmin edemez. Yüksek bir olasılıkla, bir insan bir fabrikanın mülkiyetini elinde bulunduruyorsa, mülkiyetinin o fabrikada bir miktar etkisi olduğu düşünülen fikirlerde bulunacağını tahmin edebilir. Ancak, hiçbir determinist ekonomist mal sahibi olmanın nasıl bir işleve sahip olacağını size açıklayamaz. Bir fabrikanın sahibi olmakla ilgili herhangi bir soruya ilişkin sabit bir görüş mevcut değildir ve aciliyeti nispeten daha az olan konuları bir kenara bırakın

¹⁸⁵ e.n.Thorstein Bunde Veblen, 1857-1929 yılları arasında yaşamış kurumsal ekonomi ekolünün kurucularından kabul edilen teorsiyen

¹⁸⁶ *The Theory of Business Enterprise*.

işgücü, mülk ve yönetim konular üzerine görüşleri de mevcut değildir. Belirleyici, yüz durumdan doksan dokuzunda mal sahibinin kendisini mülkiyetinden mahrum etme girişimlerine direneceği veya kârını artıracaklarını düşündüğü mevzuattan yana olacağı tahmin edebilir. Bir iş insanının hangi yasaların onu zenginleştireceğini bilmesini sağlayan mülkiyette bir sihirle açıklanabilecek bir gizem yoktur. Dolayısıyla ekonomik materyalizimde açıklanan, mal sahibinin uzun veya kısa vadede kehanette bulunmasını sağlayan bir neden - sonuç ilişkisi zinciri yoktur.

Kuramın kendisi için sık sık iddia edilen bir geçerliliği varsa, bu, bir kehanette bulunmamız kolaylaştıracaktır. Bir insanın ekonomik çıkarlarını analiz edebilir ve insanların yapması gerekeni ortaya çıkarabiliriz. Marx bunu denemiş ve ortaklıklar hakkında iyi bir tahmin yürüttükten sonra tamamen yanlış hesapla devam etmiştir. Tahmin ettiği gibi ortaya çıkmayan ilk sosyalist deney, Batı'daki kapitalist gelişmenin doruk noktasından değil, Doğu'daki kapitalist-öncesi bir sistemin çöküşünden meydana gelmiştir. Neden hesabı tutmamıştır? En büyük öğrencisi Lenin'in hesabı neden tutmamıştır? Çünkü Marksistler, insanların ekonomik konumlarının karşı konulmaz bir şekilde ekonomik çıkarları hakkında net bir anlayış ortaya çıkaracağını düşünmüşlerdir. Kendilerinin bu net anlayışa sahip olduklarını ve geri kalan insanlığın bildikleri şeyleri öğreneceğini düşünmüşlerdir. Süreç, sadece herkes için net bir çıkar anlayışının otomatik olarak ortaya çıkmadığını değil, ayrıca Marx ve Lenin'in kendisinde bile ortaya çıkmadığını göstermiştir. Marx ve Lenin'in yazdığı her şeyden sonra dahi, insanlığın sosyal davranışı konusu hala belirsizliğini korumaktadır. Yalnızca ekonomik konumun kamuoyunu belirlediğini düşünürsek, bu böyle olmamalıdır. Eğer kuramları doğruysa, konum sadece insanlığı sınıflara ayırmakla kalmamalı, aynı zamanda her sınıfa bir çıkar alanı ve onu elde etmek için tutarlı bir politika sağlamalıdır. Yine de hiçbir şey, tüm sınıflarının çıkarlarının ne olduğu konusunda devamlı bir

karmaşıklık içerisinde olduğu gerçeğinden daha kesin değildir.¹⁸⁷

Bu, ekonomik determinizmin etkisini yok eder. Çünkü ekonomik çıkarlarımız bu çıkarlara ilişkin değişken kavramlarımızdan oluşuyorsa, toplumsal süreçlerin ana anahtarı olarak kuram başa-rısız olur. Bu kuram, insanların çıkarlarının yalnızca bir biçimini benimseyebildiklerini ve onu benimsediklerinde, onu gerçekleştirmek için, ne pahasına olursa olsun hareket ettiklerini varsayar. Belirli bir sınıf çıkarının var olduğunu varsayar. Bu varsayım yan-lıştır. Sınıf çıkarı, hiçbir olgunun olmadığı ya da bazı ya da birçok olgunun olduğu ya da doğru ve hatanın mevcut olduğu durumlar-da geniş ya da dar kapsamda veya bencilce veya cömertçe algılana-bilir. Ve böylece sınıf çatışmaları için Marksistlerin sunduğu çareyi ortadan kaldırır. Bu çare, tüm bu mülkiyetin ortak olması halinde sınıf farklılıklarının ortadan kalkacağını varsayar. Bu varsayım yan-lıştır. Mülkiyet, ortak bir şekilde tutulabilir ama yine de bir bütün olarak düşünülemez. Herhangi bir insan topluluğu, komünizmi komünist bir şekilde göremediğinde, sınıf ayrımını gördükleri üze-rinden yapar.

Mevcut toplumsal düzen açısından Marksist sosyalizm, mülkiyet çatışmasını fikir yaratan bir çatışma olarak vurgular, genel

¹⁸⁷ Doğrusunu isterseniz, süreç test aşamasına geldiğinde, Lenin siyasetin materyalist bakış açısını tamamen yok saydı. 1917’de, gücü ele geçirdiğinde, Marksist formülü uygulama konusunda oldukça samimiydi ve kendi kendine “sosyalizm, olgunlaşmış bir kapitalizme doğru evrilecek” diyordu. “Kapitalist gelişime yeni adapte olmaya çalışan bir toplumun lideri olarak buradayım. Bir sosyalist olduğum doğrudur, ama bilime inanan bir sosyalistim. Bu da beni şu sonuca götürüyor ki: günümüzde sosyalist bir cumhuriyet kurma fikri, imkansızdır. Tamamen Marx’ın tahmin ettiği şekilde evrimleşecek olan kapitalizmi geliştirmek zorundayız. “Ancak Lenin buna uygun davranmadı. Evrimin doğal sürecinin tamamlanmasını beklemek yerine, iktidar, irade, güç ve eğitim aracılığı ile, kendi felsefesinin de ön gördüğü bu tarihi sürece karşı koydu. Lenin, komünizmi Rusya’da yüzüstü bırakmış ve Rusya olgunlaşmış kapitalizmin temellerini oluşturamamıştır. Şimdi ise Rusya’nın kapitalist bir sistem yaratması gerektiğini söylüyor. Ki bu sistem proleteryaı, günün geldiğinde de komünizmi yaratacaktır. Bu görüş en azından Marksist doktrinle tutarlıdır. Ancak deterministlerin görüşlerinin ne kadar az determinizm içerdiğini gösterir.

hatlarıyla tanımlanmış işçi sınıfı açısından mülkiyet çatışmasını kışkırtmanın temeli olarak görmezden gelir ve gelecek açısından mülkiyet çatışmasının olmadığı dolayısıyla görüş çatışması olmadığı bir toplumu hayal eder. Mevcut toplumsal düzende, bir insanın bir diğerinin kazanması durumunda kaybettiği durumlar, sosyalizm kapsamında olması gerekenden daha fazla olabilir, ancak birinin diğerinin kazanması için kaybettiği her durum için, insanların eğitimsiz olduklarından dolayı çatışmayı hayal ettiği sonsuz durumlar vardır. Ve sosyalizm kapsamında, mutlak çatışmanın her durumunu ortadan kaldırmış olsanız da her insanın tüm gerçeklere kısmi erişimi yine de çatışma yaratacaktır. Sosyalist bir devlet eğitim, ahlak veya liberal bilimden vazgeçemeyecektir, ancak katı materyalist gerekçelerle mülkiyetlere toplumsal olarak sahip olma, onları gereksiz kılabilir. Rusya'daki komünistler, ekonomi belirleyiciliğinin tek başına Rus halkının fikrini belirlediği bir durumda, inançlarını bu kadar sonsuz bir gayretle yayma yoluna gitmezler.

Sosyalist insan doğası kuramı, hedonizm kuramında olduğu gibi, yanlış determinizme bir örnek teşkil etmektedir. Her ikisi de öğrenilmemiş eğilimlerin ölümcül olabilecek derecede tehlikeli olduğunu fakat akıllı bir şekilde belirli bir davranış türünü ortaya çıkardığını varsaymaktadır. Sosyalistler, eğilimlerin bir sınıfın ekonomik çıkarını gözetlediği inancını taşıırken hedonistler, haz peşinde koştukları ve acıdan kaçındıkları inancını taşımaktadır. Her iki kuram da James tarafından tanımlanmış ve radikal bir şekilde nitelendirilmiş olsa da- "alternatif sonları ön görmeyen ve performansla ilişkin ön eğitim almadan, belirli sonları oluşturma amacı ile hareket eden kabiliyet" gibi, içgüdü temelli sade ve saf bir görüşe dayanır¹⁸⁸.

Bu tür içgüdüsel eylemin, insanlığın toplumsal yaşamında şekillenip şekillenmediği şüphelidir. James'in işaret ettiği gibi:¹⁸⁹

¹⁸⁸ *Principles of Psychology*, Vol. II, s. 383.

¹⁸⁹ *a.g.e.*, s. 390.

“hafızası olan bir hayvandaki her tür içgüdüsel hareket, bir kez tekrarlandıktan sonra” ‘gizliliğini’ kaybeder.” Doğum anında hangi araçlar kullanılırsa kullanılsın, doğuştan gelen eğilimler, onları uyaran olarak harekete geçiren deneyimin içine işlemiş bebeklik döneminin en erken safhalarından kaynaklanmaktadır. Bay McDougall’un¹⁹⁰ da ifade ettiği gibi Fikirler, sadece doğuştan gelen içgüdüleri canlandıracak nesnelerin algılanması aracılığı ile değil, aynı zamanda bu nesnelere ve diğer objelere ilişkin sonradan öğretilen algılar ve görüşler ile de harekete geçirilebilir.¹⁹¹

McDougall’a göre¹⁹², “kendine özgü karakterini koruyan bireyler ve içgüdü’nün harekete geçirildiği tüm durumlar için ortak kalan sadece eğilimin merkezi kısmıdır.” Bilişsel süreçler ve içgüdü’nün amacına ulaştığı gerçek bedensel hareketler, süresiz olarak karmaşık kalabilir. Başka bir deyişle, insanın bir korku içgüdüsü vardır, ancak korktuğu şey ve nasıl kurtulmaya çalışacağı doğumun değil deneyimin belirlediği şeylerdir.

Bu değişkenlik olmasaydı, insan doğasının olağanüstü çeşitliliğini kavramak zor olurdu. Ancak, insanın tüm önemli eğilimlerinin, iştahlarının, sevgilerinin, nefretlerinin, merakının, cinsel isteklerinin, korkularının ve çekiciliğinin, uyaran ve lütuf olarak her türlü nesneye serbestçe bağlanabilir olduğunu dikkate aldığınızda, insan doğasının karmaşıklığı o kadar da anlaşılmaz değildir. Ve her yeni kuşağın, bir önceki kuşağın koşullanma şekillerinin olağan bir kurbanı olduğunu ve bunun sonucunda ortaya çıkan çevreyi miras aldığını düşündüğünüzde, olası kaynaşma ve değişimler muazzamdır.

¹⁹⁰ Introduction to *Social Psychology*, Fourth Edition, ss. 31-32.

¹⁹¹ “İç güdü ve iç güdüye bağlı hareketlerin bir çoğu, çaba - gayret üzerinden değerlendirilir ve tanımlanır. Ve bu çok yaygın yapılan bir hatadır çünkü bu tanımlama sürecinde bilişsel ve efektif bakış açıları, iç güdüsel mental süreç görmezden gelir. a.g.e., s. 29

¹⁹² a.g.e. s. 34

İnsanların belirli bir şeyi istemesi veya belirli bir şekilde davranması için, insan doğasının, kaçınılmaz olarak kendi isteğine uygun hareket etmesi gerektiği üzerine oluşturulduğunu varsaymak, ilk bakışta doğru bir bakış açısı gibi görünmeyebilir. İstek ve eylem öğrenilir, ancak bu öğrenme süreci nesilden nesle farklılıklar gösterebilir. Analitik psikoloji ve toplumsal tarih bu konu ile ilgili ortak paydada buluşur ve bu sonucu destekler.

Psikoloji, belirli uyaran ve belirli tepki arasındaki bağlantının özünde ne kadar olağan olduğunu gösterir. En geniş anlamda antropoloji, insanların tutkularını harekete geçiren şeylerin ve onları gerçekleştirmek için kullandıkları araçların yaştan yaşa ve yerden yere değişiklik gösterdiğine ilişkin görüşü pekiştirir.

İnsanlar kendi çıkarlarını gözetirler. Ancak, bunu nasıl gerçekleştirecekleri konusu kesin hatlarıyla belirlenmiş bir konu değildir ve bu nedenle, bu gezegen insanın yaşamını sürdürebilmesi için elverişli bir yer olmaya devam ettikçe, insanoğlu yaratıcı enerjileri isimlendiremeyecektir.

İnsan, “iyi” olarak tanımladıkları şeylerde hayatları boyunca hiçbir değişiklik olmayacağını iddia edebilir. Hayatını sadece gözüyle gördükleriyle sınırlandırıp, zihniyle görebileceklerini reddedebilir. Bilinmeyeni asla bilinemez olarak değerlendirmedeği, kimsenin henüz öğrenmediği bir şeyi kendisinin de öğretemeyeceği ya da öğrenemeyeceği inancını taşımadığı sürece, en büyük umutlarını terk etmek ve çabalarından vazgeçmek için hiçbir gerekçe bulamaz.

V-ORTAK İRADE OLUŞTURMA

13. BÖLÜM*

ÇIKARLARIN DEĞİŞİMİ

Kişilerin, görünmeyen dünyaya yönelik olan fikirlerinde birçok değişken bulunmaktadır. Başvuru noktaları, stereotipler ve ustaca gösterilen ilgiler sürekli olarak değişiklik göstermektedir. Çok sayıda insanın güncel etkisi her biri için ölçülemeyecek derecede kişiseldir ve bir bütün içinde ele alındığında, kontrol edilemeyecek derecede karışıklık göstermektedir. Öyleyse insanların kafasındaki düşünceler ve çevrede onların bilgi dağarcığının ötesinde olanlar arasında nasıl pratik bir ilişki kurulabilir? Demokratik teoriye göre, bu kadar soyut bir resim hakkında bu kadar özel hisseden çok sayıda her bir insan nasıl ortak bir irade geliştirebilir? Bu karışık değişkenlerden nasıl basit ve daimî bir fikir ortaya çıkabilir? Halkın iradesi, ulusal hedef veya kamuoyu olarak bilinenler nasıl bu tür geçici ve sıradan imgelerden arındırılır? Burada gerçek bir sorun olduğu, 1921 baharında İngiltere'nin Amerikan Büyükelçisi ve çok sayıda Amerikalı arasındaki zıtlaşma ile anlaşılmıştır. Bay Harvey, İngiltere'de bir akşam yemeğinde konuştuğu sırada hiç tereddüt etmeksizin, Amerikalıların 1917 yılındaki amaçlarının ne olduğu hususunda dünyayı ikna etmiştir.¹⁹³ Söz konusu amaçları

* Çev. Doç. Dr. Mine Demirtaş Beykent Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Bölümü Bölüm Başkanı

¹⁹³ *New York Times*, May 20, 1921

anlatmasına rağmen, bu amaçlar Başkan Wilson'ın Amerikan anlayışını açıklarken ısrar ettiği amaçlar ile uyuşmamıştır. Ne Bay Harvey ne Bay Wilson ne de eleştirmenler ve onların arkadaşları ve herhangi biri otuz veya kırk milyon yetişkinin aklından neler geçtiğini nicel ve nitel olarak bilememiştir. Ancak herkesin hem fikir olduğu konu, bir savaşın kimse ne oranda olduğunu bilemese de Wilson ile Harvey'in amaçları ve de her ikisinin teşviki ile yapıldığı, bu savaşların çok fazla çaba sarf edilerek kazanıldığıdır. İnsanlar askere yazıldı, savaştı, çalıştı, vergileri ödedi ve ortak bir sonuç için fedakârlıkta bulundu. Ancak kimse yaptıkları şeyleri yapmalarını sağlayan şeyin ne olduğunu tam olarak anlatamadı. O zaman Bay Harvey'in, bunun bir savaşı bitirmeye yönelik başka bir savaş olduğunu düşünen bir askerin, aslında böyle bir şey düşünmediğini söylemesi tamamen faydasızdır. Bunu düşünen asker gerçekten *bunu düşünmüştür*. Başka bir düşünceye sahip olan Bay Harvey ise yine gerçek anlamda başka *bir şey düşünmüştür*.

Aynı konuşma sırasında Bay Harvey, 1920 yılı seçmenlerinin aklında ne olduğunu tarafsız bir açıklık ve kesinlik ile belirtmiştir. Bu düşüncesizce yapılmış bir hareket olmuştur. Çünkü sizin partinize oy verenlerin hepsinin sizin gibi düşünerek oy verdiğini varsaymak doğru değildir. Sayımlara göre on altı milyon kişi Cumhuriyetçi Partiye oy verirken, dokuz milyon kişi Demokratik Partiye oy vermiştir. Bay Harvey, bu kişilerin Milletler Cemiyeti lehinde ve aleyhinde oy verdiğini söylemiş ve bu iddiasını desteklemek için Bay Wilson'ın referandum talebini ve Demokratik parti ile Bay Cox'un, sorunun Cemiyet olduğu yönündeki yadsınamaz ısrarlarını işaret etmiştir. Ancak sorunun Cemiyet olduğunu söylemek Cemiyeti sorun haline getirmez ve seçim gününde oyları sayarak insanların Cemiyet hakkındaki gerçek fikirlerini anlamak mümkün olmayacaktır. Örneğin dokuz milyon kişi Demokrat partiye oy vermişti. Hepsinin Cemiyetin sadık destekçileri olduğunu söyleyebilir misiniz? Kesinlikle söyleyemezsiniz. Amerikan siyaseti

hakkında bildikleriniz size, milyonlarca insanın her zamanki gibi Güneydeki mevcut sosyal sistemi korumak için oy verdiğini ve Cemiyet hakkındaki görüşleri ne olursa olsun bunu belirtmek için oy kullanmadığını söylemektedir. Cemiyeti isteyenler için Demokrat partinin de bu görüşte olması tabi ki memnun edici olmuştur. Cemiyetten hoşlanmayanlar ise buna katlanmayı seçerek oy kullanmış olabilir. Ancak her iki grup Güneyli de aynı parti için oy kullanmıştır.

Cumhuriyetçiler daha mı çok hemfikirdi? Herkes Senatör Johnson ve Knox'un uzlaştırılmazlığından Sekreter Hoover ve Yüksek Mahkeme Başkanı Taft'ın taraftarlığına kadar her tür görüşü kapsayacak sayıda Cumhuriyetçi seçmeni arkadaş çevresinde bulabilmekteydi. Hiç kimse tam olarak kaç kişinin Cemiyet hakkında belirli bir düşünceye sahip olduğunu veya kaç kişinin bu düşüncelerinin oylarını etkilemesine izin verdiğini söyleyemez. Yüz çeşit duyguyu ifade etmenin sadece iki yolu varken nihai birleşiminin ne olduğunu bilmenin belirli bir yolu yoktur. Tıpkı Başkan Lowell gibi Senatör Borah da Cumhuriyetçi partiye oy vermek için onların aday listesinde bir neden bulmuştur. Cumhuriyetçi çoğunluk Cumhuriyetçi bir galibiyetin Cemiyeti sonlandıracağını, bunun Cemiyeti korumanın en iyi yolu olduğunu ve bunun düzenlenmiş bir Cemiyet elde etmenin önerilen en kesin yolu olduğunu düşünen kadın ve erkeklerden oluşmaktaydı. Tüm seçmenler kendi veya diğer seçmenlerin işlerini geliştirmeye ya da iş gücünü yerine koymaya, savaşa girdikleri için Demokratları cezalandırmaya, savaşa daha erken katılmadıkları için onları cezalandırmaya, Bay Burleson'dan kurtulmaya, buğday fiyatlarını iyileştirmeye, vergileri azaltmaya, Bay Daniels'ın dünyayı bir müstemilat haline getirmesini engellemeye, Bay Harding'in aynı şeyi yapmasına yardım etmeye yönelik isteklerine içinden çıkılmaz biçimde gömülmüştü ve sonucunda bir tür karar ortaya çıktı: Bay Harding Beyaz Saraya taşındı. Tüm oyların en küçük ortak paydası Demokratların gitmesi ve

Cumhuriyetçilerin gelmesi yönündeydi. Tüm bu çelişkiler birbirini etkisiz hale getirdikten sonra geri kalan tek unsur oldu. Ancak söz konusu unsur politikayı dört yıl boyunca değiştirmeye yetecek güçteydi. Değişimin 1920 yılının o Kasım gününde neden istendiğine dair kesin sebepler bireysel seçmenlerin hatıralarında dahi kaydedilmemişti.

Sebepler sabit değildir. Sebepler büyür, değişir ve başka sebeplerin içine karışırlar. Öyle ki Bay Harding'in ilgilenmesi gereken kamuoyu, onu seçen görüşler ile aynı değildir. Bir dizi görüş ve herkesin 1916 yılında gördüğü belirli bir eylem hattı arasında kaçınılmaz bir bağlantı yoktur. Görünüşte bizi savaştan uzak tutma sloganıyla seçilen Bay Wilson, beş ay içerisinde ülkeyi savaşa sürüklemiştir. Bu sebeple halkın iradesinin işleyişi her zaman açıklama gerektirmiştir. Onun istikrarsız çalışmasından en çok etkilenenler M. LeBon'u bir elçi olarak görmüş ve Sör Robert Peel'in¹⁹⁴ "kamuoyu olarak adlandırılan akılsızlığın, zayıflığın, önyargının, yanlış duygunun, doğru duygunun, inatçılığın ve gazete paragraflarının büyük birleşimi" olarak adlandırdığı genellemeleri kabul etmiştir. Belirsizlik, tutarsızlıktan ve yerleşik amaçların ortaya çıkmasından dolayı, bir ülke nüfusunun üstünde bir yerde yaptıkları işte gizemli bir çelişki olması gerektiği sonucuna varmıştır. Kolektif bir ruh, ulusal bir zihin ve rastgele görüşlere düzen getiren çağın ruhunu ortaya çıkartmıştır. Bir gruba ait üyelerin duyguları veya fikirleri, hatta söyledikleri hiçbir şey, kamuoyunun gerçek görüşü olarak kabul edeceği formül kadar basit ve net şekilde açıklanamayacaktır. Bunun yapılabilmesi için evrensel bir ruh gerekmektedir. Ancak benim fikrime göre gerçekler, almış oldukları şekillerin herhangi birindeki üst ruhun yardımı olmadan daha ikna edici bir şekilde açıklanabilir. Sonuçta, farklı düşüncelere sahip her tür insanı aynı oyu atmaya ikna etme sanatı her politik kampanyada sergilenmiştir. Örneğin 1916 yılında

¹⁹⁴ e.n. 1834-1835 ve 1841-1846 yılları arasında iki dönem İngiltere Başbakanlığı yapmış siyasetçi.

Cumhuriyetçi aday birçok farklı türdeki Cumhuriyetçinin oyunu kazanmak zorunda kalmıştır. Bay Hughes'in adaylığı kabul etmesinden sonraki ilk konuşmasına bakalırsa¹⁹⁵ Konuşmanın içeriği hâlâ birçok açıklamayı önemsiz kılacak kadar aklımızda nettir. Ancak meseleler artık tartışma konusu olmaktan çıkmıştır. Söz konusu aday birkaç yıldır siyasetten uzak olup, yakın geçmişin meselelerine kişisel olarak bağlı değildi ve alışılmadık derecede düz bir şekilde konuşma yapan bir adamdı. Dahası ne Roosevelt, Wilson veya Lloyd George gibi popüler liderlerin sahip olduğu ustalığa ne de bu adamların takipçilerinin duygularını taklit ettiği teatral yeteneğe sahipti. Siyasetin bu yönünden bakıldığında mizaç ve eğitim olarak bundan uzaktı. Ama yine de siyasetçinin tekniğinin ne olduğunu hesaplıyor ve biliyordu. Bir şeyin nasıl yapılması gerektiğini bilen ama kendi başına bunu yapamayan insanlardan biriydi. Bu kişiler, genellikle sanatın ikinci bir karakter gibi olduğu ve onu nasıl yaptığını kendilerinin dahi bilmediği virtüözlerden daha iyi öğretmenlerdir. *Yapabilenler yapar, yapamayanlar ise öğretir* ifadesi görüldüğü kadar öğretmenlere yönelik bir söylem değildir. Bay Hughes bu etkinliğin çok önemli olduğunu biliyordu ve konuşma metnini dikkatli bir şekilde hazırlamıştı. Bir bölmede Missouri'den yeni dönmüş olan Theodore Roosevelt oturuyordu. Evin her yerinde Armageddon gazileri, farklı düzeyde şüphe ve umutsuzluk içerisinde oturuyorlardı. Platformun üstünde ve diğer bölmelerde 1912 yılının riyakârları ve hırsızları, sağlıklıları iyi durumda ve yumuşayan bir halde görülmekteydi. Koridorun dışında güçlü Alman yanlıları ve İtilaf yanlıları vardı. Doğu'da ve büyük şehirlerde bir savaş partisi, Orta ve Uzak Batı'da bir barış partisi vardı. Meksika hakkında güçlü duygular besleniyordu. Bay Hughes, Taft'a karşı Roosevelt, Alman yanlılarına karşı İtilaf yanlıları, savaşa karşı tarafsızlık, Meksika müdahalesine karşı müdahale etmeme gibi çeşitli gruplara ayrılmış halktan Demokratlara karşı çoğunluk

¹⁹⁵ Carnegie Hall, New York City, July 31, 1916.

oluşturmak zorundaydı. Buradaki ilgilenilen şey tabi ki meselenin etikliği veya akılcılığı değildir. İlgilenilen tek nokta heterojen fikirlerle sahip bir toplumun liderinin homojen bir oyu garantileme işine devam etmesini sağlayan metottur.

“Bu *temsili* toplantı sevindirici bir işarettir. *Yeniden birleşme*nin gücünü ifade eder. *Lincoln*’ün partisinin eski konumuna geldiğine işaretler...” İtaliyeli yazılan kelimeler bağlayıcıdır. Böyle bir konuşmada *Lincoln*’ün tabi ki Abraham Lincoln ile bir ilgisi yoktur. Sadece bu isme yönelik saygının şimdi onun yerinde duran Cumhuriyetçi adaya yöneltilmesini sağlayan bir klişedir. Lincoln, Cumhuriyetçilere, İlerici Partiye ve Piyade Alayına ayrılmadan önce ortak bir tarihe sahip olduklarını hatırlatır. Hiç kimse ayrılık hakkında konuşmayı göze alamaz. Ama ayrılık konusu, ham haliyle oradadır.

Konuşmacı onu düzeltmelidir. 1912 yılındaki ayrılma iç sorunlar yüzünden ortaya çıkmış ve 1916 yılındaki birleşme Bay Roosevelt’in de belirttiği üzere Bay Wilson’ın uluslararası ilişkileri idaresine yönelik ortak bir kızgınlığa bağlı olarak gerçekleşmişti. Ancak uluslararası ilişkiler de tehlikeli bir çatışma kaynağıydı. Sadece 1912 meselesini göz ardı etmekle kalmayacak, aynı zamanda patlamaya hazır 1916 tartışmalarından da kaçınacak bir açılış konusu bulmak gerekliydi. Konuşmacı ustaca diplomatik atamalarındaki siyasi kadrolaşma konusunu seçti. “Layık Demokratlar” itibar zedeleyen bir ifade idi ve Bay Hughes hemen bu ifadeyi hatırlatıyordu. Defter savunulamaz halde olduğundan saldırı kuvvetinde herhangi bir çekince dahi yoktu. Mantıken ortak bir atmosfer için ideal bir girişti. Ardından Bay Hughes tarihi bir inceleme ile başlayarak Meksika’ya yöneldi. Meksika’daki ilişkilerin kötü gitmesine yönelik genel düşünceyi, savaştan kaçınılması gerektiğine yönelik genel düşünceyi ve birinin Başkan Wilson’ın Huerta’yı tanınamakta haklı olduğunu söylediği ve diğerinin ise Huerta’yı¹⁹⁶

¹⁹⁶ e.n. Asker olarak görev aldığı Meksika ordusunda yaptığı darbe sonucunda

Carranza'ya¹⁹⁷ tercih ettiği iki güçlü fikir akımını göz önünde bulundurmamak zorundaydı. Huerta defterdeki ilk hassas konuydu...

“O kesinlikle Meksika’daki hükümetin başıydı.”

Ancak Huerta’yı sarhoş bir katil olarak gören ahlakçıların sakinleştirilmesi gerekiyordu. “Tanınıp gerekip gerekmediği doğru ilkelere uygun olarak ve sağlam bir takdir yetkisi kullanılarak belirlenmeliydi.”

Herkes gibi Bay Hughes da doğru ilkelere sahip olduğuna inanıyordu ve Huerta’nın tanınmış olması gerektiğini söylemek yerine söz konusu aday, doğru ilkelerin uygulanması gerektiğini söyledi. Meseleyi daha fazla bulandırmak için Başkan Wilson’ın politikası “müdahale” olarak tanımlanmaktaydı. Belki de hukuka göre öyleydi ama o zamanki kelime anlamı olarak değildi. İki grup arasındaki mesele Bay Wilson’ın yaptıklarını ve gerçek müdahalecilerin istediklerini kapsayacak şekilde kelime anlamını genişleterek bastırılacaktı.

Kelimelerin herkese her şeyi ifade etmesine izin vererek “Huerta” ve “müdahale” gibi iki tartışmalı konuya değindikten sonra konuşma bir süre daha güvenli konular üzerine geçti. Aday Tampico, Vera Cruz, Villa, Santa Ysabel, Columbus ve Carrizal’e ait hikâyeleri anlattı. Ya gazetelerden bilinen gerçekler rahatsız edici olduğu için ya da Tampico örneğinde olduğu gibi doğru açıklamalar fazla karışık olduğu için Bay Hughes oldukça açık hareket etti. Böyle bir rapor ile hiçbir karışıklık uyandırılmazdı. Ancak sonucunda aday bir taraf seçmek zorundaydı. İzleyiciler bunu bekliyordu. İtham Bay Roosevelt’e aitti. Bay Hughes onun çözümünü ve müdahalesini kabul eder miydi?

1913-1914 yılları arasında ülkenin Devlet başkanlığında bulunan Meksikalı asker, siyasetçi

¹⁹⁷ e.n. Venustiano Carranza Huerta ile girdiği savaşı kazanarak 1915-1920 yılları arasından Meksika başkanlığı yapan, Meksika Devrimi’nin ana figürlerinden olan siyasetçi

“Ulusun Meksika’ya karşı herhangi bir saldırı politikası yoktur. Onun bölgesinin herhangi bir parçasını istemiyoruz. Barış, istikrar ve refah içerisinde olmasını diliyoruz. Yaralarını sarmada, açlık ve ıstırabını dindirmede, tarafsız arkadaşlığımızın kullanılabilir faydalarını sunmada ona yardım etmek için hazır olmalıyız. Bu yönetimin idaresi üstesinden gelmemiz gereken zorluklar yarattı... *Yeni bir politika benimsemeliyiz*, kalıcı bir *dostluğu* teşvik edebileceğimiz *dayanıklılık* ve *kararlılık* politikası.”

Dostluk teması müdahaleci olmayanlara yönelik olup, “yeni politika” ve “dayanıklılık” temaları müdahalecilere yöneliktir. Tartışmasız raporda detaylar çok baskın olup, meseleyle ilgili her şey muğlaktır. Avrupa savaşına yönelik olarak Bay Hughes ustaca bir formül kullanmıştır: “Kara ve deniz üzerindeki tüm Amerikan haklarının sağlam bir şekilde sürdürülmesini savunuyorum.” Bu ifadenin söylendiği zamandaki gücünü anlamak için tarafsızlık döneminde her bir grubun Avrupa’da karşı çıktığı ulusların Amerikan haklarını ihlal ettiğine nasıl inandıklarını hatırlamalıyız. Bay Hughes, İtilaf yanlılarına şunları söylemişti: Almanya’yı baskı altında tutardım. Ancak Almanya yanlıları İngiliz deniz kuvvetlerinin birçok hakkımızı ihlal ettiği konusunda ısrar ediyor. Formül sembolik “Amerikan hakları” ifadesi ile taban tabana zıt iki amacı kapsamaktadır.

Ama bir de Lusitania vardı. 1912 ayrılması gibi uyumluluğa karşı yenilemeyen bir engeldi. “... Lusitania’nın batırılmasıyla Amerikan yaşamlarında hiçbir tahribat olmayacağı konusunda eminim.” Taviz verilemeyecek olanların yok edilmesi gerektiği için, bir araya gelmeyi ümit edemeyeceğimiz bir sorun olduğunda yokmuş gibi davranalım. Bay Hughes Amerika’nın Avrupa ile gelecekteki ilişkileri konusunda sessizliğini korudu. Söyleyeceği hiçbir şey desteğini almaya çalıştığı iki uzlaştırılmaz tarafı memnun edemezdi. Bu tekniği Bay Hughes’in icat etmediği ve en başarılı şekilde kullanmadığını söylemek gerekmektedir. Fakat farklı görüşlerden oluşan

bir kamuoyunun nasıl bulanıklaştırıldığını ve anlamının birçok rengin karışımıyla oluşan nötr renge nasıl yaklaştığını örneklendirmiştir. Esaslı olmayan uyumun amaç ve çelişki olduğu durumlarda kamuoyu itirazındaki gericilik aslında olağan bir sonuçtur.

Kamu tartışmalarında önemli bir konudaki belirsizlik neredeyse her zaman çelişen amaçların bir gösteresidir. Fakat belirsiz bir fikir nasıl olup da derinden hissedilen fikirleri birleştirme gücüne sahip olabilir? Bu fikirler ne kadar derinden hissedilseler de düzeltmeyi düşündükleri gerçeklerle sürekli ve keskin bir şekilde temas halinde olmazlar. Keşfedilmeyen çevrede, Meksika'da ve Avrupa savaşında duygularımız yoğun olsa da hâkimiyetimiz zayıftır. Duyguyu uyandıran asıl resimler ve kelimeler o duygunun gücüne veya benzeri bir şeye sahip değildir. Hiçbir zaman bulunmadığımız bir yerde görülenin ve duyulanın ötesinde gerçekleşen şeyin açıklaması bir rüyada veya fantezide olduğu gibi gerçekliğin tüm boyutlarına sahip olmamaktadır. Ama tüm duyguları ve hatta bazen gerçeklikten daha fazla olanları uyandırabilmektedir. Çünkü birden fazla uyaran tarafından tetiklenebilmektedir.

Başlangıçta harekete geçiren uyaran, basılı veya söylenmiş kelimeler tarafından zihinde uyanan bir dizi resim olabilir. Bu resimler solgunlaşmakta olup, sağlam kalması zordur. Kontur ve sinyalleri dalgalanır. Süreç yavaş yavaş ne hissettiğinizi bilmeye başlar. Ancak bunu neden hissettiğinizden tamamen emin olamaz. Solan resimlerin yerine ilk önce başka resimler ardından isimler ve semboller gelir. Ancak duygular değişen resimler ve isimler ile harekete geçme yetisine sahip olarak sürekliliğini korur. Şiddetli düşünme durumunda bile söz konusu değişme gerçekleşir. Çünkü bir kişi iki karmaşık durumu karşılaştırmaya çalışıyorsa, kısa süre sonra her ikisini de tüm ayrıntılarıyla aklında tutma girişimini yorucu bulabilir. İsimler, işaretler ve örnekler için kısaltmalar kullanır. Eğer ilerleyecekse bunu yapmak zorundadır. Çünkü attığı her adımda tüm cümlelerin yükünü taşıyamaz. Değiştirdiğini ve basitleştirdiğini

unutursa kısa süre sonra laf kalabalığı yapmaya ve nesnelerden bağımsız olarak isimler hakkında konuşmaya başlar. Ayrıcı bağı olduğu ilk şeyden ayrılan ismin ne zaman başka bir şey ile uygun olmayan bir ilişki içinde olduğunu bilmesi mümkün değildir.

Teşadüfî politikalardaki tutarsızlıklara karşı önlem almak hâlâ zorlayıcıdır. Çünkü psikologlar tarafından şartlı tepki olarak bilinlenlere göre, bir duygu sadece bir fikre bağı değildir. Duyguyu harekete geçirebilecek ve tatmin edebilecek şeylerin bir sınırı yoktur. Bu uyarının sadece belirsiz bir şekilde ve dolaylı olarak algılandığı ve objektifin de aynı şekilde dolaylı olduğu durumlar için doğrudur. Çünkü bir duyguyu, örneğin bir korkuyu ilk olarak doğrudan tehlikeli bir şeyle, sonra o şeyin düşüncesiyle, sonra söz konusu düşünceye benzer bir şeyle ve bunu takip eden şeylerle ilişkilendirebilirsiniz. İnsan kültürünün tüm yapısı bir bakıma ilk duygusal kapasitelerinin oldukça sabit bir merkez olarak kaldığı uyarıların ve tepkilerin bir detaylandırılmasıdır. Hiç şüphesiz tarih boyunca duygu kalitesi değişmiştir. Ancak onun koşullandırılmasını sağlayan hızı veya detaylandırılması değişmemiştir.

İnsanlar fikirlere yönelik duyarlılıkları açısından büyük farklılıklar göstermektedir. Rusya'da açlıktan ölmekte olan bir çocuk düşüncesinin, neredeyse gözünün önünde açlıktan ölmekte olan bir çocuk kadar etkili olduğu insanlar vardır. Bazı insanlar ise uzak bir düşünceyle heyecanlanmaktan yoksundur. Bunların arasında birçok derece vardır. Ayrıca gerçeklere karşı duyarsız insanlar olduğu gibi, düşüncelerden etkilenen insanlar da vardır. Ancak duygu ve düşünce tarafından harekete geçirilse de sadece bu duruma göre hareket ederek duyguyu tatmin etmek mümkün değildir. Açlıktan ölmek üzere olan Rus çocuk düşüncesi, çocuğu beslemeyi istememize neden olur. Ancak duyguları harekete geçmiş bu kişi çocuğu besleyemez. Sadece şahsi olmayan bir kuruluşa veya Bay Hoover olarak adlandırdığı simgeye para verebilir. Onun parası çocuğa ulaşmaz. Parası birçok çocuğu besleyen genel bir havuzda

toplanır. Düşüncenin ikinci elden olması gibi eylemin etkileri de ikinci eldendir. Kavrama ve gayret dolaylıyken etki doğrudandır. Sürecin üç kısmından uyaran gözden uzak bir yerden gelir ve tepki gözden uzak bir yere ulaşır. Ancak sadece duygu tamamıyla kişinin içinden gelir. Çocuğun açlığına ve çocuğa desteğe dair sadece bir fikri vardır. Kendi yardım etme isteğine dair gerçek bir deneyimi vardır. İşin merkezi gerçeği içindeki duygudur ki bu duygu da ilk eldendir.

Hem uyarana hem de yanıtı göre duygu değişen sınırlar içerisinde aktarılabilir. Bu nedenle eğer farklı yanıt eğilimlerine sahip bir grup insan arasından, aynı duyguyu uyandıracak bir uyaran bulabilirseniz asıl uyaran yerine onu koyabilirsiniz. Örneğin eğer bir kişi Cemiyetten hoşlanmıyorsa, diğeri Bay Wilson'dan nefret ediyorsa ve üçüncü bir kişi de iş gücünden korkuyorsa hepsinin ortak olarak nefret ettiği şeyin antitezi olan bazı semboller bulmanız durumunda hepsini birleştirebilirsiniz. Söz konusu sembolün Amerikanizm olduğunu varsayalım. İlk kişi bunu Amerikan soyutlanmasının korunması olarak veya bağımsızlık olarak algılayabilirken, ikinci kişi bunu bir Amerikan başkanının nasıl olması gerektiğine yönelik düşünceleriyle çelişen bir politikacıyı reddetme olarak, üçüncü kişi ise devrime karşı çıkma çağrısı olarak algılayabilir. Sembol özünde tam olarak hiçbir şeyi ifade etmezken, neredeyse her şeyle ilişkilendirilebilir. Bu nedenle söz konusu duygular aslında farklı düşüncelere yönelik olsa da bu sembol ortak duygulara ait ortak bir bağ halini alabilir.

Siyasi partiler veya gazeteler Amerikanizme, ilericiliğe, kanun ve düzene, adalete ve insanlığa yönelik fikirlerini beyan ettiğinde bu semboller yerine belirli bir programı tartışmaya davet edilmeleri durumunda kesinlikle ayrılacak olan çatışmalı grupların duygularını birleştirmeyi amaçlarlar. Sembolün etrafındaki bir koalisyon etkilendiğinde, duygular önlemlerin eleştirel incelemesine yönelik değil sembolün altındaki uyuma yönelik olur. Bence bunlara

benzer birçok ifadeyi sembolik olarak adlandırmak teknik olarak doğru ve uygundur. Belirli fikirleri değil, fikirler arasındaki bir çeşit ateşkesi veya kesişmeyi temsil ederler. Nihai kökenleri veya hedefleri fark etmeksizin birçok yolun birleştiği stratejik demir yolu merkezlerine benzerler. O an için kamuoyu duygusunu kapsayan semboller elinde tutan kişi, kamu politikası yaklaşımlarını o derecede kontrol eder. Belirli bir sembol koalisyon gücüne sahip olduğu sürece, hırslı gruplar buna hâkim olmak için mücadele edecektir. Buna örnek olarak Lincoln'un veya Roosevelt'in adını düşünebilirsiniz. Kendini mevcut sembollerin hâkimi yapabilen bir lider veya menfaat, mevcut durumun da hâkimi olur. Tabi ki sınırlar vardır. İnsan gruplarının sembolün temsil ettiğini düşündüğü gerçekle- rin çok şiddetli bir şekilde kötüye kullanılması ya da sembol adına yeni amaçlara çok fazla karşı çıkılması, sembolü tabiri caizse patlatacaktır.

Etkileyici Kutsal Rusya ve Küçük Baba sembolü 1917 yılında acının ve yenilginin etkisi altında param parça oldu. Rusya'nın çöküşünün olağanüstü sonuçları tüm cephelerde ve uluslarda hissedildi. Sonuçlar doğrudan savaş tarafından karıştırılan görüş çeşitlikleri arasından ortak bir görüşün belirginleştirilmesi hususunda çarpıcı bir deneye sebep oldu. Wilson İlkeleri¹⁹⁸ müttefik, düşman ve tarafsız tüm hükümetlere ve tüm uluslara atfedildi. Bu ilkeler bir dünya savaşının önceden belirlenemeyen temel etkenlerini birleştirmeye yönelik bir girişimdi. Muhakkak ki bu yeni bir başlangıçtı. Çünkü bu insanlığın tüm karar verme unsurlarının aynı fikirleri veya en azından fikirler için aynı isimleri aynı anda düşünmelerinin sağlanabildiği ilk büyük savaştı. Kablo, radyo, telgraf ve günlük basın olmasaydı Wilson İlkelerinin denemesi imkânsız olurdu. Bu modern iletişim mekanizmasının dünya genelinde "ortak bilince" dönüşü başlatmak amacıyla kullanılma girişimiydi.

¹⁹⁸ 1. Dünya Savaşı'nı bitirip barışı sağlamak için Wilson Tarafından organize edilen ve genel sekreterliğini Lippmann'ın yaptığı bir çalışmanın temel oluşturduğu fikirlerin sonucunda şekillenen, dönemim A.B.D. Başkanı Wilson tarafından delklere edilen, kapsayıcı belli başlı 14 maddeden oluşan ilkeler.

Ancak ilk olarak 1917 sonunda ortaya çıkan bazı durumlar incelenmelidir. Çünkü tüm bu düşünceler dokümanın kesin olarak varsaydığı biçimde belli bir derecede temsil edilmektedir. Yaz ve sonbahar dönemlerinde bir dizi olay meydana gelerek, insanların kızgınlığını ve savaşın sürecini büyük oranda etkilemiştir. Temmuz ayında Ruslar son bir saldırı yapmış ve feci bir şekilde yenilmişlerdir. Bunu takiben Ekim Devrimin (Bolşevik İhtilali) beraberinde getirdiği umutsuzluk süreci başlamıştır. Bundan bir süre önce Fransızlar Champagne şehrinde orduda ayaklanmalara ve siviller arasında bozguncu bir çalkalanmaya sebep olan şiddetli ve neredeyse yıkıcı bir yenilgi yaşamışlardır. İngiltere denizaltı baskınlarının etkilerinden ve Flanders savaşlarının korkunç kayıplarından mustarip olmuş, İngiliz ordusu Kasım ayında Cambrai'de öndeki birlikleri ve memleketindeki liderleri dehşete düşüren bir yenilgi yaşamış ve. Şiddetli savaş yorgunluğu Batı Avrupa'nın tamamını kaplamıştı. Aslında acı ve hayal kırıklığı insanların savaşın kabul edilen biçimine yönelik konsantrasyonunu sarsmıştı. Sıradan resmi bildiriler artık onların ilgisini çekmiyor, dikkatleri dağılmış ve kendi acılarına, parti ve sınıf amaçlarına, hükümetlere karşı genel kızgınlıklara yönelmişti. Bu az ya da çok mükemmel algı örgütlenmesinin bozulması resmi propaganda ile gerçekleşmiş olup, menfaat ve özen örgütlenmesinin bozulması moral adı verilen umut, korku ve nefret uyaranları ile gerçekleşmişti. Dünyanın her yerindeki insanların zihinleri rahatlama vaat eden yeni bağılıklar aramaya başlamıştı. Sonra birden büyük bir dramın farkına varıldı. Doğu cephesinde bir Noel ateşkesi, katliamın ve gürültünün sonlanması ve bir barış vaadi vardı. Brest-Litovsk'ta tüm insanların hayali gerçek olmuştur: müzakere etmek mümkündü ve bu zorlu süreci sona erdirmek için düşmanla yaşamları yarıştırmaktan başka bir yol vardı. İnsanlar çekinerek ama çok dikkatli bir şekilde Doğu'ya dönmeye başladı. Neden olmasın diye sordular. Tüm bunlar ne için? Siyasiler ne yaptıklarının farkındalar mı? Gerçekten

söyledikleri şeyler için mi savaşıyoruz? Savaşmadan güvence altına almak acaba mümkün mü? Sansür yasağı altında bunun çok azı yazılı basında yer alabiliyordu. Lord Lansdowne konuştuğunda kalpten bir yanıt aldı. Savaşın sembolleri eskimişti ve birleştirme güçlerini yitirmişti. Tüm İtilaf devletlerinde görünenin ardında geniş çaplı bir parçalanma başlamıştı.

Buna benzer bir durum Orta Avrupa'da gerçekleşiyordu. Orada da savaşın başlangıçtaki itici gücü zayıflamıştı ve kutsal birlik bozulmuştu. Savaş cephesindeki dikey çatlamalar her türlü öngörülemeyen yolla çalışan yatay bölünmelerle kesildi. Savaşın ahlaki krizi askeri karar verilmeden önce ortaya çıkmıştı. Başkan Wilson ve danışmanları tüm bunları fark etmişti. Ancak durum hakkında eksiksiz bilgiye sahip değillerdi. Ayrıca İtilaf Devletlerinin yazılı olarak ve savaşın ne hakkında olduğuna yönelik popüler düşünce ile ters düşen bir dizi sözleşme ile bağlı olduklarını biliyorlardı. Paris Finans Konferansı Kararları, kamu malları yönündeydi ve gizli antlaşmalar ağı Bolşevikler tarafından Kasım 1917 tarihinde yayımlanmıştı¹⁹⁹. Koşullar insanlar tarafından oldukça az biliniyordu ancak söz konusu koşulların ne bir eksik ne bir fazla olmadan idealist özerklik sloganına uygun olmadığına kesinlikle inanılıyor-du. Popüler sorgulamalar, Alsas-Loren veya Dalmaçya'nın kaç bin İngiliz'in hayatına değer olduğu, Polonya veya Mezopotamya'nın kaç Fransız'ın hayatına değer olduğu üzerine yoğunlaşmıştı. Böyle bir sorgulama Amerika'da tamamıyla bilinmiyordu. İtilaf devletlerinin amacı Brest-Litovsk'a katılmanın reddedilmesini savunmaktı. Burada hiçbir yetkin liderin dikkate almayı atlayamayacağı oldukça hassas bir ruh hali vardı. İdeal yanıt İtilaf devletlerinin ortak eylemi olurdu. Ancak bunun Ekim ayındaki Müttefikler Arası Konferansta

¹⁹⁹ Başkan Wilson, Senatörlerle yaptığı konferansta Paris'e ulaşana kadar bu antlaşmaları hiç duymadığını söyledi. Bu şaşırtıcı bir ifadeydi. 14 maddelik metnin öngördüğü gibi, gizli antlaşmalar bilgisi olmadan formüle edilemezdi. Bu antlaşmaların özü, 14 maddelik yayınlanan metin hazırlanırken Başkan'ın önünde idi.

incelenmesinin ardından mümkün olmadığına karar verilmişti. Aralık ayına kadar baskı o kadar büyük bir hale gelmişti ki, Bay George ve Bay Wilson bağımsız olarak yanıt vermek durumunda kaldı. Başkan on dört başlık altında barış koşullarının olduğu bir bildiri yayımlamayı seçmişti. Bu ilkelerin numaralandırılması hassasiyeti güvence altına almaya ve sistematik bir doküman olduğu izlenimini yaratmaya yönelik bir hileydi. “Savaş amaçları” yerine “barış koşullarını” belirleme fikri Brest-Litovsk müzakerelerine geçek bir alternatif oluşturma gereksiniminden kaynaklanmaktaydı. Rus-Alman müzakerelerinin temsili yerine, daha geniş kamu temsiline sahip olan dünya çapında bir müzakere yaparak dikkat çekmek için yarışmayı amaçlamışlardı.

Dünyanın ilgisini çektikten sonra o ilgiyi, durumun kapsadığı tüm farklı ihtimaller için birleşmiş ve esnek olarak tutmak bir zorunluluktur. Koşullar, İtilaf Devletleri arasındaki çoğunluğun onları faydalı olarak görecekları şekilde olmalıydı. Hem her ulusun milli arzularını karşılamak hem de her ulusun kendini bir başkasının. maşası olarak görmeyecek şekilde bu arzuları kısıtlamak zorundaydı. Koşullar resmi ihtilaflara sebep olmamak için resmi menfaatleri karşılamak zorundaydı. Ancak umutsuzluğun yayılmasını engellemek için popüler düşünceleri de içinde barındırmalıydı. Kısacası savaşın devam etmesi durumunda İtilaf Devletleri birliğini korumak ve kuvvetlendirmek zorundaydı. Ancak koşullar muhtemel bir barışa yönelik de olmak zorundaydı. Böylece Alman merkezinin ve solunun galeyana gelmesi durumunda, yönetici sınıfı etkileyecekleri bir metne sahip olacaktı. Bu nedenle koşullar, İtilaf Devletlerinin yöneticilerini halklarına yaklaştırmak, Alman yöneticileri halklarından uzaklaştırmak ve İtilaf Devletleri ile Almanlar ve Avusturya-Macaristan vatandaşları arasında bir dizi ortak anlayış oluşturmak zorunda bıraktı. Wilson İlkeleri neredeyse herkesin iyileştirebileceği bir standart oluşturmaya yönelik cesur bir girişimdi. Yeterli sayıda düşman hazır olsaydı barış olurdu. Olmaması

durumunda ise İtilaf Devletleri savaşın şokunu sürdürmek için daha hazırlıklı olacaklardı.

Tüm bu düşünceler Wilson İlkelerinin hazırlanmasında kullanılmıştı. Hiç kimse bunların hepsini düşünmüş olamazdı. Ancak ilgili tüm kişiler bunlardan bir kısmını düşündü. Bu dokümanın belli bölümlerini incelediğimizde; İlk beş ilke ve on dördüncü ilke “açık diplomasi,” “denizlerin özgürlüğü,” “eşit ticari fırsatlar,” “silahlanmanın azaltılması,” emperyalist kolonilerin ve Milletler Cemiyeti’nin duruma dahil olup olmaması hususunu ele almaktadır. Bunlar o zamanda herkesin inandığını açıkladığı popüler genellemelerin bir bildirimi olarak tanımlanabilir. Fakat üç numaralı ilke daha özeldir. Bu ilke bilinçli olarak ve doğrudan Paris Finans Konferansı kararlarını hedef almıştır. Alman halkını boğulma korkusundan rahatlatmaya yönelik düzenlenmiştir.

Altı numaralı ilke belli bir ülkeyi ele alan ilk maddedir. Rusya’nın İtilaf devletlerine yönelik şüphelerine bir cevap olması amaçlanmıştır. Ancak vaatlerinin dile getirilmesi Brest-Litovsk dramasına uyum sağlamıştır. Yedi numaralı ilke Belçika’yı ele almış ve Orta Avrupa’nın çok büyük bölümleri de dâhil olmak üzere neredeyse tüm dünyanın görüşü kadar biçim ve amaç bakımından yetersizdir. Sekiz numaralı ilkenin üzerinde durursak; Fransız toprağının boşaltılması ve yeniden yapılandırılmasına yönelik kesin bir talep ile başlamakta ardından Alsas-Loren sorununa geçmektedir. Bu maddenin ifadesi birkaç cümle ile çok geniş bir menfaatler birleşimini özetleyen bir basın açıklamasının karakterini eksiksiz olarak tasvir etmektedir. “Prusya tarafından 1871 yılında Alsas-Loren hususunda Fransa’ya yapılan ve Dünya barışını neredeyse elli yıl boyunca bozan yanlış düzeltilmelidir. ...” Buradaki her bir kelime çok dikkatli bir şekilde seçilmiştir. Yapılan yanlış düzeltilmelidir: neden Alsas-Loren’in yeniden yapılandırılması gerektiği söylenmiyor? Bu söylenmedi, çünkü o zaman Fransızların bir referandum teklif edilmesi durumunda yeniden birleşme için süresiz olarak

savaşacakları kesin değildi. Ayrıca İngilizlerin ve İtalyanların bunun için mücadele edip etmeyecekleri de kesin değildi. Bu nedenle formül her iki olasılığı da kapsamalıdır. “Düzeltilmelidir” kelimesi Fransa’yı memnun ediyordu, ancak basit bir ilhak taahhüdü olarak görülmedi. Neden 1871 yılında Prusya tarafından yapılan yanıştan bahsediliyor? Tabi ki Prusya kelimesi ile, Güney Almanyahlara Alsas-Loren’in onlara değil, Prusya’ya ait olduğu hatırlatılmak istenilmişti. Neden “elli yıl” boyunca sağlanmamış barıştan bahsediliyor ve neden “1871” kullanılıyor? İlk olarak Fransa’nın ve dünyanın geri kalanının hatırladığı 1871 idi. Bu onların şikâyetlerinin düğüm noktasıydı. Ama Wilson İlkelerinin düzenleyicileri Fransız memur sınıfının 1871 tarihli Alsas-Loren’inden daha fazlasını planladığını biliyordu. 1916 yılında Çarın bakanları ve Fransız devlet adamları arasında geçen gizli muhtıralar, Saar Vadisinin topraklara katılması ve Rhineland’ın bir tür parçalanmasını kapsamaktaydı. Saar Vadisinin “Alsas-Loren” şartı altında dâhil edilmesi planlanmıştı. Çünkü o 1815 yılında ayrılmış olsa ve Fransa-Prusya savaşının sonunda bölgenin bir parçası olmasa dahi, 1814 yılında Alsas-Loren’in bir parçasıydı. Saar’ı topraklarına eklemeye yönelik resmi Fransız formülünün amacı, onu 1814-1815 tarihli Alsas-Loren anlamına gelen “Alsas-Loren’in” içine dâhil etmektir. Başkan “1871” konusunda ısrar ederek Almanya ile Fransa arasındaki nihai sınırı kesin olarak belirliyordu ve gizli antlaşmadan bahsederek onu bir kenara atıyordu.

Dokuz numaralı ilke daha az incelikliydi. İtalya için aynı şeyler isteniyordu. “Açıkça tanınabilen milliyet çizgileri” tam olarak Londra Antlaşması’nın çizgileri değildi. Söz konusu çizgiler kısmen stratejik, kısmen ekonomik, kısmen emperyalist ve kısmen de etnikti. İtilaf Devletlerinin sempatisini kazanma ihtimali olan tek kısmı gerçek İtalyan irredantizmini²⁰⁰ iyileştirecek olundu. Bilgilendirilen herkesin bildiği üzere geri kalanların hepsi

²⁰⁰ Irredantizmin ya da kurtarıncılık, İtalyanca kökenli bir sözcük olup dil, din, soy ve kültür birlikteliği olduğu halde herhangi bir devletin sınırları dışında yer alan halk ile söz konusu devletini birleşmesi fikridir.

yaklaşmakta olan Yugoslav isyanını sadece erteledi.

Wilson İlkelerini karşılayan, görünürde müttefik coşkunun bir programa yönelik anlaşma olduğunu varsaymak bir hata olurdu. Herkes hoşuna giden bir şey bulmuş gibi gözüküyor ve detayı vurguluyordu. Fakat hiç kimse bir münazarayı göze almadı. Uygar dünyanın temel çatışmalarıyla dolu ifadeler kabul edilmişti. Muhafız fikirleri temsil ediyorlardı. Ancak aynı duyguyu uyandırıyorlardı. Bununla ilgili olarak savaşın hâlâ dayanmaları gereken çaresiz on ay için batılı ulusları desteklemede rol oynadılar. Wilson İlkelerinin, acının bitmiş olacağı belirsiz ve mutlu geleceği ele aldığı süreç için yapılan yorum uyumsuzlukları beyan edilmeyecekti. Tamamıyla görünmez bir çevrenin yapılmasına yönelik planlar olacaktı. Bu planlar tüm grupları kendi özel amaçlarına yönelik umutlandırdığı için tüm bunlar kamu umudu olarak birlikte yürütülmekteydi.

Uyum için, Bay Hughes'in konuşmasında da gördüğümüz gibi semboller hiyerarşisi mevcuttur. Daha fazla grubu dâhil etmek için hiyerarşiyi yükselttikçe entelektüelliği kaybetmeniz de bir süreliğine duygusal bağı korumak mümkündür. Ama duygular daha seyrek bir hal alır. Deneyimden uzaklaştıkça genellemede veya anlaşılmazlıkta daha da yükselirsiniz. Balonla yükseldikçe daha fazla somut objeyi aşağı atarsınız ve "İnsan Hakları" ya da "Dünya Demokrasi için Güvende" gibi ifadeler ile en üst noktaya ulaştığınızda dört bir yanı görürsünüz. Ancak çok küçük olarak. Fakat duyguları harekete geçiren insanlar bu duruma pasif seyirci kalamaz. Halkın çağrısı herkes için en önemli husus haline geldikçe ve anlam genişleyip duygular uyandırmaya başladıkça, oldukça özel olan bu anlamlar evrensel bir uygulamaya tabi tutulur. Şiddetle istediğiniz şey İnsan Haklarıdır. Çünkü her zamankinden daha boş ve neredeyse her yöne çekilebilecek olan bu ifade, yakında hemen hemen tüm anlamları kapsayacaktır.

Bay Wilson'ın ifadeleri dünyanın her bir köşesinde durmadan

farklı şekillerde anlaşılmıştır. Karışıklığı düzeltmek adına müzakerelere edilmiş ve devlet kayıtlarından oluşturulmuş hiçbir belge yoktur.²⁰¹ Bu nedenle anlaşma günü geldiğinde herkes, her şeyin olabileceği beklentisine sahip olmuştur. Avrupalı antlaşma yazarları birçok seçeneğe sahipken ve memleketlerinde tahakküm eden hemşerilerinin beklentilerini gerçekleştirmeyi seçmiştir.

Hiyerarşi, İnsan Hakları gibi bir kavramdan, Fransa, Britanya ve İtalya'nın haklarına kadar düşürüldü. Sembollerin kullanımından vazgeçilmedi. Sadece savaştan sonra seçmenlerin hayalinde kalıcı kökleri olmayanlar geride bırakıldı. Sembolizm kullanımı ile Fransa'nın birliğini korundu ancak Avrupa'nın birliği için de hiçbir şeyi riske atılmadı. Fransa'nın sembolüne derin bir bağlılık vardı, Avrupa'nın sembolü ise yakın bir geçmişe sahipti. Yine de Avrupa gibi bir topluluk ile Fransa gibi bir sembol arasındaki ayrım keskin değildi.

Ülkelerin ve imparatorlukların tarihi birleştirici düşüncesinin kapsamı zaman zaman artmakta ve zaman zaman azalmaktadır. İnsanların devamlı olarak küçük, bağlılıklardan, daha büyük bağlılıklara geçtiği söylenememek zordur çünkü gerçekler bu iddiayı doğrulamamaktadır. Roma İmparatorluğu ve Kutsal Roma İmparatorluğu, 19. Yüzyılda birbiriyle mukayese edilen “Dünya Devleti” ve “Ulusal Birlik” kavramlarından çok daha fazlası olmuştur. Yine de gerçek bütünleşmenin imparatorlukların geçici yoğunlaşmasına ve boşalmasına bağlı olmaksızın arttığına dair yapılan tespit büyük bir nebze doğrudur.

Amerikan tarihinde buna benzer bir bütünleşme şüphesiz gerçekleşmişti. 1789'dan önceki on yılda çoğu insan eyalet ve topluluklarının gerçek olduğunu hissetmekte, ancak eyaletler birliğinin gerçekliğini hissetmemekteydi. Devletlerinin fikri, bayrağı, en dikkat çeken liderleri veya Massachusetts ya da Virginia'yi temsil eden

²⁰¹ Wilson İlkelerinin 14 maddesi ile ilgili Amerikan yorumu, ateşkesten hemen önce müttefik devlet adamlarına açıklandı

her şey gerçek sembollerdi. Bir başka deyişle çocukluk, meslek, ikamet ve benzerlerine ait gerçek deneyimlerden besleniyorlardı. İnsanların deneyim süresi nadiren devletlerinin hayali sınırlarını aştı. Virjinyalı kelimesi çoğu Virjinyalının her zaman bildiği ve hissettiği her şey ile ilgiliydi. Bu kelimeler ve iletişim türü, deneyimleri ile gerçek bir bağlantısı olan en geniş kapsamlı politik fikirlerdi. Dikkate alınması gereken, insanların gereksinimlerinden ziyade tecrübeleriydi. Çünkü ihtiyaçları o günlerde en az on üç koloni kadar büyük olan gerçek ortamlarından kaynaklanıyordu. Ortak bir savunmaya ihtiyaçları vardı. Konfederasyon kadar geniş kapsamlı bir finansal ve ekonomik rejime ihtiyaçları vardı. Fakat devletin sözde çevresi onları kuşattığı sürece devlet sembolleri onların politik menfaatlerini tüketti. Konfederasyon gibi devletler arası bir fikir güçsüz bir soyutluğu temsil ediyordu. Bir sembolden ziyade bir seçimler bütünüydü ve bu bütünlüğün farklı gruplar arasında yarattığı uyum kısa süreliydi.

Konfederasyon fikrinin güçsüz bir soyutluk olduğunu daha önce de belirtmiştim. Fakat anayasa kabul edilmeden önceki on yılda birlik olmaya ihtiyaç duyuluyordu. Birlik ihtiyacı dikkate alınmadıkça ilişkiler bozuluyor ve bu anlamda tekrar birlik olmaya ihtiyaç duyuluyordu. Yavaş yavaş her bir kolonideki belli sınıflar ülke deneyimini aşmaya başladı. Kişisel menfaatleri ülke sınırları boyunca devletler arası deneyimlere yol açtı ve yavaş yavaş zihinlerinde Amerikan çevresinin ulusal resmi gerçek anlamda oluştu. Onlar için federasyon fikri seçimler bütünü olmaktan çıkmış ve gerçek bir sembol halini almıştı. Bu insanlar arasında en yaratıcı olan Alexander Hamilton'du.²⁰² Öyle ki Batı Hint Adaları'nda doğduğu ve aktif yaşamının başlangıcından itibaren bütün devletlerin ortak menfaatleriyle ilişkilendirildiği için hiçbir devlete karşı ilkel bir bağlılığı yoktu. Nitekim o zamanki insanların birçoğu yerel bir

²⁰² e.n. 1758-1804 yılları arasında yaşamış ABD'nin ilk hazine bakanı ve ülkedeki maliye sisteminin kurucusu. İlk Amerikan partisi olan Federalist Parti'nin fikri önderi ve kurucularından olan askeri teorisyen, siyasetçi

bakış açısına sahip olduğu için, başkentin Virginia'da mı yoksa Philadelphia'da mı olması gerektiği sorusu çok önemli bir soruydu. Hamilton için bu sorunun duygusal bir sonucu yoktu ve o sıralar istediği şey devlet borçlarının kabul edilmesi idi. Çünkü teklif edilen birliği daha da fazla kamusallaştıracaklardı. Bu yüzden başkent bölgesini Potomac bölgesini temsil eden kişilerden gereken iki oy için verdi. Hamilton'a göre Birlik onun tüm menfaatlerini ve deneyimini temsil eden bir semboldü. Potomac'den White ve Lee için eyaletlerinin sembolü, hizmet ettikleri en üst düzey siyasi kuruluşu ve bedelini ödemekten nefret etmelerine rağmen o sembole hizmet etmeye devam ettiler. Jefferson onların oylarını değiştirmeyi kabul ettiklerini söylemiştir, "White neredeyse sarsıcı bir mide bulantısı hissederek bunu yapmıştır."²⁰³

Ortak bir iradenin açığa çıkarılmasında her zaman bir Alexander Hamilton vardır.

²⁰³ Works, Vol. IX, s. 87. Akt. Beard, Economic Origins of Jeffersonian Democracy, s. 172.

14. BÖLÜM*

EVET VE HAYIR

Semboller çoğu zaman oldukça kullanışlı ve gizemli bir şekilde güçlülerdir ki kelimenin kendisi bile sihirli bir cazibeye sahiptir. Semboller düşünüldüğünde onları sanki bağımsız bir enerjiye sahipmiş gibi ele almak her zaman cazip olmuştur. Zamanında coşku veren sembollerin sonlanması, bu sembollerin etkilerini durdurmuştur. İnsan zihnindeki ilişkilendirmelerle elde ettiği güç haricinde sembollerin hiçbir gücü olmadığı için müzeler ve halk bilim kitapları, unutulmuş amblemler ve büyüler ile doludur. Güçlerini kaybetmiş semboller ve kök salmayı başaramayan semboller bizlere, sabırlı olabilirsek, tamamıyla dünyevi bir geçmişin farkına varmamız gerektiğini hatırlatır.

Kelimeler kendiliğinden rastgele duyguları açığa çıkarmaz. Kelimeler stratejik olarak konumlandırılmış kişiler tarafından ve uygun anlarda söylenmelidir.²⁰⁴ Aksi takdirde sadece boş laf olur. Semboller belirli bir amaca yönelik olmalıdır. Aksi halde kendi içlerinde hiçbir anlam ifade etmezler. Muhtemel sembollerin seçimi her zaman o kadar önemlidir ki, iki saman balyası arasında eşit

* Çev. Doç. Dr. Mine Demirtaş Beykent Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Bölümü Bölüm Başkanı

²⁰⁴ Hughes'ın adaylık konuşmasında, Wilson İlkelerinde ve Hamilton'ın projesinde semboller belirli bir anda birileri tarafından kullanılmıştır.

uzaklıkta duran bir eşek gibi dikkatimizi çekmeye çalışan semboller arasında kararsızlıktan mahvoluruz.

Bazı vatandaşların 1920 seçiminden hemen önce bir gazeteye açıkladıkları oy verme nedenleri aşağıdaki gibidir;

Harding'e oy vermeyi planlayanlar:

"Oylarını Harding ve Coolidge için kullanan günümüz vatandaşlar erkekleri ve kadınları İkinci Bağımsızlık Bildirimizi imzalamış olmak için gelecek nesiller tarafından sıkıştırılacaktır." Bay Wilmot - Mucit

"Amerika Birleşik Devletleri'nin "karmaşık ittifaklara" katılmadığını ve bir şehir olarak Washington hükümetinin kontrolünün Demokratlardan Cumhuriyetçilere geçmesinin yarar sağlayacağını görecektir." Bay Clarence - Satış Elemanı

Cox'a oy vermeyi planlayanlar:

"Amerika Birleşik Devletleri halkı, Milletler Cemiyetine katılmanın bizim Fransa topraklarında taahhüt edilmiş görevimiz olduğunun farkına vardı. Dünya çapında barışı güçlendirme sorumluluğundan bize düşeni yerine getirmeliyiz." Bayan Marie- Kâtip

"Uluslararası barışı sağlamak için Milletler Cemiyetine girmeyi reddetmemiz durumunda, kendimize ve diğer ülkelere olan saygımızı kaybetmemeliyiz." Bay Spencer- İstatistik Uzmanı.

İki tür ifade de eşit derecede asil, doğru ve neredeyse tamamen tersine çevrilebilecek olan ifadelerdir. Wilmot, Fransa topraklarında taahhüt edilen görevi yerine getirmemeyi planladıklarını ya da uluslararası barışı istemediklerini bir an için kabul ederler mi? Kesinlikle hayır. Marie ve Spencer, karmaşık ittifaklardan ya da Amerikan bağımsızlığından vazgeçilmesinden yana olduklarını kabul ederler mi? Milletler Cemiyetinin tüm dünya için bir Bağımsızlık Bildirisi ve Monroe Doktrini olmasının yanı sıra,

Başkan Wilson'ın adlandırdığı gibi bir kurtuluş ittifakı olduğu konusunda tartışacaklardır.

Sembollerin çok fazla önerildiği ve bu sembollere verilebilecek anlamlar oldukça esnek olduğu için herhangi bir sembol nasıl belirli bir kişinin zihninde yer edinir? Yetkin olarak gördüğümüz başka bir kişi tarafından oraya yerleştirilir. Eğer yeterince derine yerleştirilirse bu sembolü bize empoze eden kişiyi daha sonra yetkili olarak görmemiz olasıdır. Ancak ilk aşamada semboller samimi ve önemli hale getirilir. Çünkü onlar samimi ve önemli kişiler tarafından bize takdim edilmiştir.

On sekiz yaşında gerçekçi bir hayal gücü ile bir yumurtadan çıkmadığımız için, Bay Shaw'ın da anımsadığı gibi hâlâ çocukluk çağında gerçekleşen etkileşimlerimiz nedeniyle yaşça daha büyük varlıklara bağlı olduğumuz Burge ve Lubin²⁰⁵ çağındayız. Yani dış dünya ile etkileşimlerimizi sevdiğimiz ve aynı zamanda yetkili kılınan bazı kişiler aracılığıyla gerçekleştiriyoruz. Bu kişiler görünmeyen dünyaya ile aramızda inşa ettiğimiz ilk köprülerimizdir. Kademeli olarak o büyük çevrenin birçok aşamasını kendi başımıza öğrenebilsek de her zaman daha büyük bir aşama bilinmez olarak kalacaktır. Bu yüzden kendimizi hâlâ yetkililer ile ilişkilendirmekteyiz.

Tüm gerçekler görünmez olduğunda doğru bir rapor ve makul bir hata birbirine benzer bir hal almaktadır. Kendi bilgimizin çok iyi olduğu birkaç konu haricinde doğru ve yanlış açıklamalar arasında seçim yapamayız. Bu nedenle güvenilir ve güvenilir olmayan muhabirler arasında seçim yaparız.²⁰⁶ Teorik olarak her bir konuda en uzman kişiyi seçmeliyiz. Ancak gerçeğin seçiminden çok daha kolay olsa dahi, uzmanın seçimi hâlâ oldukça zor olup sıklıkla da

²⁰⁵ e.n. Bernand Shaw'ın 1920 yılında yazılmış olan "Back to Methuselah" kitabında, muhalif bakış açıları ile öne çıkan iki politik figürdür.

²⁰⁶ Oldukça ilginç ve eski bir kitap olarak Bkz: George Cornwall Lewis, *An Essay on the Influence of Authority in Matters of Opinion*.

elverişsizdir. Uzmanlar bile aralarındaki en uzman kişinin kim olduğundan emin değildir. Kim olduğunu tespit edebilssek bile söz konusu uzman muhtemelen kendisine danışılmayacak kadar meşgul veya ulaşılmaması imkânsız olabilmektedir. Ama işlerin başında oldukları için kolaylıkla tespit edebileceğimiz insanlar da vardır. Ebeveynler, öğretmenler ve becerikli arkadaşlar bu türden ilk karşılaştığımız kişilerdir. Çocukların neden ebeveynlerinden birine diğerinden daha çok güvendiği ya da tarih öğretmenine daha çok güvendiği sorularına girmemeliyiz. Ya da güvenin bir gazete veya kamu işleri ve şahısları ile ilgilenen bir tanıdık aracılığıyla nasıl yavaş yavaş yayıldığı sorusuna da girmemeliyiz. Psikanaliz literatürü fikir verisi hipotezler açısından zengindir.

Her ne olursa olsun kendimizi neredeyse bilinmeyen şeylerin tüm dünyasıyla kesişme noktamızı oluşturan bazı insanlara güvenirken buluyoruz. Garip bir şekilde bu, gerçek doğası gereği vakur olmayan, koyun ve maymun benzeri doğamızın kanıtı olarak görülür. Ancak evrende tam anlamıyla bağımsız olmak imkânsızdır. Bazı şeylerin değerini bilemezsek hayatlarımızı mutlak bir önemsizlik içerisinde geçiririz. Tamamıyla bağımsız bir yetişkine en yakın şey bir keşiştir ve onun davranış kapasitesi de oldukça kısıtlıdır. Sadece kendisi için hareket ettiğinden, küçük bir etki alanı içerisinde ve basit amaçlar için hareket eder. Eğer büyük fikirleri düşünmek için zamanı varsa bir keşiş olmadan önce muhakkak ki vücudunu nasıl sıcak tutacağı, nasıl aç kalmayacağı hakkında ve ayrıca büyük soruların neler olduğu hakkında zorluklarla edinilmiş bilgilerden oluşan bir repertuarı aldığından emin olabiliriz.

Yaşamlarımızdaki kısa süreli çok az şey hariç ulaşabileceğimiz en büyük bağımsızlık dostça dinlediğimiz yetkililerin sayısını arttırmaktır. Doğuştan amatörler olarak gerçeğe yönelik arayışımız uzmanları teşvik etmeye ve haklı olma özelliğine sahip tüm aykırı görüşlere cevap vermeye zorlamaya dayalıdır. Böylesi bir tartışmada sıklıkla diyalektik zaferi kimin kazandığına karar verebiliriz.

Ancak tartışmacıların hiçbirinin meydan okumadığı yanlış bir önermeye veya önermenin hiçbirinin tartışmaya dâhil etmediği göz ardı edilmiş bir yönüne karşı neredeyse savunmasızız. Daha sonra demokratik teorinin zıt varsayımında nasıl ilerlediğini ve hükümetin amaçları için nasıl sınırsız sayıda kendine yeten bireyler tedarikini üstlendiğini göreceğiz.

Dış dünya ile etkileşim için güvendiğimiz insanlar bu dünyayı yönetenlermiş gibi gözüküyor.²⁰⁷ Dünyanın sadece küçük bir bölümünü yönetiyor olabilirler. Hemşire çocuğu besler, yıkar ve yatağına yatırır. Bu durum hemşireyi fizik, zooloji ve tarihsel eleştiri konularında yetkili kılmaz. Bay Smith fabrikayı yönetir ya da en azından fabrikayı yöneten kişiyi işe alır. Bu durum onu ABD Anayasası ya da Fordney Yasasının etkileri hakkında yetkili kılmaz. Bay Smoot Utah Eyaletindeki Cumhuriyetçi Partiyi yönetir. Kendi içerisinde bu durum onun vergilendirme hakkında danışılacak en iyi kişi olduğunu kanıtlamaz. Ancak hemşire yine de çocuğun bir süre hangi zoolojiyi öğreneceğini belirleyebilir, Bay Smith'in de anayasanın, eşi, sekreteri ve hatta belki de vaizi için ne anlama geldiği hakkında söyleyecek çok şeyi vardır ve Senatör Smooth'un yetki sınırlarını kim belirleyecektir?

Doğum, miras, fetih veya seçim gibi hangi yolla seçilmiş olursa olsunlar papazlar, malikânenin sahipleri, kaptanlar ve krallar, parti liderleri, tüccarlar, patronlar ve onların teşkilatlanmış yandaşları insan ilişkilerini idare ederler. Her ne kadar aynı kişi evde mareşal, ofiste teğmen ve siyasette yedek er olsa da onlar yetkili kişilerdir ve birçok kurumda rütbe hiyerarşisinin belirsiz veya gizlenmiş olmasına rağmen birçok kişinin iş birliğini gerektiren her kurumda böyle bir hiyerarşi bulunmaktadır.²⁰⁸ Amerikan siyasetinde buna "örgüt" adı verilmektedir.

²⁰⁷ Krş. Bryce, *Modern Democracies* Vol. II, ss. 544-545.

²⁰⁸ Krş. M. Ostrogorski, *Democracy and the Organization of Political Parties*, *passim*; R. Michels, *Political Parties*, *passim*; ve Bryce, *Modern Democracies*, particularly Böl. LXXV; ayrıca Ross, *Principles of Sociology*, Böl. XXII-XXIV.

Yöneticiler, idari komite ve beyin takımı ise çevre ile doğrudan temas içerisindedir. Tabi çevre olarak tanımlamaları gereken şey hakkında çok sınırlı düşüncelere sahip olabilirler. Tamamen soyut kavramları ele almazlar. Seçilmesini umdukları bazı kişiler, geliştiğini görmek istedikleri bazı bilançolar ve erişilmesi gereken somut hedefleri vardır. Basmakalıp görüşleri çoğu zaman onları gülünç hale düşürür. Fakat sınırlamaları ne olursa olsun başkanlar daha geniş çevrenin bazı önemli kısımları ile gerçek temas içerisindedir. Onlar karar verir. Onlar emir verir. Onlar anlaşma yapar ve belki hiç de hayal ettikleri şey olmayan kesin bir şey gerçekten oluşur. Asları onlara ortak bir inançla bağlı değildir. Yani bir örgütün daha az önemli üyeleri bağlılıklarını, liderlerinin bilgeliği hakkındaki yargılamalara bırakmazlar. Hiyerarşide herkes bir üst rütbeliye bağlıdır ve aynı şekilde ona bağlı olan bazı kişilerin de üst rütbelisidir. Örgütü birlikte tutan şey birtakım imtiyazlar sistemidir. Bunlar akraba kayırma ve patronajın tüm yönlerinden klancılık, kahramanlara tapınma veya sabit bir fikre kadar imkânlarla ve onları arayanların beğenilerine bağlı olarak değişiklik gösterebilir. Bunlar ordulardaki askeri rütbelerden, feodal bir sistemdeki toprak ve hizmetlere, modern bir demokrasideki işlere ve propagandalara kadar değişiklik gösterebilir. Bu nedenle bir örgütü imtiyazlarını ortadan kaldırarak bölebilirsiniz. İmtiyaz tamamıyla görecelidir ve değişmezlik ise imkânsızdır.

O zaman bir grubun bildirilerinin neden genellikle daha mantıklı ve sıklıkla sokaktaki adamın sözlerinden daha doğru olduğunu açıklamak için kolektif bir anlayış oluşturmak gerekli olmayacaktır. Bir ya da birkaç zihin bir dizi düşünceyi takip edebilir, ancak birlikte düşünmeye çalışan bir grup, grup olarak kabul ve anlaşmazlıktan biraz daha fazlasını yapabilir. Bir hiyerarşinin üyeleri kurumsal bir geleneğe sahip olur ve ticareti çıkarırken ustalarından öğrenir. Kalıcı toplumlarda hüküm süren hiyerarşilerdeki personelin değişimi ise bazı önemli basmakalıp görüşlerin ve davranış kalıplarının

aktarılmasına izin verecek kadar yavaş olur. Babalardan oğullara, papazlardan acemilere ve kıdemlilerden adaylara olmak üzere bazı görme ve yapma yöntemleri öğretilir. Bu yöntemler tanıdık hale gelir ve yabancı kitleler tarafından bu şekilde tanınır.

Büyük kitleler çok az sayıda insan tarafından idare edilirler. Ve sadece kitleler arasındaki mesafe bile, bu kitlelerin merkezi bir örgüt olmaksızın, herhangi bir karmaşık ilişkide iş birliği yapabiliyor olmalarına cazibe katar. Bryce²⁰⁹ şunları söylemiştir: “Hiç kimse dünyayı yöneten kişilerin sayısının ne kadar az olduğunu görmeden bir mecliste veya iç yönetimde işlerin idaresinde birkaç yıllık deneyime sahip olamaz.” Tabi ki burada ülke işlerini kastetmektedir. İnsanoğlunun tüm işlerini düşündüğünüzde, yönetimde olan insanların sayısı kayda değerdir. Ancak meclis, parti, ticaret birliği, milliyetçi bir hareket, fabrika veya kulüp gibi belirli bir kuruluşu ele aldığınızda, yönetimde olanların sayısı teoride yönetimde olması gereken kişi sayısının çok küçük bir kısmıdır.

Seçim galibiyetleri bazen bir sistemi, bir makineyi devre dışı bırakıp yerine başka bir makineyi koyabilir ve hatta devrimler bazen belli bir makineyi tamamen ortadan kaldırabilir. Demokratik devrim iki değişken makine kurmuş olup her biri birkaç yıl içerisinde diğerinin hatalarından avantaj elde eder. Fakat makine hiçbir yerde ortadan kaybolmaz. Pastoral demokrasi teorisi hiçbir yerde gerçekleştirilmez. Ne ticaret birliklerinde ne sosyalist partilerde ne de komünist hükümetlerde. Demokratlar hiçbir zaman bu grup yaşıntısının bayağılığını kabul etmemiştir. Bunu her zaman ahlaksız addetmişlerdir. Çünkü iki demokrasi vizyonu vardır. Biri kendine yeten bireylerin var olduğunu farz ederken, diğeri her şeyi düzenleyen bir üst ruhu gerektirmektedir. İkisi arasında üst ruh bazı avantajlara sahiptir. En azından kitlenin her bir üyenin göğsünde kendiliğinden doğmayan kararlar aldığını kabul etmektedir. Bunun

²⁰⁹ a.g.e., Vol. II, s. 542.

sebebi insan doğasının garipliği değildir. Herhangi bir grubun özel kavramları dışında hiçbir ortak fikir kendiliğinden ortaya çıkmaz. Çünkü çok sayıda insanın ulaşamayacağı bir duruma göre doğru-
dan hareket edebileceği yolların sayısı sınırlıdır. Bunlardan bazıları bir formdan diğerine geçebilir, karşı çıkabilir veya boykot edebilir, takdir edebilir veya yuhalayabilir. Bu şekilde zaman zaman hoşlanmadıkları şeylere karşı direnebilir veya istediklerini engelleyenlere baskı yapabilir.

Kitlesel eylem ile hiçbir şey kurulamaz, planlanamaz, görüşülemez veya yönetilemez. Etrafından toplanabileceği organize bir hiyerarşiye sahip olmayan bir halk fiyatlar çok yüksek ise satın almayı veya maaşlar çok düşükse çalışmayı reddedebilir. Bir ticaret birliği grevdeki bir kitlesel eylem ile başkaldırıda bulunabilir ve böylece birlik yetkilileri bir anlaşmayı görüşebilir. Örneğin müşterek kontrol *hakkı*²¹⁰ kazanabilir. Ancak bir örgüt aracılığı olmadan söz konusu hakkı kullanamaz. Bir ulus savaş isteyebilir ama savaşa girildiğinde genelkurmay emirlerine uymak zorundadır.

Tüm nesnel amaçlar için doğrudan eylemin sınırı, kitleye sunulan bir konuda *evet* veya *Hayır* deme yetkisidir²¹¹. Çünkü sadece çok basit durumlarda bir konu kendini, aynı şekilde ve neredeyse aynı zamanda tüm toplum üyelerine sunar. Sıkıntının oldukça açık olduğu ve bu yüzden birçok insanda neredeyse liderlik olmadan aynı tepkinin olduğu sadece endüstriyel olmayan örgütlenmemiş grevler ve boykotlar vardır. Fakat bu temel durumlarda bile ne yapmak istediklerini diğerlerinden daha hızlı bir şekilde fark eden ve doğaçlama bir şekilde idareci olan kişiler vardır. Bu idarecilerin ortaya çıkmadıkları yerlerde bir kalabalık tüm gizli amaçları ile kuşatılmış bir şekilde boş boş dolanacak veya kaderciler bir şekilde seyrirciler

²¹⁰ e.n. Yapılan sözleşmeye bağlı olarak bir kontrolün paylaşılması durumu.

²¹¹ Krş. James, *Some Problems of Philosophy*, s. 227. "Ancak acil durumlarımızın başında fraksiyonel çözümler imkansızdır. Nadiren fraksiyonel davranabiliriz." Krş. Lowell, *Public Opinion and Popular Government*, ss. 91-92.

kalacak ve elli kişiden oluşan bir kalabalığın geçen gün yaptığı gibi bir kişinin, intihar etmesini izleyeceklerdir. Çünkü görünmez dünyadan bize gelen izlenimlerin çoğundan oluşturduğumuz şey, dalgınlıkla gerçekleştirilen bir tür pandomimdir. Gördüğümüzün ötesindeki olaylar hakkında bilinçli bir şekilde herhangi bir şeye karar verdiğimiz zamanların sayısı ve her insanın denediğinde neleri başarabileceğine dair fikirleri de azdır. Nadiren uygun bir konu olduğu zaman iyi bir karar verme alışkanlığı edinilmemiştir. Çoğu bilgi, bize ulaştığında, söz konusu haberler hakkında nasıl hissetmemiz gerektiğine yönelik bir öneri havası taşımasaydı bu durum daha aşikâr olurdu çünkü ihtiyaç duyduğumuz bu öneriyi haberlerde her bulamayışımızda, başyazılara veya güvenilir bir danışmana yönelmiş olurduk.

Ayakta uyuma veya dalgınlık hali, eğer kendimizi dâhil edilmiş hissederseniz, nerede durduğumuzu bilene kadar, yani onlara yönelik olarak evet veya Hayır seçmemiz için gerçekler açıklanana kadar rahatsız edicidir. Bir grup insanın tamamı Evet dediğinde bunu söylemek için her türlü sebebe sahip olabilir, genellikle de sahiptir. Çünkü daha önce de belirttiğimiz üzere zihinlerindeki resimler kolay anlaşılmayan, gizli şekillerde çeşitlenmektedir. Ancak bu anlaşılmazlık akıllarında kalır ve amacın büyük kısmı atıldıktan sonra tek bir duyguyu bulunduran bir dizi sembolik ifade ile halka açık olarak temsil edilir. Hiyerarşi veya hiyerarşiler sembolleri belirli bir eylemle, Evet veya Hayır oyunu, taraftar veya aleyhtar bir tutum ile ilişkilendirir. Zamanında Milletler Cemiyetine karşı olan Smith, X Madde'ye karşı olan Jones ve Bay Wilson ve onun bütün çalışmalarına karşı olan Brown kendi sebeplerinden dolayı ve aynı sembolik ifade adına Cumhuriyetçilere oy atarak Demokratlara karşı oy kullanmış ortak bir irade gösterilmişti. Somut bir seçim olmalı, sembollerle ve bireysel görüşler ile ilişkilendirilmeliydi. Profesyonel siyasetçiler bunu demokratik felsefecilerden çok daha

önce öğrenmişti. Bu yüzden kesin bir seçim belirleme aracı olarak parti yönetim kurulu, adaylar kurultayı ve yönlendirme komitesi düzenledi. Çok sayıda insanın iş birliğini gerektiren herhangi bir şeyi başarmayı isteyen herkes onları örnek aldı. Bu bazen Barış Konseyi'nin kendisini küçülterek, Büyük Üçlü veya Dörtlü halini aldığı ve önemsiz ittifakların, onlara bağlı kişilerin ve düşmanın kabul veya reddetmesine izin verdiği bir antlaşma yazdığı dönem gibi oldukça acımasız bir şekilde yapıldı. Bundan fazla müzakere genellikle mümkündü ancak buradaki asıl gerçek, az sayıda insanın büyük bir gruba seçenek sunmasıydı. Yönlendirme komitesinin suistimalleri girişim, referandum ve doğrudan ön seçim gibi çeşitli tekliflere sebep oldu fakat bunlar seçimleri ya da H. G. Wells'in bir zamanlar titiz bir doğruluk ile söylediği gibi, seçilenleri zorlaştırarak bir makineye olan ihtiyacı sadece ertelemiş oldu ya da gizlendi.

Bir yasa önerisi ya da bir aday ile ilgili hiçbir oylama, seçmenlerin Evet veya Hayır diyebileceği bir konu üretme ihtiyacını giderebilir. "Doğrudan mevzuat" diye bir şey yoktur. Vatandaş oy vermeye gider, bir dizi yasa önerisinin genellikle kısaltılmış bir şekilde basılmış olduğu bir oy pusulası alır ve eğer bir şey söyleyecekse Evet veya Hayır der. Dünyadaki en muhteşem yasa değişikliği ona denk gelebilir. Sadece bu pusulada Evet ya da Hayır'ı seçerek oy kullanır. Bunu bir mevzuat olarak adlandırmak için dilin sınırları zorlanabilir. Tabi ki süreci nasıl adlandırırsanız adlandırın hiçbir faydası olmadığı da iddia edilemez. Bazı konulara yönelik belirgin faydalar olduğu düşünülebilir. Ancak herhangi bir kitle kararının gerekli olan sadeliği, söz konusu kararların hayata geçtiği dünyanın kaçınılmaz karmaşası karşısında önemli bir gerçektir. Birinin önerdiği en karışık oylama şekli sanırım tercihlili oy pusulasıdır. Seçmen bu sistem altında sunulan bir dizi aday arasından birine evet ve diğerlerine hayır demek yerine tercih sıralamasını belirtir. Ancak çok daha esnek olmasına rağmen burada bile kitlenin eylemi, sunulan

seçeneklerin kalitesine baėlıdır²¹². Ve bu seçenekler dilekçelerle uğraşan ve delegeleri toplayan güçlü zümreler tarafından sunulur. Azınlık aday gösterdikten sonra çoğunluk seçebilir.

²¹² Krş. H. J. Laski, *Foundations of Sovereignty*, s. 224. ...orantılı temsil... Önderlik ettiği gibi grup sistemine liderlik ederek... seçmenleri lider seçiminden mahrum edebilir." Grup şüphesiz Bay Laski'nin seçimini daha dolaylı yapma eğilimindedir. Fakat kuşkusuz ki, görüşlerin daha iyi temsil edildiği yasama meclisleri üretme eğilimindedir. Bunun ise iyi ya da kötü olup olmadığı ilk etapta belirlenemez. Ancak daha doğru bir temsili mecliste başarılı bir iş birliği ve sorumluluk olduğu söylenebilir. Katı bir iki partili sistemden daha yüksek bir siyasi zekâ ve siyasi alışkanlık örgütlenmesi gerektirir. Bu daha karmaşık bir politik biçimdir ve bu nedenle daha az işe yarayabilir.

15. BÖLÜM*

LİDERLER VE YÖNETİLENLER

Pratikteki öneminden dolayı, başarılı bir lider hiçbir zaman takipçilerini organize eden semboller yaratmakla çok meşgul olmamıştır. Hiyerarşide ayrıcalıklar nasıl önemliyse, alt tabaka için de semboller o denli önemlidir. Semboller bütünlüğün korunmasını sağlarlar. Totem direklerinden milli bayraklara, tahta putlarından “Görünmez Kral Tanrı”ya, büyü sözlerden Adam Smith’in ya da Bentham’ın seyretilmiş versiyonuna kadar, çoğu inançsız olmasına rağmen her lider, farklılıkların birleştiği odak noktaları olan bu sembollerini bağrına basmıştır.

Tarafsız gözlemci, “yıldızlarla süslediği” imgesini korurken kullandığı ritüelini, Paris’in ayine değer olduğuna ikna olmuş bir kral kadar küçümseyebilir.²¹³ Fakat lider bilir ki, semboller görevini yaptığı kalabalığı yönlendirmek için kullanabileceği bir alet elde etmiştir. Sembolde duygu, ortak bir hedefe boşaltılır ve asıl fikirlerin ıvizacı ortadan kaybolur. Liderin, özgür ruhlar tarafından “palavra eleği” olarak tanımlanan yıkıcı eleştiriden nefret ettiğine

* Çev. Arzu Baytar Marmara Üniversitesi S.B.E Lisansüstü Öğr.

²¹³ e.n. Paris vaut bien une messe”, IV. Henri’nin tahta geçebilmek için Katolik olmasına binaen söylediği rivayet edilen bir sözdür. Fransızca’da önemli bir avantaj elde etmek için yapılan fedakârlık anlamında kullanılır.

şüphe yoktur. Bagehot,²¹⁴ “Her şeyden önce, asaletimize hürmet edilmeli. Eğer asaletimizi irdelemeye kalkarsan, hürmet edemezsin.” demektedir. Burada irdelenmesi gerektiği kastedilen; açık, net tanımlar ve insanlıkça bilinen yüksek amaçlara hizmet eden dürüst ifadeler olup, kolayca korunması mümkün olan ortak irade değildir, bunun haricindeki şeylerdir. İrdeleme, her sorumluluk sahibi liderin şüphelendiği gibi, duygunun bağımsız zihinden geleneksel sembole aktarımını kırmaya teşebbüs eder. Ve bunun sonu, haklı olduğu üzere, bireycilik kaosu ve çatışan mezheplerdir. Kutsal Rusya veya Iron Diaz gibi sembollerin parçalanması her zaman, uzun süren bir ayaklanmanın başlangıcı olmuştur.

Bu müthiş semboller, klişeleşmiş (basmakalıp) tipik bir toplumun bütün ve ayrıntılı sadakatine, aktarım yoluyla sahip olurlar. Her bireyin manzaralar, mobilyalar, suretler ve anılar bakımından ilk olduğu ve durağan bir toplumun tek gerçekliği olduğu hissini uyandırır. Kişinin kendini ayrı düşünemediği bu imgeler ve bağlılıklar bütünü, ‘milliyet’tir. Semboller bu bağlılıkları sahiplenirler ve ilkel imgeleri ortaya çıkarmaksızın alevlendirebilirler. Daha az kamusal müzakere sembolü, daha çok rahat siyaset sohbeti; her zaman bu ilksel sembollere atfedilir ve mümkünse onlarla ilişkilendirilir. Bir belediye metrosundaki uygun ücretin ne olacağı sorusu, İnsanlar ve İlgi Alanları arasında bir mesele olarak sembolize edilir. İnsanlar, Amerikan sembolüne yerleştirilir ve kampanyanın sıcaklığı ile sekiz sentlik bir ücret ‘Amerikanvari olmayan’ olarak nitelendirilir²¹⁵. Devrimci fikrin babaları bu durumun önüne geçmek için canlarını vermişlerdir.

Sivrilmiş gerçekliklerden duyguyu ayırma gücüyle sembol, hem bir dayanışma hem de bir sömürü mekanizmasıdır. Kişilerin ortak bir amaç için çalışmasını sağlar ancak somut hedefleri stratejik

²¹⁴ e.n. Walter Bagehot, 1826 -1877 yılları arasında yaşamış devlet yönetimi ve iktisat üzerine çalışmaları ile tanınan İngiliz denemeci ve gazeteci.

²¹⁵ Lincoln bunun gerçekleşmeme ihtimaliyle acı çekmiş, Fransa’da uyuyanların ölmesi ile karşısındaki direnç tarafından kendisine gözdağı verilmiştir.

olarak yerleştirilen azınlığı belirlemesi gerektiğinden, sembol aynı zamanda bazılarının çoğunluk üzerinden beslenebileceği, eleştiriyi saptırabilecekleri ve kişileri hiç anlamadıkları nesneler için ıstırap çekmeye sürükleyebilecekleri bir enstrümandır.

Kendimizi gerçekçi, kendine yeten ve kendi kendini yöneten kişilikler olarak düşünmeyi tercih edersek, sembollere tâbi olmamızın birçok yönü gurur verici değildir. Yine de sembollerin tamamıyla şeytan aleti olduğu sonucuna varmak da imkânsızdır. Bilim ve tefekkür âleminde semboller kuşkusuz cezbedicidir. Ama eylem dünyasında faydalı ve bazen de zorunluluk olabilir. Zorunluluk çoğu zaman hayal ürünüdür, tehlike ise üretilmiştir. Ancak hızlı sonuç almanın zorunlu olduğu durumlarda, kritik bir şeyi yapmanın tek hızlı yolu, kitlelerin sembollerle manipüle edilmesi olabilir. Çoğu zaman harekete geçmek, anlaşılmaktan daha önemlidir. Bazen de eylemi herkes anlarsa başarısız olacağı kanısı doğrudur. Referandumu bekleyemeyecek ya da tanıtımı yapılamayacak bir sürü mesele vardır. Örneğin savaş sırasında bir ulusun, bir ordunun ve hatta ordunun komutanlarının bile, az sayıdaki belirli zihinlerin stratejilerine güvenmek zorunda oldukları anlar vardır. Çelişkili görüşler bu süreçte doğru olsalar bile yanlış olan bir görüşten daha tehlikeli olurlar. Yanlış görüşün kötü sonuçları olabilir, ancak ayrık görüşler birliği bozarak felakete yol açabilirler.

Örneğin, Cough'un ordusuna yaklaşan felaketi öngören Foch²¹⁶ ve Sir Henry Wilson²¹⁷, bölünmüş ve dağılmış askeri gücün sonucu olarak ağır yenilgi almanın bile, gazetelerde heyecanlı bir tartışma olarak bulunmaktan daha az yıkıcı olduğunun bilincindelerdi. Buna rağmen sınırlı bir alanda görüşlerini iyi bir şekilde muhafaza ettiler. Çünkü, Mart 1918'de hâkim olan gibi bir gerginlik altında asıl önemli olan şey, belirli bir hareketin doğruluğunun, emir

²¹⁶ e.n. Ferdinand Foch 1851-1929 yılları arasında yaşamış, Fransız Müttefik orduları yüksek komiseri ve teorisyen.

²¹⁷ e.n. 1864 - 1922 arasında Sir Henry Wilson 1. Dünya savaşı esnasında İngiltere Savaş Ofisinin başındaki mareşal.

kaynağına ilişkin süregelen beklentiden daha az olmasıydı. Foch “halka gitmiş” olsaydı tartışmayı kazanmış olabilirdi, ama kazanamadan çok önce, komuta edeceği ordular dağılmış olurdu. Çünkü Olympos gösterileri her zaman manipülatif ve yıkıcı olmuştur. Ancak sessizliğin fesadı da öyle. Captan Wright der ki: “Kamuflej sanatının en çok uygulandığı ve en had safhaya ulaştığı yer, muharip sınıflar değil genelkurmaydır. Artık bütün bölgelerdeki kurmaylar, sayısız gazetecinin yoğun çalışmasıyla kamufle olacak şekilde boyanmış durumdadır, uzaktan Napolyonlarla karıştırılmak üzere... Başarısızlığı gizlemek veya parlaklaştırmak ve başarıyı abartmak veya icat etmek suretiyle oluşturulan muazzam kamu desteği nedeniyle, bu Napolyonları, yetersizlikleri ne olursa olsun yerlerinden etmek neredeyse imkânsız hâle gelir... Ancak bu denli organize olmuş sahteliğin en sinsi ve en kötü etkisi generallerin kendisindedir: çoğunlukla olduğu gibi mütevazı ve vatanseverdirler ve çoğu erkek asil silah mesleğiyle ilgilenmek ve takip etmek zorunda olduğundan, kendileri eninde sonunda bu evrensel yanılsamalardan büyük ölçüde etkilenir ve her sabah gazetede okuduklarında, aynı zamanda savaşın yıldırımlarına ve ne kadar başarısız olurlarsa olsunlar yanılmaz olduklarına ikna olurlar, komutalarının sürdürülmesi o derece kutsal bir amaçtır ki, bunun için her yol mübahdır... Bu büyük aldatmacanın en had safhada olduğu bu çeşitli koşullar, sonunda genelkurmayın tamamını tüm kontrollerden azat eder. Artık onlar ulus için yaşamazlar; ulus onlar için yaşar ve tercihen de ölür. Zafer ya da yenilgi asıl ilgilenilen şey olmaktan çıkar. Bu yarı egemen ortaklıklar için önemli olan, sevgili eski Willie'nin mi yoksa fakir yaşlı Harry'nin mi başlarında olacağı, ya da Chantilly partisinin mi yoksa Boulevard des Invalides partisinin mi üstün geleceğidir.”

Sessizliğin tehlikeleri konusunda bu denli belagatli ve kavrayışlı olabilen Yüzbaşı Wright, yine de yanılsamaları alenen imha etmeme konusunda Foch'un sessizliğini onaylamaya zorlanmakta. Burada, ileride daha kapsamlı göreceğimiz karmaşık bir paradoks

meydana gelmektedir, çünkü geleneksel demokratik yaşam görüşü acil durumlar ve tehlikeler için değil, huzur ve uyum için tasarlanmıştır. Dolayısıyla kitlelerin belirsiz ve gergin bir ortamda iş birliği yapmaları gerektiğinde genellikle gerçek rıza olmadan birliği ve esnekliği güvence altına almak gerekir. Sembol bu işi görür. Kişisel niyeti gizler, ayrımcılığı etkisizleştirir ve bireysel amacı perdeler. Kişiliği hareketsiz kılar, ancak aynı zamanda grubun niyetini büyük ölçüde keskinleştirir. Kriz anında amaç üzerine harekete geçme bağlamında bu grubu başka hiçbir şeyin yapamayacağı kadar iyi derecede kaynaştırır. Kişiliği hareketsiz hale getirmesine karşın, kitleyi hareketlendirir. Sembol, kısa vadede kitlenin kendi ataletinden, kararsızlığın ataletinden veya pervasız eylemin ataletinden kurtulduğu ve karmaşık bir durumda zikzaklı yol boyunca ilerlediği bir araçtır. Ancak uzun vadede, liderler ve yönetilenler arasındaki alıp verme durumu artmaktadır. Alt tabakada, liderlerinin zihinsel durumunu tanımlamak için en sık kullanılan kelime “moral”dir. Bütün bireylerin gücü tamamıyla -yukarıdan emir gelmesi yoluyla- uyandırıldığında ve bireyler kendilerine tahsis edilen parçayı tüm enerjileri ile tamamladıklarında, bu durum iyi olarak kabul edilir. Her liderin ilkesini bu düşünceyle planlaması gerektiği sonucuna varılır. Kararını sadece “esaslar” üzerinde değil, aynı zamanda ke-sintisiz desteğinin gerektirdiği herhangi bir bölüm üzerindeki etkisini de dikkate alarak vermelidir. Eğer genel bir saldırı planlıyorsa, kayıpların yüzdesi çok yükseldiği takdirde örgütlü askerî birliklerinin çetelere ayrılacağını bilir.

Büyük Savaş'ta ön hesaplamalar olağanüstü derecede tutar-sızdı, “Fransa'ya giden her dokuz kişiden beşi kayıp verildi.” Dayanıklılık tahminlerden çok daha fazlaydı, ama onun da bir sınırı vardı. Böylece, büyük ölçüde birliğin ve ailelerin üzerindeki etkisi nedeniyle, kısmen de düşman üzerindeki etkisi nedeniyle savaşta verilen hiçbir emirde, kayıpların açıkça yayımlanmasına cesaret edilemedi. Fransa'da kayıp listeleri hiç yayımlanmadı. İngiltere, Amerika ve Almanya'da toplam sayının birleşik izlenimini yok

etmek için büyük savaşın kayıplarının yayımlanması uzun zamana yayıldı. Sadece olayın içyüzünü bilen kimseler, “içeridekiler”, Somme’nin neye mal olduğunu veya Flanders savaşlarını uzun süre sonra öğrenmişlerdi ve şüphesiz, Alman General Ludendorff, bu kayıplar hakkında Londra, Paris veya Chicago’daki herhangi bir özel kişiden çok daha doğru bir fikre sahipti. Tüm kampanyalarda liderler, herhangi bir askerin veya sivilin yalın biçimde akıl erdirebileceği “gerçek savaş” miktarını sınırlamak için ellerinden geleni yapar, ancak elbette gaziler (1917 Fransız birlikleri gibi) savaş hakkında, halka ulaşımdan çok daha fazla şeyi bilir. Böyle durumlarda ordular, komutanlarını tüm ordunun acılarına göre yargılar. Sonra, abartılı bir zafer vaadinin alışılacelmış kanlı yenilgi olduğu ortaya çıktığında, nispeten küçük bir gaf yüzünden Nivelle’nin 1917 saldırısı gibi bir isyan patlar. Çünkü bu birikimli bir gaftır. Devrimler ve ayaklanmalar genellikle bir dizi büyük kötülüğün küçük bir örneğini takip eder.²¹⁸

Liderler ve takipçiler arasındaki ilişkiyi politikanın etki alanı ve gücü belirler. Planında ihtiyaç duyduğu kişiler eylemin gerçekleştiği yerden uzaksa, sonuçlar gizlenirse veya ertelenirse, bireysel yükümlülükler dolaylandırılmışsa veya henüz yerine getirilmemişse, her şeyden önce, anlaşma bazı nefsi duyguların uygulanması ise, liderin kontrolsüzce özgürleşmesi muhtemeldir. Bu tür programlar tıpkı Yeşilaycılar arasındaki yasaklar gibi anında fazlaca popülerleşir (Gerçi bu yasakların veya programların, takipçilerin alışkanlıklarında ve seçimlerinde değişiklik yapmaya başlaması vakit alır). Bu, hükümetlerin dış ilişkilerde bu denli özgür bir iradeye sahip olmasının harika bir nedenidir. İki eyalet arasındaki sürtüşmelerin çoğu, bazen sınırda, ancak daha sık olarak da okullarda öğretilen kitap coğrafyasının kesin bilgi veremediği bölgelerde, bir dizi belirsiz ve uzun soluklu münakaşalardır. Çekoslovakya’da Amerika Kurtarıcı olarak kabul edilir; Amerikan gazete paragraflarında ve

²¹⁸ Soissons Ayaklanması’nda, Petain’in ayaklanmayı bastırmak için uyguladığı metod. Vol.I, Böl. III, vd.

müzikal komedide; genel olarak Amerikan muhabbetinde, özgürleştirdiğimiz ülkenin “Çekoslovakya” mı yoksa “Yugoslavya” mı olduğu dahi, henüz kesinleştirilememiştir.

Dış ilişkilerde politika tesiri, uzun bir süre gözlerden uzak bir ortamla sınırlıdır. Orada gerçekleşen hiçbir şey, tamamıyla gerçek gibi hissettirmez. Ve böylece, ante-bellum, yani savaş öncesi dönemde, kimsenin savaşma veya ödeme zorunluluğu yoktur, hükümetler halklarına pek bir referans göstermeden bildikleri gibi ilerlerler. Yerel meselelerde bir politikanın bedeli daha kolay gözüktür. Bu nedenle, en istisna olanlar haricindeki tüm liderler, maliyetlerin mümkün olduğunca dolaylı olduğu politikaları tercih etmektedir. Doğrudan vergilendirmeyi sevmezler. Kısa vadeden ziyade uzun vadeli borçları severler. Seçmenlerin, “yabancıнын ödeyeceğine” inanmasını isterler. Refahı daima tüketici açısından değil de üretici açısından hesaplamak durumundadırlar, çünkü tüketici üzerindeki yük çok önemsiz öğelerde dağıtılmış bulunmaktadır. İşçi liderleri her zaman parasal ücretlerin artırılmasını fiyatların düşmesine tercih etmişlerdir. Milyonerlerin, görünür fakat nispeten önemsiz olan kârlarına her zaman, endüstriyel sistemin devasa ama ele geçmez atıklarından daha fazla ilgi duyulmaktadır. Ev kirliliği problemiyle kâğıt üstünde ilgilenen bir yasama organı, bu kuralı şu şekilde tasvir eder: Birincisi ev sayısını artırmak için hiçbir şey yapmayarak, ikincisi açgözlü toprak sahibini zorla ikna ederek, üçüncüsü çıkarıcı inşaatçıları ve işçileri araştırarak. Yapıcı bir politika, uzak ve alakasız faktörlerle uğraşırken, açgözlü bir ev sahibi veya çıkarıcı bir tesisatçı göz önündedir ve hemen fark edilir.

İnsanlar, düşünülmemeyen bir gelecekte ve görülmemiş bir yerlerde, belirli bir politikanın onlara fayda sağlayacağına kolayca inanacak olsa da politikanın fiili olarak işleyişi, onların görüşlerinden farklı bir mantık izler. Bir ulus, navlun oranlarını²¹⁹ yükseltmenin demiryollarını müreffeh hale getireceğine inanabilir. Ancak

²¹⁹ e.n. Deniz yoluyla taşınan ticari ürünlerin taşıma maliyetine verilen isim.

bu inanç, çiftçilerin ve nakliyecilerin üzerindeki etkisinin, tüketicinin ödeyebileceğinin ötesinde bir emtia fiyatı üretecek olması durumunda, yolları müreffeh yapmaz. Tüketicinin fiyatı ödeyip ödemeyeceği, oranları yükseltmek ve işi kurtarmak için dokuz ay önce başını sallamasına değil, şimdi yeni bir şapka veya yeni bir otomobil isteyip istemediğine ve bunlar için ödeyecek parası olup olmadığına bağlıdır.

Liderler çoğu zaman, halklarının zihninde var olan bir programı neredeyse ortaya çıkarmış gibi davranırlar. Buna inandıklarında ise genellikle kendilerini aldattırlar. Programlar bir akıllar bütününde senkronize biçimde kendi kendilerini icat etmezler. Bunun sebebi, bu çok sayıda aklın, liderlerinininkinden daha aşağı seviye olması değil, düşüncenin organizmanın işlevi olması ve kitlenin bir organizma olmamasıdır. Bu gerçek gizlidir, çünkü kitle sürekli olarak öneriye maruz kalma durumundadır. Kitle, haberleri değil, geçilecek eylemi, çıkılacak yol haritasını gösteren, bir önerme havası içindeki haberleri okur. Gerçekler kadar objektif olmayan raporları, belirli bir davranış modelinde, klişeleşmiş biçimde işitir. Sözde lider, genellikle gerçek liderin güçlü bir gazete mutasarrıfı olduğunu öğrenir. Ancak, bir laboratuvar da mümkün olabileceği gibi, kişi tüm önerilerden vazgeçip çokluk deneyimi ile hareket etse, şöyle bir sonuca varabilir: Aynı uyaranlara maruz kalan bir kitle, teorik olarak hatalar poligonu olarak adlandırabileceğimiz tepkiler geliştirebilir. Belirli bir gruptakiler, birlikte sınıflandırılacak kadar benzer hissedebilir. Bu kitlenin her iki ucunda da hisse dair değişkenler olacaktır. Gruplardaki bireyler tepkilerini dile getirdikçe, sınıflandırma daha katı bir hale gelmeye meyilli olacaktır. Yani kendini bir sınıfa ait görmeyenler, duygularını dile getirdikçe, ne hissettiklerini anlamaya başlayacaklar ve hissettikleri konusunda kesin bir yargıya varacaklardır.

Popüler duyguyla temasta olan liderler bu tepkilerin hemen farkına varır. Yüksek fiyatların kitleye baskı yaptığını, belli başlı bazı

sınıfların popülaritesinin azaldığını ya da başka bir ulusa karşı hissedilen bir şeyin dostça mı düşmanca mı olduğunu bilir. Mantıksal olmasa bile karşılaştırma ve ilişkilendirme ile, geliştirilen ve ortaya konan politikaların, kitlelerin hissettiklerine ve taleplerine paralel olup olmadığı başlıca duygudur. Dolayısıyla, yeni bir politika başlatılacağı zaman Mark Antony'nin, Brutus'un takipçilerine yaptığı konuşmada olduğu gibi,²²⁰ duygu topluluğu için bir ön vaat vardır. İlk aşamada, lider kitlenin yaygın görüşünü seslendirir. Bazen iyi bir hikâye anlatarak, bazen vatanseverliğini yücelterek, çoğu zaman araya bir şikâyet sıkıştırarak, kendisini izleyicilerine özgü olan tutumlarla özdeşleştirir. Güvenilir olduğuna kanaat getirilince, çokluk değirmeni, bir o yana bir bu yana çekilerek lidere teslim olabilir. Ondan sonra bir kampanya planı hazırlaması beklenir. Ancak bu planı, kitlenin duygularını ifade eden sloganlarda bulamaz. Bunlar sloganlarda her zaman belirtilmez bile. Politikanın etki gücünün ve alanının az olduğu yerlerde tek gereken, programın, başlangıçta çoklukta dile getirilmiş olanla sözlü ve duygusal olarak bağlantılı olmasıdır. Kabul görmüş sembollere taraftar olan, tanıdık bir rolde güvenilen insanlar, programlarının özünü açıklamada kendi inisiyatifleriyle çok uzun bir yol kat edebilirler. Ancak bilge liderler bunu yapmaktan hoşnut değillerdir. Tanıtımın muhalefeti çok fazla güçlendirmeyeceğini ve bu tartışmanın eylemi uzun süre geciktirmeyeceğini düşündüklerinde, kesin bir rıza ölçütü ararlar. Bütün kitlenin olmasa da hiyerarşide astlarının yeterince güvenini kazanırlar, olabileceklere onları hazırlar ve onlara sonucu hür iradeleriyle istediklerini hissettirirler.

Ancak lider ne kadar samimi olursa olsun, her zaman, gerçekler çok karmaşık olduğunda, bu işaretlerde belli bir miktar yanılsama

²²⁰ Burada Lippman, William Shakespeare'in Sezar kitabına atıf yapmakta. Mark Anthony'nin Sezar karşısı Brutus takipçilerine aslında inanmasa da "Romalılar, onurlu adamlar!" gibi söylemlerle ve Sezar'ın eylemlerini haklı çıkaracak argümanlarla yavaş yavaş etkilemeye ve Sezar ile empati kurdurmaya çalışmasına atıf yapmaktadır.

vardır. Çünkü beklenmedik olayların kitleye, daha deneyimli veya daha yaratıcı kişiye görüldüğü kadar canlı görünmesi mümkün değildir. Oldukça hatırı sayılır bir yüzde, liderin kendilerine sunduğu seçimleri takdir etmek için, zaman ayırmadan veya bunun için bir arka plana sahip olmadan anlaşılmaya niyetlidir. Yine de hiç kimse daha fazlasını isteyemez. Sadece teorisyenler bunu yapar²²¹.

Yerleşik güçler hassas ve iyi bilgilendirilmiş ise, popüler hislerle gözle görülür biçimde buluşmaya çabalıyorlarsa, memnuniyetsizliğin kimi nedenlerini ortadan kaldırıyorlarsa, ilerledikleri görülmek kaydıyla ne kadar ağır ilerlerlerse ilerlesinler korkacak çok az şeyleri vardır. “Aşağıdan” bir devrime başlamak için muazzam ve kalıcı bir yanlışlık ve de neredeyse sonsuz sayıda tatsızlığın vuku bulması gereklidir. Saray devrimleri ve departmanlar arası “devrimler” ayrı konulardır. Demagoji de öyle. Duygular dile getirilip gerginlik giderilince duraklasa da devlet adamı, bu tür bir rahatlamanın geçici ve çok sık uygulandığı takdirde sağlıksız olduğunu bilir. Hâl böyleyken, duygularını, daha sonrasında temizleyemeyeceği, sadece gerçeklerle ilgilenen bir programa savuşturamayacağını görür.

Tüm liderler devlet adamı değildir ve çekilmekten nefret ederler. Çoğu lider, işler ne denli kötü olursa olsun, diğer adamın işleri daha kötüleştirmeyeceğine inanmakta zorlanır. Pasif biçimde oturup halkın politika insidansını hissetmesini beklemezler, çünkü bu keşfin tesiri genellikle kendi sorumlulukları olur. Hâl böyleyken onlar da belirli aralıklarla çitlerini onarmak ve konumlarını pekiştirmekle meşgul olur. Çitlerin onarımı; ara sıra bir günah keçisi sunmak, güçlü bir bireyi veya bir kesimi etkileyen küçük bir sorunu gidermek, belirli işleri yeniden düzenlemek, memleketinde cephanelik isteyen bir grup insanı yatıştırmak ya da birinin ahlaksızlıklarını durdurmak için bir yasa yerleştirmekten ibarettir. Seçime

²²¹ e.n. Günümüzü mahkemede geçirmiş olsak, mahkeme süreci boyunca söylediklerimiz dikkate alınmış ve anlaşılmış olsa, neredeyse hiçbirimiz, mahkemede bahsettiğimiz görüşlerimizin neyi ne kadar etkilediğine dair ikinci kez düşünmeyiz.

bağlı herhangi bir kamu görevlisinin günlük faaliyetleri incelenip bu liste büyütülebilir.

Her yıl seçilen ve hiçbir zaman kamu işlerine enerjilerini harcamayı düşünmeyen kongre üyeleri mevcuttur. Büyük bir boşluğu doldurarak yarar sağlamaya çalışmak yerine, birçok insan için, küçük konularda küçük hizmetler yapmayı tercih ederler. Bir şirket içerisinde, “başarılı” uşak sayısı sınırlıdır. Kurnaz politikacılar ya etkili ya da ses getiren bir yüce gönüllülük işareti olacak şekilde, bariz biçimde etkili olmayan birine hizmete katılmaya özen gösterirler. Tanınmamış bir grup, sadece iltifat ve güzel vaatlerle elde tutulmaya çalışan çok daha kalabalık bir gruptan daha fazla etki yaratabilir ve dikkat çekebilir ve bu da propaganda için uygun zemini hazırlar.

Herhangi bir organizasyonun yerleşik lideri olmanın kendiliğinden, büyük avantajları vardır. Daha iyi bilgi kaynaklarına sahip olduklarına inanılır. Kitaplar ve bildiriler ofislerindedir. Önemli konferanslara katılmış, önemli insanlarla tanışmışlardır. Sorumlulukları vardır. Hâl böyleyken onlar için dikkat çekmek ve ikna edici bir tonda konuşmak daha kolaydır. Ama aynı zamanda gerçeklere erişim üzerinde büyük ölçüde kontrole sahiptirler. Her görevli, bir dereceye kadar sansürcüdür ve hiç kimse bilgiyi gizleyerek ya da bahsetmeyi “unutarak” bilgiyi zapt edemeyeceğinden, her lider, halkın bilmesini istediği kadarı dışında bir nebze propagandacıdır. Stratejik olarak yerleştirilmiş, kurum için çelişkili güvenlik idealleri arasında eşit derecede ikna edici olsa bile, en iyi olanı bile seçmeye mecbur kalmıştır. Ve yetkili kişi kendini, hangi gerçekleri, hangi ortamda halkın bilmesine izin vereceği konusunda daha bilinçli olarak karar verirken bulur.

Rıza imalatının birtakım düzeltmelere ve rötuşlara ihtiyacı olduğunu kimsenin inkâr edeceğini düşünmüyorum. Kamuoyu görüşlerinin ortaya çıkma süreci kesinlikle bu sayfalarda görüldüğünden daha az karmaşık değildir. Ancak süreci anlayabilen insanlar

için manipölasyon imkanları her zaman için açıktır ve yeterince basittir.

Rıza imalatı yeni bir sanat değildir, demokrasinin ortaya çıkmasıyla birlikte ölmüş olması gereken çok eski bir olgudur. Fakat ölmemiştir hatta teknik açıdan büyük ölçüde gelişmiştir çünkü şimdi parmak hesabından ziyade analize dayanmaktadır. Böylece, psikolojik araştırmaların bir sonucu olarak, modern kitle iletişim araçları ile birleştiğinde demokrasi uygulamalarına yeni bir kapı açmıştır ve bu herhangi bir ekonomik gücün değişmesinden çok daha önemli bir devrime neden olmuştur.

İşlerini kontrol eden kuşağın yaşamında ikna, öz bilinçli bir sanat ve popüler hükümetin sıradan bir organı haline gelmiştir. Hiçbirimizin akıbetini henüz anlamıyor olsak da nasıl rıza imal edileceğine dair bilginin, her politik hesaplamayı ve her siyasi önceliği değiştireceğini söylemek cesaret verici bir kehanet değildir. Düşüncemizin eski değişmezleri, propagandanın etkisi altında, sadece kötü anlamında olmasa da değişken haline gelmiştir. Örneğin, demokrasinin asıl dogmasına, insan ilişkilerinin yönetimi için gerekli olan bilginin insan kalbinden kendiliğinden ortaya çıktığına inanmak, artık mümkün değildir. Bu teori üzerine hareket ettiğimiz takdirde kendimizi, kendini kandırmaya ve doğruluğunu kanıtlayamadığımız ikna biçimlerine maruz bırakırız.

Ulaşabileceğimizin ötesindeki dünyanın üstesinden gelmek için sezgi, vicdan veya tesadüfi kazalara bel bağlayamayacağımız açıktır.

DEMOKRASİ TASVİRİ

“İtiraf ediyorum ki, Amerika’da Amerika’dan daha fazlasını gördüm; demokrasinin kendisinin tasvirini aradım.”

Alexis de Tocqueville.²²²

²²² e.n. 1805-1859 yıllarında yaşamış Fransız Düşünür ve tarihçi

VI-DEMOKRASİ İMGESİ

16. BÖLÜM*

BEN MERKEZCİ İNSAN

Kamuoyunun, demokrasilerdeki en önemli unsur olduğu varsayıldığından, kimi insan, makul olarak geniş bir literatür bulma beklentisi taşıırken, kimi insan hiçbir şekilde bu literatürü bulamaz. Hükümet ve partilerle ilgili teorik olarak mükemmel kitaplar vardır, oluşturulduktan sonra kamuoyu görüşlerini kaydeden cihazlar hakkındaki mükemmel kitaplar. Ancak bu kamuoyu görüşlerinin ortaya çıkışları ve türetildikleri süreçler hakkındaki kaynaklar nispeten daha azdır. Kamuoyu olarak adlandırılan bir gücün varlığı temel olarak kabul edilmektedir.

Amerikalı politika yazarları, ya hükümetin ortak iradeyi nasıl bulacağıyla, ya da ortak iradenin hükümetin inandığı amaçları yıkmasını nasıl önleyeceği ile ilgilenmektedir. Yazarlar fikirleri kendi geleneklerine göre evcilleştirmek ya da bu fikirlere itaat etmek istemektedir. Önemli bir dizi ders kitabının editörü, kitaplarında «hükümetin en zor ve en önemli sorununun bireysel görüş gücünün kamuoyuna nasıl iletileceği» olduğunu yazmıştır.²²³ Elbette daha önemli bir soru vardır, bu soru siyasi sahnenin özel versiyonlarının nasıl doğrulanacağı sorusudur. Yürürlükte olan prensiplerin

* Çev. Cem Yener

²²³ Albert Bushnell Hart'ın, A. Lawrence Lowell's'ın Public Opinion and Popular Government'i için yazdığı giriş notu.

geliştirilmesi ile radikal iyileşme olasılığı vardır. Ancak bu gelişme, kendi görüşlerimizi izlemek için fikirlerin bir araya getirilme biçimini nasıl kullanmayı öğreneceğimize bağlı olacaktır. Çünkü, kısmi temasın ürünü olan, gelenek ve kişisel çıkarların gündelik görüşü; kesin kayıt, ölçüm, analiz ve karşılaştırmaya dayanan bir politik düşünce yöntemine dayanmaz. Neyin ilginç, önemli, tanıdık, kişisel ve dramatik olduğunu belirleyen bir aklın nitelikleri, gerçekçi düşüncenin ilk etapta ket vurmuş olduğu niteliklerdir. Bu nedenle, toplumda önyargı ve sezginin yeterli olmadığına dair büyüyen bir inanç yoksa, zaman, para, emek, bilinçli çaba, sabır ve eşitlik gibi gerçekçi görüşlerin çalışması yeterli desteği bulamaz. Özeleştirir arttıkça bu inanç büyür. İncancımızı bir şeyleri tespit etme amaçlı kullandığımızda ve tetiklediğimizde siyasi palavraların ve kendimize olan saygısızlığın bilincine varırız. Okuduğumuzda, konuştuğumuzda ve karar verdiğimizde fikirleri analiz etme alışkanlığı olmadan, çoğumuz daha iyi fikirlerin gerekliliğinden şüphelenmez, ortaya çıktıklarında bu fikirlerle ilgilenmez veya yeni siyasi düşünce şeklimizin manipüle edilmesini engellemeyiz.

Demokrasiler, -En eskisi ve en güçlüsü üzerinden yargılayacak olursak- kamuoyu önünde hep bir gizem yaratmışlardır. Seçim gününde çoğunluk yaratacak kadar gizemi iyi anlayan yetenekli görüş belirleyicileri vardır. Ancak bu belirleyiciler siyaset bilimi tarafından kamuoyunun nasıl oluşturulacağı ve işletileceği hakkında en etkili bilginin sahibi olarak değil, ucuz adamlar veya “problemler” olarak görülmüşlerdir. Demokrasi fikirlerini, eylemlerini yönetmiş olsalar bile bunu dile getiren öğrencilerin, hatiplerin, editörlerin eğilimi, bu görüş belirleyicilerine, kamuoyunu ilgilendiren olaylarla ilgili son sözü atfeden insanlar olarak bakmak olmuştur.

Neredeyse her siyaset teorisinde, teorinin en parlak döneminde incelenmemiş olan sırrına erişilemez bir unsur vardır. Görünüşlerin arkasında bir Kader vardır ve seçilmiş İnsanlar, İlahi Monarşi, Cennetin Yardımcı Vekili, daha iyi koşullarda doğanların

oluşturulduğu sınıf... Hepsi bu kadere dair kavramlardır. Daha belirligin melekler, şeytanlar ve krallar demokratik düşüncenin dışına çıkmışlar, bununla birlikte akıllarının bir köşesinde, her zaman için liderlik ve rehberlik güçlerine sahip olduklarına inanma ihtiyacı hissetmişlerdir. Bu, demokrasi matrisini tasarlayan on sekizinci yüzyıl düşünürleri için üzerinde ısrarla durulan bir nokta olmuştur. Bu düşünürlerin sıcak kalpleri fakat solgun tanrıları vardır. Egemenlik doktrini içinde, yeni bir sosyal düzenin vazgeçilemez ihtiyaçlarına dair yanıtlar bulmuşlardır. Ortada bir gizem vardır ve sadece insanlığa düşman olanlar bu gizeme kirli ve meraklı elleriyle dokunabilir.

Maskelerini çıkarmadılar. Çünkü onlar acı verici ve belirsiz bir mücadele içerisinde, pratik davranmaya çalışan politikacılar. Kendilerine, herhangi bir hükümet teorisinden çok daha derin, daha içten ve daha önemli olan demokrasinin özlemini hissettirdiler. Çağın önyargılarına karşı oldukları gibi, insan onurunun iddiasıyla da meşgul oldular. Onları meşgul eden, John Smith'in halka açık herhangi bir soru hakkında sağlam görüşlere sahip olup olmadığı değil, John Smith'in bir başkasına boyun eğmeyeceği fikriydi. "O şafakta hayatta olmak" hazzını veren bu manzaraydı. Ancak analistler bu fikrin saygınlığını biraz aşağı çeker gibi göründü. Bu, tüm insanların her koşulda mantıkları ile hareket ettiği, eğitimli ve bilgili olduğu, dolayısıyla her bireyin yönetmek için uygun olduğu gibi düşünceleri inkâr etmek için yapıldı

Eleştirilenler, elinde davulu ile gezen küçük bir çocuk kadar hoş karşılanırlardı. İnsanın yanıltıcılığı konusundaki bu gözlemlerin her biri, mide bulandırıcı oluncaya dek sömürülüyordu. Demokratlar, aristokratik argümanların herhangi birinde biraz doğruluk payı olduğunu kabul etselerdi, savunmalarına bir ihlal oluşturacaklardı. Aristoteles'in, kölenin doğası gereği bir köle olduğu konusunda ısrar etmek zorunda olduğu gibi, demokratların da özgür adamın doğası gereği bir yasa koyucu ve yönetici olması

konusunda ısrar etmeleri gerekiyordu. Üstün insanlar, bu kadar samimi bir ifadeden yararlanmaktan kaçınamayacak kadar güçlü ve vicdansızlardı. Bu yüzden ilk demokratlar, mantıklı bir doğruluğun kendiliğinden insan kitlesinden sıyrıldığı konusunda ısrarcıydı. Thomas Jefferson gibi zeki bir adamın bile özel çekinceleri olmasına rağmen hepsi bunun olacağını ön görüyordu, birçoğu da olduğuna inanıyordu. Fakat kesin olan bir şey vardı: eğer kamuoyu kendiliğinden ortaya çıkmazsa, o yaştaki hiç kimse bunun ortaya çıkacağına inanmazdı. Çünkü temelde demokrasinin dayandığı siyaset bilimi, Aristoteles'in formüle ettiği bilimle aynıydı. Bu, demokrat ve aristokratlar, kraliyetçi ve cumhuriyetçiler için temel önceliği hükümet sanatının doğuştan gelen bir yetenek olduğunu varsayan aynı bilimdi. İnsanlar, yönetmek için adeta bahşedilmiş kişileri isimlendirmeye çalıştıklarında, oldukça farklı fikirler ortaya çıktı. Ancak en önemli konunun, siyasal bilgiğe doğuştan sahip olanları bulmak olduğunu düşünmekte hem fikir olundu. Kraliyetçiler kralların yönetmek için doğduklarından emindi. Alexander Hamilton, "yaşamın her adımında güçlü zihinler varken... Hükümetin ruhunu etkilemek için çok az istisnası olan temsili organın, toprak sahiplerinden, tüccarlardan ve öğrenilen mesleklerin adamlarından oluşacağını düşündü."²²⁴ Jefferson ise, siyasal yeteneklerin Tanrı tarafından çiftçilere verildiğini düşündü.²²⁵ Temel varsayım aynıydı: yönetmek, seçilen bir veya birkaç insanda, tüm insanlarda veya sadece beyaz ve yirmi bir yaşındakilerde ve belki de tüm erkek ve kadınlarda sosyal tercihlere göre ortaya çıkan bir içgüdüydü.

Kimin yönetmeye en uygun olduğuna karar verirken, yönetmesi düşünülen kişinin dünyaya dair bilgi dağarcığı referans alınırdı. Aristokratlar, büyük meselelerle ilgilenenlerin bu içgüdüye sahip olduğuna inanıyordu, demokratlar ise tüm insanların içgüdüye

²²⁴ The Federalist, Nos. 35, 36. Krş. Henry Jones Ford'un Rise and Growth of American Politics.böl. 5'teki yorumu.

²²⁵ bkz: s. 268

sahip olduklarını ve bu nedenle büyük meselelerle başa çıkabileceklerini iddia ediyorlardı. Her iki durumda da dünya bilgisinin hükümete nasıl getirilebileceğini düşünmek siyaset biliminin bir parçası değildi. Eğer insanlar için var olsaydınız, onların yani seçmenin nasıl bilgilendireceği sorusunu çözmeye çalışmazdınız. Yirmi bir yaşına gelindiğinde siyasi yeteneklere sahip olunurdu. Ancak bundan önemlisi, iyi bir kalp, akıl yürütebilen bir zihin ve dengeli bir yargıydı. Bunlar yaşla olgunlaşırdı, ancak kalbin nasıl bilgilendirileceği ve sebeplerin nasıl besleneceğini düşünmek gereksizdi. İnsanlar tıpkı nefes aldıkları gibi, gerçekleri de kabul ederlerdi ancak insanların zahmetsiz bir şekilde sahip olabileceği gerçekler sınırlıydı. Yaşadıkları ve çalıştıkları yerin geleneklerini ve daha belirgin özelliklerini bilebilirlerdi. Dikkate almak zorunda oldukları dış dünyayı içgüdüsel olarak kavrayamamışlardı ya da güvenilir bilgileri sadece yaşayarak edinmeyi tercih etmişlerdi. Bu nedenle, kendiliğinden politikanın mümkün olduğu tek ortam, yönetenin doğrudan ve kesin bilgisi ile sınırlı bir ortamdı. Hükümet insan yeteneklerinin doğal çeşitliliği konusunda ne kadar ilerlese de bu sonuçtan kaçış yoktu. Aristoteles'in dediği gibi,²²⁶ "bir devletin vatandaşları, makamları liyakate göre yargılayacak ve dağıtacaklarsa, o zaman birbirlerinin karakterlerini bilmeleri gerekir; bu bilgiye sahip olmadıkları yerlerde hem makam seçimleri hem de hukuk kararları yanlış olacaktır". Aristoteles'in bu fikri, her politik düşünce okulu için bağlayıcıdır fakat demokratlara tuhaf zorluklar da sunar. Sınıf hükümetine inananlar, krallık mahkemesi ve soylular dışındaki insanların pasif kaldığı sürece karakterlerini bilmemiz gerekmediği, karakterini bilmeniz gerekenlerin sadece yönetici sınıfındaki insanlar olduklarını iddia edebilir. Ancak tüm insanların haysiyetini artırmak isteyen demokratlar, yönetici sınıflarının ve erkek seçmenlerin muazzam büyüklükleri ve kafa karışıklıklarıyla sürece hemen dahil olur. Bilimleri onlara siyasetin bir

²²⁶ Politics, Kitap VII, böl. 4.

içgüdü olduğunu ve içgüdü'nün sınırlı bir ortamda işe yaradığını söyler. Umutları onlara çok geniş bir ortamda, tüm insanların yönetebileceği konusunda ısrar eder. İdealleri ve bilimleri arasındaki bu ölümcül çatışmada, tek çıkış yolu halkın sesinin Tanrı'nın sesi olduğunu, çok da fazla tartışmaya açmadan varsayar.²²⁷

Daha önceleri Boston'daki bir vatandaşın Boston'da yaşarken bir Virginialının görüşlerini nasıl kavrayacağını, Virginia'daki bir Virginialının Washington'daki hükümet hakkında nasıl gerçek fıkirlere sahip olabileceğini, Washington'daki Kongre üyelerinin Çin veya Meksika hakkında nasıl fikir sahibi olabileceğini gösteremediler. Çünkü o günlerde, insanların bu görmedikleri yerlerin, yargılarının gelişmesini sağlaması için kendilerine sunulması pek kolay değildi. Birkaç gazete, kitaplar, daha iyi yollar ve belki de daha iyi gemiler vardı. Ancak büyük bir ilerleme yoktu ve On sekizinci Yüzyıl'ın siyasi varsayımları esasen iki bin yıldır siyaset biliminde hâkim olan varsayımlardı. Öncü demokratlar, bilinen insanın ilgisi ile onuruna olan sınırsız inançları arasındaki çatışmayı çözmek için gerekli malzemeye sahip değildi. Varsayımları sadece modern gazete, dünya çapındaki basın hizmetlerini, fotoğraf ve sinemayı değil, bunlardan daha önemli kavramları açıklamaktaydı. Açıklanan kavramlar ölçüm ve kayıt, nicel ve karşılaştırmalı analiz, kanıt kanunları, tanıkların ön yargılarını azaltmak ve düzeltmek için psikolojik analiz yeteneği gibi önemli kavramlardı. Kayıtlarımızın tatmin edici olduğunu, analizimizin tarafsız olduğunu, ölçümlerimizin sağlam olduğunu söyleyemiyorum. Görünmeyen dünyayı yargı alanına getirmek için temel icatların yapıldığını söylüyorum. Bu icatlar Aristoteles zamanında yapılmamışlardı ve henüz Rousseau, Montesquieu veya Thomas Jefferson çağında politik teori için görünür olacak kadar önemli değillerdi. (İlerleyen bölünlerde, en yeni toplumsal inşa teorisi olan İngiliz Lonca Sosyalizminin bile en

²²⁷ "Paradoks ve menfaatleri çok büyükken, idealleri eleştirilemeyecek kadar kıymetliydi!"

temel maddelerini bu eski siyaset düşüncesi sisteminden aldığını göreceğiz. Liyakate dayalı ve dürüst bir ortamda, bu sistem kimse-
nin kısmi bir kamusal halkla ilişkiler deneyimine sahip olmaktan
daha fazlasını yapmayacağını varsaymak durumundaydı. İnsanlar
belki vakitlerinden biraz feragat edecekti ancak bu varsayım yine
de doğruydı. Dolayısıyla bu varsayım varabileceğimiz son sonuç
olmasından kaynaklı olarak, doğru kabul edildi. Ancak eski teori,
yalnızca insanların kamusal meselelerini çok az dikkat edebilece-
ğini değil, aynı zamanda mevcut dikkatin yakınlardaki meselelerle
sınırlı kalması gerektiğini varsaymak zorundaydı. Uzak ve karma-
şık olayların bir amatör tarafından gerçekten değerli bir seçim ya-
pılabilecek şekilde raporlanabileceği, analiz edilebileceği ve sunu-
labileceği bir zamanın geleceğini varsaymak hayalcilik olurdu. O
zamanlar, şimdi daha görülebilir bir haldedir. Artık, görülmeyen
bir ortamın sürekli raporlanmasının mümkün olduğuna şüphe
yoktur. Bu raporlama, genellikle kötü yapılır, ancak her zaman
yapılabiliyor olması, bunun sürdürülebilir olduğunu ve ne kadar
kötü yapıldığını öğrenmeye başladığımızı gösterir ve bu da daha
iyisini yapılabileceğimize dair bir işarettir. Değişen derecelerde ve
dürüstlikle uzak karmaşıklıklar her gün iş adamları için mühen-
disler ve muhasebeciler tarafından, yetki sahipleri için sekreterler
ve memurlar tarafından, Genelkurmay için istihbarat memurları ta-
rafından ve bazı okuyucular için bazı gazeteciler tarafından rapor
edilmektedir. Bunlar kaba ama radikal başlangıçlardır. Savaşların,
devrimlerin, aşağılamaların ve restorasyonların tekrarlanmasından
çok daha radikal. Örnek vermek gerekirse, Paris'teki bir akşam
yemeğinden önce Arapların kaderinin belirlenmesi kadar, insan-
ların hayatlarındaki değişiklikler sonucu Bay Lloyd George'un
Galler'deki kömür madenciliğini tartışmasını mümkün kılacak
kadar radikal başlangıçlar.

İnsan ilişkilerinin, herhangi bir yönünün yargılama eşğine geti-
rilmesi, siyasi fikirlerin dayandığı büyüğü bozar. Tabii ki, dikkatin,

siyaset biliminin ana dayanağı olduğunu fark etmeyen çok sayıda insan vardır. Bu kişiler, temelleri kum üzerine inşa edilmiş binalar gibidir. Kendi dünyalarının çok sınırlı ve ben merkezli olması, bu kişilerin algılarında büyük bir etkiye sahiptir. Bu sebeple Platon ve Aristoteles'ten Machiavelli,²²⁸ Hobbes'a²²⁹ ve demokratik teorisyenlere kadar, fikirlerine değer verilen politik düşünürler için spekülasyon, tüm dünyayı kafasında birkaç fotoğrafla gören, ben merkezci bir adamın etrafında dönmektedir.

²²⁸ e.n. Niccolò Machiavelli, 1469 - 1527 yılları arasında yaşamış politayı bilimsel olarak ele almış, ilk politik bilimcilerden kabul edilen, yazdığı "Prens" kitabıyla ise etik açıdan kötü bir üne sahip makyevelizm düşüncesini ortaya atan düşünür siyaset bilimci.

²²⁹ e.n. Thomas Hobbes 1588 - 1679 yılları arasında yaşamış ahlak ve siyaset felsefecisi.

17. BÖLÜM*

KENDİ KENDİNE YETEN TOPLUM

Benmerkezci grupların birbirleriyle sürtüştükleri zaman varoluş mücadelesi vermeleri her zaman aşikârdır. Hobbes'in Leviathan'daki²³⁰ söylediği o ünlü sözü oldukça gerçekçidir: "Belirli insanların, birbirleriyle savaş durumunda oldukları bir zaman diliminde bulunulmamasına rağmen, krallar, kişiler veya egemen otoriteler "bağımsızlık"larını bahane ederek sürekli bir kıskançlık içerisinde ve bir gladyatörün düşmanına silahını doğrulttuğu,²³¹ ve gözlerinin içine baktığı bir tavır içerisinde dirler. İnsan düşüncesi, bu sonuca engel olabilmek için her insanın iyi tanımlanmış fonksiyonlar ve haklara sahip olduğu, adil bir insan ilişkileri modeli tasarlamıştır. Bu modelde, kişinin kendisine verilen görevi vicdanı ile yerine getirmesi, görüşlerinin doğruluğu veya yanlışlığının önem arz etmemesi sağlanmıştır. Kişiler sırayla kendilerine verilen görevleri yapmakta ve sonucunda tüm saygılı insanlarla uyumlu bir dünya yaratmış olmaktadır. Her kast sistemi, bu prensibe

* Çev. Prof. Dr. Serhat Ulağlı Serhat Ulağlı Marmara Üniversitesi. İletişim Fakültesi Kişilerarası İletişim Anabilim Dalı Başkanı

²³⁰ e.n. 1651 yılında basılmış toplum sözleşmesi önermelerinin ilk örneklerinden kabul edilen kitap

²³¹ Leviathan, böl. XIII. Of the Natural Condition of Mankind as concerning their Felicity and Misery

işaret etmektedir; Platon'un "Devlet"inde, Aristoteles'in, "Feodal İdeal"inde, Dante'nin Cenneti'nin katlarında, "bürokratik sosyalizm"de ve Robert Lansing tarafından idealize edilen "uluslararası hukuk sistemi"nde bu prensibin örneklerini bulabilmektedir. Hepsinde, ön verili harmoninin²³², sabit fikirli bir kişi, sınıf veya topluluğun etkisi ile oluştuğu varsayılır. Otoriterler, bir şef tarafından idare edilen ve her insanın kendi enstrümanını çaldığı bir senfoni hayal ederken, anarşistler her oyuncunun doğaçlama yapması durumunda daha ilahi bir uyumun ortaya çıkacağını savunurlar. Ancak bu hak ve görev şemalarından sıkılmış, ihtilaf için çatışan ve taraflarının nasıl üstesinden gelebileceğini görmeye çalışan filozoflar da mevcuttur. Bu insanlar endişeli göründüklerinde bile her zaman daha gerçekçidirler, çünkü tek yapmaları gereken hiç kimsenin kaçamayacağı bir deneyimi yaygınlaştırmaktır.

Acımasız ve kötü huylu bir adam olarak nitelendirilen Machiavelli, bu ekolün klasiklerindendir. Çünkü o zamana kadar doğaüstü uzmanların üstünlüklerini kabul ettirdiği bir alanda, açık ve sade bir dil kullanan ilk natüralisttir.²³³ Daha önce yaşamış herhangi bir politik düşünürden daha kötü bir ada ve müritlere sahiptir. Bağımsız bir devlet için varoluş tekniğini gerçek manada tanımlamıştır. Bu yüzden takipçileri vardır. Kötü bir isme sahip olmasının başlıca sebebi gözünü Medici Ailesi'ne dikmiş olması, kendini Prens olarak "asil mahkeme elbisesi" içerisinde hayal etmesi ve yalakalık işlerinin nasıl yürüdüğüne dair sivri dilli bir tanım yapmış olmasıdır.

²³² Ç.n. Gottfried Leibniz'in önceden oluşturulmuş uyum teorisi, her bir "madde-nin" yalnızca kendisini etkilediği nedensellik hakkında felsefi bir teoridir

²³³ F. S. Oliver in his Alexander Hamilton, Machiavelli diyor ki: (s. 174) Var olan şartları- insan doğası örneğin- değişmez olarak kabul etmek, doğaüstün bilimcisinin adeta kurbağa üzerinde çalışan bir öğretmen gibi sakin ve etik dışı şekilde ilerlemesine sebebiyet verir. Ki bunu da olayları kendi lehine çevirmek, hükümdarına yaranmak ve hanedanlığının güvenliğini sağlamak için yapar.

En meşhur bölümünde²³⁴ şunu yazmıştır “Bir prens, kendisinin merhametli, insancıl, sadık, dik başlı ve dini birisi olarak görünmesine yardımcı olmayacak hiçbir sözün dudaklarından kayıp gitmesine izin vermemelidir. Çünkü prensi görmek, prens ile temasa geçmek çok az kişinin sahip olabileceği bir fırsattır ve geri kalan insanlar sizi, sizle bire bir temasa geçerek değil, söylediklerinize göre yargılar. Dolayısıyla bu niteliklere sahipmiş gibi görünmekten daha fazlasına ihtiyaç yoktur. Herkes sizi gördüğünüz şekilde değerlendirir, çok azı sizin nasıl biri olduğunuzu gerçekten bilir ve bu az sayıda kişi kendilerini savunmak için devletin ihtişamına sahip olanların görüşüne karşı çıkmaya cesaret edemez. Tüm insanların ve özellikle karşısında durması oldukça zor olan prenslerin eylemlerinde, kişiler sonuca göre karar verir. “Adı şu ana dek pek iyi anılmayan bir prens, barış ve iyi niyetten başka hiçbir şey önermez. Ancak iki kavrama da mesafeli davranır. Zira bu kavramlardan sadece birinin tarafı olursa, bu durum prensi saygınlığından ve krallıktaki pozisyonundan mahrum edilmesine neden olur.”

Machiavelli bu sözlerinde alaycıydı. Ama bu alaycılık, gördüklerini neden gördüğünü tam olarak bilmeden gerçekten gören bir adamın alaycılığıydı. Machiavelli, “genel olarak elden ziyade gözle yargılanan” adamların ve prenslerin, düşüncelerinin öznel olduğunu söylemenin yolunu düşünmekteydi. Machiavelli dünyaya, o günkü İtalyanların dünyayı istikrarlı bir şekilde ve bütün olarak gördüklerini iddia edemeyeceği kadar çok yakındı. Fantezilere düşmeyecekti ve vizyonlarını nasıl düzelteceklerini öğrenmiş bir insan topluluğu hayal etme şansına sahip değildi. Dünya, ona göre, vizyonu nadiren düzeltilebilen insanlardan oluşuyordu. Bu insanlar halkla ilişkiler kavramını kendi fikirleri üzerinden tanımlama konusunda ebedi bir kavga içerisinde oldukları için, Machiavelli bu insanları direkt olarak ayırt edebiliyordu. Ona göre bu insanlar

²³⁴ The Prince böl. XVIII. “Concerning the way in which Princes should keep faith.” Çeviri: W. K. Marriott.

meseleleri kendi gözlerinden, sınıf, hanedan, belediye gibi kavramlar üzerinden değerlendirirler ki gerçek hayatta bu kavramlar bu insanların vizyonlarının ulaşabileceğinin çok daha ötesindeydi. İnsanların bu bakış açısını doğru olarak kabul ediyordu. Ama benzer şekilde ben merkezli olan insanlarla da ortak yanlar vardı. Öyleyse varlıkları tehlikede idi. Tehlikede olmasa dahi, şüphesiz ki özel nedenlerden ötürü, sadece var olmaları tehlikeli olarak değerlendirilebiliyordu. Öyleyse varlıklarını devam ettirebilmek için, ideallerinden fedakarlık yapmak durumunda kalacaklar, Hepsini kurtarmak için bu ideallerden herhangi birini feda edeceklerdi, ... “Olaylar, sonuçlarına göre yargılanacaklardı...”

Onlara baktılar. Yunanistan ve İtalya şehir devletlerinde yolsuzluk, entrika ve savaşın bir tarihini buldular.²³⁵ Kendi şehirlerinde ihtilaf, yapaylık, ateş gördüler. Bu, demokratik idealin gelişebileceği bir ortam, bağımsız ve eşit derecede yetkin bir grup insanın kendilerini kendiliğinden yönettiği bir yer değildi. Belki de Jean Jacques Rousseau²³⁶’nın rehberlik ettiği uzak, bozulmamış ülke köylerine, belki daha da ileriye baktılar. Durumu, idealin kendi içlerinde var olduğu konusunda kendilerini ikna edecek kadar anlamışlardı. Özellikle Jefferson bunu hissetti ve diğer insanlardan daha çok Amerikan demokrasi imajını formüle etti. Güç, Amerikan Devrimini zafere taşıyan ilçelerden gelmişti. İlçelerden Jefferson’ın partisini iktidara getiren oylar gelecekti²³⁷.

“Amerikan Devrimi patlak verdi,” diyor de Tocqueville,²³⁸ “ve ilçelerde ortaya çıkan halkın egemenliği üzerine kurulan doktrin, devletin mülkiyetini aldı.” Demokrasinin stereotiplerini formüle

²³⁵ “Demokrasiler, çekişme ve türbülansın arenası olmuştur. Yaşamları da ölümlerinde barındırdıkları şiddet kadar kısa olmuştur.” Madison, Federalist, No. 10.

²³⁶ e.n. Jean-Jacques Rousseau 1712-1778 arasında yaşamış Fransız devrimini oluşmasında etkili olan fikirleri ve yazılarıyla tanınan Fransız filozof

²³⁷ Massachusetts ve Virginia’nın tarım topluluklarında, köleleri görmemenizi sağlayacak bir gözlük takmış olsaydınız bile, aklınızı kullanarak demokrasinin eskiden ne olduğunu anlayabilirdiniz.

²³⁸ Democracy in America, Vol. I, s. 51. Third Edition

eden ve yaygınlaştıran insanların zihinlerine kesinlikle sahip oldu. Jefferson, "Halkın beslenmesi bizim ilkemizdi." diye yazdı.²³⁹ Ancak en çok sevdiği insanlar, küçük toprak sahibi çiftçilerdi onlar için şu ifadeleri kullanmıştı: "Yeryüzünde emek verenler Tanrı'nın seçilmiş insanlarıdır, eğer Tanrı kendine seçilmiş kişiler belirleseydi, kendine özgü, önemli ve gerçek erdem için yatırım yapar ve buna uygun insanlar seçerdi. Bu insanların varlığı, yeryüzündeki kutsal ateşi canlı olarak muhafaza etmesinin asıl sebebi ve odak noktasıdır. Ne bir çağda ne de bir ulusta, çiftçilik yapan kitlede ahlaki bir bozulma yaşanmamıştır. "Her ne kadar doğaya dönüş, oldukça romantik ve duygusal nidalarla gerçekleştirmiş olsa da "katılmışmış duygu" da var olan bir kavramdır. Jefferson, bir grup bağımsız çiftçinin kendiliğinden demokrasinin gerekliliklerini diğer insan toplumlarından daha fazla yerine getirmeye yaklaştığını düşünmekte haklıydı. Ama eğer ideali koruyacaksanız, bu ideal toplulukları dünyanın iğrençliklerinden uzaklaştırmalısınız. Çiftçiler kendi işlerini yöneteceklerse, işleri yönetmeye alışkın olanlarla sınırlamak zorundadır. Jefferson bu sınırları, tamamen mantığa dayalı sonuçlara göre çizmiştir. Jefferson, dış ticaret imalatını, donanmanın soyut mülkiyetini, herhangi bir hükümet formunun küçük, özerk bir grup etrafında merkezlenmemiş olmasını doğru bulmuyordu. Şu şekilde eleştirilere maruz kalıyordu: "Egolarımıza yenilir, sadece kendimizi önemser ve sürekli olarak dışarıdan gelecek istilacıları caydıracak kadar güçlü olmaya çalışırsak, sonsuza kadar sürecek bir taşrahlığın tadını çıkarabilir, bencillığe sığınarak kaba ve bayağı bir şekilde hayatlarımıza devam edebiliriz."²⁴⁰

Jefferson'un şekillendirdiği, ideal bir ortam ve seçilmiş bir sınıftan oluşan demokratik ideal, zamanın siyaset bilimi ile çelişmedi. Çeliştiği şey gerçeklerdi. Jefferson tarafından teori, ideal ve mutlak terimlerle, kısmen coşkuyla, kısmen de mücadele amacıyla ifade

²³⁹ akt. Charles Beard, *Economic Origins of Jeffersonian Democracy*. böl. XIV.

²⁴⁰ a.g.e., s. 426.

edildiğinden ve çok özel koşullar için tasarlandığından kısa sürede unutuldu. Kendi döneminde politik bir gerçek olarak kabul edildi ve her kesimden Amerikalıların siyasete baktığı stereotipleri sağladı. Jefferson'un zamanında, bu objektif ve doğal kamuoyu görüşünü kimse algılayamadığı için, bu demokratik idealde düzeltmeler yapma zorunluluğu oluştu.

Demokratik gelenek, her zaman, insanların yaşadıkları bölge içerisinde yapılan eylemler arasındaki neden sonuç ilişkisi hakkında endişelendikleri bir dünya görmeye çalışır. Demokratik teori hiçbir zaman geniş ve öngörülemez bir çevre bağlamında kendini kavrayamamıştır. Ayna içbükeydir. Demokratlar, dış ilişkilerle temas halinde olduklarını kabul etseler de kendi kendine yeten, grup içerisinde olmayan her temasın, kesinlikle demokrasiye bir tehdit olduğunu görmektedirler. Bu akıllıca bir korkudur. Demokrasi kendiliğinden olacaksa, demokrasinin çıkarları basit, anlaşılır ve kolayca yönetilmelidir. Bilginin tedarigi günlük deneyimlere bağlı olacaksa, koşullar izole edilmiş taşra bölgesinin koşullarına yakın olmalıdır. Çevre, her insanın doğrudan ve kesin bilgisi ile sınırlandırılmalıdır.

Demokrat, bir kamuoyu analizinin neyi amaçladığını anladı: "Daha önce gidilmemiş, görülmemiş bir bölgenin, her ne kadar öyle olmaması gerekse de tamamen tesadüf eseri alınmış kararlarını anlamaya çalışmak."²⁴¹ Bu yüzden her zaman şu ya da bu şekilde görünmeyen ortamın önemini en aza indirmeye çalıştı. Dış ticaretten korkuyordu, çünkü ticaret dış bağlantıları içeriyordu; üreticilere güvenmiyordu çünkü onlar büyük şehirlerde üretim yapıyor ve kalabalığı topluyorlardı; eğer üretici kendisi olsaydı dahi kendi kendine yeten bir üretici olmak ve dış dünyadan olabildiğince korunmak isterdi. Bu koşulları gerçek dünyada bulamadığında, tutkuyla vahşi doğaya gitti ve yabancı temaslardan uzak ütöpik topluluklar kurdu. Sloganları önyargısını ortaya koyuyordu. O, kendi kendini

²⁴¹ Aristotle, *Politics*, Kitap VII, böl. IV

yönetme, kendi kaderini tayin etme ve bağımsızlık için vardı. Bu fikirlerden hiçbirisi, özerk grupların sınırlarının ötesinde bir rıza veya topluluk teması taşımamaktadır. Demokratik eylem alanı sınırlı bir alandır. Korunan sınırlar içinde amaç, kendi kendine yeterliliği sağlamak ve sirkülasyonu önlemektir. Bu kural dış politikayı saf dışı bırakmaz, ancak şunu kanıtlar, ulusal sınırların dışındaki yaşam, içindeki herhangi bir yabancı yaşamdan daha belirgin bir şekilde yabancıdır. Tarihin de gösterdiği gibi, dış politikadaki demokrasiler, görkemli yalnızlıkları ile ideallerini ihlal eden bir diplomasi arasında seçim yapmak zorunda kalmıştır. Aslına bakarsanız, en başarılı demokrasiler dediğimiz İsviçre, Danimarka, Avustralya, Yeni Zelanda ve Amerika'nın, bu konuyu Avrupalı bir şekilde düşünecek olursak bir dış politikası yoktu. Monroe Doktrini gibi bir kural bile bu konu üzerine ortaya çıkmıştır.

Tehlikenin ve akabinde güvenliğin, büyük ve kaçınılmaz bir otokrasinin koşulu olmakla birlikte, demokrasinin çalışması için bir gereklilik olduğu²⁴² görülmüştür. Bağımsız bir topluluğun birinci önceliği olabildiğince fazla huzur ve refah olmalıdır. Güvensizlik, sürprizleri içerir. Bu, hayatınız üzerinde hareket eden, üzerinde kontrolünüz olmayan, danışamayacağınız insanlar olduğu anlamına gelir. Bu, bilinen rutini bozan, hızlı ve olağandışı kararların gerekli olduğu yeni problemler sunan, büyük kuvvetlerin var olduğu anlamına gelir. Her demokrat, tehlikeli krizlerin demokrasiyle bağdaşmadığını oldukça derinden, kemiklerinde hisseder. Çünkü kitlelerin tembelliğinin çok hızlı hareket edebileceğini, geri kalan kişilerin de bu tembelliği körü körüne takip edeceğini bilir. Bu hareket, henüz demokratlar içerisinde bir teslimiyet durumu

²⁴² 1800'deki Demokrasi Devriminden korku duyan Fisher Ames, 1802'de Rufus King'e şu satırları yazdı: Çemberimizin dışındaki güçlü ve sağlam bir komşumuz tarafından uygulanacak, halkın hükümetle karşı karşıya kalmasını sağlayacak ve demagogların sahip olduğundan daha güçlü korkulara sebebiyet verecek bir baskıya ihtiyacımız var, tıpkı bunu yaşayan diğer ulusların ihtiyaç duyduğu gibi. akt. Ford, *Rise and Growth of American Politics*, s. 69.

oluşturmamıştır, ancak barış yanlısı amaçlarla yapılan demokratik savaşlara sebebiyet verecek sonuçlar doğurmuştur. Bu savaşlar aslında fetih savaşı olsa bile, savaşın tarafları bu savaşıların yapıları amaçlarının medeniyeti savunmak olduğuna her zaman içtenlikle inanmıştır.

Dünya yüzeyinin bir kısmını kuşatmaya yönelik bu çeşitli girişimler ilhamını korkaklıktan, ilgisizlikten veya Jefferson'un eleştirmenlerinden birinin dediği gibi keşif disiplini altında yaşamaya istekli olunmasından almaz. Demokratlar, herkesin, insanlar tarafından üretilmiş sınırlamalardan kurtulmuş olarak, tam kapasitesine ulaşması gerektiğine dair göz kamaştırıcı bir olasılık gördü. Hükümet ve yönetim sanatına dair bildikleriyle, ki bildikleri Aristoteles'ten fazlası değil, özerk bireylerden oluşan bir toplum tasarlayabilirlerdi. O halde, bütün insanların kendi kamu işlerini kendiliğinden yönetebileceği sonucuna varsalardı, seçebilecek başka hiçbir önermeleri kalmamış olurdu. Bu güçlü ve heveslendikleri umutlarını ayakta tutabilmek için benimsedikleri bu önerme, başka sonuçlara da sebep oldu. İnsanların kendi kendinizi yönetebilmesi için, kendine yeten ve özerk bir topluluğa sahip olunması gerektiğinden, herkesin aynı işi aynı yetkinlik ile yapabileceğinden bahsetti. Dilek ve istekler düşüncenin babası haline geldiğinde, bu mantık ikna edici olabilir. Ayrıca, işinin ehli-çalışkan vatandaş doktrini, kırsal ilçelerdeki en pratik amaçlar için doğrudur. Er ya da geç bir köydeki herkes elini köyün yaptığı her şeye atar. Bir ofiste her türlü ticarettan anlayan insanlar arasında bir sürekli bir rotasyon vardır. Demokratik stereotip evrensel olarak uygulanana kadar çalışkan vatandaş doktrini ile ilgili ciddi bir sorun yoktu, böylelikle insanlar karmaşık bir medeniyete baktı ve dışa kapalı bir köy gördü. Vatandaş tüm kamu işleri ile sadece uğraşmakla kalmadı, aynı zamanda bu işlere bitmez tükenmez bir ilgi gösterdi. Vatandaş, herkesi tanıdığı ve herkesin işiyle ilgilendiği ilçede yeterince kamu ruhuna sahipti. Başta sadece kasaba için yeterli

olan fikir, kolayca herhangi bir amaç için yeterli olan fikre dönüştü. Çünkü belirttiğimiz gibi, nicel düşünme şekli, bir stereotipe uymaktaydı. Ama çemberde bir tur daha atıldı ve herkesin, sadece önemli işlere yeterince vakit ayırdığı varsayılınca, gerçekten önemli işlerden ziyade, insanların ilgilenmekten hoşlandığı işler önemliymiş gibi algılanmaya başlandı. Bu, insanların dışarıdaki dünyaya dair algılarını, zihinlerinde bulunan ve tartışmaya açık olmayan resimlerden oluşturdukları anlamına geliyordu. Bu resimler onlara ebeveynleri ve öğretmenleri tarafından basmakalıp bir şekilde geliyor ve kendi deneyimleriyle çok az düzeltilebiliyordu. Sadece çok az sayıda kişinin kendilerini devletin sınırlarına götüren işleri vardı. Daha azının da yurt dışına çıkma nedeni vardı. Seçmenlerin çoğu tüm yaşamlarını tek bir ortamda yaşıyorlardı ve birkaç kötü gazete, bazı broşürler, politik konuşmalar, dini eğitimler ve söyleniler dışında hiçbir şey yoktu. Daha geniş ticaret ve finans, savaş ve barış ortamını düşünmek zorunda kalıyorlardı. Herhangi bir nesnel rapora dayanan kamuoyu sayısı, sıradan fanteziler ve öznel fikirlere oranla çok azdı.

Birçok farklı nedenden dolayı, özyeterlilik, gelişen bir dönem için manevi bir idealdi. İlçelerin fiziksel izolasyonu, liderlerin yalnızlığı, demokrasi teorisi, Protestan geleneği ve siyaset biliminin sınırlamalarının tamamı, insanları vicdani olarak etkiledi ve siyasi bilgeliği genişletmeleri gerektiğine inandırmak için bir araya geldi. Yasaların, toplumda oturmuş ahlaki ve mutlak ilkelerden ayrılmasının, başıboş enerjiyi ve gücü zapt etmesine dair hissedilen gereklilik, çok da garip değildi. Amerikan siyasi aklı kendi başkentinde yaşamak zorunda kaldı. Ve bu durum, yasa ve kural yapımı aşamasında, deneyimlerden yeni gerçekler kazanma çabası olmaksızın, koyulan yeni kuralların uygulanabileceği, test edilmiş bir kurallar kümesi oluşturdu. Formüller o kadar merak uyandırdı ki, her iyi yabancı gözlemci Amerikan halkının dinamik ve pratik enerjisi ile kamusal yaşamlarının statik teoremi arasındaki zıtlığa hayran

kaldı. Sabit prensiplerin bu kararlı azmi, kendi kendine yeterliliği elde etmenin bilinen tek yoluydu. Ancak bu, herhangi bir topluluğun dış dünya hakkındaki kamuoyunun görüşlerinin, başlıca yasal ve ahlaki kodlarından çıkarılan, yerel deneyimlerin yarattığı duygu ile canlandırılan bir kalıpta düzenlenmiş birkaç klişeden ibaret olduğu anlamına geliyordu.

Böylece, demokratik teori, insan onuruna ilişkin ince vizyonundan başlayarak, çevresini bildirmek için yeterli iletişim aracının bulunmaması sebep gösterilerek, seçimde biriken bilgiğe ve deneyime geri dönmeye zorlatıldı. Tanrı, Jefferson'un sözleriyle, insanların kalplerini "Önemli ve gerçek erdem için eşsiz bir emanet." olarak görmüştü. Kendi tercihleri olan çevrede seçilen bu insanlar önlerindeki tüm gerçeklere sahiplerdi. Çevre o kadar tanıdıktı ki, insanlar büyük ölçüde aynı şeylerden bahsediyordu. Dolayısıyla tek gerçek anlaşmazlıklar, aynı gerçekler hakkındaki farklı yargılmalarda olacaktı. Bilgi kaynaklarını garanti etmeye gerek yoktu. Bu kaynaklar zaten açıktı ve tüm insanlar için eşit derecede erişilebilirlerdi. Nihai kriterler konusunda da sorun yaşanmasını gerektirecek bir şey yoktu. Bağımsız toplumda kişi homojen bir ahlak kodu olduğunu varsayabilirdi, ya da en azından varsayabilirdi. Bu nedenle, görüş farklılıkları için tek yer, kabul edilen standartların, kabul edilen gerçeklere mantıklı bir şekilde uygulanmasıydı. Muhakeme yeteneği de iyi standartlaştırıldığı için, akıl yürütmedeki bir hata özgür bir tartışmada hızla ortaya çıkacaktı.

Bu gerçeğin, bu sınırlar dahilinde özgürlük ile elde edilebileceği sonucuna varılmıştı. Topluluk bilgi tedarikini kabul edebiliyordu; okuldan, kiliseden ve aileden geçirdiği kodlar ve bilgiyi bizzat bulma yeteneğinden ziyade bir hali hazırda bulunandan kesinti yapma gücü, entelektüel eğitimin sonunun başlıca sebebi olarak kabul edildi.

18. BÖLÜM*

GÜÇ, PATRONAJ VE İMTİYAZIN ROLÜ

“Öngörüldüğü gibi oldu” diye yazdı Hamilton,²⁴³ “Birliğin önerileri gerçekleştirilmedi ve eyaletlerin ihmalleri, onları adım adım ulusal hükümetin tüm yönlendirici güçlerini kısıtlayan ve korkunç bir duruma sokan bir çıkmaza sürükledi.” Çünkü “bizim durumumuzda 13 ayrı egemen iradenin birliği birleşik devletler altında Birlik’ten gelen tüm yasa önerilerinin eksiksiz bir şekilde yerine getirilmesi için zorunludur.” Aksi nasıl olabilir ki diye sordu: İlgili üyelerin yöneticileri... yasa önerilerinin uygunluğuna karar verme görevini üstlenecektir. Önerilen veya talep edilen şeyin doğrudan menfaatleri veya amaçları ile uygunluğunu ve önerinin kabul edilmesiyle ilgili anlık kazançları ve kayıpları değerlendireceklerdir. Tüm bunlar doğru yargılama için gerekli olan ulusal koşullara ve devletin gerekçelerine yönelik bilgiler olmadan ve kararı neredeyse hiçbir şekilde yanıltmayacak yerel amaçlar lehine güçlü bir tercih ile taraflı ve güvenilmez bir inceleme ruhuyla yapılacaktır. Aynı süreç zümreyi oluşturan her bir üye için tekrarlanmalıdır ve bütün konseylerin çerçevelediği planların yürütülmesi her zaman

* Çev. Doç. Dr. Mine Demirtaş Beykent Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Bölümü Bölüm Başkanı

²⁴³ Federalist, No. 15

her kısmın eksik bilgilendirilmiş ve ön yargılı görüşünün takdirine bağlı olarak değişiklik gösterecektir.

Halk meclislerinin müzakerelerinde deneyimli olan ve koşulların dış baskısı olmadığına önemli hususlarda uygun kararlara varabilmenin sıklıkla ne kadar zor olduğunu bilen kişiler, aynı görüşler ve uğraşlarda iş birliği yapmak için birbirlerinden uzakta, farklı zamanlarda ve farklı izlenimler altında uzun süre müzakere eden türde birkaç meclis toplantısını teşvik etmenin ne kadar imkânsız olacağını kolaylıkla anlayacaklardır.”

John Adams'ın²⁴⁴ belirttiği üzere²⁴⁵ “sadece diplomatik bir meclis olan” bir kongre ve on yıldan fazla süren gerginlik, devrim liderlerini benmerkezci bir dizi topluluğun aynı çevrede olması durumunda neler olduğu yönünde “öğretici ama üzücü bir ders”²⁴⁶ vermiştir. Bu nedenle 1787 yılı mayıs ayında Konfederasyon Maddelerinde görünürde bir düzeltme yapmak için Philadelphia'ya gittiklerinde 18.Yüzyıl demokrasisine ait düşüncelere karşı tamamen tepkililerdi. Liderler Madison'ın da belirttiği gibi “demokrasilerin her zaman çalkantı ve çekişme gösterileri olması” gibi hissederek ve bilinçli olarak zamanın demokratik ruhuna karşı çıkmakla kalmayıp, bağımsız ortamlardaki özerk topluluklar idealini ulusal sınırlar içerisinde olabildiğince dengede tutmaya kararlılardı. İnsanların tüm işlerini kendiliğinden idare ettiği içe dönük demokrasinin tüm fikir çatışmaları ve başarısızlıkları gözlerinin önündeydi. Gördükleri sorun, hükümeti demokrasiye karşı olarak yeniden kurmaktı. Hükümetin, ulusal kararlar verme ve ülke genelinde bu kararları uygulama gücü olması gerektiğini anlamışlardı. Fakat inandıkları demokrasi ise bölgelerin ve sınıfların doğrudan menfaatleri ve amaçları doğrultusunda kendi kaderlerini tayin etme konusunda ısrarcı olmaktı.

²⁴⁴ e.n. 1797 - 1801 yılları arasında ABD Başkanlığını yapmış ABD'nin 2. Başkanı olan siyasetçi

²⁴⁵ Ford, a.g.e., s. 36.

²⁴⁶ *Federalist*, No. 15

Hesaplamalarında toplulukları ayıran böylesi bir bilgi örgütlenişi ihtimalinin, gerçeklerin aynı biçimini eş zamanlı olarak etkileyeceğini göz önünde bulunduramazlardı. Dünyada, serbest haber dolaşımı ve ortak bir dil kullanımının var olduğu, belli yaşam standartları olan bölgelerde, böyle bir örgütlenişin gerçekleşebilme ihtimalini aklımızda tasarlamaya biz dahi yeni başladık. Endüstri ve dünya siyasetindeki tüm gönüllü federalizm fikri hâlâ öylesine gelişmemiş ki, kendi deneyimimizde de gördüğümüz gibi uygulamalı siyasete çok az ve çok mütevazı bir şekilde girdiğini görüyoruz.

Bir asırdan fazla bir süre sonra sadece nesiller boyu düşünsel çabaya teşvik olarak anlayabileceğimiz şeyi, anayasa yazarlarının anlaması için hiçbir sebep yoktu. Hamilton ve meslektaşlarının ulusal bir hükümet oluşturmak için insanların ortak bir menfaat duygusuna sahip olarak iş birliği yapacakları teorisinin yanı sıra, özel menfaatlerin bir güç dengesi ile dengede tutulması durumunda insanların yönetilebileceği teorisi üzerinde de plan yapması gerekiyordu. “Hırs” diyordu Madison, “sadece hırsın kendisiyle mücadele edilmesi için sahip olunması gereken bir histir.”²⁴⁷

Bazı yazarların varsaydığı gibi hükümetin sürekli bir çıkmaza girmiş olması için her menfaati dengelemeyi hedeflemediler. Bölgesel ve sınıfsal menfaatlerin hükümeti engellemesini önlemek için bunları tamamen durdurmayı hedeflediler. Madison: “İnsanlar tarafından, insanlar üzerinden yönetilecek bir hükümeti şekillendirirken en büyük güçlüğü şu olduğunu yazdı: İlk olarak hükümetin yönetilenleri kontrol etmesini sağlamalısın, ardından kendisini kontrol etmesini zorunlu kılmalısın.”²⁴⁸ Denge ve denetleme doktrini çok önemli bir anlamda federalist liderlerin kamuoyu sorununa yönelik çözümü olmuştu. Yerel düşüncüyü etkisizleştirmek için dâhiyane bir oluşum geliştirmek haricinde²⁴⁹ “savaşın kanlı aktörünün”

²⁴⁷ *Federalist*, No. 51, akt. Ford, a.g.e., s. 60.

²⁴⁸ a.mlf.

²⁴⁹ *Federalist*, No. 15.

yerine “yargıçlığın acısız etkisini” getirmek için başka hiçbir yol göremediler. Çok sayıda seçmeni nasıl yönlendireceklerini, ortak bilgiye dayalı ortak rıza ihtimali olarak gördüklerinden, daha fazla anlayamadılar. Aaron Burr, Tammany Hall’ın yardımı ile 1800 yılında New York şehrinin kontrolünü ele geçirdiğinde Hamilton’u etkileyen bir ders verdiği doğrudur. Fakat Hamilton bu yeni keşfi dikkate alamadan önce öldürülmüş ve Bay Ford’un da dediği gibi Burr’ın tabancası Federal partiyi kafasından vurmuştur.²⁵⁰

Anayasa yazıldığında “siyaset hâlâ seçkin erkekler arasındaki konferans ve anlaşmalar ile yönetilebilirdi”²⁵¹ bu yüzden Hamilton bir hükümet için seçkinlere yöneldi. Anayasal denetimler ve dengeler ile yerel ön yargılar dengelendiğinde ulusal ilişkileri yönetmeleri hedeflenmişti. Bu sınıfa evlat edinilerek giren Hamilton, kuşkusuz onların lehine bir insani ön yargıya sahipti. Ancak bu siyasi ustalığına yönelik çok yetersiz bir açıklama olarak görülür. Birliğe olan tutkusu hakkında kesinlikle bir şüphe duyulamaz. Birliği oluşturmak için sınıf ayrıcalıklarını kullandığını söylemek yerine, birliği sınıf ayrıcalıklarını korumak için oluşturduğunu iddia etmek bence gerçeği tersine çevirmektir. Hamilton “İnsanı onu bulduğumuz gibi almalıyız ve eğer halka hizmet etmesini bekliyorsak, tutkularını bunu yapmaya yönelik hale getirmeliyiz.”²⁵² dedi. Yönetim için tutkuları en hızlı şekilde ulusal menfaatlere yönlendirilebilecek insanlara ihtiyacı vardı. Bunlar seçkinler, kamu alacaklıları, üreticiler, ihracatçılar ve tüccarlardı²⁵³ ve muhtemelen akıllıca kazanılan servetlerin açık uçlara uyarlanma tarihinde Hamilton’ın bölgesel seçkinleri yeni hükümete bağlayarak aldığı bir dizi mali önlemden daha iyi bir örnek yoktur.

Anayasa kongresinin kapalı kapılar ardında gerçekleşmiş ve onaylayanın muhtemelen “yetişkin erkeklerin altıda birinden

²⁵⁰ Ford, *a.g.e.*, s. 119.

²⁵¹ *a.g.e.*, s. 144

²⁵² *a.g.e.*, s. 47

²⁵³ Beard, *Economic Interpretation of the Constitution*, *passim*

daha çok olmayan bir oy”²⁵⁴ ile düzenlenmiş olmasına rağmen, çok az ya da hiç denecek kadar az hile olmuştur. Federalistler demokrasiyi değil birliği savunmuştur. Cumhuriyet kelimesi dahi iki yıldan daha fazla süredir cumhuriyetçi bir başkan olan George Washington için hoş olmayan bir ses olmuştur. Anayasa popüler yönetim alanını sınırlamaya yönelik tarafsız bir girişim olmuştur. Hükümetin sahip olması hedeflenen tek siyasi organ mülkiyet yetkililikleri ile oldukça sınırlandırılmış bir oy hakkı olan meclistir. Hatta Meclisin hükümetin öyle ahlaksız bir parçası olacağına inanılmıştı ki Senato, seçmenler kurulu, Başkanlık vetosu ve yargısal yorumlama aracılığıyla dikkatlice denetlenmiş ve dengelenmişti.

Bu nedenle Fransız devrimi dünya genelinde halka hitap eden duygular uyandırırken 1776 yılındaki Amerikan devrimcileri uygun olduğu ölçüde model olarak İngiliz Monarşisine kadar gerileyen bir anayasanın egemenliği altına girmişti. Buna muhafazakâr gericilik dayanamadı. Bunu gerçekleştiren insanlar azınlıktaydı, gerekçeleri zan altındaydı ve Washington emekli olduğunda soyuların konumu, kaçınılmaz bir haleflik mücadelesini atatabilecek kadar güçlü değildi. Kurucu Babaların asıl planı ve çağın ahlaki duygusu arasındaki kuralızsızlık iyi bir politikacının yararlanmaması için fazlaca büyüktü.

Jefferson, seçiminden “1800 yılının büyük devrimi” olarak bahsetmişti. Ancak her şeyden öte bu zihinlerde bir devrimdi. Hiçbir önemli politika değiştirilmemişti, ama yeni bir gelenek oluşturulmuştu. Çünkü Amerika halkına Anayasayı demokrasinin bir aracı olarak görmeyi öğreten ilk kişi Jefferson olmuştu. Ayrıca Amerikan halkının siyaseti tanımlarken kullandığı imgeleri, fikirleri ve hatta birçok ifadeyi basmakalıp bir hale getirmiştir. Zihinsel zafer o kadar eksiksizdi ki, yirmi beş yıl sonra Federalist evlerde kabul edilen Tocqueville, “devamlılığından incinenlerin” bile “halk arasında cumhuriyetçi bir hükümetin sevinçleri ve demokratik kurumların

²⁵⁴ Beard, *a.g.e.*, s. 325.

avantajlarını övmelerinin”²⁵⁵ nadir rastlanan bir şey olmadığına dikkat çekmişti.

Tüm bilgeliklerine rağmen Kurucu Babalar²⁵⁶ açıkça demokratik olmayan bir anayasaya uzun süre tahammül edilemeyeceğini görememişti. Popüler yönetimin cesurca reddedilmesi, anayasal görüşlerine göre hükümeti “saflaştırılmamış” halk iradesine devretmeye Hamilton’dan daha fazla hazır olmayan Jefferson gibi birine kolay bir saldırı noktası sunmak zorundaydı²⁵⁷. Federalist liderler kesin fikirleri olan ve onları açıkça ifade eden kişilerdi. Kamuoyu ile özel görüşleri arasında çok az farklılık vardı. Ancak Jefferson’ın zihni belirsizlikler ile doluydu. Bunun nedeni Hamilton ve biyografi yazarlarının düşündüğü gibi sadece kusurları değil, bir birliğe ve kendiliğinden oluşan demokrasilere inanması ve çağının siyaset bilminde bu ikisini uzlaştırmanın iyi bir yolu olmamasıydı. Jefferson’ın düşünceleri ve eylemsel olarak kafası karışık. Çünkü hiç kimsenin tüm hareketleriyle tasarlamadığı yeni ve muazzam bir düşünsel vizyonu vardı. Kimse popüler egemenliği açıkça anlamamış olsa dahi insan yaşamında oldukça büyük bir gelişme olduğu anlaşıyordu. Ve bunu açıkça reddeden hiçbir anayasaya ayakta kalamazdı. Bu nedenle aleni reddedişler akıllardan silindi ve sınırlı anayasal demokrasinin dürüst bir örneği olan belgenin doğrudan popüler yönetimin bir aracı olduğu konuşuldu. Jefferson aslında Federalistlerin, onun kurgusunda artık yazarları olmadıkları anayasayı bozduğuna inanmaya başlamıştı. Böylece Anayasa ruhen tekrar yazıldı. Başka bir dizi basmakalıp görüş aracılığıyla

²⁵⁵ *Democracy in America*, Vol. I, Ch. X (Third Edition, 1838), s. 216.

²⁵⁶ e.n. Warren Gamaliel Harding tarafından isimleştirilen 18. Yüzyıl sonlarında Büyük Britanya’dan bağımsızlığını sağlanmasında ve ülkenin kurulmasında etkili olan kişilere verilen addır. Bu kişiler John Adams , Benjamin Franklin , Alexander Hamilton , John Jay , Thomas Jefferson , James Madison ve George Washington’dur.

²⁵⁷ Krş. Virginia Anayasası için planı, mülk sahiplerinin senatosu için fikirleri ve yargı veto hakkındaki görüşleri. Beard, *Economic Origins of Jeffersonian Democracy*, ss. 450 vd.

incelenmesinden dolayı ve kısmen gerçek düzeltmelerden ve seçmenler kurulunda olduğu gibi uygulamalardan dolayı yanıltıcı görünümünün artık oligarşik görünmesine izin verilmedi.

Amerikan halkı, Anayasalarının demokratik bir araç olduğuna inanmaya başladı ve bu inanışlarına uygun olarak davranıldı. Büyük muhafazakâr bu kurguyu Thomas Jefferson'ın zaferine borçluydu. Eğer herkes Anayasayı her zaman onun yazarları gibi görseydi, Anayasaya ve demokrasiye sadakat birbiriyle bağdaştırmaya için Anayasa şiddetle devrilmiş olurdu. Jefferson Amerikan halkına Anayasayı bir demokrasi anlatımı olarak okumayı öğreterek bu paradoksu çözdü ve orada durdu. Ancak yirmi beş yıl içinde sosyal koşullar o kadar köklü bir şekilde değişti ki, Jefferson'ın geleceği hazırladığı politik devrimi Andrew Jackson gerçekleştirdi²⁵⁸.

Bu devrimin siyasi merkezi patronaj (kayıрма) konusuydu. Devlet daireleri hükümeti kuran kişiler tarafından kolayca değiştirilmeyen bir tür mülkiyet olarak kabul edildi. Ve şüphesiz bu daireleri kendi sosyal sınıflarının elinde tutmayı umdu. Fakat "*çok yetkin vatandaş doktrini*" demokratik teorinin temel ilkelerinden biriydi. Bu nedenle insanlar Anayasayı demokratik bir araç olarak görmeye başladıklarında, devlet dairesindeki kalıcılığın demokratik görünmeyeceği kesindi. İnsanların doğal hırsları burada çağlarının büyük ahlaki dürtüsüyle çakişti. Jefforson bu fikri acımasızca uygulamaya koymadan yaygınlaştırmıştı ve parti zeminindeki yer değiştirmeler Virginia'lı Başkanların dönemlerinde oldukça azdı. Devlet memuriyetini patronaja çevirme uygulamasını bulan Jackson'dı.

Bizim duyduğumuz kadar nadir olarak memuriyette kısa süreli rotasyon ilkesi büyük bir reform olarak kabul edildi. Her türlü devlet dairesine uygunmuş gibi muamele ederek ortalama insanın yeni itibarını kabul etmenin, küçük bir sosyal sınıfın tekeline yıkmanın

²⁵⁸ Hamilton'un görüşlerini Jackson'ın pratiğinden ayıran devrimin kapsamı konusunda şüpheleri olan okuyucu, Bay Henry Jones Ford'un Amerikan Politikasının Yükselişi ve Büyümesine yönelmelidir.

ve yeteneklere yönelik kariyerler oluşturma'nın yanı sıra "yüzyıllarca siyasi yozlaşmaya yönelik güçlü bir çözüm ve bir bürokrasinin oluşmasını engellemenin tek yolu olduğu savunulmuştu."²⁵⁹ Devlet dairelerindeki hızlı değişim uygulaması, bağımsız köylerden gelen demokrasi imgesinin büyük bir bölgeye uygulanmasıydı.

Doğal olarak demokratik teorinin temelini oluşturan ideal toplulukta verdiği sonuçların aynısını ülkede vermedi. Batmış federalistlerin yerine, alacak yeni bir yönetici sınıfı oluşturulması nedeniyle beklenmedik sonuçlar verdi. Patronaj, Hamilton'ın mali önlemlerin üst sosyal sınıflar için yaptığını istemsiz bir şekilde çok sayıda seçmen için yaptı. Sıklıkla hükümetimizin istikrarının ne kadarını patronaja borçlu olduğumu fark edilemiyordu. Doğal liderleri benmerkezci topluluklara fazla bağlılıktan uzak tutan ve yerel ruhu zayıflatıp ortak bir menfaat yokluğunda birliği bozabilecek taşralı tanınmış kişiler arasında bir tür barışçıl iş birliği sağlayan patronajdı.

Fakat tabi ki demokratik teorinin yeni bir yönetici sınıfı oluşturmaması gerekiyordu ve hiçbir zaman kendini bu gerçeğe alıştıramadı. Demokrat, rotasyona ve kısa dönemlere sahip olmak için devlet dairelerinin tekeline kaldırmak istediğinde herkesin kamu hizmetini yerine getirip alçak gönüllülükle kendi çiftliğine dönebileceği bir kasabayı düşünüyordu. Demokrat, özel bir politikacı sınıfı olması düşüncesinden hoşlanmıyordu. Ancak istediğine sahip olamadı. Çünkü teorisi bir ideale dayanmakta, o ise gerçek bir ortamda yaşamaktaydı. Demokrasinin ahlaki dürtüsünü ne kadar derinden hissettiyse de Hamilton uzaktan ve farklı izlenimler altında müzakere eden toplulukların aynı görüş ve arayışlarda, uzun süre iş birliği yapamayacağını görmeye tam hazır değildi. Çünkü bu gerçek kamu işlerinde, demokrasinin tam gerçekleştirilmesi için oy birliğine ulaşma sanatı radikal bir şekilde gelişene kadar ertelenmekteydi. Jefferson ve Jackson'ın kontrolündeki devrim, soyluların

²⁵⁹ Ford, *a.g.e.*, s. 169.

yönetiminin yerine geçecek, kontrol ve dengelerin durgunluğunu yöneten bir disiplin oluşturarak, ikili parti sistemini ortaya çıkaran patronaja sebep oldu. Tüm bu gelişmeler sanki görünmezmiş gibi sessizce gerçekleşti. Bu nedenle devlet dairelerinde rotasyon göstermelik bir teoriydi. Çünkü uygulamada devlet daireleri ve siyasi yandaşlar arasında gidip gelmekteydi. Memuriyet süresi kalıcı bir tekel olmayabilir, ancak profesyonel politikacı kalıcıydı. Başkan Harding²⁶⁰'in söylediği gibi iktidarda olmak ve hükümeti yönetmek basit olabilir, ancak seçimleri kazanmak karmaşıktır. Devlet dairelerindeki maaşlar Jefferson'ın düşündüğü gibi az olabilir, ancak parti teşkilatının ve zaferin meyvelerinin masrafları büyüktür. Sadece hukukun normları, siyasetçilerin konuşmaları, platformlar ve idarenin resmi mekanizması asıl demokrasi imgesine uymak zorundadır.

Eğer mantıklı bir demokrata, söz konusu kendine yeten toplulukların kamuoyu görüşleri böylesine ben merkezciyken nasıl iş birliği yapacağı sorulsaydı, Kongre'de yer alan temsili hükümeti işaret ederdi. Hiçbir şey onu başkanlığın gücü giderek artarken, temsili hükümetin prestijinin giderek azaldığını görmek kadar şaşırtamazdı. Bazı eleştirmenlere göre, bu konu Washington'a sadece yerel olarak tanınan kişileri gönderme geleneğine kadar uzanıyordu. Kongre ulusal olarak tanınan seçkin kişilerden oluşuyordu, başkentin ömrünün daha uzun olacağını düşünmüşlerdi. Tabi böyle olabilirdi. Emekli Başkanlar ve Bakanlar Kurulu üyeleri John Quincy Adams'ı takip etmeleri iyi olabilirdi. Ancak bu kişilerin eksikliği Kongre'nin kötü durumunu açıklamamaktadır. Çünkü bu azalış Kongrenin hükümetin en seçkin kolu olduğu zamanlarda başlamıştır. Gerçekten de bunun tersinin doğru olması ve Kongre'nin ulusal politikanın şekillenmesinde doğrudan etkisini kaybetmesinden dolayı seçkinleri etkileyememesi daha olasıdır.

²⁶⁰ e.n. 1921-1923 yılları arasındaki Amerikan Başkanı

Dünya çapındaki itibarsızlığın temel nedeni bence, temsilcilerden oluşan bir kongrenin, aslında çok geniş ve bilinmeyen bir dünyada kapalı bir grup insan olduğu gerçeğine dayanmaktadır. Bazı istisnalar olmakla birlikte Anayasada veya temsili hükümet teorisinde kabul edilen ve Kongrenin kendini bilgilendirebileceği tek yöntem, bölgelerle fikir alışverişinde bulunmaktır. Kongrenin dünyada neler olduğunu bilmesini sağlayan sistematik, elverişli ve etkili bir yöntem yoktur. Bu teoriye göre, her bir bölgedeki en iyi kişi, seçmenlere ait en iyi bilgiyi merkezi bir yere getirir ve tüm bu bilgiler birleştirildiğinde ise Kongrenin ihtiyaç duyduğu bilgileri oluşturur. Yerel fikirleri ifade etmenin ve fikir alışverişinde bulunmanın değerini sorgulamak gereksizdir. Kongre kıtasal bir ulusun pazar yeri olarak büyük bir değere sahiptir. Otel lobilerinde, Capitol Hill'in misafirhanelerinde, Kongre üyelerinin eşlerinin çay partilerinde ve kozmopolit Washington'un kabul salonlarında yeni manzaralar ve daha geniş ufuklar açılır. Teori uygulansa ve bölgeler her zaman en bilgili kişiyi gönderse bile, yerel izlenimlerin bir özeti veya birleşimi ulusal bir politika için yeterince geniş bir veri oluşturamaz ve dış politika için hiçbir şekilde bir temel olamaz. Çoğu yasanın gerçek etkileri hemen göze çarpmadığı ve gizli olduğu için yerel deneyimler yerel ruh halleri aracılığıyla filtrelenerek anlaşılabilir. Sadece kontrollü raporlama ve objektif analizler ile anlaşılabilir. Büyük bir fabrikanın yöneticisinin, fabrikanın faaliyetinin ne kadar verimli olduğunu anlayabilmesi için, sadece ustabaşı ile konuşmayıp bir muhasebecinin bulabileceği maliyet tablolarını ve verilerini incelemesi gerektiği gibi, meclis üyeleri de yerel resimleri birleştirerek birliğin durumuna ait gerçek bir resme ulaşamaz. Yerel resimleri bilmesi gerekir, ancak bunları düzenlemek için gereken araçlara sahip olması gerekmektedir.

Başkan, Birliğin durumu hakkında mesajlar vererek Kongre'ye yardıma gelir. Bunu yapabilecek bir konumdadır. Çünkü hem rapor veren hem de görevini yapan çok sayıda bakanlığa ve bakanlık

temsilcilerine başkanlık eder. Ama ne isterse onu Kongreye söyler. Sözü keşilemez ve neyin kamu yararına uygun olduğunun denetimi onun elindedir. Bu tamamıyla tek taraflı ve ustalık isteyen bir ilişkidir ve bazen öyle saçma boyutlara ulaşır ki, önemli bir belgeyi elde etmek için Kongrenin Chicago gazetesi işletmesinden veya bir alt yetkilinin planlı düşüncesizliğinden medet umması gerekir. Meclis üyelerinin gerçekler ile olan teması o kadar kötüdür ki onları, gizli imalara, meşrulaştırılmış gaflara ya da meşru düşüncelerden yoksun olan kongre üyelerinin vahşi ve hararetlı bir insan avına çıktığı kongre soruşturmasına bel bağlamak zorunda bırakır. Bu soruşturmaların sağladığı az miktarda bilgi, yönetici departmanlardan ara sıra gelen bildiriler, özel kişilerce toplanan ilgili ya da ilgisiz veriler, kongre üyelerinin okuduğu gazeteler, süreli yayınlar ve kitaplar ve Eyaletler Arası Ticaret Komisyonu, Federal Ticaret Komisyonu ve Gümrük Vergisi Komisyonu gibi uzman kurumlardan yardım istemek için yeni ve mükemmel bir uygulama haricinde Kongre görüşünün oluşturulmasından ibarettir. Bundan sonra ya bilgilendirilmiş birkaç üye tarafından ulusal nitelikteki bir mevzuat hazırlanmıştır ya da mevzuat yerel sebeplerden ötürü kanunlaştırılmış maddelerden ötürü paramparça olmuştur. Vergi tarifeleri, tersaneler, ordu komuta yerleri, nehirler ve limanlar, postaneler ve federal binalar, emekli maaşları ve patronaj: tüm bunlar ulusal yaşamın faydalarının somut kanıtı olarak içe dönük topluluklara sunulmaktadır. İçe dönük yerel gayrimenkul değerlerini artırmak ve sağlanan ödeneklerin toplam maliyetini tahmin etmekten daha kolay bir şekilde, yerel yüklenicileri istihdam etmeleri için federal fonları veren bir beyaz saray bulunmaktadır. Her birinin sadece kendi bölgesine ait bilgiye sahip olduğu insanlardan oluşan büyük bir mecliste, bölgeler arası sorunları ele alan yasaların hiçbir yaratıcı katılım olmadan Kongrenin üyeleri tarafından ret veya kabul edildiği söylenebilir. Üyeler, sadece yerel sorunların bir parçası olarak ele alınan yasalarının yapılmasına katılırlar. Çünkü

etkili bilgi ve analiz araçları olmayan bir yasama meclisinin geçici ayaklanmalarla etkisi azaltılmış, kapalı düzen ve siyasi yandaşlık arasında kalması gerekmektedir. Düzeni hoş hale getiren siyasi yandaşlıktır. Çünkü bir Kongre üyesi siyasi yandaşlık aracılığıyla daha faal seçmenlerine onların ifade ettikleri menfaatleri gözettiğini kanıtlamaktadır. Bu ise memnun olduğu zamanlar dışında bireysel olarak kongre üyelerinin hatası değildir.

En zeki ve en faal temsilci bile, üzerinde kendi oyu bulunan oy pusulasının bir kısmını dahi anlamayı ümit edemez. Yapabileceği en iyi şey birkaç pusula hakkında uzmanlaşmak ve geri kalanı için başkalarının sözlerini dikkate almaktır. Bir konuyu incelerken, son sınavlarını geçtiklerinden bu yana, yanlarında fincanlarca sade kahve, ıslak havlular ve her türlü şey ile çalışmadıkları kadar çok çalışan kongre üyeleri biliyorum. Bilinçli bir şekilde teşkilatlandırılmış tüm hükümetlerde karara uygun bir formda kolayca erişilebilir olması gereken bilgilere ulaşmak için çabalamak ve gerçekleri düzenleme ve doğrulama üzerinde uğraşmak zorunda kaldılar. Bir konuyu gerçekten bilseler bile endişeleri daha yeni başlamış oluyordu. Çünkü ülkelerinde editörler, ticaret odası, merkezi federal birlik ve kadın kulüpleri kendilerini bu zahmetlerden ayırmıştı ve kongre üyelerinin performanslarını yerel bir açıdan incelemeye hazırды.

Patronajın ulusal hükümetlere siyasi liderler sağlamak için yaptıklarını sınırsız çeşitlilikteki yerel yardım ödenekleri ve imtiyazları da benmerkezi topluluklar için yapmıştır. Patronaj ve ödenekler, binlerce özel görüşü, yerel hoşnutsuzlukları ve gizli hırsları birleştirmiş ve dengelemiştir. Bunlara iki alternatif vardır. Biri terör ve itaate bağlı hükümet olup, diğeri "ulusal koşulların ve devletin varlık nedeninin" tüm insanlara açık olduğu son derece gelişmiş bir bilgi, analiz ve öz bilinç sistemine dayalı hükümettir. Otokratik sistem bozulmakta ve gönüllü sistem ise daha gelişiminin başındadır. Bu yüzden geniş insan grupları, Milletler Cemiyeti, endüstriyel

hükümet ya da federal devletler birliği arasındaki birleşme ihtimali hesaplanırken, ortak bir bilince yönelik materyalin var oluş seviyesinde iş birliğinin güce ya da gücün daha ılımlı alternatifleri olan patronaj ve imtiyaza ne derecede bağlı olacağını belirlemektedir. Alexander Hamilton gibi büyük devlet kurucularının sırrı bu ilkelere nasıl hesaplandığını bilmektir.

19. BÖLÜM*

YENİ BİR FORMA SAHİP ESKİ İMGE: LONCA SOSYALİZMİ

Benmerkezci grupların tartışmaları ne zaman katlanılmaz hale gelse, geçmişteki reformcular kendilerini iki büyük alternatif arasında seçim yapmak zorunda bulurlardı, ya Roma'ya gitme yolunu seçip savaşılan kabilelere Roma Barışı (Pax Roma) ²⁶¹ dayatırlar ya da ayrılmaya, özerkliğe ve kendine yetmeye giden yolu seçerlerdi. Grupların neredeyse her zaman tercihleri ikinci seçenekten yana olurdu. İmparatorluğun yok edici monotonluğunu denemişseler de kendi toplumlarının basit özgürlüğünü her şeyin üstünde tutarlardı. Ama bu basit özgürlüğün dar görüşlü kıskançlıklar ile heba edildiğini görerek, büyük ve güçlü bir devletin düzenini istiyorlardı. Hangisini seçerlerse seçsinler asıl güçlük aynıydı. Kararları bağlamsız yönetime geçmek ise, kısa süre içerisinde yerel görüşler

* Çev. Doç. Dr. Mine Demirtaş Beykent Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Bölümü Bölüm Başkanı

²⁶¹ e.n. Roma Barışı ya da Pax Roma, Roma İmparatorluğu'nda MÖ 27 - MS 180 arasında gerçekleşen barış dönemine verilen isimdir. Roma'nın Roma Hukuna ve imparatorluk gücünden kuvvet alarak sert müdahalelerle anlaşılmaya yönelik değil tek taraflı güç kullanımına dayalı zorunlu uzlaşmadır. Lippmann'ın bu bölümde bahsettiği barış, tek taraflı olup, müzakereci olmayan, zorlayıcı ve güce dayalı bir barıştır.

karmaşasında boğuşuyorlardı. Kararları merkeze bağlanmak ise, devlet politikası başkentteki küçük bir sosyal kümenin görüşlerine dayanıyordu. Her iki durumda yerel bir hakkı bir diğerine karşı savunmak veya bölgelere kanun ve düzen getirmek için güç gerekiyordu. Aynı zamanda merkezdeki hükümete karşı çıkmak, merkeze bağlı veya bağımsız yönetime sahip tüm toplumu zalim yabancılara karşı savunmak için de güç gerekiyordu.

Modern demokrasi ve endüstriyel sistem, krallara, hükümdarlık yönetimine ve kapsamlı ekonomik düzenleme rejimine karşı tepki zamanında ortaya çıkmıştı. Bu tepki zamanla endüstriyel alanda "laissez faire" (serbest piyasa) bireyseliği olarak bilinen ölçsüz devretme biçiminine dönüşmüştü. Bu yeni biçime göre her ekonomik karar, ilgili mülke sahip olan kişi tarafından verilme idi. Neredeyse her şey birine ait olduğu için her şeyi yönetecek biri olmakta ve bu son derece çoğulcu bir egemenliğe işaret etmekteydi. Bu egemenlik, her ne kadar uyumu sağlaması gereken siyasi iktisadın değişmez kanunları ile kontrol edilmesini gerektirse de herkesin kendi ekonomik felsefesine uygun davranmasına bağlı, ekonomik bir hükümetti. Bu yeni sistem, birçok harika şeyin yanı sıra karşıt akımları başlatabilecek rezil ve korkunç şeyler de üretti. Bunlardan biri endüstri içerisinde bir tür Roma Barışı ve dışarısında yağmacı bir Roma emperyalizmi oluşturan trösttü. İnsanlar yardım için yasama meclisine döndüler. Kasabalı çiftçi imgesi üzerine kurulu temsili hükümetten egemen kuruluşları düzenlemeleri için yardım istediler. İşçi sınıfı, işçi örgütü halini aldı. Bunu merkezi yönetimin ve bir tür silahlanma yarışının arttığı bir dönem izledi. Tröstler birbirine bağlandı. Meslek sendikaları bir işçi hareketi altında birleşti ve reformcular gücünü büyük işletmelere karşı artırmayı denediği için, siyasi sistem Washington'da güçlenirken eyaletler de zayıfladı.

Bu dönemde Marksist soldan Theodore Roosevelt çevresindeki Yeni Milliyetçilere kadar tüm sosyalist düşünce ekolleri, merkezi

yönetimi iş dünyasının tüm kısmi egemen güçlerinin siyasi devlet tarafından benimsenmesiyle sonuçlanacak bir devrimin ilk adımı olarak görüyordu. Savaş sırasındaki birkaç ay dışında devrim hiç bir zaman gerçekleşmedi. Bu yeterliydi ve birçok yeni çoğulculuk biçimi lehine olan devlete doğru bir dönüş vardı. Fakat bu kez toplum, Adam Smith'in²⁶² atomik bireyseliğine ya da Thomas Jefferson'ın çiftçisine değil, gönüllü grupların bir tür moleküler bireyciliğine geri dönecekti.

Bu teorik dalgalanmalar hakkındaki ilginç şeylerden biri de kimsenin hayatta kalmak için Machiavelli'yi takip etmesi gerek-meyeceği bir dünya vaat etmesidir. Hepsi bir tür baskı ile kurulur, hepsi kendilerini korumak için baskı uygular ve hepsi baskının bir sonucu olarak seçim dışı bırakılır. Fakat fiziksel güç, özel konum, patronaj veya imtiyaz biçimindeki baskıyı ideallerinin bir parçası olarak kabul etmezler. Bireyci düşünce kendini aydınlatan kişisel menfaatlerin iç ve dış huzuru getireceğini söylemiştir. Sosyalist düşünce saldırganlık güdülerinin ortadan kalkacağından emin-dir. Yeni çoğulcu düşünce de bunun olmasını ümit eder.²⁶³ Baskı, Makyavelcilik dışındaki neredeyse tüm sosyal teorilerde radikaldir. Anlamsız, tarifsiz ve yönetilemez olduğunu için onu göz ardı etme isteği, insan hayatını modernleştirmeye çalışan herkes için karşı konulamaz bir hal alır.

Zeki bir insanın gücünün tam tanınırlığından kaçmak için yapabileceklerinin sınırı G. D. H. Cole'un²⁶⁴ *Lonca Sosyalizmi* (Guild Socialism) adlı kitabında gösterilmiştir. Ona göre "Mevcut devlet aslında bir baskı aracıdır."²⁶⁵ ve düzenleyici bir organ olmasına

²⁶² e.n. 1723-1790 Yılları arasında yaşamış modern ekonominin kurucusu kabul edilen ekonomist ve ahlak felsefecisi

²⁶³ See G. D. H. Cole, *Social Theory*, s. 142.

²⁶⁴ 1889 -1959 yılları arasında yaşamış Lonca Sosyalizmi'nin kurucusu olan politik kuramcı.

²⁶⁵ Cole, *Guild Socialism*, s. 107.

rağmen, lonca sosyalisti bir toplumda hiç egemen güç yoktur. Bu organ Komün olarak adlandırılır. Ardından Komünün yetkilerini sıralamaya başlar ve aslında bir baskı aracı değildir.²⁶⁶ Ücret anlaşmazlıklarını çözer. Bazen fiyatları sabitler, fazlalığı ve kaybı paylaştırır. Doğal kaynakları paylaştırır ve kredi konusunu kontrol eder. Ayrıca “müşterek iş gücünü” paylaştırır. Loncaların ve sivil hizmetlerin bütçelerini onaylar. Vergileri koyar. “Tüm gelir sorunları” onun yetki alanına girer. Topluluğun üretken olmayan üyelerine gelir ayırır. Loncalar arasındaki tüm politika ve yargı sorunlarında nihai hakemdir. İşlevsel organların yükümlülüklerini belirleyen anayasa kanunlarını onaylar. Yargıçları atar. Loncalara zorlayıcı güçler sunar ve bunların baskı gerektiren her yerde tüzüklerini onaylar. Savaş ilan eder ve barış yapar. Silahlı kuvvetleri kontrol eder. Ulusun yurt dışındaki en üst düzey temsilcisidir. Ulusal devlet içerisindeki sınır sorunlarını çözer. Yeni işlevsel organlar oluşturur veya eskilerine yeni yükümlülükler sağlar. Polisi yönetir. Kişisel yönetimi ve mülkiyeti düzenlemek için gerekli tüm kanunları çıkarır. Bu yetkiler sadece bir komün tarafından değil, başlarında Ulusal bir komün olan federal, yerel ve taşra komünleri yapısı tarafından kullanılır. Tabi ki Bay Cole bunun egemen bir devlet olmadığını iddia edebilir ama şimdi bahsetmeyi unuttuğu herhangi bir modern hükümet tarafından kullanılan zorlayıcı bir güç olabilir. Buna rağmen “bize Lonca toplumunun zorlayıcı olmayacağını belirterek, baskı ruhuyla değil gönüllü hizmet ruhuyla tasarlanan yeni bir toplum inşa etmek istiyoruz.”²⁶⁷ demiştir. Bu nedenle çoğu erkek ve kadının yaptığı gibi bu umudu paylaşan herkes, günümüz lonca üyelerinin hali hazırda komünleri için en geniş ve zorlayıcı gücünü ayırmış olmasına rağmen, Lonca Sosyalist planının baskıyı en düşük sınırlarına düşürmek için ne vaat ettiğine yakından bakacaktır.

²⁶⁶ a.g.e., Böl. VIII.

²⁶⁷ a.g.e., s. 141.

Yeni toplumun evrensel rıza ile var olamayacağı hemen kabul edilmektedir. Bay Cole geçişi sağlamak için gereken güç unsurundan kaçınamayacak kadar dürüsttür.²⁶⁸ Kaç tane iç savaş olabileceğini açıkça tahmin edemese de ticaret birliklerinin doğrudan harekete geçmesi gerektiği bir dönemin olacağı konusunda oldukça açıktır.

İnsanlar vaat edilen topraklara eriştiklerinde, geçiş problemleri ve gelecekteki eylemleri üzerindeki etkisinin ne olduğu yönündeki düşüncelerini bir kenara bırakıp, Lonca Toplumunun varlığını hayal edelim. Zorlayıcı olmayan bir toplum olarak işlemlerini kim sağlayacaktır? Bay Cole'un bu soruya iki cevabı vardır. Birincisi Ortodoks Marksist cevap olup, kapitalist mülkiyetin kaldırılmasının saldırganlık güdülerini de ortadan kaldıracığıdır. Fakat buna gerçekten inanmaz. İnanmış olsaydı kontrolü ele aldıktan sonra işçi sınıfının hükümeti nasıl yöneteceğini ortalama bir Marksist kadar önemserdi. Teşhis doğruysa Marksist düşünce doğruydur. Eğer sorun sadece kapitalist sınıf ise, kurtuluş bu sınıfın yok oluşunun ardından otomatik olarak gerçekleşirdi. Fakat Bay Cole, devrimi izleyen toplumun devlet kolektivizmi, loncalar veya iş birlikçi toplumlar, demokratik bir parlamento veya işlevsel temsil tarafından yönetilip yönetilmeyeceği konusunda oldukça endişeliydi.

Lonca sosyalizmi aslında dikkati zorlayan yeni bir temsili hükümet kuramıdır. Lonca üyeleri kapitalist mülkiyet haklarının kaybolmasından doğan bir mucizeyi bekleyemezler. Tabi ki haklı olarak gelir eşitliğinin yasa olması durumunda, sosyal ilişkilerin büyük ölçüde değişeceğini beklerler. Fakat bu açıdan Ortodoks Rus komünistinden farklıdır. Komünist düşünce, insanların hem gelir hem de hizmette eşit kılındıklarında saldırganlık dürtülerini kaybedeceklerine inanarak, proletarya diktatörlüğü zoruyla eşitliği sağlamayı önerir. Lonca üyeleri de eşitliği zorla sağlamayı önerirler, ancak bir eşitlik sağlanacaksa onu korumaya yönelik kurumlarda sağlamaları gerektiğini görecektir kadar zekidirler. Bu

²⁶⁸ Krş. a.g.e., Böl. X.

yüzden lonca üyeleri yeni bir demokrasi teorisi olduğunu düşündükleri fikre inanırlar.

Bay Cole şunları belirtmiştir; “Amaçları mekanizmayı istenilen şekilde yapmak ve insanların sosyal iradelerinin ifadesine olabildiğince uyumlu hale getirmektir.”²⁶⁹ Bu iradelere, öz yönetimlerde “her biçimde sosyal eylem” ile kendini ifade etme imkânı verilmelidir. Bu sözlerin arkasında gerçek bir demokratik güdü, insan onurunu iyileştirme isteği ve herkesin iradesi onları etkileyen her şeyin yönetimine dâhil olmadıkça, insan onurunu yalanlayan geleneksel bir varsayım vardır. Bu yüzden önceki demokratlar gibi lonca üyeleri de bu öz yönetim idealini gerçekleştirebilecekleri bir ortam ararlar.

Rousseau ve Jefferson’dan beri yüz yıldan daha fazla süre geçmiş ve ilgi odağı ülkeden şehre çevrilmiştir. Yeni demokrat düşünce, demokrasi imgesi için artık idealleştirilmiş kırsal kasabaya yönelmez. Artık fabrikaya yönelir. “Birlik ruhuna en iyi ifade edilebileceği alanda esneklik sağlanmalıdır. Bu açıkça insanların birlikte çalışma alışkanlığına ve geleneğine sahip olduğu fabrikadır. Fabrika endüstriyel demokrasinin doğal ve temel birimidir. Şunları içermektedir: fabrika kendilerini yönetme konusunda mümkün olduğunca bağımsız olmalıdır; fabrikanın demokratik birimi Lonca’nın daha geniş çaplı demokrasinin de tabanını oluşturmalıdır; Lonca idaresi ve hükümetinin büyük organları çoğunlukla fabrika temsili ilkesine dayanmalıdır.”²⁷⁰ Tabi ki fabrika kelimesinin çok geniş anlamı vardır. Bay Cole fabrikanın anlam olarak madenleri, tersaneleri, limanları, istasyonları ve “doğal bir üretim merkezi” olan her yeri ifade ettiğini belirtmektedir.²⁷¹ Fakat fabrika bu anlamıyla bir endüstriden çok farklıdır. Bay Cole’un ifadesine göre fabrika insanların şahsi ilişkide olduğu bir iş yeri ve tüm işçiler tarafından doğrudan

²⁶⁹ a.g.e., s. 16.

²⁷⁰ a.g.e., s. 40.

²⁷¹ a.g.e., s. 41

tanınabilecek kadar küçük bir ortamdır. “Gerçekleştirilecek olursa bu demokrasi, Lonca’nın her bir üyesi tarafından anlaşılmalı ve doğrudan onlar tarafından uygulanmalıdır.”²⁷² Bu önemlidir. Çünkü Jefferson gibi Bay Cole da hükümetin doğal bir birimini aramaktadır. Tek doğal birim tamamen tanıdık bir ortamdır. Buna göre büyük bir tesis, bir demir yolu sistemi veya büyük bir kömür yatağı doğal bir birim değildir. Gerçekten çok küçük bir fabrika olmadığı sürece Bay Cole’un gerçekten düşündüğü imalathanedir. Burada insanların “birlikte çalışma alışkanlığına ve geleneğine” sahip olması gerekir. Tesisin veya endüstrinin geri kalanı çıkarılan bir ortamdır.

Herkesin gördüğü ve kabul ettiği gibi imalathanenin tamamen iç işlerindeki öz yönetim, “tek bir bakış açısıyla anlaşılabilir” işlerinin yönetilmesidir.²⁷³ Fakat bir imalathanenin iç işlerini nelerin oluşturduğu konusunda anlaşmazlıklar ortaya çıkacaktır. Açıkçası maaşlar, üretim standartları, malzeme satın alımları, ürün pazarlamaları ve geniş çaplı iş planlamaları gibi büyük uğraşlar hiçbir şekilde tamamen içsel değildir. Oluşturulan demokrasi dışarıdan büyük kısıtlayıcı koşullara maruz kalan bir bağımsızlığa sahiptir. Belli bir dereceye kadar imalâthane için hazırlanmış işlerin düzenlenmesiyle ilgilenilebilir. Bireylerin öfkesi ve mizaçları ile ilgilenilebilir. Küçük çaplı endüstriyel adaleti yerine getirebilir ve bir nebze daha büyük bireysel anlaşmazlıklarda asliye mahkemesi olarak hareket edebilir. En önemlisi diğer imalathanelerle ve belki de bir bütün olarak tesisle ilgilenirken bir birim görevi görebilir. Ama tamamen ayrılmaya mümkün değildir. Endüstriyel demokrasi birimi dış işlerine tamamen dâhil olur. Lonca sosyalizmi teorisi testini oluşturan da bu iç ilişkilerin yönetimidir.

İmalathaneden tesise, tesisten endüstriye, endüstriden ulusa federal bir düzende düzenlenmiş temsili hükümet tarafından araya

²⁷² a.g.e., s. 40

²⁷³ Aristotles, *Politics*, Kitap VII, Ch. IV.

giren bölgesel temsilci grupları ile yönetilmeleri gerekmektedir. Ama tüm bu yapı imalathaneden türemiştir ve tüm kendine özgü avantajları bu kaynağa atfedilir. Sonunda imalathaneleri “koordine eden” ve “düzenleyen” temsilcileri seçen temsilciler Bay Cole’un öne sürdüğü gibi gerçek bir demokrasi tarafından seçilir. Çünkü esasen onlar kendi kendini yöneten bir birimden gelmektedir. Federal organizmanın tamamı öz yönetim ruhundan ve gerçekliğinden ilham alacaktır. Temsilciler, işçilerin “kendileri tarafından anlaşılan gerçek iradelerini”²⁷⁴ yani imalathanelerdeki bireylerin anlayacağı şekilde gerçekleştirmeyi hedefleyecektir.

Eğer tarih bir kılavuzsa kelimenin tam anlamıyla bu ilkeye dayanarak yöneten bir hükümet ya sürekli bir yandaşlığa ya da muhalif imalathaneler kaosuna dönüşecektir. İmalathanedeki bir işçi tamamen imalathane içindeki konular hakkında gerçek görüşlere sahip olabilirken, o imalathanenin tesis, endüstri ve ulus ile olan ilişkisine yönelik “iradesi” tüm erişim kısıtlamalarını, klişelere ve tüm diğer benmerkezci görüşleri çevreleyen bireysel menfaatlere tabidir. İmalathanedeki en iyi deneyim, dikkatini bütünün sadece parçalarına çeker. İmalathane içinde neyin doğru olduğu yönündeki görüşe yönelik temel gerçekleri doğrudan bilerek ulaşabilir. Görünmeyen büyük karmaşık bir çevrede neyin doğru olduğu yönündeki görüşün yanlış olma ihtimali bireysel imalathane deneyimine dayalı bir genelleme olması durumunda doğru olma ihtimalinden daha düşüktür. Deneyim bakımından tıpkı yüksek ticaret birliği yetkililerinin günümüzde anladığı gibi, bir lonca toplumunun temsilcileri de karar vermeleri gereken birçok sorunda imalathaneler tarafından “anlaşıldığı gibi gerçek bir irade” olmadığını anlayacaklardır.

Buna rağmen lonca üyeleri büyük siyasi bir keşfi göz ardı ettiği için böyle bir eleştirinin düşüncesizce olduğunu iddia ederler. İmalathane temsilcilerinin imalathanenin hiçbir fikri olmadığını

²⁷⁴ a.g.e., s. 42.

birçok sorunda kendi kararlarını vermeleri gerektiğini düşünmekte haklı olabilirsiniz derler. Ama sadece kadim bir yanlışlığa karşıyorsunuz: bir grup insanı temsil edecek birini arıyorsunuz. Bu kişi bulunamıyor. Tek olası temsilci “bazı belirli yükümlülükler”²⁷⁵ için hareket eden kişidir ve bu sebepten ötürü herkes “gerçekleştirilecek farklı temel yükümlülük grupları olduğu için” çok sayıda temsilci seçilmesine yardımcı olmalıdır.

Temsilcilerin imalathanedeki insanlar için değil de bu kişilerin ilgilendiği belirli yükümlülükler için konuştuğunu varsayalım. Grubun yükümlülük hakkındaki iradelerini onlar tarafından anlaşıldığı şekilde yerine getirmezlerse sadakatsizdirler.²⁷⁶ Bu işlevsel temsilciler görüşmeler yaparlar. İşleri koordinasyon ve düzenlemesidir. Koordine etmeye ve düzenleme yapamaya gerek olmayacağını göz önünde bulundurursak ve imalathaneler arasında görüş çatışması olduğunu varsayarsak, her bir temsilci diğerinin önerilerini hangi standarda göre değerlendirir?

İşlevsel demokrasinin kendine özgü avantajının insanların günlük deneyimleri ile bildiği varsayılan menfaatlerine göre çekinmeden oy vermesi olması gerekiyordu. Bunu kendine yeten bir grup içerisinde de yapabilirler. Ama iç ilişkilerinde bir bütün olarak grup veya onun temsilcileri doğrudan deneyimi aşan konularla ilgilennemektedir. İmalathane kendiliğinden tüm duruma yönelik bir görüşe sahip olmamıştır. Bu nedenle bir imalathanenin endüstrideki ve toplumdaki hakları ve görevleri hakkındaki kamuoyu görüşleri imalathane bilincinin ürünleri değil, eğitim veya propaganda durumlarıdır. Lonca üyeleri bir delege veya temsilci seçsin ya da seçmesin ortodoks demokrat sorunundan kaçamaz. Bir bütün olarak grup veya seçilen sözcü düşüncelerini doğrudan deneyim sınırlarının ötesine geçirmelidir.

²⁷⁵ 158 a.g.e., ss. 23-24.

²⁷⁶ 159 krş. Part V, “The Making of a CommonWill.”

Diğer imalathanelerden gelen sorunlar ve tüm endüstrinin sınırları ötesinden gelen konular hakkında oy vermek zorundadır. İmalathanenin öncelikli menfaati bütün bir endüstriyel mesleğin yükümlülüğünü kapsamaz. Bir mesleğin, büyük bir endüstrinin, bir bölgenin veya bir ulusun yükümlülüğü bir deneyim değil bir kavramdır. Hayal edilmesi, icat edilmesi, öğretilmesi ve buna inanılması gerekir. Yükümlülüğü mümkün olduğunca dikkatli bir şekilde tanımlasanız da her bir imalathanenin bu yükümlülüğe yönelik görüşünün diğer imalathanelerin görüşleri ile örtüşmediğini kabul ettiğinizde bir menfaat temsilcisinin diğer menfaatler tarafından yapılan tekliflerle ilgilendiğini ve temsilcinin ortak bir menfaat tasarlaması gerektiğini söylemiş olursunuz. Ve ona oy vererek basitçe sizin bildiğiniz yükümlülüğünüze ait görüşlerinizi değil, başkalarının bu yükümlülüğe ait görüşlerine yönelik görüşlerinizi temsil edecek birini seçmiş olursunuz. Ortodoks demokrat kadar belirsiz bir şekilde oy kullanmış olursunuz.

Lonca üyeleri ifade yükümlülüğü ile oynayarak nasıl ortak bir menfaat oluşturulacağı sorununa kendi kafalarında bir çözüm buldular. Dünyanın tüm temel işlerinin yükümlülükler halinde analiz edildiği ve bu yükümlülüklerin uyumlu bir şekilde sentezlendiği bir toplum hayal ettiler.²⁷⁷ Bir bütün olarak toplumun amaçlarına dair temel bir anlaşma ve bu amaçların gerçekleştirilmesinde örgütlenmiş her bir grubun rolüne dair temel bir anlaşma olmasını gerekli buldular. Bu nedenle teorilerinin adını Katolik feodal bir toplumdaki doğan bir kurumdan yola çıkarak koymaları hoş bir düşüncedir. O zamanın bilgili insanları tarafından üstlenilen yükümlülük şemasının geçici insanlar tarafından tasarlanmadığını hatırlamalıdır. Lonca üyelerinin şemanın modern dünyada nasıl tasarlanacağı veya kabul ettirileceği hakkında ne düşündüğü belirsizdir. Bazen şemanın ticaret birliği örgütü tarafından geliştirileceği ve bazen de komünlerin, grupların anayasal yükümlülüklerini belirleyeceği yönünde tartışıyor gibi gözükmeleleri mümkündür.

²⁷⁷ *krş. a.g.e., Böl. XIX.*

Ancak grupların kendi yükümlülüklerini tanımladıklarına inanıp inanmadıkları ile ilgili önemli ölçüde uygulamaya yönelik bir fark vardır.

Bay Cole her iki durumda da toplumun kabul edilmiş bir “farklı temel yükümlülük grupları” fikrine bağlı toplumsal bir anlaşma ile yürütülebileceğini tahmin ediyordu. Peki kişi bu farklı temel grupları nasıl tanıyordu? Anladığım kadarıyla Bay Cole bir yükümlülüğün bir grup insanın ilgilendiği şey olduğunu düşünüyordu. “İşlevsel demokrasinin özü, bir insanın katılıma ilgilendiği yükümlülükler kadar dâhil edilmesi gerektiğidir.”²⁷⁸ Bu noktada ilgilenmek (interested) kelimesi en az iki anlam taşır. Bu kelimeyi bir kişinin dâhil olduğunu veya zihninin meşgul olduğunu ifade etmek için kullanabilirsiniz. Örneğin John Smith, Stillman boşanma davasına son derece ilgi duymuş olabilir. Tüm baskılarda haberlerin her kelimesini okumuş olabilir. Diğer bir yandan meşruluğu tehlikede olan genç Guy Stillman muhtemelen bununla uğraşmamış olabilir. John Smith kendi “menfaatlerini” etkilemeyen bir davayla ilgilenmiş, Guy ise hayatının tüm seyrini belirleyecek olan şeylerle ilgilenmemiştir. Korkarım ki Bay Cole biraz daha John Smith’e benziyor. Yükümlülükler göre oy kullanmanın çok sık olduğuna yönelik “oldukça saçma itiraza” cevap veriyor: “Bir kişi bir düzine farklı konuya oy verecek kadar ilgi duymuyorsa ve bu konular oy kullanmasını sağlayacak kadar ilgisini uyandırmıyorsa oy hakkından feragat eder ve bunun sonucu, körü körüne ve ilgisiz bir şekilde oy kullanmasından daha az demokratik değildir.”

Bay Cole, talimat verilmemiş seçmenin “oy kullanma hakkından feragat ettiğini” düşünüyor. Bundan yola çıkarak talimat verilenlerin oyları, menfaatlerini ortaya çıkarmakta bu menfaatler de yükümlülükleri tanımlamaktadır.²⁷⁹ “Bu yüzden Brown, Jones

²⁷⁸ 161 *Social Theory*, s. 102 vd.

²⁷⁹ *krş. böl. XVIII of thisbook.* “Herkesin; önemli işlerle yeterince ilgilendiği varsayıldığından, sadece herkesin ilgilendiği işler önemli görünüyordu.”

ve Robinson'ın her biri bir oy hakkında değil, ilgilendikleri birliğe ait eylemi gerektiren farklı sorunların sayısı kadar farklı işlevsel oy hakkına sahip olmalıdır.”²⁸⁰ Ben ise, Bay Cole'un Brown, Jones ve Robinson'ın ilgilendiklerini iddia ettikleri herhangi bir seçime katılmalarının gerekliliği konusunda şüpheliyim. Bay Cole'un ne düşündüğü yönünde fikrim sorulursa cevabım şu şekilde olacaktır: Bay Cole zor durumu, talimat verilmemiş seçmenin oy hakkından feragat ettiği yönündeki oldukça garip varsayım ile düzeltmiştir. İşlevsel oylama, kişi sadece oy kullanması için onu ilgilendiren konularda oy verebilir ilkesine bağlı olarak, yüksek bir yetki tarafından da “aşağıdan” düzenlenmiş olsa da her durumda sadece talimat verilmiş olanlar oy kullanıyor olacak ve bu yüzden kuruluş işleyecek sonucuna varmıştır.

Ama talimat verilmemiş iki tür seçmen vardır. Bunlar bilmeyen ve bilmediğinin farkında olan seçmendir. O genellikle aydınlanmış bir kişidir. O oy hakkından feragat eden kişidir. Ancak talimat verilmemiş ama bunun farkında olmayan veya umursamayan bir kişi de vardır. Parti mekanizması çalışıyorsa o her zaman sandık başına çağrılabilir. Oyu örgütün temelidir. Lonca toplumunun komünleri vergiler, maaşlar, ücretler, krediler ve doğal kaynaklar üzerinde geniş çaplı yetkilere sahip olduğu için seçimlerin en azından bizimki kadar tutkuyla yapılmayacağını varsaymak mantıklı olacaktır.

İnsanların menfaatlerini sergileme şekli işlevsel bir toplumun yükümlülüklerini sınırlandırmayacaktır. Yükümlülüğün tanımlanabileceği iki yol daha vardır. Bunlardan biri lonca sosyalizminin var olması için çaba harcayan ticaret birlikleri tarafından olmuştur. Böyle bir mücadele insan gruplarını bir dizi işlevsel ilişkide birlikte güçlendirecektir ve bu gruplar daha sonra lonca sosyalisti toplumunun kazanılmış hakları halini alacaktır. Madenciler ve demir yolu işçileri gibi bazıları, oldukça güçlü ve kapitalizmle savaştan öğrendikleri yükümlülüklerine dair görüşe muhtemelen derinden

²⁸⁰ *Guild Socialism*, s. 24.

bağlı olacaktır. Sosyalist bir devletin altında daha iyi yerlerde olan bazı ticaret birliklerinin uyumun ve hükümetin merkezi haline gelmesi olasıdır. Ama bir lonca toplumunun karşısına baş etmesi oldukça bir problem er ya da geç çıkacaktır. Çünkü doğrudan eylem stratejik güçlerini ortaya çıkarmış ve liderlerinden bazıları en azından bu gücü bağımsızlık örneği olarak sunmamıştır. Onları koordine etmek için lonca toplumunun güçlerini birleştirmesi gerekmektedir. Ve kişi kısa bir süre sonra lonca toplumundaki radikallerin yeterince güçlü komünlerden olan loncaların yükümlülüklerinin belirlenmesini istemiştir.

Ama eğer hükümetin (komün) yükümlülükleri belirlemesini sağlanacaksa, teorinin önermesi ortadan kalkar. İçeride dönük imalathanelerin gönüllü bir şekilde kendilerini toplumla ilişkilendirmeleri için, yükümlülükler şemasının herkese açık olduğunu varsaymak gerekmektedir. Her seçmenin kafasında belirlenmiş bir yükümlülükler şeması olmazsa, lonca sosyalizmi altında benmerkezci düşünceyi sosyal bir yargıya dönüştürmek için ortodoks demokrasisinden daha iyi bir yolu yoktur. Bay Cole ve arkadaşları iyi bir şema tasarlamış olsa bile, belirlenmiş bir şema olamaz. Çünkü tüm yetkinin sağlandığı oluşturulmuş demokrasiler yürürlükteki şemayı ondan ne öğrendiklerine ve ne hayal ettiklerine göre değerlendirecektir. Loncalar ise aynı şemayı farklı şekilde görecekler. Şemanın lonca toplumunu bir arada tutan iskelet olması yerine, şemanın ne olması gerektiğini belirleme girişimi her yerde olanlar gibi lonca sosyalizmi altında da siyasetin temel işi olacaktır. Eğer Bay Cole'un yükümlülükler şemasına izin verirse, ona neredeyse her şey için izin vermiş oluruz. Ne yazık ki bir lonca toplumunun çıkarmasını istediği sonucu, kendi önermesine eklemiştir.

Sovyet Rusya'nın deneyiminden ziyade Bay Cole'un teorisini ele aldım. Çünkü tanıklık parçalanmış olsa da, tüm yetkili gözlemciler 1921'de Rusya'nın komünist bir devleti çalışma düzeninde göstermediği konusunda hemfikir görünüyorlar. Rusyadan öğrendiğimiz

şey bir devrim gibidir. Komünist bir toplumun nasıl olacağı hakkında çok az şey öğrenebilirsiniz. Bununla birlikte, önce pratik devrimciler, sonra da kamu görevlileri olarak Rus komünistlerinin Rus halkının kendiliğinden demokrasisine değil, özel bir sınıfın disipli-ne, özel ilgisine ve soyluluğuna güvenmeleri son derece önemlidir. Komünist partinin sadık ve telkin edilmiş üyeleri. Hiçbir zaman sınırının belirlenmediği “geçiş” te, inanıyorum ki, sınıf hükümeti ve zorlayıcı devletin tedavisi kesinlikle homeopatiktir.

Ayrıca Sidney ve Beatrice Webb tarafından çok daha fazla gerekçeli “Büyük Britanya Sosyalist Topluluğu Anayasası” yerine, Bay Cole’un kitaplarını neden seçtiğim sorusu da bulunmaktadır. Bu kitaba çok hayranım; ama kendimi bunun entelektüel bir tür gücü olmadığı konusunda ikna edemedim. Bay Cole bana sosyalist hareketin ruhunda ve dolayısıyla özünde çok daha otantik görünüyor.

20. BÖLÜM*

YENİ BİR İMAJ

Bence alınması gereken ders oldukça açık. Başarılı bir şekilde raporlanan bir çevrede, benmerkezci görüşe güçlü bir şekilde karşı çıkan kamu kurumlarının ve eğitimin eksikliği ile beraber, ortak çıkarlar kamuoyu görüşünü tamamen ortadan kaldırmaktadır. Dolayısıyla bu durumda kamuoyu, sadece kişisel menfaatleri yerelliği aşan uzmanlaşmış bir sınıf tarafından idare edilebilmektedir. Toplumun çoğunluğunun anlamadığı durumlarda topluma mal olmayan bilgilere dayalı olarak hareket ettiği için bu sınıf sorumluluk sahibi olmamıştır. Sadece başarılımış olaylardan sorumlu tutulabilmektedir

Demokratik teori, benmerkezci görüşlerin iyi bir hükümet elde etmek için yeterli olmadığını kabul etmekte başarısız olmuş, teori ve uygulama devamlı bir çatışmaya sürüklenmiştir.

Teoriye göre bir kişinin tüm onuru, onun iradesinin Bay Cole'un da belirttiği gibi, "her biçimde sosyal eylemde" olmasını gerektirmektedir. İçgüdüsel olarak yönetim sanatına sahip oldukları varsayıldığı için iradelerinin ifade edilmesinde, erkeklerin şiddetli bir tutkusu olduğu düşünülmektedir. Basit bir deneyim bakımından

* Çev. Doç. Dr. Mine Demirtaş Beykent Üniversitesi İletişim Fakültesi Medya ve İletişim Bölümü Bölüm Başkanı

kendi kaderini tayin etmek, insan kişiliğinin birçok ilgi alanından biri olmuştur. Kendi kaderinin efendisi olma arzusu güçlü bir istektir. Ancak iyi bir yaşama, barışa, yüklerin hafiflemesine yönelik arzular gibi eşit derece güçlü arzulara da uyum sağlamalıdır. Demokrasinin asıl varsayımlarında herkesin iradesinin sadece kendini ifade etme arzusunu değil, aynı zamanda iyi bir yaşam arzusunu da kendiliğinden karşılayacağı düşünülmüştür. Çünkü iyi bir yaşamda kendini ifade etmek doğuştan gelen bir içgüdüdür.

Bu nedenle her zaman iradeyi ifade etme mekanizması vurgulanmıştır. Demokratik El Dorado²⁸¹ her zaman her insandaki doğuştan olan iradenin ve içgüdüsel siyasetçiliğin eyleme dökülebildiği mükemmel bir ortam ve mükemmel oylama ve temsil sistemi olmuştur. Sınırlı alanlarda ve kısa sürelerde ortam o kadar elverişli, soyutlanmış ve fırsat açısından zengindir ki, insanlar teorisinin her zaman ve her yerde başarılı olacağını düşünmüştür. Bu soyutlanma bittiğinde toplum karmaşık bir hal almakta ve insanların diğerlerine uyum sağlaması gerekmektedir. Demokrat düşünce, Bay Cole'un belirttiği gibi bir şekilde "mekanizmayı istenilen şekilde yapma ve insanların sosyal iradelerine olabildiğince uyumlu hale getirme" umudu ile vaktini daha mükemmel oylama birimleri tasarlamayla çalışarak geçirmeyi gerektirmektedir. Demokratik kuramcı bununla ilgilenirken, insan doğasının asıl isteklerinden çok uzak kalmaktadır. Tüm dikkati tek bir istek üzerindedir ki, bu bir öz yönetimdir. İnsanoğlu, sırasıyla haklarıyla, refahla, hedeflerle, fikirlerle sıkılmamakta ve her türlü şeyle ilgilenmektedir. Kendiliğinden oluşan demokrasi, insanların diğer menfaatlerini tatmin etmediği sürece, birçoğuna çoğu zaman boş bir şey gibi görünmektedir.

²⁸¹ e.n. El Dorado, İspanyolca *altın kaplama* anlamına gelen kelime. El Dorado aynı zamanda Güney Amerika'daki efsanelere dayanan zenginlikler içindeki ülkenin adıdır. Lipmann burada bir ideal yahut bir ütopyadan bahsetmektedir. Demokratik El Dorado, ideal teorisinin uyarlama esnasında özünden kayıp yaşamamasına atıf olarak kullanılmıştır.

Başarılı öz yönetim sanatı içgüdüsel bir şey olmadığı için, insanlar uzun zamandır kendi iyilikleri için öz yönetim istemezler. Bunu sonuçların hatırına isterler. Bu yüzden öz yönetim güdüsü her zaman kötü koşullara karşı bir protesto kadar güçlüdür.

Demokratik yanlışlık, süreçler ve sonuçlarla değil, her zaman hükümetin kökeni ile meşgul olmaktır. Demokratik düşünce, her zaman siyasi yetkilerin doğru bir şekilde türetilmesi durumunda faydalı olacağını varsaymaktadır. Bütün dikkati iktidar kaynağında olmuş, ilk olarak ifade insanın en büyük ilgi alanı, ikinci olarak insan iradesinin ifade edilmesinin büyük bir şey olduğu inancı öne sürülmüştür. Ancak bir nehrin kaynağındaki yapılmayan hiçbir düzenleme onun davranışlarını tamamen kontrol edemez. Bu nedenle demokratlar iyi bir oylama ve temsil mekanizması, dolayısıyla toplumsal güç oluşturmaya yönelik iyi bir mekanizma bulmak için insanların neredeyse diğer tüm menfaatlerini göz ardı etmiştir. İktidarın kaynağı ne olursa olsun en önemlisi, bu gücün nasıl kullanıldığına yöneliktir. Medeniyetin kalitesini belirleyen şey güç kullanımıdır. Bu kullanım kaynakta kontrol edilemez.

Eğer hükümeti tamamen kaynakta kontrol etmeye çalışırsanız, tüm önemli kararları görünmez hale getirirsiniz. İyi bir yaşam sağlayan, siyasi kararlar veren bir içgüdü olmadığı için gücü kullanan kişi, çoğu sorunda hayır cevabı olmaması nedeniyle, sadece insanların iradesini ifade etmekte başarısız olmakla kalmayıp, aynı zamanda seçmenlerden gizlenen görüşlere göre de gücü kullanmaktadır.

Demokratik felsefenin tüm varsayımlarında yer alan hükümetin ve hükümetin içgüdüsel olduğu, dolayısıyla benmerkezci görüşler tarafından idare edilebileceği sonucunu yok ederseniz, o zaman insan onurundaki demokratik inancın yerini ne alır? Kendini sadece yetersiz bir yönü yerine, tüm kişilik ile ilişkilendirerek yeni bir başlangıç yapar. Geleneksel demokrat düşünce, insan onurunu oldukça belirsiz bir varsayım üzerine riske attığı için, bu onuru içgüdüsel olarak iyi yasalarda ve hükümette sergilemektedir. Seçmenler bunu yapmamış ve bu nedenle demokrat düşünce

her zaman katı görüşlü kişilere biraz aptalca görünmüştür. Fakat insan onurunu öz yönetim hakkındaki bir varsayıma bağlamak yerine, insan onurunun kapasitesinin uygun şekilde olduğu bir yaşam standardı gerektirdiğini iddia etmeniz durumunda tüm problemler farklılaşmaktadır. Daha sonra hükümete uygulayacağınız kriterler, sadece tüm bunların fedakârlığında değil, her zaman belli bir minimum sağlık durumu, makul barınma, maddi ihtiyaçlar, eğitim, özgürlük, zevkler, güzellik sağlayıp sağlamadığı olmalıdır. Bu durum insanların zihninde dolaşan ben merkezci görüşleri etkilemektedir. Kaçınılmaz şekilde nispeten az sayıda insanın endişesi olan siyasi karar, bu kriterlerin kesin ve objektif olarak gerçekleştirilebileceği ölçüde insanların menfaatleri ile ilişkilendirilmiştir.

Bu görünmez ortam bütün insanlar için çok açıktır ve hükümetin tüm uygulamaları hakkında sağlam kamuoyu görüşüne sahip olacakları ihtimali yoktur. Böyle bir ihtimal olsa bile, birçoğumuzun rahatsız edilmek isteyip istemeyeceğimiz veya bizi etkileyen “her biçimdeki sosyal eylem” hakkında bir görüş edinmek için vakit harcayıp harcamayacağımız da oldukça belirsizdir. Hayali olmayan tek ihtimal, kendi alanındaki her birimizin görünmeyen dünyaya karşı giderek daha gerçekçi bir şekilde hareket edeceği ve bu gerçekçiliği koruma konusunda daha fazla uzman kişi sağlayacağımızdır. Sosyal kontrol, kendi olası dikkatimizin oldukça dar aralığının dışında geliştirilen yaşam standartlarına ve devlet memurlarının ve endüstriyel yöneticilerin eylemlerinin incelendiği denetim yöntemlerine bağlıdır. Gizemli demokratın her zaman hayal ettiği gibi, tüm bu eylemleri kendimiz teşvik edemez ya da yönlendiremeyiz. Ama her birinin açıkça kaydedilmesini ve sonuçlarının objektif bir şekilde değerlendirilmesini talep ederek, bu eylemler üzerindeki gerçek kontrolümüzü istikrarlı bir şekilde artırabiliriz. Şöyle demek daha uygun olacaktır: Belki de devamlı olarak talep etmeyi umabiliriz. Çünkü bu talepler için belirli standartlar ve belirli denetimlerin oluşturulmasına daha yeni başlanmıştır.

VII-GAZETELER

21. BÖLÜM*

SATIN ALAN KAMU

İnsanların dünyayı yönetmek için ileri atılmaları ve çalışmaları gerektiği fikri, siyasal düşüncede çok küçük bir paya sahiptir. Bu çok fazla bir şey ifade etmez çünkü devlete faydalı olacak şekilde dünyadan haber veren mekanizmalar, Aristo döneminden demokrasinin temellerinin atıldığı zamanlara kadar nispeten az ilerleme kaydetmiştir.

Bu nedenle, öncü bir demokrata insanların iradesinin dayandığı bilginin nereden geldiğini soracak olsaydınız, bu soru karşısında kafası karışır. Ona hayatının veya ruhunun nereden geldiğini sormuşsunuz gibi gelirdi. Neredeyse her zaman insanların iradesinin ezelden beri mevcut olduğunu varsaydığından, siyaset biliminin görevinin seçimle ve temsili hükümet ile ilgili yenilikler üzerinde çalışmak olduğunu söylerdi. Ona göre bu mekanizma, doğru koşullar altında ve doğru şekilde çalıştırılıyorsa, Aristo'nun gözlemlediği ilgi eksikliği veya özerk toplum kuramı tarafından üstü kapalı bir şekilde kabul edilen "kapsam darlığı" sorunlarının üstesinden gelinebilirdi. İşbirliğine dayalı girift bir toplumun ancak doğru oy verme ve temsil birimi üzerine inşa edilirse mümkün olacağı fikri ile lonca sosyalistlerinin günümüzde bile nasıl büyülediği görülmektedir.

* Çev. Kenan Şahin Marmara Üniversitesi S.B.E Lisansüstü Öğr.

Bilgeliliğin ancak onu bulabilenler için var olduğuna inanan demokratlar, kamuoyu oluşturma sorununu bir insan hakları sorunu olarak ele alır.²⁸² Hakikatin gücüne olan inançlarını “Hakikatin özgür ve açık bir karşılaşmada mağlup olduğunu kim görmüş?”²⁸³ diyerek gösterirler. Peki kimsenin bu mağlubiyeti görmediğini varsayarsak, o zaman hakikatin, tıpkı iki çubuğu birbirine sürttüğümüzde çıkan ateş gibi iki kişinin yüzleşmesinden doğacağına mı inanmalıyız? Amerikan demokratlarının Haklar Bildirgesinde somutlaştırdığı bu klasik özgürlük doktrininin arkasında, aslında, hakikatin kökeni ile ilgili birkaç farklı teori vardır. Bunlardan biri, hakikatin özel bir gücü olduğu ve bu nedenle de fikirlerin yarışında en doğru olanın kazanacağı inancıdır.

Rekabetin yeterince uzun sürmesine izin verirseniz bu muhtemelen doğru olacaktır. İnsanlar bu minvalde tartışırken tarihin hükmünü akıllarında tutarlar ve özellikle yaşarken eziyet edilen ama öldükten sonra yüceltilen dini muhalifleri²⁸⁴ düşünürler. Milton’un sorusu ayrıca hakikati ayırt etme kapasitesinin tüm insanlarda doğuştan olduğu ve serbestçe dolaşıma sokulan hakikatin kabul göreceği inancına dayanmaktadır. Tecrübenin katkısı bundan az değildir ve anlayışı kıt bir polis memurunun bakışları altındakiler hariç, insanların konuşamazlarsa gerçeği keşfetme ihtimallerinin olmadığı tecrübeyle sabittir.

Hiç kimse bu insan haklarının pratik değerini ya da onları muhafaza etmenin önemini göz ardı edemez. Onlar tehlikeye girdiğinde, insan ruhu tehlikeye girer ve bir savaş sırasında olduğu gibi, onların kısıtlanmaları gereken bir zaman gelirse, düşüncenin

²⁸² En iyi çalışma Prof. Zechariah Chafee’ye ait olan *Konuşma Özgürlüğü*’dür.

²⁸³ Milton, *Areopagitica*, Bay Chafee’nin kitabının girişinde yer verilmiştir. Milton, John Stuart Mill ve Bay Bertrand Russel’in da ifade ettiği bu klasik özgürlük doktrini hakkında yorumlarım için bkz. *Özgürlük ve Haberler*, Bölüm II.

²⁸⁴ ç.n. İng. heretics: “doğru yol” olarak kabul edilen yerleşik inançlara aykırı inanç ve görüşleri benimseyenler. Bu yönüyle kafirlik veya dinden dönmekten farklıdır.

yasaklanması medeniyeti tehlikeye sokar; eğer zorunluluğu istismar eden histerikler savaşın tabularını barış zamanına taşıyabilecek kadar çok sayıda olursa, bu da savaşın etkilerinin atlatılmasını engelleyebilir. Neyse ki, insanların çoğu profesyonel soruşturmacılara katlanacak kadar hoşgörülüdür, çünkü terörize olmak istemeyen insanların eleştirisi altında bunların zamanlarının onda dokuzunda ne konuştuklarını bilmeyen kötü niyetli yaratıklar oldukları yavaş yavaş ortaya çıkmaktadır.²⁸⁵

Ancak, birincil öneme sahip olmasına rağmen, bu anlamda insan hakları, modern dünyada kamuoyunu garanti etmez. Çünkü her zaman ya hakikatin kendiliğinden olduğunu ya da hakikati güvence altına alma araçlarının dış müdahale olmadığında ortaya çıktığını varsayar. Ancak görünmez bir çevreyle uğraşırken bu varsayım yanlıştır. Uzak veya karmaşık meseleler hakkındaki hakikatler açık değildir ve bilgiyi birleştirmek için kullanılan araçlar hem tekniktir, hem de pahalıdır. Buna rağmen siyaset bilimi, özellikle de demokratik siyaset bilimi, asla temel dayanakları yeniden ifade edecek kadar kendini Aristoteles'in orijinal siyaset varsayımından kurtaramamıştır. Bu nedenle siyasal düşünce, görünmez bir dünyanın modern bir devletin vatandaşları için nasıl görünür hâle getirilebileceği sorunuyla karşı karşıya gelebilir.

Gelenek o kadar köklüdür ki, yakın zamana kadar, örneğin üniversitemizde siyaset bilimi, gazeteler yokmuş gibi öğretilmekteydi. Gazetecilik okullarından bahsetmiyorum, çünkü onlar kadınları ve erkekleri bir kariyer için hazırlamayı amaçlayan meslek okullarıdır. Geleceğin iş adamlarına, avukatlarına, kamu görevlilerine ve genel olarak vatandaşlarına anlatılan siyaset bilimini kastediyorum. Bu bilimde, basın ve popüler bilgi kaynakları üzerine bir çalışma kendine yer bulamamıştır. Bu tuhaf bir hakikattir. Hiçbir Amerikan

²⁸⁵ Krş. örneğin, New Yorktaki Lusk Komitesinin yayınları ve Başkan Wilson'ın hastalığı sırasında Amerika Birleşik Devletleri Başsavcısı olan Bay Mitchell Palmer'ın beyanatları ve kehanetleri.

siyaset bilimi araştırmacısının, hiçbir Amerikan sosyoloğunun haber toplama üzerine bir kitap yazmamış olması, siyaset biliminin alışlagelmiş ilgi alanlarına gömülmemiş hiçbir insan için anlaşılabilir bir şey değildir. Basına ve basının özgür ve dürüst olmadığını veya özgür ve dürüst olması gerektiğini belirten ifadelere zaman zaman atıfta bulunulur. Ancak bunlar dışında pek bir şeye rastlanmaz. Tabi profesyonellerin bu küçümsemesi karşılığını kamuoyunda bulur. Evrensel olarak basının, görünmeyen çevre ile başlıca temas aracı olduğu kabul edilmektedir. Ayrıca hemen hemen her yerde, her birimizin kendimiz için kendiliğimizden yapabileceklerimize dair ilkel demokrasinin zanlarını basının kendiliğinden bizim için yapması gerektiği, yani her gün ve günde iki kez ilgi duyduğumuz tüm dış dünyanın hakiki bir resmini sunacağı varsayılır.

Hakikatin kazanılmadığına, ancak karşılık beklemeden ilham edildiğine, açığa çıkarıldığına, tedarik edildiğine dair bu ısrarlı ve eski inanç, gazete okurları olarak ekonomik önyargılarımızda açıkça ortaya çıkmaktadır. Hakikat, gazeteye maddi veya manevi herhangi bir kazanım getirmeyecek olsa dahi , gazetenin bize hakikati servis etmesini bekleriz. Temel kabul ettiğimiz bu zor ve genellikle tehlikeli hizmeti, yakın zamana kadar darphanenin bastığı en küçük madenî para karşılığında satın almayı umardık. Artık hafta içi iki, hatta üç sent ödemeye kendimizi alıştırdık ve Pazar günleri, resimli bir ansiklopedi ve vodvil eki için, kendimizi beş sent hatta on sent ödemeye zorluyoruz. Kimse bir an bile gazetesi için ödeme yapması gerektiğini düşünmez. Kişi, hakikat pınarlarının kaynamasını bekler ama kendisini riske atacak, zarar ettirecek veya başını belaya sokacak ne hukuki ne de ahlaki hiçbir sözleşmeye girmez. İşine geldiğinde göstermelik bir bedel öder, gelmediğinde ödemeyi bırakır veya işine gelen başka bir gazeteye geçer. Gazete editörlerinin her gün yeniden seçilmek zorunda olduğu sözü tam da bu duruma uymaktadır.

Okuyucular ve basın arasındaki bu sıradan ve tek taraflı ilişki, medeniyetimizin bir anomalisidir. Başka hiçbir şeye benzemediği için basını başka bir iş veya kurumla karşılaştırmak zordur. Bunun saf ve basit bir iş olmaması kısmen ürünün maliyetin altında satılmasından kaynaklanır. Ancak bunun esas nedeni toplumun basına farklı, ticaret veya üretime farklı etik ölçütler uygulamasıdır. Etik olarak bir gazete, kilise ya da okulmuş gibi değerlendirilir. Ama gazeteyi bunlarla karşılaştırmaya çalışırsanız başarısız olursunuz; vergi mükellefi devlet okulu için ödeme yapar, özel okula bağış yapılır veya eğitim ücreti ile desteklenir, kilise için ödenekler ve toplanan yardımlar vardır. Gazeteciliği hukuk, tıp veya mühendislikle karşılaştıramazsınız, çünkü bu mesleklerin her birinde tüketici hizmet için ödeme yapar. Özgür bir basın, eğer okuyucuların tutumuna göre değerlendirerseniz, neredeyse bedava dağıtılan gazeteler anlamına gelir.

Ancak basını eleştirenler; okul, kilise ve alakasız mesleklerin yaşaması beklenen bir düzlemde böyle bir kurumun hayatta kalmasını beklediklerinde, sadece toplumun ahlaki standartlarını dile getirmiş olurlar. Bu, yine demokrasinin içbükey karakterini göstermektedir. Var olmak için yapay olarak edinilen bilgiye ihtiyaç duyulmaz. Bilgi doğal olarak gelmelidir, yani karşılıksız; vatandaşın kalbinden gelmesi bile gazeteden karşılıksız gelmelidir. Vatandaş telefonu, demiryolu yolculuğu, otomobili ve eğlencesi için ödeme yapacaktır. Ancak haberleri için açıkça ödeme yapmaz. Bununla birlikte, kendisinin okunmasını sağlama ayrıcalığı için cömertçe ödeme yapacaktır. Reklam vermek için doğrudan ödeme yapacaktır. Ve dolaylı olarak diğer insanların reklamları için ödeme yapacaktır, çünkü emtiyanın fiyatında gizlenen bu ödeme, bilfiil idrak edemediği görünmez bir çevrenin parçasıdır. Dünyanın tüm haberleri için iyi bir sodalı dondurma fiyatını göstere göstere ödemek zorunda kalmak hak ihlali olarak kabul edilse de kamu, bunu hatta daha fazlasını reklamı yapılan emtiayı satın alırken ödeyecektir. Kamu, basın için ödeme yapar, ancak sadece ödeme gizlendiğinde.

Bu nedenle, tiraj sadece hedefe ulaştıran bir vasıttır. Yalnızca, reklamverene satılabildiğinde ticari bir varlık hâline gelir, reklamveren de onu okuyucunun dolaylı vergilendirilmesiyle elde edilen gelirlerle satın alır.²⁸⁶ Reklamverenin satın alacağı tiraj türü ne satması gerektiğine bağlıdır. Bu “nitelik” veya “nicelik” olabilir. Her şey hesaba katıldığında keskin bir ayrım çizgisi yoktur, çünkü reklamcılık ile satılan çoğu ürün açısından hedef kitle çok zenginlerin veya çok fakirlerin oluşturduğu küçük sınıflar değildir. Onlar, temel ihtiyaçlarından sonra satın alımlarında takdir haklarını kullanmalarına yetecek kadar gelir fazlası olan insanlardır. Bu nedenle yeterince varlıklıların evlerine giren gazete, genel olarak reklamveren açısından en cazip gazetedir. Ayrıca fakirlerin evlerine de gidebilir, ancak belirli mal kalemleri hariç, analitik bir reklam ajansı, Mr. Hearst’ın sahip olduğu bazı yayınlarda olduğu gibi tiraj devasa olmadığı sürece bu tirajı büyük bir ticari varlık olarak kabul etmez.

En fazla ödemeyi yaparak reklamlar üzerinden ulaşmaya çalıştığı kitleyi kızdıran bir gazete, bir reklamveren için kötü bir mecradır. Ve hiç kimse reklamcılığın hayırseverlik olduğunu iddia etmediğinden, reklamverenler gelecekteki müşterilerine ulaştığı oldukça kesin olan bu yayınlarda alan satın almaktadır. Manifatura tüccarlarının gizlenen skandalları hakkında endişelenmek için fazla vakit harcamak gerekmez. Gerçekten önemli bir şey temsil etmezler ve bu tür olaylar, basını eleştirenlerin çoğunun düşündüğünden daha az yaygındır. Asıl mesele, haber toplama maliyetini ödemeye alışkın olmayan gazete okurlarının ancak üreticilere ve tüccarlara satılabilecek bir tiraja dönüştürülerek sermayeleştirilebilmesidir. Ayrıca sermayeleştirilmesi en önemli kişiler, harcayacak en çok parası

²⁸⁶ “Köklü bir gazete, reklam oranlarını sabitleme hakkına sahiptir, bu sayede tirajdan gelen net gelir, kâr-zarar hesabının alacak tarafında kalabilir. Ben net geliri hesaplarken brütten tanıtım, dağıtım ve tiraj ile ilgili diğer masrafları çıkartırım.” 26 Haziran 1916’da Dünya Reklam Verenler Kulüpleri Birliği Philadelphia Kongresi’nde New York Times’ın yayıncısı Bay Adolph S. Ochs’un konuşmasından. Kaynak: Elmer Davis, The New York Times’ın Tarihçesi 1851-1921, ss. 397-398.

olanlardır. Böyle bir basın, satın alan kamunun bakış açısına saygı göstermeye mahkumdur. Gazeteler bu satın alan kamu için revize edilir ve yayımlanır, çünkü bu destek olmadan gazete yaşayamaz. Bir gazete bir reklamvereni reddedebilir, güçlü bir bankanın veya demiryolu şirketinin çıkarlarına saldırabilir, ancak satın alan kamuya yabancılaşırsa, varlığının vazgeçilmez bir parçasını kaybeder.

Önceden New York Akşam Güneşinde yazan Bay John L. Given²⁸⁷ 1914'te, ABD'de yayımlanan 2300'den fazla gazeteden 175'inin, 100 binin üzerinde nüfusu olan şehirlerde basıldığını ifade etmiştir. Bunlar "genel haber" basınıni oluşturmaktadır. Bu gazeteler, büyük olaylarla ilgili haberleri toplayan kilit gazetelerdir ve bu 175 gazeteden herhangi birini okumayan insanlar bile dış dünya ile ilgili haberler için eninde sounda onlara bağımlıdır. Çünkü haber alışverişinde işbirliği yapan büyük basın derneklerini bunlar oluşturur. Bu nedenle, her biri sadece kendi okuyucularının haber kaynağı değil, aynı zamanda diğer şehirlerin gazetelerinin yerel muhabirleridir. Yerel basın ve özel bir kitleye hitap eden basın, genel haberlerini bu kilit gazetelerden alır. Ayrıca bunların arasında diğerlerinden çok daha zengin olanları vardır, öyle ki tüm ulusal basın, ekseriyetle uluslararası haberler için basın birliklerinin raporlarına ve birkaç büyükşehir gazetesinin özel hizmetlerine bağımlıdır.

Kabaca söylemek gerekirse, genel haber toplama için gerekli mali destek, reklamı yapılan mallar için 100 binden fazla nüfusu olan şehirlerin yeterince zengin bölümleri tarafından ödenen fiyatın içindedir. Bu satın alan kamular, başlıca gelirleri ticaret, perakendecilik, üretim yönetimi ve finansla dayanan ailelerin üyelerinden oluşur. Bunlar, reklamverenin bir gazetede reklamını görmesi için en fazla ödemeyi yaptığı müşteriler arasındadır.

²⁸⁷ *Bir Gazete Yapmak*, s. 13. Bu, bildiğim en iyi teknik kitaptır ve basını tartışmaya niyetlenen herkes tarafından okunmalıdır. Home Üniversitesi Kütüphanesindeki *Gazete* ile ilgili cildi yazan Bay G. B. Diblee şöyle söylemektedir (s. 253), "Basın hakkında basın mensupları için tek bir iyi kitap bilirim, o da Bay Given'ın kitabıdır."

Onlar konsantre bir satın alma gücüne sahiptir, sayı olarak çiftçi ve işçilerin toplamından daha az olabilirler, ancak günlük bir gazetenin kapsadığı alan dahilinde en hızlı ticari varlıklar onlardır. Dahası, dikkat çeken iki özellikleri vardır. Yalnızca reklamveren için en iyi müşteriler olmakla kalmazlar, işlerinde reklamverenler de vardır. Bu nedenle gazetelerin bu kamu üzerinde oluşturdıkları izlenimler, son derece önemlidir. Neyse ki bu kamu, sözbirliği içinde değildir. “Kapitalist” olsa da kapitalizmin ne olduğu ve nasıl yönetileceği konusunda farklı görüşleri barındırır. Tehlikeli zamanlar dışında, bu saygın görüş, hatırı sayılır derecede farklı politikalara göz yummaya yetecek kadar bölünmüş hâledir. Yine de yayıncıların çoğu bizzat bu kentsel toplulukların üyesi olmasalardı ve birliklerinin ve dostlarının mercекlerinden dünyayı dürüst bir biçimde görebilselerdi çok daha harika olurdu. Ticaretin genel durumuna ve bilhassa okuyucuyla nikâh akdinden ziyade, nikâhsız bir ilişkiye dayanan bir tiraja bağımlı spekülâtif²⁸⁸ bir işle iştigal etmektedirler. Bu nedenle her yayıncının amacı tirajını, gazete bayiinde bulduğunu alan karışık müşterilerden sadık bir daimi okuyucu kitlesine dönüştürmektir. Modern gazeteciliğin ekonomisi göz önüne alındığında, okurlarının sadakatine gerçekten güvenebilen bir gazete, bir gazetenin ulaşabileceği en yüksek bağımsızlık seviyesindedir.²⁸⁹ İyi günde de kötü günde de yanında duran bir okur kitlesi, münferit bir reklamverenin hükmedebileceği her güçten daha büyük bir güçtür, hatta bir reklamverenler birliğini parçalayabilecek kadar büyük bir güçtür. Bu nedenle, bir reklamveren uğruna okuyucularına ihanet eden bir gazete gördüğünüzde, yayıncının reklamverenin

²⁸⁸ Bazen o kadar spekülâtif ki, krediyi güvence altına almak isteyen yayıncı, alacaklıların esiri hâline gelir. Bu noktaya ilişkin bilgi edinmek çok zordur ve bu nedenle genel önemi genellikle çok abartılmıştır.

²⁸⁹ “Gazete yayıncılığında şu bir aksiyomdur: daha fazla okuyucu, reklamverenlerin etkisinden daha fazla bağımsızlık; daha az okuyucu ise reklamverene daha fazla bağımlılık demektir. İddia etmek bir çelişki gibi görünebilir (ancak bu bir hakikattir): reklamverenlerin sayısı ne kadar fazla olursa, yayıncı üzerindeki bireysel etkileri de o kadar az olur.” Adolph S. Ochs, a.g.e.

görüşlerini içtenlikle paylaştığından ya da tahakküme açıkça direnirse okurlarının desteğine güvenemeyeceğini düşündüğünden, -ki yanılıyor olabilir- kesinlikle emin olabilirsiniz. Mesele, onların haberleri için nakit ödeme yapmayan okurların bunun karşılığında sadakatleriyle ödeme yapıp yapmayacağı meselesidir.

22. BÖLÜM*

DEVAMLI OKUYUCU

İnsanların bir gazeteye sadakati herhangi bir tahvilde öngörülmez. Hemen hemen her iş için, hizmet edilmeyi bekleyen kişi, geçmeye başladığını hissettiği heveslerini kontrol eden bir anlaşmaya girer. En azından elde ettikleri için para öder. Süreli yayınların yayımlanmasında belirli bir süre için bir anlaşma varılmasına en yakın yaklaşım ücretli aboneliktir ve inanıyorum ki, bu bir metropolün bir günlük gazetesinin ekonomisi için büyük bir faktör değildir. Okuyucu kendi sadakatini yargılayabilecek tek kişidir. Sözünden dönmesi veya desteğini kesmesi durumunda, okuyucuya karşı tavır alınamaz.

Her şey okuyucunun devamlılığına ilgi uyandırır da bu gerçeği okuyucunun zihnine çağırarak için belirsiz bir gelenek bile yoktur. Okuyucunun tutarlılığı, nasıl hissettiğine veya alışkanlıklarına bağlıdır. Ve bunlar sadece basitçe haberlerin kalitesine değil, sıklıkla basınla olan gündelik ilişkimizdeki muğlak unsurlara bağlıdır. Bunun için bilinçli olma zahmetine neredeyse hiç katlanmayız. Bunlardan en önemlisi, her birimiz bir gazeteyi yargılama eğilimindeyiz. Üstelik, bütün bir haberin, sadece kendimizi dahil

* Çev. Begüm Dereli, Pompeu Fabra Üniversitesi Siyaset ve Sosyal Bilimler Bölümü Lisansüstü Öğr.

hissettiğimiz kısmı üzerinden yargılamaya meyilliyiz. Gazete, bizim deneyimlerimizin ötesindeki çok sayıda olayla ilgilenir, fakat bizim deneyimlerimizin içindeki bazı olaylarla da ilgilenir. Bu olayların ele alınmasıyla biz sıklıkla onu sevmeye veya sevmemeye, ona güvenmeye veya evimizde bu kâğıtların bulunmasını reddetmeye ya da tam tersine karar veririz. Eğer gazete bildiğimizi düşündüğümüz, işimiz, kilisemiz, partiniz hakkında tatmin edici bir açıklama yaparsa, bizim şiddetli eleştirilerimizden muaftır. Kahvaltı masasındaki bir adam, kendiyile hemfikir olan bir gazeteden daha iyi bir kritere nasıl sahip olabilir? Bu nedenle, çoğu kişi -genel okuyucular değil, kendi tecrübeleri hakkındaki meselelerde özellikle savunuculuk yapanlar- kendilerince tam anlamıyla açıklanabilir gazeteleri tutma eğilimdedir.

İlgili tarafın dışında nadiren başka biri raporun doğruluğunu test edebilir. Eğer haber yerelse ve rekabet varsa, editör muhtemelen kendisine haksız ve yanlış bir portre çizdiğini düşünenen bir adamdan haber alacağını bilir. Ancak haberler yerel değilse, mevzu mesafeyle uzaklaşacağından düzeltici azalır. Kendilerine haksız, gerçekte olandan farklı bir portre çizildiğini düşünen ve bunu düzeltme gücüne sahip yegâne insanlar, bir reklamcıyı işe alacak kadar iyi organize edilmiş bir grubun üyeleridir.

Bir gazetenin genel okuyucusunun, haberlerle yanıtıldığını düşünülmediği takdirde, hukukta hiçbir dayanağının olmadığını belirtmek ilginçtir. İftira veya hakaret davası açabilecek sadece mağdur taraftır ve kendisine verilen maddi bir zarar olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu yasa, ahlaksız ya da ayartıcı olarak belirsiz bir şekilde tanımlanan konular haricinde, genel haberin bir ortak kaygı konusu olmadığı²⁹⁰ geleneğini somutlaştırmaktadır.

²⁹⁰ Okuyucu bunu 'sansür iddiasıyla karıştırmayacaktır. Bununla birlikte, genel haberlerde doğruluk ve haksızlık suçlamalarının elenebileceği yetkili mahkemeler, tercihen resmi mahkemeler olsaydı iyi bir şey olabilir. Krş. Liberty and News, s.73-76.

İlgisiz okuyucular, bir haberi bir bütün olarak değerlendirmezler. Ancak her haberin gövdesi, bazı okuyucuların çok kesin ön yargılara sahip olduğu birtakım öğelerden oluşur. Bu öğeler kişinin yargılarının oluşmasını sağlayan verilerdir. İnsanlar bu haberleri kişisel kriterlerinin dışına çıkarak okurlar ve kendi doğruluk anlayışlarından kopup başka bir standarda göre değerlendirirler. Burada, kurgudan ayırt edilmesi olanaksız bir haberle karşı karşıya olurlar. Hakikatin kanunları burada geçerli değildir. Stereotiplerine uyuyorsa bu tür haberlerde tereddüde düşmezler ve eğer ilgilerini çekerse okumaya devam ederler.²⁹¹

Büyük şehirlerde bile, okuyucuların kendileri hakkında okumak istediği ilkesine göre düzenlenmiş gazeteler vardır. Bu teoriye göre, eğer yeterince insan, gazetede kendi isimlerini yeterince sık görürse, düğünleri, cenaze törenleri, sosyal işleri, yurtdışı seyahatleri, loca toplantıları, okul ödülleri, ellinci doğum günleri, altmışıncı doğum günleri, evliliklerinin yirmi beşinci yıldönümleri, gezintileri ve kumsal partileri hakkında okuyabilirlerse, bu gazeteler güvenilir bir tiraj yakalayacaklardır. Böyle bir gazetenin klasik formülü, Horace Greeley tarafından 3 Nisan 1860 tarihinde bir ülke çapında gazete yayımlamaya başlatmak üzere olan "Friend Fletcher" a yazılan bir mektupta yer almaktadır²⁹²:

"I. Açık bir kavrayışla başla, ortalama bir insanın en derin ilgisinin konusu kendisidir; bunun yanında en çok komşuları ile ilgilenirler. Bu bakımdan Asya ve Tonga Adaları çok daha uzakta kalırlar... Yeni bir kilise organize edilmesi veya yeni bir üyenin hali hazırdakilere eklenmesi, bir çiftlik satılması ve yeni bir evin yükselmesi, bir değirmenin harekete geçmesi, bir dükkânın açılması gibi konuları köşe yazılarınızda kronik hale getirmeyin. Bir çiftçi büyük bir ağacı keserse veya bir devasa şeker pancarı yetiştirirse veya bol

²⁹¹ Örneğin, Bay Upton Sinclair'de sosyalist gazetelere karşı nasıl öfkeden yoksun olduğunu, hatta kötü niyetle adil olmayanlar kadar onun tarafından alıntı yapılmış belirli gazeteler bile radikallere haksızlık olduğunu not edin.

²⁹² Alıntı, James Melvin Lee, The History of American Journalism, s. 405.

miktarda buğday veya mısır hasat ederse, gerçeği mümkün olduğunca kısa ve sıra dışı bir şekilde ortaya koyun.”

Bay Lee'nin dediği gibi, “memleketin basılı günlük gazetesi” olma işlevi, nerede yayımlanırsa yayımlansın her gazetenin bir ölçüde doldurması gerektiği bir işlevdir ve New York gibi büyük bir şehirde olduğu gibi, genel yayın yapan gazeteler bu boşluğu dolduramaz. Kentin kesitleri için Greeley'in modelinde yayımlanan küçük gazeteler bulunur. Manhattan ve Bronx'un ilçelerinde, genel gazetelerin iki katı sayıda yerel gazete olabilir²⁹³. Ve bu gazeteler, dinler, milletler, esnafı için her türlü özel yayınla desteklenmiştir.

Bu günlük gazeteler kendi hayatlarını ilginç bulan insanlar için yayımlanır. Ama aynı zamanda kendi hayatlarını sıkıcı bulan ve Hedda Gabler gibi daha heyecanlı bir hayat yaşamayı uman çok sayıda insan vardır. Onlar için bir dizi hayali insanın kişisel hayatlarına adanmış birkaç gazete ve başkalarının bölümleri bulunur, muhteşem günahlarıyla okuyucu kendi tahayyülünde aidiyetini emniyetle tanımlar. Bay Hearst'ın yüksek topluma olan ilgisiz ilgi-si, asla yüksek toplumda olmayı ummayan ve yine de okudukları hayatın bir parçası oldukları belirsiz hissinden bir miktar iyileştirme sağlayabilen insanlara hitap eder. Büyük şehirlerde “memleketin basılı günlük gazetesi” sosyetenin basılı günlüğü olma eğilimindedir.

Ve daha önce de bahsettiğimiz gibi, bu özel vatandaşlara uzak haberler getirme yükünü taşıyan şehirlerin günlük gazeteleridir. Ancak tirajı asıl tutan siyasi ve sosyal haberler değildir. Buna olan ilgi kısıtlıdır ve az sayıda yayıncı sadece buna bel bağlayabilir. Bu nedenle gazete kendine çeşitli başka özellikler getirir, her şeyden önce okuyucu kitlesini bir arada tutmak için tasarlanmış olan, büyük haberler söz konusu olduğunda, eleştirisel olamaz. Dahası, büyük haberlerde herhangi bir topluluktaki rekabet çok ciddi değildir. Basın hizmetleri ana olayları standartlaştırır; arada bir büyük

²⁹³ Krş. John L. Given, *Making a Newspaper*, s. 13

bir haberi ilk verebilir; görünüşe bakılırsa, son yılların New York Times gazetesini tüm fikir tonlarındaki adamlar için vazgeçilmez kılan böyle büyük habercilik için büyük bir okuyucu kitlesi yoktur. Kendilerini farklılaştırmak ve istikrarlı bir kamuoyu toplamak için çoğu makale genel haberler alanının dışına çıkmak zorundadır. Gazeteler bu sebeple, toplumun göz kamaştırıcı seviyelerine, skandala ve suça, spora, resimlere, aktrislerle, karşılıksız aşk acısında mustariplere tavsiyelere, lise notlarına, kadın sayfalarına, alıcı sayfalarına, yemek tariflerine, satranca, viste (bir çeşit iskambil oyunu), bahçeciliğe, karikatür şeklinde öykü dizilerine, gürleyen partizanlığa haberlerinde yer verirler. Basın eleştirmenlerince, yalnızca gerçeği haykırması gerektiği söylenen yayıncılar ve editörlerin bu tarz haberleri işleminin sebebi, haber dışındaki her şeye olan ilgileri değil, sözde, gerçeğe tutkuyla ilgi duyan okurları tutmanın bir yolunu bulmak zorunda olmalarıdır.

Gazete editörü tuhaf bir pozisyonu işgal eder. İşletmeleri okuyucusuna reklam verenler üzerinden dolaylı uygulanan vergilendirmeye bağlıdır; reklam verenlerin himayesi editörün etkili bir müşteri grubunu bir arada tutma becerisinin bağlıdır. Bu müşteriler, tabiatıyla okudukları çoğu haber hakkında bağımsız bir bilgiye sahip olmadıkları için özel deneyimlerine ve stereotip beklentilerine göre hüküm verirler. Eğer hüküm olumsuz değilse, editör en azından maliyetini çıkarabilen tiraj aralığındadır. Ancak bu tirajı güvence altına almak için, daha büyük çevrenin haberlerine tamamen güvenemez. Elbette bunu olabildiğince ilginç bir şekilde ele alır, ancak genel haberlerin, özellikle de kamusal olanların, kalitesi çok sayıda okuyucunun günlük gazeteler arasında ayırım yapması için tek başına yeterli değildir.

Gazeteler ve kamuoyu arasındaki bu ikiyüzlü ilişki, gazetecilerin maaşlarına yansır. Teorik olarak tüm kurumun temelini oluşturan habercilik, gazeteciliğin en yetersiz maaşlı dalıdır ve en az saygı gören unsurudur. Genel olarak, yetenekli kimseler bu işe sadece

ihtiyaç veya deneyim için ve mümkün olan en kısa zamanda me-
zun olma kesin niyeti ile girerler. Habercilik doğrudan birçok ödül
sunan bir kariyer değildir. Gazetecilikte ödüller uzmanlık çalışma-
larına, editör kalitesi olan imzalı muhabirin iletmiş haberlere, yö-
neticilere ve kendine has bir ustalığa ve korumaya sahip kişilere
gider. Kuşkusuz bu, ekonomistlerin Rent of Ability²⁹⁴ dediği şeydir.
Ancak bu ekonomik ilke gazetecilikte hususi bir şiddetle işler, ha-
ber toplama, kamu öneminin talep edileceği düşünülen birkaç eği-
timli ve yetenekli kişi gibi bir şeyi kendisine çekmez. Gerçek şu ki
yetenekli kişi en kısa sürede ayrılmak maksadıyla “düz haberciliğe”
girer, bence bu bir mesleğe itibar ve kıskanılacak öz-saygı sunan
kurumsal geleneklerin asla yeterli oranda geliştirilememesinin te-
mel nedenidir. Çünkü zanaatın gururunu yaratan, kabul standart-
larını yükseltme eğilimi gösteren, kural ihlallerini cezalandıran ve
kişiye güç veren bu kurumsal gelenekler kişilerin toplumdaki sta-
tüleri konusunda ısrar etmesi içindir.

Ancak bütün bunlar konunun köküne inmez. Gazetecilikteki
ekonomik beklentiler, haber değerini düşürecek gibi olsa da hatalı
bir determinizm, yaptığımız analizi bu noktada yüz üstü bırak-
acaktır. Muhabirin öz gücü o kadar büyük görünür ve habercilikten
geçen çok yetenekli kişilerin sayısı o kadar çoktur ki, karşılaştı-
rılmalı olarak konuşursak haberciliği, tıp, mühendislik veya hukuk
düzeyine yükseltmek için çok az ciddi çaba sarf edilmesinin daha
derin bir nedeni olmalıdır.

Mr. Upton Sinclair, *The Brass Check*²⁹⁵ kitabında daha büyük
bir sebep bulduğunu iddia eder ve Amerika’da, aynı görüşe sahip
büyük bir topluluğa hitap eder: “The Brass Check, her hafta sizin
ödeme zarfınızda bulunur; siz ki gazetelerimizi ve dergilerimizi
yazan ve basan ve dağıtanlar. The Brass Check, sizin utancınızın

²⁹⁴ e.n. Bir kişinin, yaptığı işin sonucunun benzersiz olması sonucu, anlaştığından
veya beklediğinden daha fazla ödeme alması durumu

²⁹⁵ e.n. Upton Sinclair tarafından 1919 yılında yayımlanan, Amerikan gazeteciliği-
nin büyük bir teşhiri olarak kabul edilen kitap.

fiyatıdır - siz ki gerçeğin adil gövdesini alıp pazar yerinde satan, insanlığın bakir umutlarına büyük şirketlerin iğrenç genelevinde ihanet edenlersiniz.”²⁹⁶

Gerçekler ve korunan umutlar, görünüyor ki zengin gazete sahipleri tarafından bilinçli veya bilinçsizce yapılan komplolarla genelevlere hapsedilmişler. Bu teori doğruysa, sonrasında kesin bir sonuç takip eder. Bu da gerçeğin adil gövdesinin sermaye ile bağlantılı olan bir basında bozulmuş olmasıdır. Çünkü sermaye tarafından kontrol edilmeyen ve hatta onunla dostça ilişkilere dahi sahip olmayan bir basının gerçeği içermemesi Bay Sinclair’ın teorisine göre yanlıştır.

Böyle bir basın mevcuttur. Bir çözüm önerisinde bulunan Sinclair, tuhaf bir şekilde, okuyucularına kendilerine en yakın radikal gazeteye abone olmalarını tavsiye etmemiştir. Aslında tavsiye etmesi mümkündür. Amerikan haberciliğinin problemleri eski haline gelirse, çare The Brass Check’i hiçbir şekilde kabul etmeyen makalelerde bulunabilir. Tüm “inançların ve davaların” yöneticilerini de kapsayan “Ulusal Haberler”, maddi anlamda desteklenebilir. Fakat bu konuda Bay Sinclair “evet olabilir” dememiştir. Bunun sebebi açıktır. Anti-kapitalist basının, kapitalist basının çaresi olduğuna kimseyi, hatta kendisini bile ikna etmesi mümkün değildir. Sinclair, anti-kapitalist basını hem the Brass Check teorisinde hem de yapıcı önerisinde görmezden gelmektedir. Ancak Amerikan gazeteciliğini teşhis ediyorsanız, bunu görmezden gelmek mümkün değildir. Eğer önem verdiğiniz şey “gerçeğin adil gövdesi” ise ve bunun için bir gazetede bulabildiğiniz tüm haksızlık ve yalan örneklerini bir araya getirirken, bir başka gazetedeki tüm örnekleri görmezden gelerseniz, yalan haberciliği kendi sınırlı araştırmanızla sadece tek tip bir şekilde belirlemiş olursunuz. Basının hataları için “kapitalizmi” suçlayacaksanız, kapitalizmin kontrol ettiği yerler dışında bu hataların mevcut olmadığını kanıtlamaya mecbur

²⁹⁶ Upton Sinclair, The Brass Check. A Study of American Journalism. s. 116.

kalırsınız. Bay Sinclair'ın bunu yapamayacağı gerçeği, teşhisinde kapitalizme kadar her şeyi takip ederken, reçetesinde hem kapitalizmi hem de anti-kapitalizmi göz ardı etmesinden ortaya çıkar.

Kişi, kapitalist olmayan herhangi bir gazeteyi doğruluk ve yetkinlik modeli olarak alamamanın Bay Sinclair ve onunla aynı fikirde olanların varsayımlarına biraz daha eleştirel bakmasına neden olacağını varsayabilir. Kendilerine, örneğin, sermayenin ahlaken bitirdiği, fakat sermaye karşıtlarının da elde edemiyor gibi görüldüğü bu gerçeğin nerede olduğunu sorabilir. Ki bu soru, bu konunun asıl odaklanması gereken noktasına, haberlerin ne olduğu sorusuna yol açar.

23. BÖLÜM*

HABERLERİN DOĞASI

Yeryüzündeki tüm gazeteciler, günün 24 saati aralıksız çalışsa bile dünyada olup biten her şeye tanık olamazlar. O kadar fazla muhabir bulunmamaktadır ve muhabirlerin hiçbiri bir seferde birden fazla yerde bulunma gücüne sahip değildir. Gazeteciler kâhin ya da zihin okuma yeteneğine sahip değildirler, kristal kürelerine bakıp istedikleri zaman dünyayı göremezler. Yine de bu işin standart bir rutini vardır, yoksa bu kadar az sayıda kişinin ele almayı başardığı konuları ele almak gerçekten bir mucize olur.

Gazeteler tüm insanlığı izlemeye çalışmaz.²⁹⁷ Polis Karargâhı, Adli Tıp, Bölge Sekreteri Ofisi, Belediye Binası, Beyaz Saray, Senato, Temsilciler Meclisi gibi belirli yerlerde gazetelerin konuşlu gözlemcileri bulunur. Gazeteler, daha çok, “herkesin hayatının sıradan yollardan ayrıldığı ya da anlatılmaya değer olayların yaşandığı nispeten daha az sayıda yer”i takip eder ya da bu yerleri takip eden organizasyonlara mensuptur. Örneğin John Smith birisinin olduğunu ve bu kişinin bir komisyoncu olduğunu var sayalım. Smith on yıldır tekdüze bir hayat süren ve müşterileri ile arkadaşları

* Çev. Gülçin Eren Marmara Üniversitesi S.B.E Lisansüstü Öğr.

²⁹⁷ John L. Given’in daha önce değinilen kitabı “Haberin Ortaya Çıkarılmasının” aydınlatıcı V. bölümüne bakınız.

haricinde kimse onu umursayan biridir. Gazetelere göre sanki yaşamıyordu. Ancak on birinci yılda yaşadığı ağır kayıplar bütün iş kaynaklarını kaybetmesine neden olur. Avukatını çağırır ve ona bir görev verir. Avukat Bölge Sekreteri Ofisi'ne gider ve oradaki kâtip resmi dosyaya gerekli girişleri yapar. İşte gazeteler burada devreye girer. Kâtip, Smith'in iflas ilanını yazarken bir muhabir omzunun üzerinden bakar ve birkaç dakika sonra muhabirler, Smith'in sorunlarını bilmektedirler ve işinin durumu hakkında kapısının önünde on senedir bir muhabir beklemişçesine haberdardırlar.²⁹⁸

Bay Given, gazetelerin "Smith'in dertlerini" ve "iş durumunu" bildiğini söylediğinde, kast ettiği gazetecilerin, bu bilgileri Smith'in kendi bilgilerini bilmesi gibi veya Bay Arnold Bennet'in Smith'i üç ciltlik romanına kahraman yapmışçasına bilebileceği gibi bilmesi değildir. Gazeteler, Bölge Sekreteri Ofisi'nde kaydedilen salt gerçekleri sadece "birkaç dakika içinde" bilirler. Bu açık hareket Smith hakkındaki haberleri "ortaya çıkarır". Haberin takip edilip edilmeyeceği başka bir meseledir. Asıl konu şudur ki, bir dizi olay, haber haline gelmeden önce kendilerini az ya da çok açık bir eylemde fark edilir kılmak zorundadırlar. Smith'in arkadaşları onun yıllardır risk alıyor olduğunu biliyor olabilirler, hatta arkadaşları boşboğazsa bu söylentiler finansal editöre bile gelmiş olabilir. Fakat söylentilerin tamamının iftira niteliği taşımasından dolayı yayınlanamayacak olmasının yanı sıra, bu söylentilerde üzerine hikaye anlatılacak kesin olan hiçbir şey yoktur. Yanlış anlaşılmaya neden olmayacak belirgin bir biçime sahip kesin bir şey meydana gelmelidir. Bu bir iflas olabilir, bir yangın, bir çarpışma, bir saldırı, bir isyan, bir tutuklama, bir ihbar, bir tasarının sunulması, bir konuşma, bir oy, bir toplantı, ifade edilen görüş olabilir, tanınmış bir vatandaş, bir gazetede yazı işleri, satış, ücret tarifi, fiyat değişikliği ya da köprü kurma önerisi olabilir. Kendini açıkça gösteren bir tezahür olmalıdır. Olayların seyri belirli bir tanımlanabilir biçim

²⁹⁸ a.g.e., s. 57.

almalıdır. Haber, başarı ile ortaya çıkarılmış bir gerçek haline gelmediği sürece, haberin kendisini “olası gerçekler” okyanusundan ayırıp fark edilmesi mümkün değildir.

Olayların ne zaman bildirilebilecek bir hale geldiği konusunda, doğal olarak geniş görüş ayrılıkları vardır. İyi bir gazeteci, bir yazar bozuntusundan daha sık haber bulur. İyi bir gazeteci tehlike listesine sahip bir bina gördüğünde bunun bir haber olduğunu anlar. İlla bunu anlamak için binanın çökmesini beklemesine gerek yoktur. Bir lordun iklimler hakkında sorup soruşturduğu duyduğunda bir sonraki Hint Valisinin adını tahmin eden kişi usta bir muhabirdir. Şanslı tahminler vardır ama onları yapabilen kişilerin sayısı azdır. Genellikle haberlerin akışını açığa çıkaran belli bir yerdeki olay hakkında varsayılan basmakalıp bir şekildir. En bariz yer, insanların işlerinin kamu otoritesine dokunduğu yerdir. Ufak şeyler hukuka konu olmaz (De minimis non curat lex). Evlilikler, doğumlar, ölümler, sözleşmeler, başarısızlıklar, varışlar, kalkışlar, davalar, bozukluklar, salgın hastalıklar ve felaketler, insan ilişkilerinin kamu otoritesi ile temas ettiği yerlerde bilinir. Dolayısıyla, ilk etapta haber, sosyal koşulların bir aynası değil, kendisini zorla kabul ettiren bir durumun haberidir. Haberler, tohumun toprakta nasıl filizlendiğini söylemez, ancak ilk filizin yüzeye ne zaman çıktığını söyleyebilir. Hatta birisinin toprak altındaki tohuma ne olduğunu söylediğini bile söyleyebilir. Filizin beklenen zamanda ortaya çıkmadığını söyleyebilir. O halde, ne kadar fazla nokta düzeltilabilir, nesneleştirilebilir, ölçülebilir ve adlandırılabilirse, haberlerin yapılabilme şansı o kadar artar. Dolayısıyla, bir gün, insanlığı geliştirmenin diğer tüm yollarını tüketen bir yasama organının, beyzboldaki puanlanma sistemini yasaklaması gerekirse, hakemin kendi adil oyun anlayışına göre oyunun ne kadar süreceğine, her takımın ne zaman topa vuracağına ve kimin kazandığına karar verdiği bir tür oyun oynamak hala mümkün olabilir. Bu oyun gazetelerde nakledilmiş olsaydı bu, hakemin kararlarının bir kaydının

yanı sıra muhabirin kalabalığın yuhaları ve tezahüratları hakkındaki izleniminden ve en iyi ihtimalle, alanda belirli bir pozisyonu olmayan bazı adamların alan işaretlenmemiş bir çim parçası üzerinde birkaç saat nasıl hareket ettiğinden oluşurdu. Bu saçma durumun mantığını hayal etmeye çalışsanız da haber toplayabilmek için, -oyunu oynama amacını bir kenara bırakırsak- isimlendirme, değerlendirme ve kayıt altına almak gibi amaçlar için bir düzenek ve kurallar olmadan bir başarıya ulaşmak imkânsızdır. Bu araçlar mükemmel olmaktan uzak olduğundan, hakemin hayatı genellikle dikkati dağılmış bir makine gibidir. Birçok önemli oyunu hakemler gözle yargılamak zorundadır.

Nerede iyi bir kayıt makinesi varsa orada modern haber servisi büyük bir hassasiyetle çalışır. Borsada iyi bir kayıt sistemi vardır ve fiyat hareketleri haberleri borsa şeritlerinden güvenilir bir doğrulukla geçer. Seçim sonuçları için bir makine vardır ve sayım ile tablolama iyi yapıldığında, ulusal seçimin sonucu genellikle seçim gecesi bilinir. Uygur topluluklarda ölümler, doğumlar, evlilikler ve boşanmalar kaydedilir ve gizlenme ya da ihmalin olmadığı durumlar dışında kesin olarak bilinir. Bu kayıt sistemi, endüstrinin veya hükümetin tarafları, hassas değişkenlere sahip menkul kıymetler, banka izinleri, gayrimenkul işlemleri ve ücret tarifeleri için vardır. İthalat ve ihracat için de mevcuttur, çünkü gümrük dairesinden geçerler ve doğrudan kaydedilebilirler. İç ticaret ve özellikle tezgâh üstü ticaret için aynı derecede bir sistem yoktur.

Bence haberlerin kesinliği ile kayıt sistemi arasında çok doğrudan bir ilişki olduğu zamanla keşfedilecektir. Reformcuların basına karşı asıl iddianamesini oluşturan konuları düşünürseniz, bunların gazetenin skor tutulmamış beysbol oyununda hakemin konumunu işgal ettiği konular olduğunu görürsünüz. Zihin halleriyle ilgili tüm haberler bu karakterdedir: kişiliklerin, samimiyetin, özlemin, güdünün, niyetin, kitle hissinin, milli duygunun, kamu oyunun, yabancı hükümetlerin politikalarının tüm tanımları. Ne

olacağı hakkında çok haber vardır, özel kâr, bireysel gelir, ücretler, çalışma koşulları, emeğin verimliliği, eğitim fırsatı, işsizlik,²⁹⁹ monotonluk, sağlık, ayrımcılık, adaletsizlik, ticaretin kısıtlanması, atık, “geri kalmış halklar”, muhafazakârlık, emperyalizm, radikalizm, özgürlük, onur, doğruluk hakkındaki sorgulamalar vb. gibi. Tümü en iyi ihtimalle gelişi güzel olarak kaydedilmiş verileri içerir. Veriler bir sansür veya gizlilik geleneği nedeniyle gizlenebilir. Bu kayıtları önemli görmüyüp, bürokrasi olduğu düşünülebilir veya nesnel bir ölçüm sistemi icat edilmediği için bu veriler hiç mevcut olmayabilir. O zaman bu konulardaki haberler, tamamen ihmal edilmediğinde tartışmalı olmak zorundadır. Kaydedilmeyen olaylar ya kişisel ve geleneksel görüş olarak haber edilir ya da haber değildir. Bu olaylar birileri protesto edene ya da birileri araştırma yapana kadar veya birileri kelimenin tam etimolojik anlamıyla onları sorun haline getirene kadar şekil almazlar. Basın sözcüsünün varlığının altında yatan sebep budur. Hangi gerçeklerin ve hangi izlenimlerin raporlanacağı konusundaki muazzam ketumluğu, örgütlü her grup insanı, tanıtımı güvence altına almak ya da bundan kaçınmak isteyip istemediğine dair takdir yetkisinin kullanılması raportöre bırakılamayacağına sürekli olarak ikna etmektedir. Grup ve gazeteler arasında yer alan bir basın sözcüsünü işe almak daha güvenlidir. Onu işe aldıktan sonra, stratejik pozisyonundan faydalanma cazibesi çok büyük olur. Frank Cobb Savaşın kısa süre önce, New York’un gazeteleri tam zamanlı olarak çalışan ve güvenilen basın sözcülerinin bir sayımını yaptığında ve yaklaşık bin iki yüz tane olduklarını buldu. Şu anda (1919) kaç tane var tam bilemiyorum, ama bildiğim şey, haberlere doğrudan giden kanalların çoğunun kapatılmış olması ve halkın bilgilerinin ilk önce reklam ajansları tarafından filtreleniyor olduğudur. Büyük şirketler bankalar, demiryolları, tüm iş ve sosyal ve politik faaliyet organizasyonları, bu ajanslar haberleri aldığımız medyaların hatta devlet

²⁹⁹ 1921’de İşsizlik Raporları’na hangi tahminin girdiğini düşünün.

adamları bile ajanslarına sahiptir.”³⁰⁰

Basın sözcüsü, açık gerçekleri basit bir şekilde toparlayıp bildiriyor olsaydı, kâtipten biraz daha fazlası olurdu. Ancak, haber olan büyük konuların çoğuyla ilgili olarak, gerçekler basit değildir ve hiç açık da değildir. Bununla birlikte seçim ve görüşe tabi olarak herkesin gazetelerde yayımlanması için kendi gerçek seçimini yapmak istemesi doğaldır. Reklamcı bunu yapar ve bunu yaparken, muhabirin başını da sonunu da anlayamayacağı bir durumun net bir resmini sunarak muhabiri kesinlikle sıkıntıdan kurtarır. Fakat sonuçta reklamcının muhabir için çizdiği portre, halkın görmesini istediği portredir. Sansürcü ve propagandacıdır, yalnızca işverenler ve yalnızca işverenlerin kendi çıkarları konusundaki anlayışları ile örtüşen gerçeğe karşı sorumludur.

Kampanya direktörünün gelişimi, modern yaşamın olgularının kendiliğinden şekillenerek bilinir kılınamayacağının açık bir göstergesidir. Olgular birileri tarafından şekillendirilmelidir. Günlük rutinleri içinde gazetecilerin olgulara şekil verememesi ve bağımsız haber kuruluşlarının azlığı nedeniyle çözüm üretme ihtiyacı ilgili taraflarca karşılanmaktadır.

İyi bir basın mensubu, onu hayatının rutininden çıkaracak kadar tuhaf erdemlere sahip olmadıkça, kendi davasının erdemlerinin haber yapılmayacağını bilir. Bunun nedeni, gazetelerin erdemi sevmemeleri değil, insanların, herhangi bir durum hakkında yeni bir şey beklemediğinde, onlara bekledikleri üzere hiçbir şeyin gerçekleşmediğini söylemenin kayda değer olmadığını bilmeleridir. Yani, reklamcı, özgür tanıtım yapmak isterse, kesin konuşmak gerekirse, bir şeyler başlatmalıdır. Dikkat çekici bir olay ayarlar: trafiği engeller, polisi kızdırır, bir şekilde müşterisini veya davasını zaten haber olan bir olayla dolaştırmayı başarır. Kadınların oy hakkını savunanlar bunu biliyorlardı, özellikle bilgiden hoşlanmıyorlardı

³⁰⁰ New York Kadınlar Kent Kulübü, Aralık öncesi konuşma. 11 Aralık 1919. Yeniden baskı, *New Republic*, 31 Aralık 1919, sf. 44.

ama onlara göre hareket ettiler ve kadınlara oy hakkı verilmesini savunan ve buna karşı argümanları konuşulduktan uzun süre sonra bile davalarını haberlerde tuttular; bunun sonucunda insanlar kadınlara oy hakkı verilmesi hareketinin Amerikan hayatının yerleşik kurumlarından biri olduğunu düşünmeye başladılar.³⁰¹

Neyse ki, feministlerden farklı olarak, süfajetlerin yani kadınlara oy hakkı verilmesini savunanların kusursuz bir biçimde somut ve basit bir amacı vardı. En iyi savunucularının ve muhaliflerinin de bildiği gibi, oy hakkının simgelediği şey basit değildir. Ancak oy hakkı basit ve bilindik bir haktır. Gazetelere yönelik suçlamaların muhtemelen ana maddesi olan işçi-işveren anlaşmazlıklarında da grev hakkı, oy kullanma hakkı gibi, yeterince basittir. Ancak belirli bir grevin nedenleri ve nesneleri, kadın hareketinin nedenleri ve nesneleri gibi, son derece anlaşılması zordur. Bir greve yol açan koşulların kötü olduğunu varsayalım. Bu kötü durum hangi temel gereksinimlerin eksikliğinde ortaya çıkar? Bu eksikliklere örnek olarak uygun bir yaşam standardı, hijyen, finansal güvenlik ve insanlık onuru hakkında belirli bir anlayışa dair olan eksiklikler verilebilir. Endüstri, toplumun teorik standardının çok altında olabilir ve işçiler olayı protesto ederek çözemeyecek kadar kötü durumda olabilir. Ya da koşullar standardın üzerinde olabilir ve işçiler şiddetle protesto edebilir.

Standart en iyi ihtimale muğlak bir ölçüttür. Biz, koşulların ortalamasının altında olduğunu varsayacağız. Ortalamayı ise, editörün anladığı olarak kabul edeceğiz. Zaman zaman işçilerin tehdit etmesi beklenilmeden, mesela, bir sosyal hizmet uzmanının talebi doğrultusunda, gazeteciler araştırmaya gönderilecek ve kötü koşullara dikkat çekilecektir. Yine de bu sık sık yapılamaz. Çünkü

³⁰¹ Krş. Inez Haynes Irwin, *The Story of the Woman's Party (Kadın Partisinin Hikayesi)*. Sadece büyük bir kışkırtmanın hayati bir parçasının iyi bir açıklaması değil, aynı zamanda modern kamunun dikkati, kamu yararı ve politik alışkanlık koşullarında başarılı, devrimci olmayan, komplo olmayan kışkırtma üzerine bir malzeme rezervuarıdır.

bu araştırmalar zaman, para, özel yetenek ve çok yer gerektirir. Koşulların kötü olduğuna dair makul bir haber oluşturabilmek için baskıda çok sayıda sütuna ihtiyacınız vardır. Pittsburgh bölgesindeki çelik işçisi hakkındaki gerçeği söylemek için, bir müfettiş kadrosuna, çok zamana ve birkaç yağ hacmine ihtiyaç vardır. Herhangi bir günlük gazetenin normalde Pittsburgh Anketleri ve hatta Interchurch Çelik Raporlarının yapımını görevlerinden biri olarak kabul edebileceğini düşünmek imkansızdır. Elde etmenin çok fazla sorun gerektirdiği haberler günlük basının kaynaklarının ötesindedir.³⁰²

Bunun gibi kötü koşullar haber değildir, çünkü istisnai durumlar dışında gazetecilik hammaddeyi birinci elden haber yapılması değildir. Biçimlendirildikten sonra bu materyalin haberleştirilmesi. Bu nedenle eğer Sağlık Kurulu bir sanayi bölgesinde alışılmadık derecede yüksek bir ölüm oranı bildirirse, kötü koşullar haber haline gelebilir. Bu tür bir müdahale başarısız olursa, gerçekler, işçiler organize olup işverenlerinden talepte bulunana kadar haber haline gelmez. O zaman bile, kolay bir çözüm söz konusu olduğunda, anlaşmazlığın sonunda koşulların kendilerinin düzeltilip düzeltilmediğinden bağımsız olarak, haber değeri düşük olur. Ancak endüstriyel ilişkiler bir grev ile veya iş kapatılması ile sonuçlanırsa haber değeri artar. Eğer durdurma, gazetelerin okuyucularının hemen bağlı olduğu bir hizmet içeriyorsa veya bir düzen ihlali içeriyorsa, haber değeri hala daha yüksektir.

Haberlerdeki temel sorun, kolayca tanınabilen bir belirtinin altında yatar. Bu belirtiler talep, grev, kargaşa gibi belirtiler olabilir.

³⁰² Kısa bir süre önce Babe Ruth hız yaptığı için tutuklandı. Öğleden sonra oyunu başlamadan hemen önce hapishaneden serbest bırakıldıktan sonra, onu beklemekte olan arabasına koştu ve top sahasına giderken hız yasalarını çiğneyerek hapishanede kaybettiği zamanı telafi etti. Hiçbir polis onu durdurmadı, ancak bir muhabir hareketlerinin süresini tuttu ve ertesi sabah hızını yayımladı. Babe Ruth olağanüstü bir adam. Gazeteler tüm sürücülere zaman ayıramaz. Hızlanma konusunda haberlerini polisten almaları gerekir.

İşçinin ya da tarafsız adalet arayışında olan bireyin bakış açısından, talep, grev ve düzensizlik, sadece oldukça karmaşık bir süreçte gerçekleşen olaylardır. Ancak tüm anlık gerçeklikler hem muhabirin hem de çoğu gazetenin destekleyicisi özel halkın doğrudan deneyiminin dışında kalırlar. Haberciler de harekete geçmek için somut bir adım beklerler. İnsanların grevler ve kargaşalar hakkındaki basmakalıp fikirleri bu adım atıldığında ortaya çıkmaktadır. Bu adım, kişilerin grevi veya polisin devreye girmesi için bir çağrı olabilir. Görünmeyen mücadelenin kendine has bir tadı yoktur. Soyut olarak not edilir ve bu soyutlama daha sonra okuyucunun ve muhabirin anlık deneyimi ile canlandırılır. Açıkçası bu, grevcilerden çok farklı bir deneyimdir. Örneğin bir grevin sloganları, ustabaşının öfkesini, makinenin sinir bozucu monotonluğunu, iç karartıcı kötü havayı, eşlerinin şikayetlerini, çocuklarının oyunlarını ve kiraladıkları evin pisliğinin ortaya çıkarttığı duygularla donatılır. Ancak muhabir ve okuyucu ilk başta sadece bir grev ve bazı sloganlar görür ve sonrasında bunları duygularıyla donatır. Grev sebebiyle ihtiyaç duyulan ürünlere erişimin kısıtlanması, kıtlık ve yüksek fiyat gibi ihtimaller, greve giden işçilerin şeytani bir biçimde yanlış bir eylem içerisinde olduğu hissini yaratabilir ki bu ihtimaller ve hisler de gerçekliğin bir parçasıdır. Ve bir grev çağrısının yapıldığına dair soyut haberi renklendirdiklerinde, işçilerin dezavantajda olması işin doğasında vardır. Bir başka deyişle, var olan endüstriyel ilişkiler sisteminin doğasında, işçilerin sıkıntı ve umutlarının sürekli üretime açık bir saldırı ile ortaya çıkarılması vardır.

Bu karmaşık süreçteki tüm koşullar, eylemi başlatan adım, bu adımı haberleştiren basmakalıp medya ve bunları okuyan okuyucunun kendisini direkt olarak etkileyen deneyimlerden çıkardığı sonuçlar, elimizde kalan önemli anlamlardır. Okuyucunun bir grevle ilişkin deneyimi gerçekten de çok önemli olabilir, ama grevin sebebi olan merkezi sorun açısından alışılmamış bir niteliğe sahiptir.

Yine de bu alışılmamış anlam en ilginç olanıdır.³⁰³ Merkezi sorunlara yaratıcı bir biçimde değinebilmek, okuyucunun kendi benliğinden uzaklaşıp çok farklı hayatlara adım atmasıyla sonuçlanır.

Bundan şu sonuç çıkar, grevlerin haberinin yapılmasında, haberin ortaya çıkarılmasının en kolay yolu açık eylem aracılığıyla, olayı okuyucunun hayatına bir müdahalenin hikayesi olarak tasvir etmektir. Olayı okuyucunun hayatına müdahalenin bir hikayesi olarak tasvir etmek okuyucunun dikkatini çeken ve onda istek uyandıran şeydir. İşçiye ve reformcuya gazeteler tarafından yapılan kasti bir yanlış bilgilendirme olarak görünen olgunun büyük bir kısmı -ki bence en önemli kısmı- haberleri ortaya çıkarmada yaşanan pratik bir zorluğun ve Emerson'un da dediği gibi uzaktaki vakaları "ancak bilindik deneyimlerimizin yeni bir versiyonu gibi algılayabildiğimiz" için ve onları kendi paralel vakalarımıza çevirmeye başladığımız için meydana gelen, uzaktaki vakaları ilginç hale getirmede duygusal zorluk"³⁰⁴ yaşamaktan kaynaklanmaktadır.

Eğer çoğu grevin basında nasıl haber yapıldığını incellerseniz, bu olayların nadiren manşetlerde olduğunu, çok az zaman, takip eden paragraflarda yer aldığını ve bazen de hiç yer almadığını görürsünüz. Başka bir şehirdeki bir işçi-işveren anlaşmazlığında, bir haberde anlaşmazlığın ne ile alakalı olduğu ile ilgili bilgi yer alabilmesi için, anlaşmazlığın çok önemli olması gerekir. Haberlerin rutini bu şekilde işler, politik meseleler ve uluslararası haberlerde de böyle işler. Haber, aşikâr evrelerin ilginç olanlarından ibarettir ve gazete-ye bu rutine bağlı kalması için yapılan baskı birçok yerden gelir. Bir durumun sadece basmakalıp bir evresine önem vermenin ekonomisinden gelir. Görmeyi öğrenmedikleri şeyleri görebilen gazetecileri bulmanın zorluğundan gelir. En iyi gazetecinin bile alışılmamış bir görüşü makul bir hale getirebileceği alanı bulmanın kaçınılmaz

³⁰³ Krş. Bölüm XI, "İlginin Yakalanması."

³⁰⁴ Sanat ve Eleştiri adlı makalesinden. Profesör R. W. Brown'un *Yazarın Sanatı* isimli eserinin 87'nci sayfasındaki alıntılanmış bir pasajda yer almaktadır:

zorluğundan gelir. Okuyucunun çabucak ilgisini çekmenin ekonomik zorunluluğundan, hiç ilgisini çekmemenin ya da yetersiz veya acemice tasvir edilmiş beklenmeyen bir haberle rahatsız etmenin getirdiği ekonomik riskten gelir. Bütün bu zorluklar birleştiğinde ve tehlikeli konular söz konusu olduğunda editör için belirsizlik yaratır ve doğal olarak tartışılmaz gerçekleri ve okuyucunun ilgisine daha kolay adapte edilebilir bir tavrı tercih etmesine neden olur. Tartışılmaz gerçek ve kolay ilgi aslında hem grevin kendisidir, hem de okuyucuya rahatsızlık veren şeydir. Bütün incelikli ve daha derin doğrular, endüstrinin şu anki organizasyonunda, fazlasıyla güvenilirmez doğrulardır. Yaşam standartları, üretkenlik ve insan hakları hakkında kesin kaydın ve nicel analizin yokluğunda bitmek tükenmek bilmeksizin tartışılabilir yargılar içerirler. Ve bunlar endüstride yer almadıkça, hakkında yeni haberlerin yayılımı sona erecektir, Isocrates'ten alıntı yapan Emerson'ın da dediği gibi bu , köstebek yuvalarını dağ olarak görmek ya da dağları köstebek yuvası olarak görmekten başka bir şey değildir.³⁰⁵ Endüstri içerisinde, anayasal prosedürün ve hiçbir uzmanın kanıt ve iddia peşinde koşmadığı yerlerde, okuyucuya sansasyonel gelen vaka, neredeyse her gazetecinin peşinden koşacağı vakadır. Endüstriyel ilişkilerin genellikle egemenlik sürdüğü düşünüldüğünde, konferans ve arabuluculuğun olduğu, ancak doğruları bağımsız bir biçimde filtrelenmediği, durumlarda bile, gazete okuyucusu için vaka olan şey sektör için bir vaka olmayacaktır. Anlaşmazlıkları gazeteler aracılığıyla düzenlenen bir çağrı ile dava etmek, gazeteler ve okuyucuların üzerine taşıyamayacakları ve taşımamaları gereken bir yük yükleyecektir. Gerçek kanun ve düzen var olmadıkça, haberlerin büyük çoğunluğu, bilinçli ve cesurca düzeltilmedikçe, kendilerini kanunen ve düzene uygun bir biçimde savunma yöntemi olmayan kişilerin aleyhine çalışacaktır. Sahadan gelen bültenler, savunmaya neden olan sebeplerdense, savunmanın yol açtığı soruna odaklanacaktır. Sebepler somut sebepler değildir.

³⁰⁵ a.g.e

Bahsettiğimiz bu bültenlerle editörler ilgilenir. Ofislerinde oturur, onları okur, kendisi nadiren olayların büyük kısmına tanıklık ederler. Daha önce bahsettiğimiz gibi, okuyucularının en azından bir kısmını her gün etkilemeleri gerekmektedir çünkü eğer rakip bir gazete daha çok ilgilerini çekerse okuyucular, onu merhametsizce terk edeceklerdir. Gazetelerin rekabeti sıklıkla dakikalardan ibaret olduğu için, muazzam bir baskı altında çalışırlar. Her bülten çabuk ancak karmaşık bir yargı gerektirir. Öncelikle anlaşılması gerekir, ayrıca diğer bültenlerle beraber değerlendirilip onlarla birlikte anlaşılması gerekir ve editörün anladığı kadarıyla, kamunun muhtemel ilgisine göre abartılır ya da önemi azaltılır. Standartlaştırma, stereotipler ve rutin yargıların olması da önemlidir nitelim bunların olmaması durumunda durumunda, editörler heyecandan akıllarını yitirecek gibi hissederler. Nihai sayfa belirli bir uzunluktadır ve belirli bir zamanda hazır olmalıdır. Maddeler için sadece belirli bir sayıda başlık olabilir ve her başlıkta belirli sayıda harf olmalıdır. Mütemediyeⁿ kamuyu satın almanın tehlikeli aciliyeti, onur kırıcı yayın kanunu ve sonsuz sorun olasılığı ortadadır. Bu durum, sistematizasyon olmadan asla yönetilemez çünkü standardize edilmiş üründe, zaman ve eforun ekonomisinin yanı sıra başarısızlığa karşı kısmi bir garanti vardır.

Başarısızlığın ihtimalinin dahi ortadan kaldırılmaya çalışıldığı bu noktada, gazeteler birbirlerini derinden etkilemiştir. Nitekim savaş çıktığında, Amerikan gazeteleri daha önce hiç deneyimlemedikleri bir konuyla karşı karşıya kalmıştı. Telgraf ücretlerini ödeyebilecek kadar varlıklı olan bazı günlük gazeteler, haberleri elde etmekte öncülük etmiş ve bu haberlerin sunuluş biçimi bütün basın için model olmuştur. Fakat, bu model nereden gelmişti? Bu model İngiliz basınından gelmişti. Modelin İngiliz modeli olmasının nedeni, Amerikan gazetelerinin sahibinin Northcliffe³⁰⁶ değil,

³⁰⁶ e.n. Northcliffe Media Ltd., İngiltere ve Orta ve Doğu Avrupa'da Daily Mail ve General Trust'a ait büyük bir bölgesel gazete yayıncısı.

İngiliz haberlerini almanın daha kolay olması ve Amerikan gazetecileri için İngiliz gazetelerini okumanın diğerlerini okumaktan daha kolay olmasıydı. Londra telgrafın ve haberin merkeziydi ve belirli bir savaş muhabirliği tekniği burada gelişmişti. Buna benzer bir durum Rus Devriminin haber yapılmasında da yaşanmıştı. O sıralarda, Rusya'ya erişim hem Rusya'dan hem de İtilaf devletlerinden oluşan askeri bir sansür ile ve daha da önemlisi Rus dilinin zorluklarıyla engellenmişti. Ancak bunların hepsinden de önemlisi, ortam etkili bir haber yapmak için elverişli değildi. Çünkü ortam büyük bir kaos hakimdi ve kaos, haber yapılması en zor olan ortamlardan biriydi. Bu ortam her ne kadar değişim geçiren bir kaos ortamı olsa da. Bu kaos ortamı sebebiyle Rus haberlerinin Helsingfors, Stockholm, Geneva, Paris ve Londra gibi kaynaklardan elde edilmesinin formülü, sansürcülerin ve propagandacıların eline bırakılmış oldu. Uzun bir süre kimse bir herhangi kontrole tabi tutulmadı, ta ki, kendilerini komik duruma düşürene kadar. Rusların haber konusunda yaşadığı bu kargaşalar sonucu oluşan ve nefret, korku uyandıran bir takım stereotiplerden dolayı gazeteciliğin en iyi niyetli içgüdüleri olan gitmek, görmek ve anlatmak arzusu, uzun bir süre bastırılmıştı.³⁰⁷

Her gazete, okuyucusuna ulaştığında hangi unsurların basılacağı, nerede basılacağı, ne kadar yer tutacağı ve nelerin vurgulanacağı konularında yapılan bir dizi seçimin sonucu olarak meydana gelir. Burada objektif standartlar yoktur. Gelenekler vardır. Aynı sabah aynı şehirde yayımlanan iki gazete ele alınsa ve birinde: "Britanya, Fransız saldırısına karşı Berlin'e yardım edeceğine dair söz verdi; Fransa açıkça Polonyalıları destekliyor." manşeti diğerinde de: "Mrs. Stillman'ın Diğer Aşkı" manşeti yer alabilir. Hangisini tercih edileceği ise zevk meselesidir, ancak tamamen editörün zevkinin meselesi de değildir. Belli birtakım okuyucunun yarım saatlik

³⁰⁷ Krş. *Haber Testi*, Walter Lippmann ve Charles Merz, Merz, Faye Lippmann'ın yardımıyla, *Yeni Cumhuriyet*, 4 Ağustos 1920.

dikkatini neyin çekeceğine dair editörün vardığı yargı ile ilgilidir. Bu noktada, dikkati güvence altına alma problemi, haberleri dini bir öğretinin ya da bir tür etik kültürün dayattığı bir perspektiften vermek ile aynı anlama gelmez. Okuyucuda duygu uyandırma ve onu okuduğu hikayelerle bireysel bir bağ kurmaya yönlendirme-ye dair bir problemdir bu. Okuyucusuna tasvir ettiği mücadeleyi tanıma fırsatı sunmayan haberler geniş bir kitleye hitap edemez. İzleyiciler, dramaya katıldıkları kadar haberlere de kendilerini özdeşleştirme yoluyla katılmalıdır. Kadın kahraman Babe Ruth'un yararasını sallamasına yardımcı olurken, tehlikede olduğunda herkesin nefesini tuttuğu gibi, okuyucu haberlere daha sinsi, derin ve gizli bir formda girer. Girebilmesi için hikâyede tanıdık bir yer bulması gerekir ki bu da zaten klişeler kullanılarak kendisine sunulur. Bir tesisatçı grubuna sadece bir “dernek” denirse, düşmanlığını geliştirmenin uygun olduğu mesajı verilebilir; “önde gelen iş adamları grubu” denirse, bu olumlu bir tepki yaratabilir. Fikir yaratma gücü, bu unsurların birleşiminde yatar. Baş yazılar bunu kuvvetlendirir. Bazen haber sayfalarında kimlik tespitine izin vermek için çok kafa karıştırıcı bir durumda okuyucunun kendisinin etkileşime geçebileceği bir ipucu verilir. Bu ipucunu, haberleri hızla ele geçirecekse, hepimizin yapması gerektiği gibi, eklemesi gerekmektedir. Bu kendisinin belli bir türde insan olduğunu düşünen bir kişinin, duygularını okuduğu haberlerle bütünleştirmesi gerektiğini söyleyen bir tür öneridir.

Walter Bagehot³⁰⁸ şöyle demektedir: “Eğer sadece bir orta sınıf İngiliz’e ‘Sirius’ta salyangoz olup olmadığını düşündürebilirsən ya-
kında onun hakkında bir fikir sahibi olacaktır. Onu düşündürmek zor olacak, ama düşünürse, kararsız bir şekilde duramayacak ve bir karara varacaktır. Bu durum herhangi bir sıradan konuda da elbette bu böyledir. Bir bakkal dış politika ile ilgili tam bir inanca, genç bir kadın dini törenler üzerine tam bir teoriye sahiptir; ikisi

³⁰⁸ On the Emotion of Conviction, Literary Studies, Vol. III, s. 172

de bu konular üzerine herhangi bir şüphe duymaz.” Yine de bir bakkal, sattığı ürünler hakkında birçok şüpheye sahip olur ve dini törenler hakkında harika bir şekilde kendinden emin olan genç kadın, bakkalla evlenip evlenmeme, ilgisini kabul etmenin uygun olup olmayacağı konusunda çokça şüpheye sahiptir.

Kararsız bir şekilde durabilme, sonuca ilgi duyulmamasına veya alternatifler üzerine canlı bir algıya işaret eder. Dış politika veya ayinler söz konusu olduğunda, sonuçlara duyulan ilgi yoğundur, aynı zamanda görüşün kontrol edilmesi için yöntemler yetersizdir. Bu, genel haber okuyucusunun kötü durumudur. Eğer haberleri en azından okuyacaksa, ilgisini çekmesi gerekir, yani durumu benimseyebilmeli ve sonucu umursamalıdır. Ama eğer bunu yaparsa, kararsız duramaz ve gazetesi tarafından verilen ipucunu kontrol etmenin bağımsız bir yolu yoksa, konuyla ilgileniyor olması neredeyse gerçeğe aşağı yukarı yaklaşan bir fikirler dengesine ulaşmasını zorlaştırabilir. Konu hakkında ne kadar tutkulu olursa, sadece farklı bir görüşten değil, aynı zamanda rahatsız edici bir haberden de o kadar rahatsız olur. Bu yüzden birçok gazete, dürüstçe okuyucularının partizanlığını uyandırmış oldukları için, editör gerçeklerin izin verdiğine inansa bile, kolay kolay pozisyon değiştiremez. Bir değişiklik gerekliyse, geçiş en yüksek beceri ve incelikle yönetilmelidir. Genellikle bir gazete bu kadar tehlikeli bir performansla teşebbüs etmez. Bu konuyla ilgili haberleri incelemek ve ortadan kaldırmak daha kolay ve güvenlidir, böylece ateş havasız bırakılarak söndürebilirler.

24. BÖLÜM*

HABER, GERÇEK VE SONUÇ

Basın özelinde gün geçtikçe artan çalışmalar yapıyor olsak da yaptığımız çalışmalar daha çok öncül hipotezlerimize dayanmaktadır. Bay Sinclair ve rakiplerini baz alıp, haber ve gerçeğin aynı şeyi ifade eden için iki ayrı kelime olduğunu varsayarsak, sanıyorum, hiçbir yere varamayacağız. Gazetenin bu noktada yalan söylediğini kanıtlayacağız. Bu noktada Bay Sinclair'in açıklamasının yalan olduğunu kanıtlayacağız. Bay Sinclair'in birinin yalan söylediğini söylediğinde yalan söylediğini ve birisinin Bay Sinclair'in yalan söylediğini söylediğinde yalan söylediğini göstereceğiz. Bu karmaşık duruma isyan edebiliriz ama isyanımız boşluğa gidecektir.

Bana göre en verimli görünen hipotez, haber ve gerçeğin aynı şey olmadığıdır ve açıkça ayırt edilmesi gerektiğidir.³⁰⁹ Haberin işlevi, bir olaya işaret etmek, gerçeğin işlevi, gizli gerçekleri aydınlatmak, onları birbirleriyle ilişkilendirmek ve insanların hareket davranışlarına karar verirken kullanabileceği, gerçekliğin bir resmini yapmaktır. Sadece toplumsal koşulların tanınabilir ve ölçülebilir bir şekil aldığı noktalarda, doğruluk ve haber birbiriyle örtüşmektedir.

* Çev. Gülçin Eren Marmara Üniversitesi S.B.E Lisansüstü Öğr.

³⁰⁹ Özgürlük ve Haberler'i yazdığımda bu ayrımı açıkça ifade edecek kadar anlamamıştım, ama bkz. s. 89 vd.

Bu, insan ilgisinin tüm alanının nispeten küçük bir kısmıdır. Bu sektörde -ki bu sadece bu sektör için geçerlidir- haberler için yapılan testler, sapkınlık veya baskılama suçlamalarını, partizan bir yargıdan daha fazlası olarak değerlendirebilmek için yeterince kesin sonuçlar verir. Gazetenin sahip olduğu tek bilgi, tekrar tekrar güvenilirmez olduğu kanıtlanmış bir kaynaktan öldüğüne dair bir rapor olduğunda, Lenin'in öldüğünü altı kez haber yapmanın hiçbir savunması, hafifletici sebebi, mazereti olamaz. Bu durumda haberler "Lenin Ölü" değil, "Helsingfors Lenin'in Öldüğünü Söylüyor" şeklinde olmalıdır. Bir gazeteden Lenin'in, haberin kaynağının güvenilirliğinden daha kötü durumda olduğunu yansıtmak için sorumluluğu üstüne alması istenebilir; eğer editörlerin en üst seviyede sorumlu olduğu bir konu varsa bu da kaynaklarının güvenilirliğine ilişkin yargıların sorumluluğudur. Ancak, Rus halkının istedikleri hikayeler ile uğraşmak söz konusu olduğunda, buna benzer bir test yoktur. Bu kesin testlerin yokluğu, sanırım, mesleğin karakterini, başka hiçbir açıklamanın yapamadığı kadar iyi açıklar. Üstesinden gelmek için olağanüstü bir yetenek veya eğitim gerektirmeyen çok küçük bir kesin bilgi gövdesi vardır. Gerisi gazetecinin kendi takdirindedir. John Smith, iflasa uğradığı yerden, ki bu yerin Bölge Sekreterinin ofisi olduğuna kesin gözüyle bakılıyor, ayrıldığı anda tüm sabit standartlar ortadan kalkar. John Smith'in neden başarısız olduğunun hikayesi, insani kırılganlıkları, battığı ekonomik koşulların analizi vb. yüzlerce farklı şekilde anlatılabilir. Tıbbın, mühendisliğin ve hatta hukukun aksine, uygulamalı psikolojide bir disiplin yoktur ki haberdan gerçeğin belirsiz dünyasına geçtiğinde gazetecinin zihnini yönlendirme yetkisi olsun. Kendi zihnini yönlendirecek kaideler ve okuyucunun muhakemesini ya da yayımcının baskısını zorlayan kaideler yoktur. Gerçeğin ona göre olan versiyonu sadece onun versiyonudur. Gerçeği gördüğü haliyle nasıl gösterebilir? Gösteremez, tıpkı Bay Sinclair Lewis'in Main Street hakkındaki tüm gerçeği söylediğini gösteremeyeceği

gibi. Kendi zayıflıklarını ne kadar iyi anlarsa, nesnel bir testin olmadığı yerlerde kendi görüşünün hayati ölçüde kendi basmakalıp inanışlarından, kendi kaidelerine ve çıkarlarının aciliyetine göre inşa edilmiş olduğunu kabul etmeye o kadar hazırdır. Dünyayı öznel mercekleyle gördüğünü bilir. Shelley'in de belirttiği gibi, sonsuzluğun, beyaz parlaklığını lekeleyen çok renkli bir cam kubbesi olduğunu da inkâr edemez.

Bu bilgi sayesinde gazetecinin güvencesi azalır. Her türlü ahlaki cesareti olabilir, ancak fen bilimleri nihayet teolojik kontrolden kurtaran belirli bir tekniğin mahkumiyetinden yoksundur. Fizikçiye dünyanın tüm güçlerine karşı entelektüel özgürlüğünü veren, bozulamaz bir yöntemin kademeli olarak gelişmesiydi. Kanıtları o kadar açtı ki, kanıtları geleneklerden o kadar keskin bir şekilde üstündü ki, sonunda tüm kontrollerden ayrılabilirdi. Ancak gazetecinin kendi vicdanından ya da gerçeklerden aldığı böyle bir desteği yoktur. İşverenlerinin ve okuyucularının görüşleri ile onun üzerinde uygulanan kontrol, hakikatin önyargı ile kontrol edilmesi değil, bir görüşün daha az doğru olmadığının başka bir görüşle kontrolüdür. Yargıç Gary'nin sendikaların Amerikan kurumlarını yok edeceği iddiası ile Bay Gomer'in sendikaların insan hakları ajansları olduğu iddiası arasındaki seçim büyük ölçüde inanma iradesi tarafından yönlendirilmektedir.

Tartışmaları söndürme ve haberleştirecek bir noktaya indirgeme görevi, muhabirin yapabileceği bir görev değildir. Gazetecilerin, insanlara fikirlerinin dayandığı gerçeğin belirsiz karakterini göstermeleri, sosyal bilimleri daha kullanışlı toplumsal gerçeklik formülasyonu yapmaları için eleştirmeleri, itiraz etmeleri, devlet adamlarının daha fazla görünür kurumlar kurmaları için teşvik etmeleri mümkün ve gereklidir. Diğer bir deyişle basın, haber yapılabilir gerçeğin genişletilmesi için savaşabilir. Ancak toplumsal gerçekler günbegün örgütlendiğinden, basın, kamuoyunun demokratik teorisinin gerektirdiği bilgi miktarını bir basımdan diğerine donatacak

şekilde örgütlenmemiştir. Bu, radikal gazetelerdeki haberlerin kalitesinin gösterdiği gibi, Brass Check'ten değil, basın, yönetim güçlerinin noksan bir şekilde kaydedildiği bir toplumla ilgilenmesinden kaynaklanmaktadır. Basının kendisinin bu kuvvetleri kaydedebileceği teorisi yanlıştır. Normalde basın sadece hali hazırda kurumların çalışmaları tarafından kaydedilenleri kaydedebilir. Diğer her şey öz-bilinç ve insan zihninin cesareti ile dalgalanan karsızlıklar argümanlar ve fikirlerdir.

Mr. Sinclair'ın biz inandırmak istediği gibi basın evrensel olarak kötü değilse ya da derin komplolar kurmuyorsa, demokratik teorinin şimdiye kadar kabul etmiş olduğundan çok daha zayıftır. Halk egemenliğinin tüm yükünü taşımak ve demokratların zaten var olduğunu umduğu gerçeği kendiliğinden sağlamak için çok zayıftır. Ve böyle bir hakikati sağlamasını beklediğimizde yanıltıcı bir yargı standardı kullanırız. Haberin sınırlı doğasını, toplumun sınırsız karmaşıklığını yanlış anlar; kendi dayanıklılığımızı, kamusal ruhumuzu ve çok yönlü yetkinliğimizi abartırız. Kendi zevklerimizi dürüst bir şekilde analiz edersek, aslında ilginç bulmayacağımız gerçekler için de bir iştah yarattığımızı görürüz.

Eğer gazeteler, tüm yetişkinlerin her tartışma konusu hakkında bir fikre ulaşabilmesi için insanlığın tüm kamusal yaşamını tercüme etmekle görevlendirilirse, başarısız olurlar. Ve bu hususta ısrarcı davranırlarsa da herhangi bir gelecekte başarısız olmaya devam edeceklerini düşünmekten başka şansımız yoktur. İş bölümü ve otoritenin dağıtılmasıyla sürdürülen bir dünyanın, tüm popülasyondaki evrensel görüşler tarafından yönetilebileceğini varsaymak mümkün değildir. Teori, bireysel okuyucunun her şeyi anlayabileceğini var sayarak, bilinçsizce kurulur ve temsili hükümet, basına endüstriyel organizasyon ve diplomasinin başaramadığı her şeyi gerçekleştirme yükünü yükler. İnsanlar üzerinde etki yaratması ve insanları harekete geçirmesi için yirmi dört saatin, en iyi ihtimalle sadece otuz dakikasına sahip olabilen basından, kamu

kurumlarındaki boşluğu giderecek “Kamuoyu” adlı mistik bir güç yaratması istenir. Basın da sık sık yanılarak bunu yapabileceğini iddia eder. Bunun kendisi için büyük bir ahlaki maliyeti vardır; hala orijinal dayanaklarına bağlı bir demokrasiyi, gazetelerin her hükümet organına ve her sosyal soruna karşı savunmak durumundadır. Medya patronları, bu iş için normalde kendilerinde bulunmayan iletişim araçlarının, kendilerine tedarik edilmesini isterler. Kendilerini bilgi araçlarıyla donatmayan kurumlar, nüfusun, bir bütün olarak basını okuyarak çözmesi gereken bir “sorun” demeti haline gelirler.

Başka bir deyişle, basın, girişime, referanduma ve hatırlamaya atfedilen işlevle, çok daha geniş bir ölçekte ve günden güne suçlanan, doğrudan demokrasinin bir organı olarak görülmeye başlanmıştır. Kamuoyu Mahkemesi, gece gündüz açıktır, her zaman için yasa koymaktadır. Bu elverişli değildir. Haberin doğasını düşündüğümüzde, düşünülebilir bile değildir. Çünkü haberler, gördüğümüz gibi, olayın kaydedildiği hassasiyetle kusursuz bir orantıya sahiptir. Etkinlik isimlendirilebilir, ölçülebilir, şekil verilebilir, spesifik hale getirilebilir değilse ya haber karakterini alamaz ya da hatalı gözlemlere, dolayısıyla bu gözlemlerden ortaya çıkan hatalı sonuçlara ve önyargılara maruz kalır. Bu nedenle, genel olarak, modern toplumla ilgili haberlerin kalitesi, sosyal organizasyonunun bir endeksidir. Kurumlar ne kadar iyi olursa, ilgili tüm menfaatler o kadar fazla temsil edilir, daha fazla konu çözülür, daha objektif kriterler ortaya çıkar, bir ilişki daha mükemmel bir haber olarak sunulabilir. En iyi ihtimalle basın, kurumların hizmetkarı ve koruyucusudur; en kötü ihtimalle ise, birtakım kişilerin sosyal düzensizlikleri kendi amaçlarına kullandığı bir araçtır. Bu kurumların işlevlerini yerine getiremediği durumlarında, vicdansız gazeteciler sorunlu sularda balık tutabilir ve vicdanlı kişiler belirsizlikler ile kumar oynamak zorunda kalır.

Basın, kurumların yerini tutmaz, huzursuzca hareket eden, kararlılığı bölüm bölüm ve kısıtlı bir şekilde aydınlatan bir projektör ışığı gibidir. İnsanlar bütün dünyanın işini sadece bu ışıkla yapamaz. Toplumu bölümlere ayırarak, olaylar ve sansasyonlar ile yönetemezler. Basının, popüler bir karar için yeterince anlaşılabilir bir durumu ortaya çıkarabilmesi için, sadece kendilerine ait sabit bir ışıkla çalışması ve ışığın kendilerine döndürülmesi gerekir.

Sorun basından daha derinde yatmaktadır, çözüm de öyle. Bir analiz ve kayıt sistemine dayanan sosyal organizasyonda ve bu prensibin tüm sonuçlarında yatmaktadır; her yerde yaşayan vatandaş teorisinin terk edilmesinde, kararın ademi merkezîyetinde, karşılaştırılabilir kayıt ve analiz yoluyla kararın koordinasyonunda yatmaktadır. Eğer yönetim merkezlerinde, işi yapanlara ve onu yönetenlere karşı anlaşılır kılan bir denetim söz konusuysa, ortaya çıkan sorunlar körlerin çarpışması değildir. Daha sonra, basın için de basın üzerinde bir kontrol mekanizması olan bir istihbarat sistemi tarafından haberler ortaya çıkarılır.

Bu, radikal olan yoldur. Basının sorunlarının temeli, bölgesel, işlevsel, kapitalist, komünist, her nasıl olursa olsun, sanayi sorunları gibi ortak bir kaynağa; kendi kendini yöneten özerk bireylerin, bilgi alma amaçlı bir makina icat ederek, yaratım ve organizasyon süreci ile sıradan deneyimlerini paylaşım ön yargılarını aşma konusundaki başarısızlıklarına döner. Çünkü insanlar dünyaya dair güvenilir bir resimleri olmadan hareket etmeye zorlanmışlardır. Hükümetler, okullar, gazeteler ve kiliseler demokrasinin daha belirgin başarısızlıklarına, şiddetli önyargıya, ilgisizliğe, ilginç önemsiz bilgilerin sıkıcı önemli bilgilere tercih edilmesine karşı çok az yol alabilmişlerdir. Bu, popüler hükümetin birincil kusurudur; geleneklerinin doğasında olan bir kusurdur ve benî, diğer tüm kusurları buna bağlayabileceğimizi düşünmekteyim.

25. BÖLÜM*

UZMANLAŞMANIN ÖNEMİ

Yasalar ikna edici olsalardı, Charles McCharty, Robert Valentine ve Frederick W. Taylor gibi öncüler, söz hakkı için bu kadar çabalamak zorunda kalmayabilirdi. Ancak neden bu denli bir mücadeleye girişmek durumunda kaldıkları ve resmi araştırma bürolarının, endüstriyel muhasebe ve bütçelendirme benzeri süreçlerin neden reformun çirkin ördek yavruları olarak ortada durduğu son derece açıktır. Bu öncü isimler, ikna edici kamuoyu materyallerinin inşa edildiği süreci tersine çevirmeyi başarmıştır. Sıradan bir gerçek, stereotipler yığını ve dramatik bir açıklama sunmak yerine; dramayı bozguna uğratmayı, stereotipleri es geçmeyi ve insanlara alışılmadık ve kişiler üstü nitelikte gerçekler yığınına servis etmeyi tercih etmişlerdir. Bu durum, acı verici olmadığı zamanlarda sıkıcı bir karakter çizmektedir. Bu yöntemin sancılara sebep olduğu grubu oluşturan, saklayacak çok fazla şeyi olan, ticaret ile ilgilenen politikacılar ve partililer, kendi rahatsızlıklarını ve sancılarını ortadan kaldırmak adına genellikle halkın hissettiği bu acı verici olmayan durumlarda hissedilen sıkıcılığı kullanmaktadır.

* Çev. Arş. Gör Serhan Tezgeç Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Arş. Görevlisi

Tüm karmaşık yapılı topluluklar, özel adamların, kahinlerin, rahiplerin ve yaşlıların yardımlarına ihtiyaç duymuşlardır. Bizim demokrasimiz ise evrensel yeterlilik teorisine dayandığından, hükümetin yönetim mekanizmasına ve endüstrilere yardım edebilmesi için avukatları görevlendirmektedir. Ancak nihai olarak anlaşılmıştır ki özel olarak eğitilmiş adamlar, amatörlerin zihninde canlanana nazaran, gerçeklerin dünyası içerisinde daha bulanık bir şekilde yollarına devam etmektedir. Bu durumun düzeltilmesi için geleceksel avukatların yardımına başvurmanın da yararsız bir çaba olduğu tecrübeler ile ortaya konulmuştur. Teknik bilginin uygulama alanlarının artmasıyla birlikte, toplum gözü dönmüş bir biçimde ve devasa boyutlarda büyüme göstermiştir. Bu durumun gerçekleşmesini sağlayanlar ise, kesin ölçümlemeleri ve sayısal analizleri kullanmayı ve uygulamayı öğrenmiş olan mühendisler olmuştur. Bu sürecin yönetilmesi mümkün değildir; insanoğlu çıkarımlar yaparak yanlış ve doğru üzerinde düşünen insanlar sayesinde keşifler yapmaya başlamıştır. Bu işleyiş yalnızca, aynı zamanda onu yaratan teknik ile insanların kontrolü altına alınabilmektedir.

Sonuçta bu toplumu yönetenlere, onun alt bileşenlerini anlaşılabilir kılma misyonu yüklenen aydınlanmış ve yönlendirici zihinler olan uzmanlar, kendileri bu amaç doğrultusunda eğitim almışlar ya da kendilerini eğitmişlerdir. Bu zümre pek çok farklı isimle anılmıştır; istatistikçiler, muhasebeciler, denetçiler, endüstriyel danışmanlar, farklı alanlarda faaliyet gösteren mühendisler, endüstri mühendisleri, personel amirleri, araştırmacılar, “bilim insanları” ve bazen yalın bir biçimde özel sekreterler. Tüm bu meslek erbabları beraberlerinde kendi jargonlarını da getirmiştir; bunun yanı sıra dosya dolaplarını, kart kataloglarını, grafiklerini ve klasörlü zimbirtılarını da arkalarından sürüklemeyi ihmal etmemişlerdir. Tüm bunların ötesinde esas olarak ortaya çıkan şey, bir ofis masasının arkasında, önünde daktilo edilmiş kağıtlar ile oturan ve işlerin oluru-na karar veren karakter olarak idealize edilmiş yönetici tipolojisi olmuştur.

Tüm bu ilerleme, kör doğal seleksiyon özelliği gösteren spon-tane yatarıcı bir evrimin işi olarak ortaya çıkmamıştır. Devlet adamları, yöneticiler, parti liderleri, hayır kurumu yöneticileri gün içerisinde birbirinden farklı onlarca konuda fikir yürütmeleri ge-rektiğini fark ettiklerinde birilerinden yardım almalarının iyi ola-cağına kanaat getirmişlerdir. Hatırlatıcı notlar için çalışanlarından talepte bulunmaya başlamış postalarını okuyamadığını fark etmişlerdir. Önemli mektuplardaki ilgi çekici cümlelerin altını çizmesi için yardımcı talebinde bulunmuş, masasının üzerinde giderek olgunlaşan yazılı metinlerden oluşan yığınları öğütmesinin güçlü-ğünün farkına varmış bu nedenle, özet ricasında bulunmuşlardır. Sonsuz figürler serisini okuyamayacaklarını düşünmüş bu figürle-ri anlaşılır resimlere dönüştüren adamları kucaklamışlardır. Bir makineyi diğerinden ayırt edemediğini anladıklarındaysa; doğru makinayı seçmesi, ederlerini belirlemesi ve aletlerin ne işe yaradı-ğını söylemesi için mühendisler kiralamıştır. Bir adamın sırasıyla şapkasını, ceketini ve atkısını üzerinden alması gibi; taşıması güç bir ağırlıkla uğraştığı zamanlarda bir yükün ardından diğerinden kurtulmuşlardır.

Lakin ilginçtir ki, yardıma ihtiyacı olduğunu bilmesine rağmen, yöneticiler sosyal bilimcilere başvurmak konusunda ağır davran-mıştır. Kimyager, fizikçi ve jeolog ise çok daha erken ve dostane bir şekilde karşılanmıştır. Onlar için laboratuvarlar kurulmuş; on-ları teşvik etmek adına fırsatlar sunulmuş ve doğa üzerine zaferler kazanıldıkça hızlı bir şekilde takdir edilmişlerdir. Ancak insan do-ğasını temel uğraşı alanı olarak belirleyen bilim insanları için ise durum farklıdır. Bunun pek çok farklı nedeni bulunmaktadır. En temel neden, gösterebileceği ve sunabileceği zaferlerin son derece sınırlı olmasıdır. Bu sonuçlar sınırlıdır, çünkü tarihte kalan bir me-sele ile uğraşmadığı sürece teorilerini halka sunmadan ispat etmesi mümkün değildir. Doğa bilimleri alanında çalışan bir bilim insanı ise ortaya bir hipotez atabilir, test edebilir, eğer olmazsa hipotezini

istediği kadar güncelleyebilir ve bunun için kimsenin bir bedel ödemesi gerekmez. Ancak bir sosyal bilimcinin laboratuvar testi kadar keskin bir sonuç önermesi olası değildir; eğer onun verdiği bir tavsiyeye uyulur ve hatalı olduğu ortaya çıkarsa, sonuçları hesaplanabilir olmayacaktır. Onun uğraşı verdiği alan çok daha fazla sorumluluk gerektiren, ancak daha az kesinlik ihtiva eden bir alana tekabül etmektedir.

Durum, yalnızca bundan ibaret değildir. Laboratuvara dayalı bilimlerde öğrenim gören öğrenciler, düşünce ve eyleme geçme arasındaki ikilemi aşmış durumdadır. Eyleme dökmeye niyetlendiği deneye ait bir örneği, deneyi istediği kadar tekrarlayabileceği sessiz bir yere götürmesi ve boş zamanında incelemesi yeterlidir. Aksine sosyal bilimci ise sürekli olarak bir ikilem ile boğuşmak zorundadır. Eğer çalıştığı konu üzerinde rahatça düşünebileceği boş zamanı ona sağlayan kütüphanede oturursa; resmi raporlardan, gazetelerden ve mülakatlardan elde edebileceği fazlasıyla sıradan ve eksik yazılı kaynağa güvenmek zorunda kalacaktır. Yok eğer olayların meydana geldiği “dünya” içerisine atılmaya karar verirse, bu kez de kararların verildiği kutsal alana kabul edilebilmesi için uzun ve yorucu bir stajyerlik döneminden geçmesi gerekecektir. Yapamayacağı şey ise şudur; canının istediği gibi olayların içerisine dalıp çıkmak. Karşısında ayrıcalıklı dinleyiciler yoktur. İş adamı, sosyal bilimcilerin kendi bilgisine yalnızca dış kaynaklarla sahip olabildiğini gözlemlemekte; en azından bir kısmı için geçerli olmak üzere, içten içe sosyal bilimcinin hipotezlerinin laboratuvarda kanıtlanmaya elverişli olmadığını ve doğrulamanın yalnızca “gerçek” dünyada gerçekleşebileceğini bilmekte, ardından da kamu düzeni hakkında kendisi ile aynı görüşleri paylaşmayan sosyal bilimciler için zihninde daha aşağı bir izlenim oluşturmaktadır.

Sosyal bilimci de kendisi hakkında biçilen bu değeri yüksek ihtimalle paylaşmaktadır. Kendi işleri hakkında içsel olarak düşük miktarda bir kesinliğe sahiptir. Yarı yarıya onlara inanmakta, hiçbir

şeyden emin olamamakta ve kendi düşünce özgürlüğü üzerinde hak iddia etmesini sağlayacak ikna edici bir neden bulmakta güçlük çekmektedir. Zaten kendi vicdanının ışığında bunun için gerçekte nasıl bir hak iddia edebilir?³¹⁰ Elindeki veriler belirsizdir ve bunları doğrulamak için kullandığı araçlar eksiktir. Ondaki en iyi nitelikler aynı zamanda birer hayal kırıklığıdır. Eğer gerçekten sahip olduğu bilimsel ruh hakkında eleştirel ve koyuysa, bir kuramcı gibi davranamaz ve yöneticilere, öğrencilere, yerel birimlere ve muhafazakâr basına karşı yürütülecek o son büyük savaşa kendisinin de emin olmadığı bir teori uğruna giremez. Eğer mahşer günü yaşanacak bu savaşta saflarda yer almak isteniyorsa, Tanrı adına savaşıyor olmak gerekir; ancak bir politik bilimci Tanrı'nın onu çağırıp çağırmadığı konusunda her zaman bir takım süphelere sahiptir.

Sonuç olarak, eğer sosyal bilimlerin büyük çoğunluğu müspet olmaktan ziyade savunmacı³¹¹ bir yapıdaysa, bunun açıklaması “kapitalizm” içerisinde değil, sosyal bilimlerin ihtiva ettiği fırsatlarda aranmalıdır. Pozitif bilimciler, kiliseden onları ayıran ve özgür kılan yol için sonuçları yok sayılamayan bir metod üzerine çalışagelmışler ve başarmışlardır. Kendilerini ikna etmeyi başarmış ve bunun sonucunda saygınlık kazanmışlardır ve ne için savaştıklarının da farkındadırlar. Sosyal bilimci de benzer biçimde, kendi metodolojisi üzerinde çalıştığı zaman gücünü ve saygınlığını elde edecektir. “Büyük Toplum” (Great Society Movement) hareketinde çalışan insanların analiz için ihtiyaç duydukları araçları anlaşılır kılarak, bu ihtiyacı bir fırsata dönüştürmeleri sosyal bilimcilerin önündeki çıkar yoldur.

³¹⁰ Krş. Charles E. Merriam, *The Present State of the Study of Politics*, *American Political Science Review*, Vol. XV. No. 2, May, 1921.

³¹¹ e.n. Lippmann burada “Apologetics” kavramını kullanmaktadır. Bu kelime esasen ilahiyatta savunma retoriği olarak bilinen, dini öğretilerin savunusudur. Lippmann burada sosyal bilimlere de benzer şekilde bir savunma içinde olduğuna vurgu yapmaktadır.

Ancak işlerin şimdiki gidişatına bakılacak olduğunda, sosyal bilimci, verilerini alakasız materyaller yığını içerisinde toplamaktadır. Sosyal süreçler, çoğunlukla tesadüfi uygulamalar şeklinde ve geliş güzel kayıt edilmektedir. Meclise sunulan bir rapor, bir müzakere tutanağı, soruşturma kayıtları, dava özetleri, nüfus sayımı sonuçları, gümrük vergisi, vergi takvimi veya Piltdown Adamı³¹² vakasında olduğu üzere kafatası gibi bir materyal, konu üzerinde çalışmakta olan öğrenci durum hakkında herhangi bir fikir edinmeden önce maharetli bir çıkarım sürecine tabi tutulmak durumundadır. Bu vakalar genellikle, yurttaşların bilinçli yaşamları ile ilgili olsa dahi, genellikle üzücü bir şekilde anlamsız görünür, çünkü araştırmacı üzerinde uğraştığı verilerin toplanma şekli hakkında denetleme yetkisine sahip değildir. Bir medikal araştırma düşünün ki; araştırmanın yürütücüsü olan öğrenciler, hastaneye nadiren gidebilmiş, hayvan deneylerinden mahrum bırakılmış; dinledikleri hastalardan, her biri kendince bir teşhis yöntemine sahip olan hemşirelerin raporlarından ve eczacıların kâr fazlalıklarına dayanarak Maliye Bakanlığı tarafından derlenmiş istatistiklerden bir sonuç çıkarmaya mecbur bırakılmış olsun. Sosyal bilimci genellikle yasanın bir kısmını uygulamış, bir şeyi doğrulamak, ikna etmek, iddia etmek ya da kanıtlamak amacıyla bir yetkilinin eleştirel olmayan zihni tarafından üretilen kategorileri kullanarak elinden geleni yapmaya çalışmaktadır. Öğrenciler bunu bilmektedir ve bu duruma karşı bir önlem olması adına, yetkililerden gelen bilgilerin öneminin azaltılmasını sağlayacak, incelikle işlenmiş ve şüpheli bir bilim dalı geliştirmiştir.

³¹² e.n. Piltdown Adamı 1912 yılında Charles Dowson'un İngiltere'nin Piltdown bölgesinde bulunduğunu iddia ettiği kafatasıdır. 500.000 yıl öncesine tarihlenen iddia edilen yeni bir İnsansı maymun türü kitabın yazıldığı dönemde gerçekliği ile ilgili ciddi tartışmalar olduğu bir olaydır. Fakat 1953 yılında Charles Dowson'un bu iddiasının geçersiz olduğu ve sahtekarlık yaptığı ortaya çıkmıştır.

Bu bir erdemdir ancak sosyal bilimlerin bozuk durumu için bir düzeltici işlevi görmesi gerektiğinde, zayıf bir erdemdir. Bu koşullar altında, bilim adamı bulabildiği en zekice cevapları tam olarak anlaşılmayan durumlar ve olaylar için vermeye çalışmakla yükümlüdür. Ancak iş dünyası içerisinde çalışmakta olan ve uygulamaya ilk elden erişimi olan bir uzmanın gerçekler üzerindeki kontrol olanağı çok daha farklı olacaktır. Uygulama sahasında bulunan insanlardan kendisine gelmekte olan gerçekler üzerinden bir genelleme yapan insan olmak yerine, saha adamları için hakikati oluşturan adam olmaktadır. Mevzubahis durum, uzmanın konumunda derin bir değişikliğe tekabül etmektedir. Artık dışarıda, bir yerlerde durmamakta; meşgul işi adamları tarafından kendisine sunulan bilgiyi çiğnemeye çalışıp, geviş getirmektense; karar aşamalarındaki yerini arka sıralardan ön saflara taşımaktadır. Günümüzde sıralama şu şekildedir; iş adamı kendi gerçeklerini bulur ve bunların temellerine karar verir ardından biraz zaman geçtikten sonra, sosyal bilimci iş adamının bilge bir biçimde karar verip vermediği hakkında mükemmel sebepler ortaya çıkarır. Olayın vuku bulmasından sonra cereyan eden bu ilişki, kötücül bir akademik tavır örneğidir. Olması gereken sıralamaya göre ise, tarafsız bir uzman saha adamları ve uygulayıcılar için gerçekleri bulmalı ve formüle etmeli; ardından çıkarımları ve derlediği gerçekler üzerinden bir kıyas yaparak bilgelikle fikrini sunmalıdır.

Pozitif bilimler için bu stratejik konumlandırmadaki değişim, yavaş başlamış ancak hızlı bir şekilde artış göstermiştir. Mucitlerin ve mühendislerin yarı aç, romantik hariciler olduğu ve acayip adamlar olarak muamele gördüğü bir zaman dilimi vardı. İş adamları ve ustalar, onların zanaatlarının sırlarının tümüne vakıftı. Ardından bu gizemler daha da dallanıp budaklandı ve sonunda endüstri herhangi bir gözün göremeyeceği fizik kanunlarına ve kimyasal karışımlara dayanır hale geldi ve yalnızca eğitilmiş bir zihin olan biteni anlayabildi. Bilim adamları Latin Mahallesi'ndeki

soylu çatı aralarından ofis binalarına ve laboratuvarlara taşındı ki yalnızca bu betimleme dahi endüstrinin dayandığı gerçekliğin tanımlanması için yeterlidir. Bu yeni ilişki türünden verdiği kadarını, belki de verdiğiinden de fazlasını aldı; ekonomik desteğinin, ilham kaynağının ve pratik karar mekanizmalarıyla olan direkt temasının büyük kısmını kaybettiği halde saf bilim uygulamalı bilimden daha hızlı bir biçimde gelişti. Yine de pozitif bilimler hâlâ karar verme aşamasında sağduyularından başka bir şeye sahip olmayan adamların görkemli kısıtlamaları altında istihdam edilmişlerdir. Bu adamlar bilim adamları tarafından karmaşık bir hale getirilen dünyayı herhangi bir bilimsel yardım almadan yönetmişlerdir. Yine kavrayamadıkları gerçeklerle boğuşmak durumunda kalmışlar; bir zamanlar durumu anlamak için yalnızca mühendislere başvurmaları kâfi iken artık istatistikçi, muhasebeci gibi pek çok farklı alanın temsilcilerine danışmak zorunda kalmışlardır.

Bu pratik bilgi sahibi öğrenciler yeni bir sosyal bilimin gerçek öncüleridir. Onlar, “seyir halindeki aracın tekerleri ile birlikte hareket etmekte, iç içe geçmektedir”³¹³ ve bilim ile eylemin bu pratik çerçevedeki bir araya gelişinden, süregelen bir çalışmanın arkasındaki inançların açıklığa kavuşturulması ile her ikisi de ciddi ölçüde fayda sağlamaktadır.

Bizler henüz başlangıcın ilk safhalarındayız. Ancak eğer insanların birlik haline geldiği oluşumların büyük bir kısmının içinde bulunulan ortamın raporlamasını yapacak uzmanları barındırması gerektiği kabul edilirse, hayal gücü üzerinde çalışabileceği ilk öncülü elde etmiş sayılır. Benim düşünceme göre, uzman personellerin kendi aralarında teknik bilgiyi ve sonuçları değiş tokuş etmelerinde deneysel sosyal bilimler metodolojisinin izlerini bulmak mümkündür. Her bir okul bölgesine ait bütçelendirme, sağlık departmanları, fabrikalar ve gümrük tarifeleri gibi farklı alanlardan

³¹³ Krş. Mr. Ralph Barton Perry, Amerikan Felsefe Birliği Başkanı, 28.11.1920. Yirminci yıllık toplantı zabıtlarında yayımlanmıştır.

gelen bilgiler, burada çalışan uzmanlar için paylaşılabılır ve karşılaştırılabilir birer bilgi kaynağına dönüşürse ortaya çıkan sonuç, özgün bir tecrübenin boyutlarına ulaşabilir. 48 eyalette, 2400 şehirde, 277.000 okul yatakhaneinde, 270. 000 imalathanede, 27.000 maden ve taş ocağında, eğer kaydedilebilir ve ulaşılabilir hale getirilirse bir deneyim ve veri hazinesi ortaya çıkar. Ayrıca, toplumun temellerini sarsmadan, küçük bir risk alarak herhangi bir mantıklı hipotezi düzgün bir sınamadan geçirme fırsatı da ele geçirilmiş olur.

Başlangıçtaki bilgi akışı, sadece belirli sanayi yöneticileri ve yardıma ihtiyaç duyan bazı hükümet yetkilileri tarafından değil, aynı zamanda belediye araştırma büroları³¹⁴, yasama konusunda uzmanlaşmış kütüphaneler, büyük şirketlerin ve sendikaların özelleşmiş lobileri, Kadın Seçmenler Birliği, Tüketici Birliği, Üretici Dernekleri, “*Searchlight on Congress*” ve “*The Survey*” gibi yayınlar ve Genel Eğitim Kurulu gibi kuruluşlar tarafından sağlanmıştır. Bütüne bakıldığında hiçbir surette bu yapılar için ilgisiz denilemez. Ancak mesele bundan ibaret değildir. Her birinin ayrı ayrı sivil vatandaş ve onun bütünleşik olduğu çevre arasındaki ilişkide bir tür uzmanlığa duydukları ihtiyacı göstermeye başlaması daha mühimdir.

³¹⁴ Amerika Birleşik Devletleri'nde bulunan bu tarz organizasyonların sayısı son derece fazladır. Bazıları hayatta kalabilmişken, bazıları yarı ölü durumdadır. Bu kuruluşlar hızlı bir değişim içerisinde. Organizasyonlarla ilgili liste tarafıma Detroit Hükümet Araştırmaları Bürosu'ndan Dr. L. D. Upson, New York Referans Kütüphanesi'nden Rebecca B. Rankin, Eğitim Kurulu Sekreteri (Wisconsin) Edward A. Fitzpatrick, Endüstriyel Araştırma Bürosu'ndan (New York) Savel Limand tarafından iletilmiştir.

VIII-TEŞKİLATLANMIŞ İSTİHBARAT

26. BÖLÜM*

İSTİHBARAT ÇALIŞMASI

Demokrasi pratiği teoriyi geride bırakmıştır. Teori, tüm yetişkin seçmenlerin kendilerinde bulunan özgür iradede yoksun olarak karar verdiklerini iddia etmekteydi. Ancak teoride görünmez olan yönetim hiyerarşileri nüfuzunu arttırdıkça, demokrasinin imajı içerisinde de önceden dikkate alınmayan konularda dikkate alınmayan pek çok yapıcı uyarılama yapıldı. Normalde gözden uzakta bulunan çıkarların ve grupların temsil edilmesi için de yollar bulundu.

Bunu, özellikle mahkeme teorisinde; yasama yetkilerini ve yetkilerini, seçilen yöneticilerin de unutabileceği korunacak çıkarlar olduğu teorisi ile açıkladığımızda fark etmekteyiz. Ancak Nüfus Sayım Bürosu, insanları, olayları ve değişiklikleri saydığında, sınıflandırdığında ve ilişkilendirdiğinde aynı zamanda çevrede bulunan fakat görünmeyen unsurları da kayıt altına almaktadır.

Jeoloji Araştırmaları Kurumu madeni kaynakları gün yüzüne çıkartmakta, Tarım Bakanlığı mecliste çiftçilerin ancak küçük bir kısmına haiz olduğu ulusal organlarda onları temsil etmektedir. Okul yöneticileri, Gümrük Bakanlığı, konsolosluk hizmetleri, İç Gelir Bürosu, bu açıdan bakıldığında seçimler ile otomatik olarak temsil

* Çev. Arş. Gör Serhan Tezgeç Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Arş. Gör.

edilme şansı bulamayacak insanlara, fikirlere ve nesnelere temsiliyet hakkı vermektedir. Çocuk Bürosu, normal şartlarda oy verene görünmez olarak kalacak çıkarlar ve işlevler bütünü adına sözcülük yapmaktadır, bu nedenle spontane bir biçimde kamuoyunun bir parçası olması mümkün değildir. Bu yüzden bebeklerin ölüm oranını gösteren karşılaştırmalı istatistiklere ait baskıyı bebeklerde ölüm sıklığının azaltılmış versiyonu izlemektedir. Belediye yetkilileri ve oy verenlerin zihinleri içerisinde bu istatistikler yayımlanmadan önce, bu bebeklere ait resimlere yer yoktur. İstatistikler, bebekler kendi dertlerini ortaya çıkarması için daha büyük bir temsilciyi seçmişlercesine onları görünür kılmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri, Yakın Doğu Asya İşleri Bürosu olarak adlandırılmış bir alt birime sahiptir. Bu birim ne için vardır? Hem Japon hem de Çin hükümetlerinin Washington'da elçilikleri bulunmaktadır. Yakın Doğu adına konuşmak için bu elçilikler yeterince nitelikli değil midir? Bu kurumlar onların temsilcisi olarak varlık göstermektedir. Yine de hiç kimse Amerikan hükümetinin Yakın Doğu hakkında bilmesi gereken tüm enformasyonu bu elçiliklere danışarak elde edebileceğini tartışma konusu haline getirmez. Olabilecekleri kadar samimi ve dürüst oldukları düşünüldüğünde dahi, bilgi kaynağı olarak sınırlı kalmaya devam edeceklerdir. İşte bu yüzden, bu bilgileri takviye edebilmek adına Tokyo ve Pekin'de elçilikler açılıyor ve buna ilaveten pek çok farklı noktada danışmanlık birimleri kuruluyor. Bana göre bu kurumlar aynı zamanda bazı gizli ajanlarla da destekleniyorlar ve bu ajanların raporlarını Yakın Doğu Asya İşleri Bürosu'ndan geçerek Dışişleri Bakanlığı'na sunuyor olmaları gerekiyor. Bu durumda Bakan, Yakın Doğu Asya İşleri Bürosu'ndan ne bekliyor? Sadece, bölümü tarafından kendisine ayrılan fonu harcamayı bekleyen bir bakan olduğuna dair bilgim var. Ancak bir şekilde özel ilham gelmeyen ve bu nedenle birimlerine yardım için danışmak durumunda kalan bakanların varlığının da farkındayım. Bu bakanların en

son ihtiyaç duydukları ve bekledikleri şeyin ise Amerikan tutumunu onaylayan ve haklı kılan bir argümantasyon olduğuna eminim. Bakanların, uzmanlardan beklentisi ise, sanki kendisi tüm bu unsurlar ile temas halindeymiş gibi titizlikle hazırlanmış bir biçimde Uzak Doğu'nun masasına getirilmesidir. Uzman çeviri yapmalı, basitleştirmeli ve genelleştirmelidir ancak sonuç kısmında yapılacak çıkarım, yalnızca raporun temel dayanaklarına sırtını yaslamamalı, Doğu'ya adapte edilmelidir. Eğer bakan işinde yeterince iyiye, uzmanlarında tolere edeceği son şey onların bir "siyaset" güdüyör olmalarıdır. Uzmanların, Japonların Çin'de yürüttükleri politikayı beğenip beğenmediklerini bilmesine ihtiyacı yoktur. Farklı sınıfsal altyapılardan gelen Çinlilerin, Japonların, İngilizlerin, Fransızların, Almanların ve Rusların mevcut konu hakkında ne düşündüklerini ve bu düşüncenin onları hangi eylemlere sürüklemeye meyyal olduğunu bilmeye ihtiyacı vardır ve onlardan bu eylemleri beklemelidir. Bakan, uzmanlardan, tüm bunların kendisine, kararının temeliymişçesine ve onun fikirlerini yansıtacak biçimde sunulmasını ister. Bu alt birini ne kadar büyük bir bağlılıkla, Japon ve Amerikan büyükelçileri veya Pasifik Kıyısı kongre üyeleri ve senatörleri tarafından temsil edilmesi mümkün olmayan değerleri üzerinde taşırsa, dışişleri bakanı da o kadar iyi bir bakan olur. Bakan, politik görüşünü Pasifik Kıyısı'ndan almaya karar verebilir ancak Japonya hakkındaki görüşünü yine Japonya'dan alacaktır.

Dünya üzerindeki en iyi diplomatik servisin bilgilerin toplanması ve idarenin hakimiyeti konularındaki ayrımı en mükemmel şekilde yapabilen servis olması bir tesadüfün eseri değildir. Savaş esnasında, İngiliz Dışişleri Bakanlığı'nda ve İngiliz Elçiliklerinde kalıcı uzmanlardan ya da özel göreve atanmış olanlardan oluşan bir grup erkek, yaygın bir biçimde hüküm sürmekte olan savaş zihniyetinden kendilerini ayırtırmayı başardılar. Lehte ve aleyhte olmalarından, en çok nefret ettikleri şeylerden, bir uyuğu diğerlerinden üstün tutmalarından ve içlerinde kalan söylevlerden

kaynaklanabilecek handikaplardan sıyrılmayı ve onları bir kenara atmayı başardılar. Bu davranışları ve kararları siyasetçilere bıraktılar. Bunun zıttı olarak bir keresinde ev halkını neşelendirmeyecek hiçbir bilgiyi Washington'a aktarmayan bir Amerikan büyükelçisinden bahsedildiğini duymuştum. Büyükelçi, kendisiyle tanışan herkesi büyülemeyi başaran, savaşta mahsur kalan pek çok işçiye yardımcı olan ve bir abidenin ortaya çıkarılmasını sağladığında harikulade bir insan olarak tanımlanmıştı. Büyükelçi, uzmanın sahip olduğu gücün kendisini karar verici pozisyonundakilerden ayırta-
rabilmekte yattığını ve verilen kararlar üzerinde sahici bir hükmün olmadığını anlayamamıştı. Bu örnektekine benzer bir biçimde tavır alan ve karar süreçlerine burnunu sokan bir uzman derhal hiçe sayılmaya başlar. Bir sorunla ilgili taraf tutan herhangi bir adam pozisyonuna düşer. Bir şeyleri fazlaca umursamaya başlarsa eğer, görmek istediklerini görmeye başlar ve bunun sonucunda pozisyonunun gerektirdiklerini göremez olur. Büyükelçi olarak orada bulunmasının sebebi görülmeyenleri temsil edebilmesidir. Onun görevi; oy vermeyen vatandaşları, oy verenlerin açıkça meydana olmayan arzularını, görüş alanı dışında kalan olayları, sessiz vatandaşları, henüz doğmamış olanları ve nesnelerle insanlar arasındaki ilişkiyi temsil etmektir. Soyut varlıklardan oluşan bir seçmen bölgesine sahiptir. Ve soyut varlıklar politik çoğunluk oluşturmak için kullanılamazlar, çünkü oy verme davranışı nihai olarak güç testini veya tasfiye edilmiş bir savaşı analize tabi tutar; bu nedenle uzman hali hazırda var olan bir gücü temsil etmemektedir. Ama var olan güçlerin sıralamasını ve düzenini bozarak bir güç uygulama şansını elde edebilir. Görülmeyeni görünür kılarak, materyal güç uygulayan insanları yeni bir ortam ile yüz yüze getirir, işlerinde var olan fikirleri ve duyguları belirler, onları mevkilerinden eder ve böylece derinden işleyen bir biçimde kararları etkiler.

İnsanlar algıladıkları çevre ile çelişkili bir görünüm arz edecek şekilde uzun bir süre boyunca hareket edemezler. İnatla belirgin

hareketleri devam ettirecek olurlarsa eğer, bunu rasyonalize edebilmek adına bu çevreyi yeniden tasarlar ve uygun olmayan kısımlarını da sansürlerler. Ancak eğer kişiliklerinde örtbas edemedikleri inatçı bir yan varsa, tercih edebilecekleri üç yol vardır. Huysuz bir şekilde bunun varlığını inkâr ederler ve bu süreçte kendilerine köstek olsalar dahi rollerini abartılı bir biçimde oynar ve başarısız olurlar. Durumun farkına varır ve hesaba katarlar, ancak eylemsizliği tercih ederler. Bunun sonucunda, içsel huzursuzluk ve hayal kırıklığı ile karşılaşmaları muhtemeldir. Ya da en sık karşılaşıldığını düşündüğüm senaryoya uygun olarak kendilerini daha genişletilmiş bir çevreye adapte ederler.

Uzmanın karar verme sürecini başkalarına bırakması nedeniyle etkisiz olduğu fikri, tecrübe edilen gerçeklik ile uyuşmamaktadır. Karar aşamasının içerisine giren unsurlar ne kadar algılanması güç ve uzmanlık gerektiren şeyler olursa, uzmanın hükmettiği başıboş güç de o kadar fazla olur. Gelecekte, daha önce elinde tuttuğundan daha fazla güce sahip olacağından emindir çünkü karar için gerekli veriler seçmen ve yöneticiler tarafından daha çok kullanılacaktır. Tüm idari organlar orduların istihbarat servislerinde var olanın benzerine sahip olabilmek adına araştırma ve bilgi merkezleri kurmaya meyil edeceklerdir. Ancak uzmanlar birer insan olma-ya devam edeceklerdir. Güç hoşlarına gidecek, şeytana uymamak adına kendilerine otosansür uygulayacak ve bu da kararın esas işlevinin sönümlenmesine neden olacaktır. İşlevleri doğru bir şekilde tanımlanmadığı sürece, uygun olduğunu düşündükleri verileri seçerek karar verme ve onayladıkları bu kararları uygulama eğiliminde olacaklardır. Kısacası bürokrasinin kendisi olma eğiliminde olacaklardır. Bu durumu önleyebilecek yegane kurumsal koruma, mümkün olduğunca keskin bir biçimde yönetici personeli ve so-ruşturmacı olmakla görevli personeli birbirinden ayrı kılmaktır. Bu ikisi birbirine paralel olan ancak oldukça farklı olan uzuvlar gibi olmalıdır; birbirlerinin kişisel başarısı ile ilgilenmemeli, farklı

liderlere karşı sorumlu olmalı, farklı yöntemlerle işe alınmış olmalı ve mümkünse maaşları farklı fonlardan ödenmelidir. Endüstri içerisinde denetçiler, muhasebeciler ve müfettişler; yöneticilerden, okul müdürlerinden ve ustabaşlarından bağımsız olmalıdır ve inanıyorum ki zaman içerisinde endüstriyi sosyal kontrol altında tutmak adına kayıt mekanizmaları da yönetim kurulundan ve paydaşlardan bağımsız hale gelecektir.

Ancak endüstri ve politikanın bilgi merkezlerini kurarken bizler, temizlenmiş bir zemin üzerinde hareket etmemekteyiz. Ve bu temel işlev ayrımında ısrar etmenin haricinde, prensibin belirli durumlarda alması gereken formun üzerinde açıkça ısrar etmek uygun olmayacaktır. Bilgi işlerine inanan ve benimseyecek insanlar vardır; onu anlamayan ancak işlerini onsuz yürütemeyecek insanlar da, ona karşı koyup, direnecek adamlar da. Fakat öncülük edebilmesi için her sosyal organizasyon içerisinde bir pencere açmak, ilerleme açısından olumlu olacaktır ve başlamanın yolu, yine başlamaktan geçmektedir. Örneğin, federal hükümette Washington'un çok ihtiyaç duyduğu bilgi ofislerine düzgün bir yer bulmak için yönetsel düğümün çözülmesine ve yüzyıl içerisindeki büyümelerin birer kopyasının üretilmesine gerek yoktur. Seçimlerden önce cesurca ihlal içerisinde bulunma sözü verilebilir. Ancak, nefesiniz tükenmiş bir biçimde varış noktasına geldiğinizde göreceksiniz ki; her bir mantıksızlığın arkasında alışkanlıklar, güçlü çıkarlar ve canciğer kongre üyeleri yatmaktadır. Her yünden saldırdığınızda ise reaksiyonun iç içe geçmiş tüm güçleri ile başa çıkmak durumundasınızdır. Şairin dediği gibi savaşa gidiyoruz ve sürekli düşüyoruz. Modası geçmiş bir istihbarat bürosunu ve büroyu fesih edebilirsiniz ya da iki büroyu birleştirebilirsiniz. Ve bu esnada siz gümrük vergisi ve tren yolları ile meşgulken bir de bakmışsınız ki reform yapma dönemi bitivermiş. Ayrıca, tüm adayların her zaman söz verdiği gibi hükümetin yeniden, tamamıyla mantığa yatkın bir biçimde düzenlenmesi işine giriştiğiniz takdirde, yatıştırmak için

zamanınız olandan çok daha fazla hırsla baş etmeniz gerekecektir. Ve herhangi bir yeni şema, halihazırda bir taneye sahip olduğunuz varsayarsak, onu çalışır hale getirecek görevlilere gereksinim duyacaktır. Devlet memurları hakkında söylenecek bir şey varsa, o da Sovyet Rusya'nın bile çok sert muamele gördükleri takdirde Ütopya'yı sabote edeceklerini bilmesine rağmen, eski rejimden kalma memurları yeniden işe almaktan mutluluk duymasıdır.

Hiçbir idari sistem iyi niyet olmaksızın çalışır duruma getirilemez ve eğitim olmaksızın, görülmemiş yöntemlere karşı bir iyi niyet geliştirmek de olanaksızdır. En iyi yol; açıklık yakalayabildiğiniz yerde, var olan makineyi ay ay, hafta hafta başkalarına ayna tutarak gösterecek devlet kurumlarından geçmektedir. Ardından makineyi onu kullananlara, sorumlu şeflere ve sıradan halka görünür kılmayı umabilirsiniz. Yetkililer kendilerini görmeye başladığında ya da dışarıdakiler, şefler ve astlar aynı gerçeği görmeye başladığında, isterseniz ezici gerçekler olsun, muhalefet azalacaktır. Reform yapan şahsın fikrine göre yenilik yapılması gereken büro verimsiz olabilir ancak büronun çalışanlarının gözünden durum pek de öyle değildir. Ancak mevzubahis büronun işlerinin analiz edilmesi ve kayıt altına alınması; özel şirketler ve diğer bürolarla karşılaştırılması, tartışmanın başka bir düzleme taşınmasını sağlayacaktır.

Washington'da hükümette temsil edilme şansı bulan on tane departman bulunmaktadır. Her birinde kalıcı bir araştırma ve bilgi ofisi olduğunu varsayalım. Onları verimli kılmak için gerekli koşulların bazıları neler olabilir? Her şeyden önce, tüm bilgi işlem sorumlularının hem ilgili birimin konularından sorumlu komite birimlerinden hem de onların başındaki bakandan, bağımsız olması gereklidir ki karar verme ve eyleme geçme aşamalarında bir karmaşa yaşanmasın. Bu nedenle bağımsızlık üç temel noktaya dayanacaktır; fonlar, memuriyet hakları ve bulgulara erişim hakkı. Açıkçası, eğer belirli bir kongre üyesi ya da bakanlık çalışanı onları paradan yoksun bırakırsa, onları işten atarsa ya da dosyaları kapatırsa, personel bir anlamda onların kölesi haline gelecektir.

Fon sorunu gerçekten önemli ve zordur. Hiçbir araştırma birimi, kıskanç ya da cimri bir kongre üyesinin elinden geçecek yıllık yardıma muhtaç olduğunda özgür olamaz. Lakin fonların nihai kontrolü yasama yetkisinin kapsama alanından çıkarılamaz. Finansal düzenleme; çalışanları düzenbazlardan, gizli manevralardan ve direkt saldırılardan korumalı; aynı zamanda da işin gelişmesine ve büyümesine imkan tanımalıdır. Tüm personel, varlık sebebini yıkmaya teşebbüs edecek herkesin açıktan saldırması gerektiğini onlara hatırlatacak kadar sağlam olmalıdır. Belki de garanti fonu oluşturan federal bir tüzük ile korunan ve kademeli olarak ait olduğu bölüme aktarılan meblağın önceden belirlenmiş bir yüzdesinin tahsisi ile çalışabilir. Her halükârda büyük miktarlarda bir meblağdan söz etmek mümkün olmayacaktır. Garanti fonu, belirli sayıdaki çalışanın genel masraflarını ve sermaye bedelini kapsayabilir, barem de büyümeleri kapsayacak ölçekte olabilir. Her ne olursa olsun, bu fon herhangi bir uzun dönemli bir yükümlülüğün ödemesi gibi tüm risklere karşı garanti altına alınmalıdır. Bu, “kongre üyesinin ellerini bağlamanın” anayasa değişikliği yapmaktan ya da hazine bonosu çıkarmaktan çok daha az ciddi bir yoldur. Kongre, tüzüğü iptal etmelidir. Ancak işlerini bozmaya çalışmaktansa direkt olarak büroyu feshetmek zorundadır. Kadroları kalıcı olmalı, bunun yanı sıra cömert bir emekli maaşı olanağı ve yedi yılda bir daha iyi bir öğrenim ve eğitim alabilmeleri için iyileştirme yapılmalıdır. İşt en atılmaları ise ancak profesyonel meslektaşlar mahkemesinin verdiği resmi karar ile mümkün olabilmelidir. Herhangi bir kâr amacı gütmeyen entelektüel kariyere sağlanan olanaklar burada da uygulanmalıdır. Eğer iş, bu derece göze çarpan bir nitelik taşımaya devam edecekse, bu meslekle uğraşanlar haysiyet, güvenlik ve en azından en üst seviyelerde geçerli olmak üzere pratik karar verme mekanizmaları ile hemen ilgilenmek zorunda olmayan insanlarda görülen zihinsel özgürlük sahibi olmalıdır.

Veri ve belgelere erişim hakkı anayasada açıkça belirtilmelidir. Büro tüm dosyaları inceleme, herhangi bir yabancıyı ya da yetkiliyi sorgulama hakkına sahip olmalıdır. Bu tür devam eden soruşturmaların sansasyonel yasama sorgularıyla ya da hükümetimizin bugünlerde bir adeti olan düzenli aralıklarla yaptığı zarflamalarla bir ilgisi yoktur. Ofis, bakanlığa muhasebe yöntemleri önerme yetkisine sahip olmalı; teklifin reddedilmesi ya da kabul edildikten sonra ihlal edilmesi durumunda Kongre'ye itiraz etme hakkına sahip olmalıdır.

Her şeyden önce, her bir araştırma ofisinin Kongre ve Bakanlık arasındaki bağlantıyı kuruyor olması gereklidir; benim değerlendirmeme göre, kabinedeki yetkililerin Senato ve hükümet meclisinde alelade görünmelerinden daha sağlam bir bağlantı kurulmalıdır. Hiçbir teklife rağmen, bir diğerrinin dışlanmaması sağlanmalıdır. Büro, Kongre'nin politika yürütüş biçimi üzerinde adeta bir denetleyici göz olarak bulunmalıdır. Aynı zamanda bakanlığın Kongre'nin eleştirilerine karşı kalkını olmalıdır. Ve böylece, bakanlıklara ait eylemler kalıcı olarak görünür hale geleceğı için Kongre, verimli bir yönetimi neredeyse imkansız hale getiren güvensizlik ve güçler ayrılığı ilkesinin yanlış yorumlanması sonucu ortaya çıkan titiz tüzüklerine bir son verebilir. Ancak, on büronun her biri su geçirmez bölmelerde çalışmamalıdır. Birbirleri ile olan ilişkilerinde çok duyulan ve çok az görülen "koordinasyon" kelimesine dair kesin bir beklenti vardır. Açıkçası, farklı çalışma alanından gelen personelin mümkün olan her yerde homojen değerlendirmeye tabi tutulması gereklidir. Kayıtlarını birbirleriyle paylaşmaları elzemdir. Ardından eğer Savunma Bakanlığı ve Postane aynı anda kereste satın aldığında, marangoz kiraladığında veya tuğla duvar örmeye karar verdiğinde, hantallaşmış bir aşırı merkeziliğe denk düşebilecek biçimde aynı firmayla anlaşma yapmaz; onun yerine aynı şeyleri ölçmek için aynı kıstasları kullanırlar ve rakip olarak algılanırlar. Bu tarz bir rekabet ne kadar çok var olursa, o kadar iyi olur.

Rekabetin değeri, onu ölçmek için kullanılan kriterlerin değerine göre belirlenir. Dolayısıyla, kendimize rekabete inanıp inanmadığımızı sormak yerine, rakiplerin uğruna rekabet ettikleri şeylere inanıp inanmadığımızı sormalıyız. Hiçbir mantıklı kişi “rekabeti ortadan kaldırdığını” iddia etmez, çünkü öykünmenin ve birine yetiştirme gayretinin son kalıntısı da yok olduğunda, sosyal çaba doğal bir ilham tarafından azınlık içerisinde hafifletilmiş bir rutine, mekanik biçimde itaat etmeye dayalı bir hal alır. Öte yandan hiç kimse rekabeti mantık yürütmenin verdiği sonuca uygun olarak, ölümcül bir biçimde sürdürmek arzusunu taşımaz. Buradaki mesele, yarışmanın amaçlarını ve oyunun kurallarını belirleyebilmektir. Neredeyse her zaman en görünür ve ortada olan kıstas, oyunun kurallarını belirler; para, güç, popülerlik, alkış ya da Veblen’in “gösterişçi tüketimi.”³¹⁵ Normal şartlar altında uygarlığımız tarafından belirlenen diğer kıstaslar nelerdir? Verimlilik, üretkenlik, hizmet gibi hakkında her zaman yaygara kopardığımız şeyler nasıl ölçümlenir?

Genel anlamda bir ölçme sistemi bulunmamaktadır ve bu yüzden bahsedilen ideallere ulaşmak için ortada çok fazla rekabet bulunmamaktadır. Daha yüksek ve daha düşük güdüler arasındaki fark, insanlar tarafından genellikle iddia edildiği gibi alturizm ve bencillik arasındaki farklılık gibi değildir.³¹⁶ Bu fark, kolayca anlaşılır amaçlar uğruna eyleme geçme ve örtük ve belirsiz hedefler için hareket etme arasındaki farktır. Bir adamı komşusundan daha fazla kazanmaya teşvik ederseniz, o da neyi amaçlayacağı hakkında bir şüphe duymayacaktır. Onu daha fazla toplumsal hizmet sunması için teşvik ettiğinizde ise, hangi hizmetin toplum faydasına olacağı hakkında sorular sormaya başlayacaktır. Referans noktası nedir? Ölçüt nedir? Sübjektif bir duygu mudur yoksa birinin fikri midir?

³¹⁵ e.n. Thorstein Veblen tarafından kavramsallaştırılan temel ihtiyaçlardan statü için edinilen her türlü mal ve hizmete verilen addır.

³¹⁶ Krş. Böl. XXIII

Bariş zamanında bir adama ülkesi için hizmet etmesi gerektiği söylendiğinde yalnızca dini referansa sahip basmakalıp şeyler dile getirilmiş olur, savaş zamanında ise hizmet kelimesi anlam kazanır; askere gitme, hazine bonusu satın alma, yiyecek israf etmeme, yılda bir dolar için çalışma gibi bir dizi eylem ülkenin ordusunu düşmanın ordusundan daha iyi bir hale getirme amacı taşır.

Yönetimi ne kadar iyi analiz ederseniz, karşılaştırma imkânı taşıyan unsurları ne kadar başarılı bir biçimde dizayn ederseniz, rekabeti ideal hedeflere o kadar kolay yönlendirebilirsiniz. Eğer doğru endeks numaralarını³¹⁷ belirlerseniz, bir işletmedeki çalışanlar, fabrikalar, okullar³¹⁸, bakanlıklar, alaylar, bölgeler, gemiler, eyaletler, ülkeler ve şehirler arasında bir rekabet tertip edebilirsiniz; ve endeks sayılarınız ne kadar iyi olursa rekabet o kadar işlevli olur

Materyallerin paylaşılmasının tabiatında yatan ihtimaller açıktır. Hükümetin altında bulunan her bir departman her zaman için, farklı bir formatta olsa dahi, başka bir departmanda hali hazırda bulunan bilgilerin arayışına girmiştir. Diyelim ki Dışişleri Bakanlığı, Meksika'nın sahip olduğu petrol rezervinin seviyesini, dünya petrol tedariki içerisindeki paylarını, Meksika'daki petrol sahalarının şu anki sahiplik ilişkilerini, imal edilmekte olan ya da imal edilmesi planlanan savaş gemileri için petrolün önemini ve farklı alanlardaki maliyetlerin karşılaştırılmalı analizini öğrenmek istemekte. Bu bilgiyi günümüzde nasıl elde edebilirsiniz? Konu hakkındaki bilgiler muhtemelen İçişleri, Adalet, Ticaret, Çalışma ve Amerikan Donanması arasında dağılmış durumdadır. Ya Dışişleri Bakanlığı'nın bir çalışanı bir referans kitaptan Meksika petrolü

³¹⁷ Endeks numaraları terimini tam olarak teknik manasındakini karşılayacak şekilde kullanmaktansa, bir sosyal fenomenin karşılaştırmalı ölçümlemesini kapsayacak şekilde kullandım.

³¹⁸ Bir örneği için Leonards. Ayres tarafından yazılan *An Index Number for State School Systems* isimli esere bakabilirsiniz. Kota hakkındaki temel prensip Ödünç Verilmiş Özgürlük Kampanyası sırasında ve çok daha zorlu koşullar altında Müttefik Deniz Taşımacılığı Konseyi tarafından uygulanmıştır.

hakkında doğruluğu şüpheli olan bilgileri arar ya da birilerinin özel sekreteri bir başkasının özel sekreterine telefon açar ve belirli bir zaman sonra siyahi bir postacı kucak dolusu anlaşılmaz raporla çıkagelir. Onun yerine bakanlık kendi araştırma bürosundan karar bekleyen diplomatik problemin tabiatına uygun verileri toplamasını talep edebilmelidir. Ve diplomatik araştırma ofisi bu bilgileri merkezi takas kuruluşundan ³¹⁹ elde etmelidir. Bu oluşum, kısa zamanda en sıra dışı türde bilginin merkezi haline gelecektir. Ve bu sistem içerisinde çalışanlar, hükümetin gerçek problemlerinin neler olduğu konusunda bilgilendirilmelidir. Uzmanlar, tanımlama, terminoloji, istatistiki, teknik ve mantık problemleri ile ilgilenmeli; bir anlamda tüm sosyal bilimler kümesini baştan aşağıya dolaşmalıdır. Tüm bu materyalin, birkaç diplomatik ve askeri sır haricinde neden ülkedeki tüm akademisyenlerin erişimine açık olmadığını anlamak güçtür. Bu veriler siyaset bilimciye aşılması gereken gerçek sorunlar ve öğrencilerine de üzerinde araştırma yapılacak bir saha sunabilirdi. Yapılması gereken tüm işler Washington'da yapılmayabilirdi, ancak onun hakkında olabilirdi. Merkezi daire, bu yüzden potansiyel çalışanlarını ulusal üniversitelerde arayabilirdi. Bürolar için gereken personel kolej mezunları arasından seçilerek işe alınabilirdi. Ayrıca ulusal üniversitelerin yöneticileri ve tüm ülkeye yayılmış profesörler arasındaki istişarenin bir sonucu olarak seçilmiş olan tezler üzerinde çalışma şansına sahip olabiliyorlardı. Eğer arada kurulan bağlantı olması gerektiği kadar esnek bir hale getirilebilirse; kadrolu personele destek, üniversite çalışanları ve kadrolu uzmanlar arasında istikrarlı bir değişim ve Washington'dan yetkililerin ders vermek için üniversitelere çağırılması olanakları imkan dahilinde olabilirdi. Bu nedenle eğitim ve personelin işe alınma süreçleri birlikte yürütülürdü. Araştırmanın bir kısmı yalnızca öğrenciler tarafından yürütülebilir ve üniversitelerde öğretilen siyaset bilimi Amerikan politikası ile ilintili bir hal alabilirdi.

³¹⁹ Ticari birlikler içerisinde bu konuda pek çok gelişme yaşanmıştır. Bunun kö-tücül kullanımından kaynaklanabilecek ihtimaller 1921 tarihli New York İnşa Birliği tarafından yürütülen soruşturma ile ortaya konmuştur.

Genel çerçevede ele alındığında prensip; kırsal alanlara, şehirlerle ve devletlere eşit derecede uygulanabilir seviyededir. Mukayese ve değişim işleri devlet federasyonları, şehir ve ilçe idareleri tarafından gerçekleştirilebilir. Ve bu federasyonlar içerisinde arzulan herhangi bir bölgesel kombinasyon organize edilebilir. Muhasebe sistemleri karşılaştırılabilir olduğu sürece, büyük ölçekli bir kop-yalama işinden feragat etmek mümkündür. Bölgesel koordinasyon bu noktada özellikle istenen bir unsurdur. Yasal sınırlamalar genellikle gerçek ortamla örtüşmez. Bununla birlikte belirli problemlere yol açacak geleneksel bir temele sahiptirler. Bilgilerini koordine ederek, yedi idari bölge kararın özerkliği noktasında iş birliği ile uzlaşmaya varabilirler. Örneğin, New York şehri halihazırda belediye tarafından yönetilmesi güç bir birim haline gelmiştir. Yine de sağlık ve ulaşım hizmetleri gibi pek çok amaç için Büyükşehir Belediyesi geçerli bir yönetim ünitesidir. Ancak bu alan içerisinde Yonkers, Jersey, Paterson, Elizabeth, Hoboken, Bayonne gibi büyük şehirler de bulunmaktadır. Tek bir merkez tarafından yönetilmeleri mümkün olmasa da pek çok işlev için birlikte hareket etmeleri gerekmektedir. Belki de uzun vadede Sidney ve Beatrice Webb örneklerinde olduğu gibi esnek yerel yönetim biçimleri en uygun çözüm olabilir. ³²⁰ Ancak atılacak ilk adım, karar verme ve eyleme geçme noktalarında olmasa da bilgi toplama ve araştırma konularında koordinasyonun sağlanması olmasıdır. Böylece çeşitli belediyelerden yetkililerin ortak sorunları aynı gerçekler ışığında görmeleri sağlanmış olur.

Politikada ve endüstride faaliyet gösteren böyle bir araştırma ofisinin ağının ölü bir ağırlık ve sürekli sürtünme kaynağı olabileceğini inkâr etmek gerçekçi olmayacaktır. Bu ağın yumuşak bir iş arayanlar, detaycı ukalalar ve işgüzarlar için ne kadar büyük bir cazibe kaynağı olabileceğini hayal etmek son derece kolaydır.

³²⁰ Böl. IV içerisinde "Yerel Yönetimlerin Yeniden Organize Edilmesi" başlığı altında

Bürokrasiyi, kağıt yığınlarını, bıktıracak sıklıkta yapılan anketleri, her belgenin yedi kopyasının alınmasını, onaylama işlemlerini, gecikmeleri, kaybolan belgeleri, 29B nolu form yerine 136 nolu formun kullanılmasını, tükenmez yerine kurşun kalem ya da kımızı yerine siyah kalem kullanıldığı için geri dönen evrakları göz önünde canlandırmak da eşit derecede kolaydır. İşin son derece kötü bir biçimde yapılması da ihtimaller dahilindedir. Budalaların bulunmadığı bir kurum bulmak imkânsızdır.

Ancak, eğer bakanlıklar, fabrikalar, bürolar ve üniversiteler arasında tüm sistemi kapsayacak biçimde; insan, bilgi ve eleştiri sirkülasyonu sağlandığı var sayılırsa, yozlaşma ihtimali çok da büyük olmayacaktır. Bu araştırma bürolarının hayatı zorlaştıracığını söylemek de adil olmayacaktır. Tersine, bu bürolar günümüzde insanca yönetilemeyecek kadar komplike bir karmaşıklığı açıkça ortaya çıkararak durumu kolaylaştırma eğiliminde olacaktır. Günümüzde var olan görünmez hükümet sistemi o kadar girift bir yapı sergilemektedir ki, pek çok insan buna ayak uydurmaya çalışmaktan vazgeçmiştir ve denemedikleri için de bu sistemin nispeten basit olduğunu düşünmektedir. Aksine; anlaşılması zor, gizli ve opaktır. Bir araştırma ve dokümantasyon sisteminin kullanılması, sonuç elde etmek için iş başına kullanılacak personel sayısında bir azalma anlamına gelecektir, çünkü herkesin deneyimini herkes için erişilebilir kılmak, hata ve dava ihtimalini azaltacaktır ve sosyal süreci görünür kıldığı için personelin özeleştiri yapmasına imkan tanıyacaktır. Ayrıca eğer karanlık bir yolda yönlerini bulmaya çabalayan özel soruşturma komitelerini, jürileri, kaymakamları, reform organizasyonlarını ve yönünü kaybetmiş çalışanları ve harcadıkları zamanı göz önünde bulunduracak olursak, bu işin büyük bir ek personel ihtiyacına gereksinim duymadığı aşikardır.

Kamuoyu ve demokrasi teorilerinin modern hayat ile ilgili analizlerinin prensipte doğru olduğu kabul edildiğinde, nasıl olup da araştırma ofislerinin ve bürolarının daha iyiye gidişatın anahtarı

olduğu gerçeğinin gözden kaçırıldığına anlam veremiyorum. Bu bölümde sunulan birkaç öneriye referans vermiyorum; onlar yalnızca birer örnektir. Teknik konular üzerinde çalışmak, bu konu hakkında eğitilmiş adamların ellerindedir ve onlar bile bugün çalışma biçiminin nereye geleceğini ve detaylarını ön göremezler. Günümüzde kayıt altına alınabilmiş sosyal fenomenlerin sayısı son derece azdır; analiz için kullanılan araçlar ham ve çiğdir, kavramlar ise genellikle belirsiz ve eleştirelilikten uzaktır. Ancak yine de farklı gruplardan insanların önyargılarını nötr hale getirecek ve öznelliklerinin üstesinden gelinmesini sağlayacak kadarının elimizde olduğu da inkâr edilemez bir durumdur.

Eğer bu doğruysa, erkekler, araştırma ve dokümantasyon prensibini işler hale getirirken; görülemeyen bir gerçeklik olan özyönetimin merkeziliği ile baş etmenin bir yolunu bulacaklardır. Bu zorluk nedeniyle, şu ana kadar kendi kendini yöneten hiçbir topluluk izolasyona olan ihtiyaç ile kapsamlı bir temas alanını uzlaştırmayı, kapsamlı bir koordinasyon ve güvenlik ile yerel kararlara ait saygınlık ve bireyselliği bir araya getirmeyi, sorumluluğu feda etmeden verimli liderleri güvenlik altına almayı ve tüm konularda alınmış uluslararası kamuoyu kararlarına göz atmadan işlevli kamuoyu kararları almayı başaramamıştır. Görülmeyen olayların yaygın versiyonlarını oluşturmanın bir yolu ve farklı eylemler için ortak ölçütler bulunamadığı sürece, teoride dahi olsa yürürlükte olan tek demokrasi imajı, politik yargıları Aristo'nun ünlü maksim³²¹ kavramına göre limitli olan ve izole edilmiş insanlar topluluğunda rastlanan imaj olacaktır.

Ancak şimdi uzun olduğunu kabul etmekle beraber bir çıkış yolu bulunmaktadır. Bu yol temelde, Atina vatandaşlarından daha iyi göze ve kulağa sahip olmayan Chicago vatandaşlarının uzak

³²¹ e.n. Kavram Aristo'nun kavramsallaştırmasıdır. Daha sonra Kant tarafından geliştirilmiştir. Gündelik davranış pratikleri ile ilgili genel geçerlik iddiasında olunan genellenebilir, kişiye kılavuzluk edici ideal davranış formları, kurallarıdır. Bir çeşit evresensel adab-ı muaşeret olarak düşünülebilir.

mesafeler içerisinde duymasını ve görmesini sağlayan yol ile aynıdır. Bugün hayal edilen ile gerçek çevre arasındaki tutarsızlıkları azaltmak mümkündür ve daha fazla emek işin içine girince dahası da mümkün olacaktır. Bu gerçekleştikçe, federalizm giderek artan bir rıza ve azalan bir zorlama ile çalışacaktır. Aslında, federalizm kendi kendini yöneten topluluklar arasında tek olası birliktelik yöntemi olmasına rağmen,³²² sendika ve federal alanın adil ve yaygın olarak kabul gören kavramlarına dayanmıyorsa; emperyal merkezileşme ve mahalli anarşi arasında salınan bir yapıya sahip olur. Bu kavramlar kendiliğinden ortaya çıkmaz. Analize dayalı bir genellenmenin sonucunda parça parça bir araya getirilmelidir ve bu analizler için gerekli araçlar icat edilmeli ve araştırma ile sınanmalıdır.

Elektronik cihazlar, bölgesel düzenlemeler ve mülkiyet sistemindeki herhangi bir değişiklik konunun temeline inmekte aciz kalmaktadır. İnsanlarda içlerinde olandan daha fazla politik belgelik çıkarmanın bir yolu yoktur. Ve olabildiğince sansasyonel olarak, insan deneyiminin sınırlandırılmasına dayanan düşünce biçiminin özneliliğini aşmanın bir yolunu bilmeyen hiçbir reform gerçekten radikal değildir. Diğerlerinden daha fazlasını yapan hükümet, seçim ve temsil sistemleri vardır. Ancak nihai olarak, bilinçten değil o bilincin temas halinde olduğu çevreden gelmektedir. İnsanlar aklın prensiplerini baz alarak hareket ettiklerinde, kendi belgeliklerini yaratabilecek gerçekleri fark ederler. Aklı görmezden geldiklerinde, kendi içlerine dönerler ve sadece orada olanların farkına varırlar. Bilgilerini artırmak yerine, sadece kendi içlerindeki bilgiler ile yetinip, ön yargılarını keskinleştirirler.

³²² Krş. H.J. Laski tarafından yazılan "Egemenliğin Temelleri" isimli makaleye ve bu isimle yazılan diğer makalelere daha fazla bilgi için bakılabilir. Ayrıca Yönetim alanında sorunlar, popüler egemenlik teorisi ve Çoğulcu Devlet üzerine de okuma yapılabilir

27. BÖLÜM*

HALKA AÇIK ÇAĞRI

Pratikte, hiç kimse, kamusal her soruya dair bir kamuoyu görüşüne sahip olabileceği teorisiyle hareket etmez. Esasen bu gerçek sıklıkla, kişinin kamuoyu fikri olmadığı için kamusal soru da olmadığını düşünmesinin ardına gizlenir. Fakat insanlar, siyaset teorisinde, Lord Bryce'in,³²³ "Kamuoyu hareketi süreklilik gösterir,³²⁴ üstelik bu hareket çok yaygın prensiplerle ilişkili olmasına rağmen"³²⁵ ifadesi ile anlatmak istediğinden çok daha motomot düşünür. Kimse yaygın prensibin ne olduğundan emin olamaz ve sürekliliği olan fikirler olduğu düşünüldüğü için, daha çok hükümet raporu, istatistik, eğriler ve grafikleri içeren bir tartışma, acı bir gülümseme ile de olsa doğal karşılanır. Bu sebeplerden, tüm bunlar ilk bakışta partizan retorığı gibi kafa karıştırıcı ve daha az eğlencelidir.

Ulusun tüm vatandaşları, tüm dikkatlerini istihbarat bürolarının yayınlarına verdikten sonra, bilinen hiçbir prensibe tam olarak uymayan sorulara yanıtlar verildiği var sayılır. Halk da bu soruların

* Çev. Uzm. Psikolog Esra Öksüz Marmara Üniversitesi S.B.E Lisansüstü Öğr.

³²³ e.n James Bryce, 1907-1913 yılları arasında İngiltere'nin Amerika Büyükelçiliğinde bulunmuş liberal görüşleri ile tanınan politikacı, akademisyen

³²⁴ Modern Democracies, 1. Cilt, sayfa 159.

³²⁵ a.mlf., dipnot, sayfa. 158

yanıtlanması konusunda isteklidir. Bu varsayımın içinde yer alan her bir tasarı, çok az miktarda dikkat çekebilir. Aslen, istihbarat bürosu orda çalışan bir görevli, karar vermekle yetkilendirilen bir temsilci, o işi yapan kişi için bir araçtır ve bu araç eğer yardımcı olmuyorsa, sonuçta hiçkimseye faydası olmayacaktır. Ancak bu bürolar veya kişiler, üzerinde çalışmış oldukları, çevrenin anlaşılması konusunda yardımcı oldukça daha da görünür hale gelmekte ve halka karşı sorumlulukları böylece daha da artmaktadır. Öyleyse, amaç tüm sorulara dair uzmanlık görüşünü vatandaşlara yıkmak değil, bu yükü onlardan alarak sorumlu olan yetkiliye yönlendirmektir. İstihbarat sistemi genel bir bilgi ve günlük basın için kontrol kaynağı olmak adına elbette değerlidir. Fakat bu önem ikinci derecede bir önemdir. Asıl kullanımı, hem politika hem de endüstride, temsili hükümet ve idareye destektir. Uzman muhasebecilerin, istatistikçilerin, müdüriyet personelinin ve benzer görevlilerin yardımına olan ihtiyaç, halktan değil, işini tahminler doğrultusunda yapamayan kamu görevlilerinden gelmektedir. Bu, kamusal işlerin ne kadar kötü yapıldığını tespit etmek için bir araç olmasından ziyade, kamusal işleri daha iyi yapabilmek için bir başlangıç ve ideal bir araçtır.

Bir vatandaş ya da etkili bir seçmen, bu dökümanları sindirebilmeye teşebbüs edemez.

Fakat anlaşmazlığa taraf olan bir parti, meclisteki bir komite üyesi, hükümetteki, sektördeki veya sendikadaki bir görevli, endüstriyel bir kurulun üyesi ise bu raporların oluşmasından ve bu raporları incelemekten memnuniyet duyar.

Bazı sebep - sonuç ilişkilerine ilgi duyan vatandaşlar, şimdi olduğu gibi, bürokrasi için bir kontrol hizmeti sağlayan belgeleri derlemek ve raporlar hazırlamak üzere işe alım yapan gönüllü topluluklara ait olacaktır. Bu materyaller gazeteciler için bir çalışma konusu, siyaset bilimciler için ise iyi bir anlaşma olarak görülür. Fakat bizim gibi, bu işin dışında kalanların, modern hayatın bir kaç yönü

dışındaki konuları anlamak için ne zamanı , ne ilgisi , ne dikkati , ne de kesin bir yargıya varabilecekleri bir donanımı vardır. Modern Toplumun günlük idari operasyonlarda dikkate alması gereken asıl şeyler, içeride ayakları yere basan şartlarda çalışan görevlilerin sorumluluğundadır.

Genel kamuoyu, bu koşulların sadece olaydan sonraki sonuç üzerinde ve olaydan önceki prosedür üzerinde güvenilir olup olmadığına dair yargılara ulaşabilir. Kamuoyu hareketinin sürekliliği olabileceğine dair yaygın prensipler esasen prosedür ilkeleridir. Dışardakiler, uzmanlardan ilgili gerçeklerin usulüne uygun olarak değerlendirilip değerlendirilmediğini söylemesini isteyebilir; çoğu durumda kendisi için neyin ilgili veya neyin gerekli olduğuna kendileri karar veremez. Kararla ilgilenen grupların düzgün bir şekilde duyulup duyulmadığını, şayet mevcutsa oy pusulasının dürüstçe değerlendirilip değerlendirilmediğini ve belki de sonucun dürüstçe kabul edilip edilmediğini yargılayabilir. Haberler izlenecek bir şey olduğunu gösterdiğinde prosedürü izleyebilir. Normal sonuçları onun iyi bir yaşam ideali ile çelişiyorsa, prosedürün kendisinin doğru olup olmadığı hakkında bir soru sorabilir.³²⁶ Ancak her durumda prosedürün yerine geçmeye çalışırsa, kendi karmaşasını daha da karışık hale getirecektir. Her bir düşüncesi, birbiri ile çelişecektir.

Her türlü karmaşık konuda kamuoyuna başvurma alışkanlığı, konuyu tam olarak bilme şansı olmayan büyük bir çoğunluğun değerlendirmelerini baz alarak, bilenlerden gelecek eleştiriden kaçma arzusu olarak tanımlanabilir. Karar, kimin en yüksek ya da en büyüleyici sese sahip olduğuna, kimin en yetenekli ya da en küstah reklamcı olduğuna, ve kimin gazetelerdeki en geniş alana erişimi olduğuna bağlı olarak verilir. Editör, karşıt görüş için titiz bir adalet gösterse de bu yeterli değildir. Örgütlenen, finanse edilen ve aktif partizanlardan herhangi biri tarafından dile getirilmeyen pek çok başka taraf da olabilir.

³²⁶ Bk. Bölüm 20.

Vatandaş, yandaşların Kamuoyu nezdinde kendini aklama çabasının, yakında kendi zekalarına bir iltifattan ziyade, “iyi” kavramı için bir hakaret olduğunu görecektir. Onun yurttaşlık eğitimi, ortamının karmaşıklığını hesaba kattığında, kendini eşitlik ve prosedürün makullüğü hakkında endişelendirecek ve bu şekilde çoğu durumda seçilmiş temsilcinin onu izlemesini bekleyecektir. Kendisi bu kararların yükünü kabul etmeyi reddedecek ve çoğu durumda kazanmak için acele eden, gazetecilere ilk haberi yetiştirmek için konferans masasından telaşla koşanları geri çevirecektir.

Modern bir devletin meşgul vatandaşı, sorunların bir prosedürden geçinceye kadar kendisine gelmeyeceği konusunda ısrar ederek, onlarla akılcı bir biçimde başa çıkmayı umut edebilir. Gözlemlediği gibi, bir yandaş tarafından ifade edilen, duygu yükleriyle ağırlaşmış stereotipleriyle çevrilmiş sorunlar, hemen hemen her zaman karmaşık bir dizi unsurdan oluşur. Günün modasına göre, vatandaş, konferans salonundan çıkarak istediği şeyin Adalet, Refah, Amerikancılık, Sosyalizm gibi ruhu dolduran bir fikir olduğu konusunda ısrar edebilir. Bu tür konularda vatandaş bazen korkuya veya hayranlık duymaya teşvik edilebilir, ancak yargılamaya asla teşvik edilmez. Vatandaş bu argüman aracılığı ile eyleme geçmeden önce, konu kendisi için biraz daha basit hale getirilmelidir. Bu, içerideki temsilcinin, tartışmayı uzmanlar tarafından sağlanan analizlerle başa çıkmaya zorlayan bir başkan veya arabulucunun varlığı ile yapılabilir. Bu, halka uzak gibi görünen sorunlarla ilgilenen bir organizasyonun, vatandaş temsil etmesiyle gerçekleştirilir. Yandaş sesler de orada olacaktır, ki olmalıdır da. Fakat bu yandaşlar kendilerini olaya kişisel olarak dahil olmamış kişilerle yüzleşirken bulmalıdır. Gerçekleri yeterince kontrol eden, stereotip, kalıp ve detayla ilgili gerçek algılamının ne olduğunu ayırt edecek diyalektik beceriye sahip kişilerle karşı karşıya kalacaklardır. Yaşanacak olan diyalog, Sokrates’in kelimelerden anlamlar çıkaran enerjisine sahip, Sokratik bir diyalog, hatta bundan daha da fazlası olacaktır

ve bu diyalog, modern yaşamdaki diyalektik çevreyi ve insan aklını araştıran insanlar tarafından gerçekleştirilmelidir.

Örneğin, çelik endüstrisinde ciddi bir anlaşmazlık olduğu var sayılsın ve endüstrideki tüm taraflar en yüksek standartlara sahip manifestolara sahip olsun. Bu aşamada saygı gösterilmesi gereken tek kamuoyu, bir konferansın düzenlenmesinde ısrar eden görüşün kamuoyudur. Konferansa itiraz edenler, bunu yüksek sesle ifade etmezler. Belki de konferansı yermekten ziyade, diğer tarafın çok kötü olduğunu söylerler; onlar hainler ile el sıkışamazlar. Kamuoyunun yapabileceği tek şey, kamu görevlileri tarafından bu kötülüğün kanıtını ortaya çıkarmak için bir duruşma düzenlemesidir. Kamuoyu bu konuda yandaşların sözünü alamaz. Varsayalım ki konferans yapılması konusunda anlaşıldı, bu konferansın başına, kurumların ve sendikaların ve Çalışma Bakanlığı'nın uzman görüşlerini dikkate alacak tarafsız bir başkan getirildi. Diyelim ki Gary adında bir yargıç vardı ve Yargıç Gary, adamlarının iyi ücret aldığını ve fazla çalışmadıklarını mükemmel bir samimiyetle ifade etti ve daha sonra Rus tarihinde Büyük Peter'dan Çarın öldürülmesine kadar bir perspektif çizdi. Daha sorna Bay Foster sözü alarak, insanların sömürüldüğünü samimiyetle belirtti ve daha sonra Nasıralı İsa'dan Abraham Lincoln'e insanlığın kurtuluş tarihini ana hatlarıyla çizdi. Bu noktada başkan farklı sınıfların ücretlendirilmesini gösteren ücret tablolarındaki "iyi ücretli" ve "sömürülen" kelimelerinin yerine başka kelimeler kullanılmasını sağlamak için istihbarat görevlilerini çağırdı. Yargıç Gary onların iyi ücret aldıklarını düşünüyor muydu? Evet düşünüyordu. Bay Foster çalışanların sömürüldüğünü mü düşünüyor muydu? Hayır düşünmüyordu. Sadece O, C, M ve X gruplarının sömürüldüğünü düşünüyordu. Sömürülmekten kastedilen neydi? Çalışanlar ve Yargıç Gary asgari ücret ödendiği konusunda aynı fikirdeydi, ama Yargıç, asgari ücretin iyi bir ücret olduğunu savunuyordu. Başkanın, bu ücretle bir kişinin ne alabileceği sorusuna karşılık Bay Foster, hiçbir şey

cevabını verdi. Yargıç Gary ise ihtiyaç duyduğu her şeyi alabileceği kanısındaydı. Başkan, hükümetin bütçe ve ücret istatistiklerine bakıp.³²⁷ X'in ortalama bir bütçeyi karşılayabileceğine, fakat C ve M'nin karşılayamayacağına karar verdi. Yargıç Gary'nin resmi istatistikleri sağlam bulmadığına dair yaptığı uyarı sonrasında, Bay Foster bütçelerin çok yüksek, fiyatların ise oldukça düşük olduğuna dair istisnai bir not gönderdi. Başkan resmi rakamların karşılığının konferansın yetkişi dahilinde olmadığını, Yargıç Gary'nin uzmanlarının ve Bay Foster'ın itirazlarını federal istihbarat bürolarının daimi komitesine taşıması gerektiğine karar verdi. Yine de, Gary'nin, bu ücret ölçeklerinin değiştirilmesi durumunda mahvolacaklarına dair yaptığı uyarıdan sonra. Başkan mahvolmaktan kastının ne olduğunu sordu ve muhasebe kayıtlarının çıkarılmasını istedi. Yargıç Gary ise bunu yapamayacağını, çünkü kayıtların özel olduğunu belirtti. Başkan'ın "özel olan bizi ilgilendirmez" dedikten sonra, C ve M gruplarındaki işçi ücretlerinin resmi asgari ücretin çok çok altında olduğu halka duyurdu ve Yargıç Gary açıklamayı reddettiği sebepler yüzünden bu ücretleri yükseltmeyi kabul etmedi.

Bu tür bir prosedürden sonra, terimin³²⁸ bütünsel anlamında bir kamuoyu kendiliğinden oluşabilir. Uzman arabuluculuğun değeri, yandaşları zorlamak için fikir oluşturması değil, yandaşlığı parçalamasıdır. Yargıç Gary ve Bay Foster farklı türden konuşmak zorunda olsalar bile başlangıçta ikisi de pek ikna olmamış olabilirler. Ancak kişisel olarak konuya bulaşmadan kalabilmiş hemen hemen herkes, bu durumunu koruyacaktır. Reflekslerinin cevap vermeye bu kadar hazır olduğu karmakarışık stereotipler ve sloganlar, bu tür diyalektikler ile çözümlenecektir.

³²⁷ Benzer figürlerin ve psödö prensiplerinin en temiz haliyle kullanıldığı zekice bir tartışma örneği için Dr. Leo Wolman'ın 27 Temmuz 1921'de New Republic'te yayımlanan "The Cost of Living and Wage Cuts," makalesine bakınız. Uyarı özellikle önemlidir, çünkü endüstriyel anlaşmazlıkların tekniğini geliştirmek için pek çok katkıda bulunan bir ekonomist ve istatistikçiye aittir.

³²⁸ Bay Lowell tarafından *Public Opinion and Popular Government* eserinde kullanıldığı gibi.

Gerek toplumsal öneme sahip, gerekse insanlar arasında farklı derecelerde önemsenen kişisel konularda, hafıza ve duygu arasındaki ip düğüm haline gelmiş durumdadır. Aynı kelime pek çok farklı fikri çağrıştıracaktır: duygular, bu görüntülerin adlarına benzeyen isimlere ait oldukları görüntülerin yerine geçecektir. Zihnin eleştirilmeyen bölümlerinde, cınlama, temas ve ardışıklık arasında büyük bir ilişki vardır. Buralarda, başıboş kalan duygusal bağlar, isimler ve maske görevi gören kelimeler vardır. Rüyalarda, dalgınlık ve panik içinde olduğumuzda, insan zihninin nasıl oluştuğunu görebilmemize olanak sağlayan bozukluk, bilinçli çaba ve dış dirençle disipline edilmediğinde zihnin nasıl davrandığını bizlere gösterir. Görebilecek en doğal düzenin, tozlu ve eski bir çatı katının düzeni olduğunu fark edilir. Fikir ve duygu arasında, bir opera evinde olduğu gibi bir tutarsızlık vardır.³²⁹

Zihninde bu ifadeler bulunan kişinin, yardıma ihtiyacı vardır. Bu kişi kelimeleri ayıracak, onları tanımlayınca kadar kontrol edecek, fikirlerin temelini atacak olan kelimeleri seçecek, Sokrates gibi birine ihtiyaç duyacaktır. Kelimeleri belirli objelerin anlamı yapacak birinden daha fazlasına değil. Bu kargaşa hızlı çözülmek için fazla büyük ve fazla eskidir. Bazen, modern psikoterapide olduğu gibi bebekliğe uzanan, tanımlanmış hafızalardaki katmanların üstünde dahi farklı katmanlar vardır.

İsimlendirmenin etkisi, yani X değil ancak C ve M işçi gruplarının sömürüldüğünü söylemek yerine onların düşük ücretlendirildiğini söylemek, isabetli bir etki yaratabilir. Algılar kimlikleri

³²⁹ Tüm dolaplar bir yığın içine atılmış ve tüm hesaplar karışmış olsaydı, Valkyr'ın elbisesini giymiş Madam Butterfly, Faust'un dönüşünü coşkulu bir şekilde beklerdi. Bir editörün de söylediği gibi: "Noel zamanı eski hatıralar kalbi yumuşatır. Kutsal öğretiler, düşünceler çocukluğa geri döndükçe yeniden hatırlanır. Dünya şimdi, Tanrı'yla sevdiklerinin yarı mutlu, yarı hüznü hatıralarının sisleri arasından bakıldığında o kadar da kötü görünmüyor. Bu gizemli etkiyle dokunulmayan hiçbir kalp yoktur... Ülke komünist, Sovyet propaganda ile peteklenmiş olmasına rağmen ülkede halen bolca ip, kas gücü ve sokak lambası var. Dünya hareket ederken, özgürlük ruhu insanın göğsünde yanacaktır."

geri kazandırır ve uyandırdıkları duygu spesifik, çünkü artık Noel'den Moskova'ya uzanan geniş ve tesadüfi bağlantılar tarafından pekiştirilmezler. Kendi adı ve gözden geçirilmiş bir duygu ile çözülmüş fikir, sorundaki yeni veriler tarafından düzeltilmeye her zamankinden daha açıktır.

Algı, tüm kişiliğin içine gömülmüştür ve egonun bütünü ile bir tür bağlantısı vardır. İyice kritik edildikten sonra artık mesele *ben* değil, *o* olacaktır. Çünkü artık algı, nesnelleştirilmiştir ve, bir kulaç ötemizdedir. Algının kaderi benim kaderimle değil, üzerinde hareket ettiğim dış dünyanın kaderiyle bağlantılıdır.

Bu tür bir rehabilitasyon, kamuoyu görüşümüzü çevre ile uyumlamaya yardımcı olacaktır. Bu eğitim, büyük sansürlerin, stereotiplemenin ve dramatize etmenin tasfiye edilmesi için bir vasıttır. İlişkili ortamın ne olduğunu bilmenin zor olmadığı durumlarda, eleştirmen, öğretmen veya bir hekim zihni çözebilir. Ancak ortam öğrencisine olduğu kadar analistine de belirsiz ise, hiçbir analitik teknik yeterli değildir. İstihbarat çalışması gereklidir. Politik ve endüstriyel problemlerde eleştirmen böyle bir şey yapabilir, ancak uzman muhabirlerden çevrenin geçerli bir resmini alabileceğine güvenemezse, mantığının ve diyalektik bakış açısının daha geniş bir alana hakim olması mümkün değildir. Bu nedenle, burada, diğer birçok konuda olduğu gibi, "eğitim" en üst düzey çözüm olsa da, bu eğitimin değeri, bilginin evrimine bağlı olacaktır. İnsan doğası hakkındaki bilgimiz hâlâ olağanüstü derecede yetersiz ve izlenimcidir. Sosyal bilginin toplanması genel olarak gelişigüze'dir; olması gerektiği gibi, normal eylem eşliğinde değildir. Ve emin olabilirsiniz ki, tüm bu tespitlere rağmen, istihbarat çalışmaları, asıl kullanım amacına uygun olarak yapılmayacaktır. Modern karar yapıları, bu çalışmanın yapılmasını talep ettiği için yapılacaktır. Yapıldıkça, siyaset bilimi tarafından genellemeye, okullar için ise dünyanın teorik bir resmine dönüşebilecek bir veri kümesi birikecektir. Bu tablo oluştuğunda, sivil eğitim görünmeyen bir çevre ile başa çıkmak için bir hazırlık haline gelmesi mümkün olabilecektir.

Sosyal sistemin işleyen bir modeli, öğretmen için kullanılabilir hale geldiğinde, öğretmen, öğrencinin zihnini alışılmamış gerçekler üzerinde nasıl çalıştığını görmesi için kullanmasını sağlayabilir. Öğretmen böyle bir modele sahip olana kadar, insanları tam olarak içinde bulundukları dünyaya hazırlamayı ümit edemez. Yapabileceği şey, onları kendi akılları hakkında çok daha sofistike bir şekilde bu dünyayla başa çıkmaya hazırlamaktır. Vaka yöntemi kullanarak, öğrenciye bilgilerinin kaynaklarını inceleme alışkanlığını öğretebilir. Bir haber içerisindeki bilgilerin hangi koşullar altında güvence altına alındığını öğretebilir. Haberde anlatılan sevkியatın yapıldığı yer, muhabirin adı, basın hizmetinin adı, ifade için verilen yetki, ifadenin hangi koşullar altında güvence altına alındığına dair bilgileri onlara öğretebilir. Öğrenciye, muhabirin neyi tanımladığını görüp görmediğini sormasını ve o muhabirin geçmişteki diğer olayları nasıl tanımladığını hatırlamasını öğretebilir. Onlara sansür, mahremiyet fikrini öğretebilir ve geçmişteki propaganda hakkında bilgi verebilir. Tarihin uygun şekilde kullanılmasıyla, onu stereotiplerden haberdar edebilir ve basılı kelimelerin uyandırdığı görüntüler hakkında iç gözlem alışkanlığı edinmesini sağlayabilir. Karşılaştırmalı tarih ve antropoloji dersleri ile, hayal gücü sayesinde kodların nasıl bir şekil oluşturduğuna dair yaşam boyu sürecek bir farkındalık sağlayabilir. İnsanlara kendilerini alegori yapmayı, ilişkileri dramâtize etmeyi ve soyutlamaları kişiselleştirmeyi öğretebilir. Öğrenciye kendini bu alegorilerle nasıl özdeşleştirdiğini, nasıl ilgilendiğini ve belirli bir görüşe sahipken benimsediği tavrı kahramanca, romantik veya gerçekçi bir bakış açısı ile seçmesi gerektiğini gösterebilir.

Hata çözümlemesi yapmak sadece alınabilecek en büyük tedbirlerden biri olarak değil aynı zamanda gerçeğin incelenmesinde ufuk açıcı bir başlatıcı olarak değerlendirilmelidir. Zihinlerimiz kendi öznelliklerinin daha derin bir şekilde farkına vardıkça, nesnel yöntemlerle ulaşamayacağımız bir haz duyarız. Önyargılarımızın

muazzam yanılgılarını ve gündelik zulmünü canlı bir şekilde görürüz. Önyargının yok edilmesi, ilk başta acı verici olsa da, öz saygımızla olan bağlantısı nedeniyle, başarılı bir şekilde yapıldığında muazzam bir rahatlama sağlar ve gurur vericidir. Mecut kategoriler çözüldükçe, dünyanın zor ve basit versiyonları birbirinden ayrılır, dolayısıyla dikkat aralığı radikal bir şekilde genişlemeye başlar. Sahne canlanır ve tamamlanır. Bilimsel yöntemin içten takdirine karşı, başka türlü uyandırılması kolay olmayan ve sürdürülmesi imkansız duygusal bir teşvik oluşur. Önyargılar çok daha kolay ve daha ilginçtir. Bilimsel ilkeler her zaman kabul edilmiş, genel geçer gibi öğretilirse, bilimsel disiplinin başlıca faydası ve en önemli özelliği olan objektiflik, tüm bu süreci donuk ve sıkıcı hale getirir. Ancak ilk başta onlara aklın batıl inançlarına karşı zaferleri öğretirseniz, bu kovalamaca ve öğrenmiş olmanın coşkusu, öğrenciyi, kendini sınırlayan deneyiminden, kendi merakının olgunlaştığı ve mantığının tutkuya dönüştüğü bir yere taşıyabilir.

28. Bölüm*

MANTIĞA BAŞVURMAK, AKLI KULLANMAK

Bu kitaba birden fazla son yazdım ve sonrasında hepsini çöpe attım. Son bölümlerin vuruculuğu ve yazarın unutmadığı tüm gizemlerin cevabı havada asılı kaldı. Çünkü siyasette de kahraman sonsuza dek mutlu yaşamaz veya hayatını mükemmel bir şekilde sonlandıramaz. Bu kitapta bir kapanış bölümü yok, çünkü siyasetteki kahraman, bugüne kadar kayıt altına alınmış tarihin uzunluğundan da uzun bir geleceğe sahiptir. Son bölüm sadece, yazarın, nazik okuyucunun saatine gizlice bakmaya başladığını hayal ettiği bir yerdir.

Platon, konuları özetlemesi gereken noktaya geldiğinde, kendine duyduğu güven, yerini bir anda sahne korkusuna bıraktı. Çünkü siyasette mantığın yeri üzerine yapacağı bir konuşmanın saçma olacağını düşündü. Devlet kitabının 5. Cildindeki cümleler, o kadar saf, sadelerdi ki, Platon'un bu cümleler hakkında konuşması dahi zordu. İnsanlar bu cümleleri ne unutabilir ne de bu cümleleri algılayıp anlatılanları hayatlarına adapte edebilirlerdi. Bu sebeple Sokrates'e, Glaucon'u kahkahalara boğacak o soruyu sordurttu: "Bir devletin daha doğru bir forma geçmesini sağlayacak en küçük

* Çev. Uzm. Psikolog Esra Öksüz Marmara Üniversitesi S.B.E Lisansüstü Öğr.

değişiklik nedir? ^{330 331} Bu sorunun ardından söylemek üzere olduğu şeyim çok şaşırtıcı bir şey olduğunu bildiği için, uzun zaman söyleyip söylememek konusunda çekimser oldu. “Filozoflar kral olabilse, ya da bu dünyanın kralları ve prensleri bir filozofun ruhu ve felsefesine sahip olup bunu siyasi bir meziyetle buluşturabilse... ne şehirler ne de insan türü hastalıklar sonucu yok olmazlardı.” bu korkunç sözleri çok zor söylemişti fakat bu sözlerin mükemmellik için bir referans niteliği taşıdığını farkettiğinde fikrinin ulaşılamayan ihtişamından dolayı utandığını hissetmiş ve bu yüzden, “gerçek bir kaptanı”, “bir geveze, bir yıldız avcısı, bir işe yaramaz” olarak adlandırmakta aceleci davranmıştı.³³² Sonuç olarak bu huzursuzluk verici kabullenme, onu mizah duygusu eksikliğinden korumuş ancak bu sözler, böylesine muhteşem bir fikre eklenen, utanç verici bir kuyruk olarak görülmüştür. Böylece Platon, meydana okuyan birine dönüşmüş ve Adeimantus’u, filozoflara atfedilen “işe yaramazlık” konusunda uyarmış ve eklemiştir; “Suç filozofların kendilerinde değil, bu fikirleri algılamayan kişilerdedir, Kaptan, kendisinin yönettiği gezginlere tevazu göstererek seslenmemelidir. Bu doğanın düzenine aykırıdır.” Platon, bu kibirli tavırla, aklını aceleyle toparlayarak dünyayı Machiavelli’ye bırakmış ve Akademi içerisinde kaybolmuştur. Böylece, akıl ve politika arasındaki ilk büyük karşılaşmada akıl stratejisi yerini öfkeye bırakmıştır.

³³⁰ e.n. Devlet’in 5. Bölümünde Platon diyalektik esnasında Glaucon’a ideal devletin ne olduğunu anlatırken Glaucon’un “İdeal devleti tanımlıyorsun ancak peki ya bu ideal devleti gerçek hayata nasıl uyarlayacaksın” sorusu üzerine verilmiş bir cevaptır. Platon bunun çok zor bir soru olduğunu belki soruların en zoru olduğunu ve bunun ideal bir cevabının olmadığını cevabın ancak mükemmel olmasa da daha iyi düzene geçilmesi için bazı küçük değişikliklerin yeterli olacağını söylemiştir. Glaucon’un nedir bu küçük değişiklik sorusu üzerine Platon bu en zor soruya insanların alay edileceğini de düşünerek bildik filozof-kral cevabını vermiştir. Burada bir husus da önemlidir Lippmann’ın Glaucon’un kakhaha attığını söylemesi aslında bir dehşete düşmeyi gerçekliğine inanamamayı temsil eder. Nitekim bu sözlerden sonra Glaucon dehşete düşmüş Platon’un bu sözleri başkalarına da bahsetmesi neticesinde canından olacağını ama ne olursa olsun kendisine ihanet etmeyeceğini eklemiştir.

³³¹ Devlet, 5. Kitap, 473. Jowett çevirisi.

³³² Devlet, 6. Kitap, ss. 488-489.

Platon'un bize söylediği gibi, gemi denizdedir. Platon'un yazmaya başladığı zamanlardan günümüze kadar geçen süreçte pek çok gemi denize açılmıştır. İster bilge ister aptal olduğumuza inanalım, birisi "sırf yıla, mevsimlere,"³³³ yıldızlara, gökyüzüne ve rüzgarlara nasıl dikkat etmesi gerektiğini biliyor diye, bizim o kişinin gerçek bir kaptan olduğuna dair bir tespit yapmamız mümkün değildir. Gerçek bir kaptan, geminin düzgün bir şekilde ilerlemesini sağlayan hiçbir şeyden vazgeçemez. Gemiye isyancıların ele geçirmesine dair yorumu "Bizim için de kötü oldu." olamaz. Platon isyanla ilgili şöyle der: "Bir isyanla başa çıkmam doğanın akışına aykırı olur. En baştan isyan ihtimalini düşünmem ise felsefenin akışına aykırı olur. Şu anda ne yapmam gerektiğini biliyorum. Ama eğer isyancılar benim dümenin başındaki adam olduğumu kabul etmez ve dümeni bana teslim etmezlerse, kimseye yardım edemem. Hepimiz son hız kayalıklara çarparız. Çünkü ben bu konuda onlardan daha iyi olduğuma eminim..."

Politikada akla itiraz ettiğimizde, bu benzetmedeki zorluk tekrar eder. Çünkü mantıksız bir dünyayla başa çıkmak için mantık yöntemini kullanma konusunda mantığın doğasından gelen bir zorluk vardır. Platon'la hemfikir olup, gerçek bir kaptanın gemi için en doğru tercihleri yapacağını varsaysak bile, bu tercihe karar verilmesindeki zorluk ve belirsizlik, mürettebatı tereddütte bırakır. Tanım gereği mürettebat, kaptanın bildiklerini bilmez. Yıldızlar ve rüzgarlardan büyülenmiş kaptan ise, kendisinin bildiklerinin önemini mürettebatın fark etmesini sağlama konusunda eksik kalabilir. Su üzerindeyken çıkan olası bir isyan durumunda, her bir denizciyi konunun uzmanı haline getirecek zaman yoktur. Kaptanın mürettebatına danışması ve kendisinin sandığı kadar bilge olup olmadığını öğrenmesi için de zaman yoktur. Çünkü eğitim, yıllara ait bir mesele, acil durum ise bir an meselesidir. Öyleyse kaptana gerçek çözümün, denizcilere kendilerini bu tarz durumlar için daha

³³³ a.g.e., ss. 488-489.

güvende hissedecekleri, uzun süren bir eğitim verilmesi gerektiğini söylemek, daha akademik bir yaklaşım olacaktır. Bu sadece karadaki gemi ustalarına söylenebilir. Krizde tek tavsiye, silah kullanmak, konuşma yapmak, heyecan verici bir slogan paylaşmak, uzlaşma sunmak, isyanı bastırmak için mevcut herhangi aracı hızlıca kullanmak, neler olduğuna dair fikir edinilmesini sağlamaktır. İnsanlar, maliyetini karşılayabildikleri ve kendileri için bir kurtuluş olarak gördükleri bu deniz yolculuklarını, karadayken planlarlar. Sonrasında ise bu konularla ilgilenmek zorunda kalırlar ve hiçbir şey bilgeliklerini, sahte krizleri gerçek olanlardan ayırt etme zorunluluğundan daha fazla zorlayamaz. Çünkü havada veya denizde bir panik anı yaşandığında, bir kriz bir başka krizi tetiklemeye başladığında ve gerçek tehlikenin yerini çoğunlukla hayali korkular aldığına, mantığın yapıcı bir şekilde kullanılmasına dair tüm şans ortadan kalkmış olur. Herhangi bir düzen hali, tüm düzensizlik haline tercih edilir.

Sadece uzun bir süre boyunca belirli bir istikrarın öncülüğünde, insanlar mantık yöntemini takip etmeyi umabilirler. Bunun nedeni, insanlığın beceriksiz olması ya da mantığa olan itirazın hayalden ibaret olması değil, siyasi konulardaki aklın evriminin sadece başlangıçta olmasıdır. Toplulukların bireysel tuhaflıkları ortadan kaldıracak ve büyük benzerlik gösterecek kadar bariz olduğu durumlar hariç, siyasetteki rasyonel fikirlerimiz hala geniştir, zayıf genellemeler, pratik rehberlik için çok soyut ve rafine edilmemiştir. Siyasetteki akıl, özellikle bireyin davranışlarını tahmin edebilme konusunda yeterince olgunlaşmış değildir. Çünkü insan davranışındaki en küçük değişiklik emaresi, genellikle en detaylı farklılıklarla sonlanmaktadır. Belki de bu yüzden, beklenmedik durumlarla başa çıkmaya çalışırken mantığımıza ısrarla itiraz etmeye çalıştığımızda, iyice dağılmakta ve neticede gülmemize engel olamamaktayız.

Yaşadığımız bir olay karşısında, bir mantık belirleme ve bu mantığı geliştirme süreci, direkt olarak eyleme geçme sürecine göre çok daha yavaştır. Günümüz siyaset biliminde, içinde bulunulan durum henüz anlaşılmamışken dahi, bu durumun bir anda farklı bir durum haline gelme, değişme eğilimi vardır. Bu iki durum da henüz bilinmeyen durumlardır ve keşfedilme aşamasındalardır. Bu durumların birbirinin yerini alma sürecindeki zaman farkı konusu, politika ile ilgilenen filozofların her zamankinden daha fazla vakit ayırmaları gereken bir konudur.

Esas olarak Bay Graham Wallas'ın etkisi altında, görünmez bir ortamın görüşler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Siyasetteki zaman ögesi, siyasette yapılan tekliflerin uygulanabilirliği üzerinde etkili kavramlardan biri olmasına rağmen, henüz tam olarak anlaşılabilmiş değildir.³³⁴ Örneğin, herhangi bir planın uygulanabileceğinin veya uygulanamayacağının, plan için yapılacak işlemlerin alacağı süreye bağlı olduğu görülebilir. Çünkü sürenin uzunluğu, eldeki planın bize verdiğini farz ettiğimiz verilere bağlı olmaktadır.³³⁵ Gerçekçi ve deneyimli kişiler bu faktörü, yani zaman konusunu hesaba katmakta ve bu onların fırsatçı, hayalperest, kültürsüz ve ukala insanlardan ayrı tutulmasını sağlamaktadır.³³⁶ Fakat zamanın hesaplanmasının şu anda siyasete nasıl sistematik bir şekilde girdiği bilinmemektedir.

Bu konuları daha net bir şekilde anlayana kadar, en azından bu konuların teoride ne kadar zor kurulduğunu ve bu konulardan pratikte ne kadar zor sonuç alınabildiğini hatırlayabiliriz. Bunu hatırlamak, Platon'un idealine değer vermemiz konusunda bize

³³⁴ Bk. H. G. Wells'in *Mankind in the Making*'daki açılış bölümleri.

³³⁵ Herhangi bir kurumun istihbarat çalışmasındaki mevcut analiz ne kadar iyi olursa, elbette, insanların dünün gerçekleri ışığında yarının sorunları ile başa çıkma olasılığı o kadar azdır.

³³⁶ Hepsini değil, ancak gericiler, muhafazakarlar, liberaller ve radikaller arasındaki bazı farklar, bence, sosyal ilişkilerdeki değişim oranının farklı bir sezgisel tahmininden kaynaklanıyor.

yardımcı olacaktır, Siyasette mantığa itaat etmek zordur, çünkü farklı tempoda ilerleyen, aynı anda adım atmayan iki farklı süreç birlikte yürütülmeye çalışılır. Mantık incelikli ve özel olana kadar, siyasetin acil mücadelesi, mantığın sağlayamayacağı veya kontrol edemeyeceği, bir miktar doğal zekâ, güç ve kanıtlanamaz inanç gerektirmeye devam edecektir; çünkü yaşamın gerçekleri, onun anlaşılma güçleri için ayrıştırılamazdır. Sosyal bilimlerin yöntemleri o kadar az mükemmelleştirilmiştir ki, ciddi ve sıradan kararların çoğunda, sezgiler yardımıyla kaderle kumar oynamaktan başka bir seçenek yoktur.

Fakat mantıktaki bir inancı, o sezgilerden biri yapabiliriz. Zekamızı ve gücümüzü mantık için dayanak yapmak üzere kullanabiliriz. Dünyaya ait resimlerimizin arkasındaki olayların daha uzaktan bir manzarasını görmeye çalışabiliriz, ve acil durumdan kaçmanın mümkün olduğu her yerde, kararlarımızı kontrol etmek için kendimize ve mantığımıza süre tanıyabiliriz. Ancak her ne kadar içimizde geleceğimizi şekillendirme, bilebilme isteğine dair güçlü bir irade bulunsa da, bir noktada kendimizi tekrar ve tekrar, mantığın gerekliliklerine uygun davranmayı bilmediğimizi fark ederken buluruz (zaten üzerinde mantığın gerekliliklerinin uygulanabildiği insani problemlerin sayısı oldukça azdır).

Yardım severliğin içerisinde asil bir taklitçilik vardır ve bu taklitçilik kendimizi tanımamızdan ve tartışmaya açık olmayan inancımızdan gelir. Bu inanç ise sürü halindeki türümüzün aslında yalnız olduğu ve arkadaş canlısı bir dünya özlemi içerisinde olduğuna dair olan inançtır. İnsanların birbirlerine yaptıkları gaddarlıkların çoğu, bir nabız atımı kadar kısa bir sürede, yaşanmamış gibi olabilir, bunlar önemli değildir. Belirsizlik ve tahminler üzerine çok fazla kafa yorulması gereken yerlerde, dürüstlüğe olan talep çok fazladır. Buralarda, iyi niyetli olmanın yeterli olacağı varsayılarak yaşamak gerekir. Nefretin, hoşgörüsüzlüğün, şüphenin, bağnazlığın, gizliliğin, korkunun ve yalanın kamuoyuna karşı işlenen yedi

ölümcül günah olduğu kanıtlanamaz. Ancak mantiğa başvurma ve aklımızı kullanma sürecinde kesinlikle yerleri olmayan kavramlar olduğu konusunda ısrarcı olabiliriz. Uzun vadede bir zehirden farksızdırlar. Bu kavramlara karşı candan bir ön yargı besleyebiliriz.

Korku ve fanatizm biz izin vermediğimiz sürece bizi derinden etkileyemez ve bu kavramlar titizlikle reddedilebilirse, uzun vadede ilgimizi koruyabilir ve insanlığın geleceğine dair inancımızı canlı tutabiliriz. Bunun aksine dair bir umutsuzluğa zemin yoktur, çünkü James'in dediği gibi, kaderimizin bağlı olduğu tüm "varsayımlar", kendi kendini türetmeye daha önce hiç olmadıkları kadar yatkındır.

Gördüğümüz vahşiliğe, ilgimizi çektiği için dikkat kesildik, sonuçları için değil. Retorik olarak belirtmemiz gerekirse, olan biten sadece 1914-1919 yılları arasında Berlin-Moskova ve Versay arasında yaşananlardı, bir kıyamet değildi. İnsanlar vahşeti ve histeriyi ne kadar gerçekçi bulurlarsa, inanmalarının aptalca olmadığını söyleme hakkını o kadar çok kazanırlar. Çünkü bir savaşın yerini başka bir büyük savaşın alması durumunda, tüm o zeka, cesaret ve efor dahi insanların iyi bir yaşam kurmasını sağlayamaz.

Korku büyüktür, ancak evrensel değildir. Yozlaşanların yanı sıra dürüstler de vardır. Karmaşanın yanında mucizeler de. Büyük insanların varlığı ile beraber tabii ki bunları ortaya çıkarmak isteyen insanlar da. Bu bir yargılama değil, sadece bazı insanların ne olduklarını ya da ne olabileceklerini inkar etmeleri. Hiç yaşanmamış şeyleri düşünüp, ya da birbirinden farklı 3 ayrı düşünceye sahip olup kendinizi çaresiz hissedebilirsiniz. Ancak Bay Shaw bu durumlarda dahi umutsuzluğa düşmeyi reddetmiştir. Bizzat gördüğümüz ya da bize gösterilen insanların belli bir kaliteye ve erdeme sahip olup olmama ihtimalleri üzerinden ümitsizliğe kapılamayız. Ve eğer bu on yılın tüm kötülükleri arasında, türünün çoğalmasını istediğiniz insanlara veya tekrar yaşanmasını istediğiniz anlara hiç şahitlik etmediyseniz, bizzat Tanrı'nın kendisinin dahi size yardımı mümkün değildir.

WALTER LIPPMANN

KAMUOYU

"1914 yılıydı ve az sayıda İngiliz, Fransız ve Alman'ın yaşadığı bir okyanus adası vardı. Hiçbir kablonun ulaşamadığı bu adaya İngiliz posta vapuru altmış günde bir gelirdi. Vapur eylül ayında henüz adaya ulaşmamıştı ve adalılar hala Gaston Calmette'nin Madaton Caillaux'u vurduğu olayın dava duruşmasıyla ilgili olan en son gazete haberlerinden bahsediyorlardı. Bu nedenle, tüm koloni için, eylül ayının ortasında bir günde, rıhtımda bir araya gelerek kararın ne olduğunu kaptandan duymak her zamankinden daha fazla önem taşıyordu. Postadan gelen haberle adalılar, İngiliz ve Fransızların, altı haftadan fazla bir süredir Almanlara karşı anlaşmaların kutsallığı adına savaştıklarını öğrendiler. Altı garip hafta boyunca aslında düşmanken, birbirlerine arkadaş gibi davranmışlardı."

20. Yüzyılın en önemli entelektüellerinden biri kabul edilen, Milletler Cemiyeti'nin ve Wilson Doktrini'nin yaratıcılarından biri olan, "Modern Gazeteciliğin Babası", "20. Yüzyıl'ın en önemli gazetecisi" gibi yakıştırmalara mazhar olan "Soğuk Savaş", "Stereotip", "Sahte Çevre", "Sahte Gerçek", gibi kavramları literatüre kazandıran 2 Pulitzer Ödüllü Walter Lippmann'ın, Gündem Belirleme Kuramı ve Amerikan medya araştırmalarının kurucu kitabı olarak kabul edilen, "Kamuoyu" adlı eseri, titiz bir çeviri sürecinden geçtikten sonra güncel okumalarla zenginleştirilerek yazımından yaklaşık 100 yıl sonra dilimize kazandırıldı. "Stereotip", "Sahte Çevre", "Sahte Gerçek" kavramlarının ilk kez kullanıldığı kitap, meraklılarına keyifli bir okumayla birlikte sosyal bilimlerde çokça atıf alan bu kavramlara ilk elden ulaşmayı vadetmekte.

www.kabalcikitap.com

ISBN 978-605-9872-76-8

9

786059

872768